

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav translatologie**

**Bc. Karolína Sýkorová
Diplomová práce**

Sluch v tlumočnické profesi (aneb Uši jako rys až do důchodu?)

**Hearing in the Interpreting Profession: Perfect Ears until
Retirement?**

Praha 2025 Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. ledna 2025

.....
Karolína Sýkorová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat zejména prof. PhDr. Ivaně Čenkové, CSc. za trpělivé vedení, cenné rady, pomoc při distribuci dotazníků a psychickou podporu. Můj dík patří také Rodericku Jonesovi za podněty k anglické verzi dotazníku, MUDr. Martinu Kracíkovi za podněty ke kapitole *Sluchové ústrojí a sluch z pohledu medicíny*, Joshi Goldsmithovi, MA za bezplatné poskytnutí publikace *The Interpreter's Guide To Audio and Video*, JUDr. Zuzaně Peroutkové za konzultaci k právní problematice, Andreovi Caniato, MA za poskytnutí obrázků ilustrujících digitální úpravu zvuku, Julii Poger, MA a Mgr. Liboru Nenutilovi za zodpovězení mých dotazů, Mgr. Marii Haně Příbylové, Ph.D. za sdílení poznatků ohledně sestavování informovaného souhlasu, MUDr. Tereze Šíkolové za konzultaci k otorinolaryngologické terminologii, Jakubu Vítovcovi za pomoc s analýzou dat, Mgr. Tereze Chlaňové, Ph.D. za pomoc s ukrajinštinou, *Jednotě tlumočnicků a překladatelů* za zapůjčení norem ISO a distribuci dotazníků, *Asociaci konferenčních tlumočnicků* za distribuci dotazníků. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své dceři a celé rodině za veškerou trpělivost a psychickou podporu během studia.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na akustické podmínky při tlumočení, ochranu sluchu a potíže se sluchovým ústrojím u tlumočnicků.

Teoretická část se zabývá akustickými podmínkami v historii tlumočení, zdůrazňuje důležitost kvalitního zvukového vstupu pro tlumočení a ochranu sluchu tlumočnicka, význam norem ISO, doporučení profesních organizací a také zkoumá sluch v modelech tlumočení. Podrobně popisuje anatomii ucha, fyziologii slyšení, poruchy sluchu, nemoci ucha a rizika hluku či ototoxických látek. Rozebírá také problematiku různých typů sluchátek a potenciálně nebezpečný vliv digitálně upraveného zvuku.

Vlastní výzkum zahrnuje dotazníkové šetření (278 respondentů) a polostrukturované rozhovory (18 tlumočnicků). Výzkum ukázal, že 59,7 % respondentů se při prezenčním tlumočení bez techniky setkal s tím, že projevy byly z daného místa slyšet příliš potichu, 53,2 % zažilo příliš hlučné prostředí akce a 13 % nemohlo kvůli tlumočení použít ochranná sluchátka tam, kde je pracovníci běžně používají. Při tlumočení s technikou se 71,2 % respondentů setkal s natolik nekvalitním zvukem, že bylo obtížné rozpoznat obsah projevu, 65,1 % zažilo kolísající hlasitost, 41,0 % se setkal s tím, že řečník do mikrofonu vydával nepříjemné zvuky nebo začal křičet a 59 % si muselo nastavit vyšší hlasitost kvůli nedostatečnému odhlučnění. *Remote* tlumočení a hybridní akce byly vnímány jako zvláště náročné, zejména kvůli špatné kvalitě zvuku.

Tlumočníci z rozhovorů používají nejčastěji sluchátka typu *on-ear* a *over-ear*, někteří se snaží záměrně vyhýbat sluchátkům typu *in-ear*. Při tlumočení si většina odkrývá jedno ucho, pouze třetina z nich si nechává obě uši zakryté. V případě tlumočnicků, kteří si jedno ucho odkrývají, převažovali mezi praváky ti, kteří preferují poslech levým uchem.

O ochranu sluchu se zajímá 69,3 % respondentů anglické verze dotazníku oproti pouhým 17,4 % české verze. Četnější zastoupení zde mají tlumočníci, kteří více tlumočí se sluchátky, a také ti s delší praxí. Tyto výsledky korespondují s uplatňováním konkrétních preventivních opatření. Preventivní opatření zahrnovala nastavení nízké hlasitosti, vyhýbání se hlučnému prostředí, používání špuntů do uší, omezování poslechu sluchátky v běžném životě či edukaci klientů. Převážná většina respondentů českého dotazníku nechodí na vyšetření sluchu, respondenti anglického dotazníku vyšetření sluchu podstupují ve 40 % případech nepravidelně, ve 12,1 % pravidelně.

Akutní či chronické potíže se sluchovým ústrojím během studia nebo kariéry zažilo 19,6 % respondentů českého dotazníku a 29,3 % anglického. Již před začátkem studia a/nebo kariéry šlo nejčastěji potíže s oboustranným tinnitem, zánětem středního ucha, částečnou ztrátou sluchu na jedno ucho a hyperakuzí. V rámci celkového vzorku se jedná ve všech případech o nižší jednotky procent, pouze v případě oboustranného tinnitu je to bezmála 10 %.

K prvnímu výskytu nebo zhoršení potíží během studia a/nebo kariéry došlo u 58,9 % dotazovaných s potížemi, přičemž 53,7 % se domnívá, že to mohlo souviset s tlumočením. Tento výzkum nedisponuje dostatkem dat, aby mohl potvrdit nebo vyvrátit příčinnou souvislost.

Potíže účastníků rozhovorů byly různé: tinnitus, částečná ztráta sluchu, zaléhání uší, hyperakuze, retrahované bubínky, autofonie, případně další poruchy sluchu. Zhruba polovinu účastníků potíže při tlumočení nějak omezují, což se projevuje zejména ve fázi poslechu a porozumění. Ve většině případů se ovšem domnívají, že to nemá vliv na výsledný produkt tlumočení. S omezeními se vyrovnávají např. jiným nastavením basů na konzoli či jiným nastavením hlasitosti; při prezenčním konsektivním tlumočení se staví tak, aby co nejlépe slyšeli a také viděli řečníkovi na ústa.

Je třeba vyzdvihnout, že osvěta v oblasti ochrany sluchu se zlepšuje zejména od pandemie covid-19.

Klíčová slova

tlumočení, akustické podmínky, ochrana sluchu, kvalita zvuku, digitálně upravený zvuk, zdraví tlumočnicka, poruchy sluchu, sluchové vady, nemoci ucha, sluchátka, ztráta sluchu, tinnitus, zánět středního ucha, hyperakuze

Abstract

This thesis investigates the acoustic conditions experienced when interpreting, hearing protection, and auditory system issues among interpreters.

The theoretical part examines the acoustic conditions in the history of interpreting, emphasizing the critical role of high-quality sound input and hearing protection. It highlights the significance of ISO standards, professional organization recommendations, and the relevance of hearing in interpreting models. Additionally, it delves into the anatomy of the ear, hearing physiology, hearing disorders, ear diseases, and the risks associated with loud noise and ototoxic substances. The section also explores various headphone types and the potential hazards of digitally processed sound.

The research includes a questionnaire (278 respondents) and semi-structured interviews (18 interpreters). Its findings indicate that 59.7% of respondents have encountered speeches that were too quiet during on-site interpreting without headphones, 53.2% have faced excessively noisy environments, and 13% reported having been unable to use protective headphones in places where they are worn by the employees. When interpreting with headphones, 71.2% have experienced sound quality so poor that it impeded comprehension, 65.1% have encountered fluctuating volume levels, 41.0% have dealt with speakers making unpleasant noises or shouting into the microphone, and 59% had to increase volume due to inadequate soundproofing. *Remote* interpreting and hybrid events were seen as particularly challenging, primarily due to subpar sound quality.

The interviewees predominantly use *on-ear* or *over-ear* headphones, with some deliberately avoiding *in-ear* models. Most interpreters uncover one ear while interpreting, with only a third keeping both ears covered. Among those who uncover one ear, the majority of right-handed interpreters preferred listening with their left ear.

69.3% of the English questionnaire respondents are interested in hearing protection, compared to only 17.4% of those participating in the Czech questionnaire. Both groups interested in hearing protection include mainly interpreters with greater experience and those interpreting more frequently with headphones. These results correspond with adopting preventive measures, such as maintaining low volume levels, avoiding noisy environments, using earplugs, limiting everyday headphone use, and educating clients. Hearing tests were infrequent among Czech respondents, while 40% of the English questionnaire respondents undergo hearing tests irregularly and 12.1% regularly.

19.6% of the Czech questionnaire respondents and 29.3% of respondents of the English one have experienced acute and/or chronic auditory system issues during their studies and/or career. Common issues prior to starting their studies and/or interpreting career included bilateral tinnitus, otitis media, partial hearing loss in one ear, and hyperacusis. Across the entire sample, these issues were rare, with bilateral tinnitus being the most common, affecting nearly 10% of respondents.

Of those who experienced auditory system conditions, 58.9% reported their onset or worsening during their studies or careers, with 53.7% suspecting a connection to interpreting. However, the research does not provide sufficient data to confirm or refute a causal relationship.

The interviewees reported various problems, including tinnitus, partial hearing loss, ear clogging, hyperacusis, retracted eardrums, autophony, and various hearing disorders. Approximately half of the interviewees find their auditory system difficulties limiting during interpreting, particularly in the listening and comprehension phase. Nevertheless, most believe these issues do not compromise the quality of their interpreting output. Their coping strategies include adjusting bass and volume settings on consoles; during on-site consecutive interpreting, they position themselves to optimize auditory and visual input.

Notably, awareness and education on hearing protection have been improving especially since the COVID-19 pandemic.

Keywords:

interpreting, acoustic conditions, hearing protection, sound quality, digitally processed sound, interpreter health, hearing impairment, hearing loss, hearing loss, tinnitus, otitis media, hyperacusis

Obsah

OBSAH	6
ÚVOD 7	
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 ROLE SLUCHU V TLUMOČENÍ.....	10
1.1 AKUSTICKÉ PODMÍNKY V HISTORII TLUMOČENÍ.....	10
<i>1.1.1 Počátky konferenčního tlumočení</i>	<i>11</i>
<i>1.1.2 Počátky simultánního tlumočení</i>	<i>12</i>
<i>1.1.3 Počátky konferenčního tlumočení v SSSR.....</i>	<i>14</i>
<i>1.1.4 Profesní organizace a standardizace.....</i>	<i>16</i>
<i>1.1.5 Tlumočení ve válečných konfliktech.....</i>	<i>17</i>
<i>1.1.6 Shrnutí.....</i>	<i>18</i>
1.2 KVALITNÍ A BEZPEČNÝ ZVUKOVÝ VSTUP JAKO PŘEDPOKLAD	
KVALITNÍHO TLUMOČENÍ.....	20
<i>1.2.1 Tlumočení v současnosti: normy, doporučení, trendy</i>	<i>20</i>
1.2.1.1 Normy ISO a ČSN	20
1.2.1.2 Doporučení pro tlumočníky	22
1.2.1.3 Doporučení pro řečníky	24
1.2.1.4 Remote tlumočení	24
1.2.1.5 Shrnutí.....	26
<i>1.2.2 Sluch a zvuk v modelech tlumočení.....</i>	<i>27</i>
<i>1.2.3 Sluchové ústrojí a sluch z pohledu medicíny</i>	<i>31</i>
1.2.3.1 Anatomie ucha	32
1.2.3.2 Fyziologie periferního slyšení a centrální sluchový systém	
34	
1.2.3.3 Vlastnosti sluchu a zvuku, audiometrie	35
1.2.3.4 Poruchy sluchu, sluchové vady a nemoci ucha.....	39
1.2.3.5 Možnosti pojištění pro tlumočníky	45
1.2.3.6 Shrnutí.....	47
<i>1.2.4 Vliv používání sluchátek a digitálně upraveného zvuku</i>	<i>49</i>
1.2.4.1 Základní typy sluchátek	49
1.2.4.2 Akustická intenzita ve sluchátkách	55

1.2.4.1	Digitálně upravený zvuk	61
1.2.4.2	Shrnutí	65
2	DOSAVADNÍ VÝZKUM	67
3	EMPIRICKÁ ČÁST	75
3.1	VÝCHODISKA, CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	75
3.2	METODOLOGIE VÝZKUMU	77
3.2.1	<i>Výběr nástroje</i>	77
3.2.2	<i>Dotazníkové šetření</i>	78
3.2.3	<i>Rozhovory s tlumočníky</i>	81
3.3	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	86
3.3.1	<i>Základní údaje o respondentech</i>	87
3.3.2	<i>Tlumočnická praxe</i>	88
3.3.3	<i>Ukončení tlumočnické kariéry</i>	90
3.3.4	<i>Typy tlumočení</i>	91
3.3.5	<i>Akustické podmínky a ochrana sluchu</i>	93
3.3.5.1	<i>Dotazování se na akustické podmínky předem</i>	93
3.3.5.2	<i>Odmítnutí nabízené zakázky</i>	94
3.3.5.3	<i>Zájem o ochranu sluchu, prevence a audiometrie</i>	95
3.3.5.4	<i>Nošení sluchátek a hlučné prostředí</i>	98
3.3.5.5	<i>Problematické situace z pohledu akustiky a ochrany sluchu</i>	99
3.3.6	<i>Nemoci a poruchy sluchu</i>	103
3.4	ROZHOVORY	109
3.4.1	<i>Základní informace o účastnících</i>	109
3.4.2	<i>Zkušenosti s akustickými a technickými podmínkami</i>	114
3.4.2.1	<i>Prezenční tlumočení bez techniky</i>	114
3.4.2.2	<i>Prezenční tlumočení s technikou</i>	116
3.4.2.3	<i>Remote tlumočení a hybridní konference</i>	118
3.4.2.4	<i>Tlumočení po telefonu</i>	119
3.4.2.5	<i>Typy sluchátek a způsob jejich nasazení</i>	119
3.4.2.6	<i>Potenciální vliv tlumočení a akustických podmínek na sluchové ústrojí</i>	123
3.4.2.7	<i>Jednání s klienty a „politika netlumočení“</i>	126

3.4.3	<i>Zkušenosti s potížemi se sluchovým ústrojím</i>	129
3.4.3.1	Shrnutí	138
3.4.4	<i>Vliv potíží se sluchovým ústrojím na tlumočení</i>	139
3.4.5	<i>Preventivní opatření</i>	142
3.4.5.1	Při tlumočení	143
3.4.5.2	Mimo tlumočení	145
3.4.6	<i>Potíže se sluchem jako tabu(?)</i>	146
3.4.6.1	Shrnutí	151
3.5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	152
3.5.1	<i>Akustické podmínky při tlumočnické práci</i>	153
3.5.1.1	Akustické podmínky dle typů tlumočení	153
3.5.1.2	Používání sluchátek při tlumočení	156
3.5.2	<i>Ochrana sluchu tlumočnicků</i>	157
3.5.2.1	Zájem o ochranu sluchu, preventivní opatření a vyšetření sluchu	157
3.5.2.2	Sluchátka a hlučné prostředí v každodenním životě	160
3.5.2.3	Ochrana sluchu a jednání s klienty	160
3.5.3	<i>Potíže se sluchovým ústrojím a jejich vliv na tlumočení</i>	161
3.5.3.1	Potíže se sluchovým ústrojím v číslech	162
3.5.3.2	Sluchové potíže účastníků rozhovorů	165
3.5.3.3	Vliv potíží na tlumočení a strategie tlumočnicků	166
3.5.4	<i>Osvěta</i>	167
3.6	DISKUZE	168
4	ZÁVĚR	171
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	175
	SEZNAM OBRÁZKŮ	188
	SEZNAM TABULEK	191
	SEZNAM GRAFŮ	192
	ARCHIV DIPLOMANTKY	193
	SEZNAM ZKRATEK	194
	PŘÍLOHA 1: INFORMOVANÝ SOUHLAS K ROZHOVORŮM	I

PŘÍLOHA 2: STRUKTURA ROZHovorŮ: POZNÁMKY AUTORKY A OTÁZKY	V
PŘÍLOHA 3: DOTAZNÍK V ČEŠTINĚ	IX
PŘÍLOHA 4: DOTAZNÍK V ANGLIČTINĚ	XXIV
PŘÍLOHA 5: SOUHRN DOPORUČENÍ PRO TLUMOČNÍKY (PRACOVNÍ VERZE)	XL

Úvod

Inspirací pro tuto závěrečnou práci byly autorce vlastní potíže se sluchovým ústrojím. Když o nich začala hovořit s kolegy, zjistila, že není zdaleka jedinou tlumočnicí, která má se zmíněnými problémy zkušenosti, a rozhodla se situaci zmapovat.

Při hledání informací k problematice vyšlo najevo, že téma zatím není zdaleka tak probádané a že tato diplomová práce bude jednou z prvních, která se mu bude věnovat v takovém rozsahu. Odborná literatura se totiž často omezovala na konstatování, že tlumočnický potřebuje dobrý sluch a že bez něj práci nelze vykonávat, a nijak se proto nezabývala potížemi se sluchovým ústrojím, či dokonce jejich vlivem na tlumočení.

V roce 2019 se v tisku objevila zpráva o tom, že 17 ze 72 stálých tlumočnicků kanadské federální instituce *Translation Bureau* nahlásilo prodělání akustického šoku při práci (Ballantyne et al. 2020: 3). Na to zareagovala Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků (AIIC) a provedla mezi svými členy rozsáhlou studii zaměřenou na prevalenci akustických šoků (Ballantyne et al. 2020). Jednalo se o první studii svého druhu a dle našich informací jde dosud o šetření s nejvyšším počtem respondentů, přičemž výsledky výzkumu přinesly velmi znepokojivé závěry, a sice že akustický šok zažilo 47 až 67 % respondentů (Ballantyne et al. 2020).

Celkově se tlumočnický výzkum potížemi se sluchovým ústrojím začal více zabývat zejména s pandemií covidu-19 a vzestupem *remote* tlumočení (tlumočení „na dálku“) a hybridního režimu jednání, v rámci něhož se někteří účastníci připojovali z hlučných míst, neměli stabilní internetové připojení a kvalitní mikrofony. Toto v létě 2022 dokonce vyústilo ve stávkou tlumočnicků v Evropském parlamentu (Šafaříková 2022).

V poslední době se navíc čím dál více hovoří o potenciálním škodlivém vlivu digitálně zpracovaného zvuku na sluchové ústrojí, na což opakovaně upozorňuje zejména Andrea Caniato (2023, 2024).

My jsme se s ohledem na dosavadní výzkum a dostupné informace rozhodli zaměřit na nejrůznější potíže se sluchovým ústrojím, s nimiž se tlumočníci mohou potýkat, a to ať už při *remote* tlumočení, nebo i v rámci jiných typů tlumočení.

Teoretická část práce se zaměřuje na roli sluchu v tlumočení a je rozdělena na dvě části. V první se věnujeme akustickým podmínkám v historii konferenčního tlumočení, ale také v kontextu válečných konfliktů, které dle našeho názoru představují pro sluch tlumočnicka velmi specifický rizikový faktor.

Část nazvaná *Kvalitní a bezpečný zvukový vstup jako předpoklad kvalitního tlumočení* se zabývá tlumočením v současnosti s důrazem na doporučení profesních organizací, ale také na sluch a zvuk v modelech tlumočení.

Rozsáhlá podkapitola je věnována sluchovému ústrojí z pohledu medicíny. Zařadili jsme ji jednak proto, abychom z ní mohli vycházet při sestavování dotazníkového šetření a vedení rozhovorů, jednak proto, že se domníváme, že by mohla tlumočnickům a studentům tlumočnictví sloužit jako základní přehled medicínské stránky této problematiky. Tuto část jsme zároveň podrobně konzultovali s primářem otorinolaryngologického oddělení krajské nemocnice, abychom se vyvarovali zavádějících informací.

Poslední podkapitola druhé části teoretické práce se zabývá vlivem používání sluchátek a digitálně upraveného zvuku a snaží se mimo jiné reflektovat výše zmíněné obavy A. Caniata a dalších odborníků.

V druhé kapitole se věnujeme dosavadnímu výzkumu, byť zatím bohužel neexistuje dostatek studií, z nichž by se dalo čerpat, porovnáváme-li to s jinými výzkumnými tématy v našem oboru.

Třetí kapitola je již zaměřena na náš vlastní výzkum. Naším cílem bylo zjistit, v jakých podmínkách při konsektivním a simultánním tlumočení tlumočníci pracují (či pracovali během aktivní kariéry), a to s důrazem na problematické situace z pohledu akustiky a ochrany sluchu. Na tomto místě je třeba upozornit, že práce si nekladla za cíl prokázat příčinnou souvislost mezi výkonem tlumočnické profese a potížemi se sluchovým ústrojím – jedná se o velmi složitou problematiku, do níž vstupuje mnoho faktorů, a ani současná medicína často není schopna jasnou příčinu potíží stanovit.

Dále jsme zjišťovali, jakými potížemi se sluchovým ústrojím tlumočníci trpí a jak je případně ovlivňují při práci, přičemž jsme se zaměřovali také na zájem o ochranu sluchu a preventivní opatření, a to jak v kontextu jednání s klienty a tlumočení jako takového, tak v každodenním životě.

Výzkum sestává z dotazníkového šetření (kapitola 3.3) a polostrukturovaných rozhovorů s osmnácti tlumočnickými, kteří mají zkušenost s potížemi se sluchem a/nebo se sluchovým ústrojím (kapitola 3.4).

Teoretická i praktická část práce je velmi rozsáhlá, proto jsme se snažili zahrnout u jednotlivých podkapitol také krátká shrnutí s nejpodstatnějšími informacemi. Celkové shrnutí výsledků výzkumu je pak k nalezení v kapitole 3.5.

Využili jsme také konzultací s nejrůznějšími odborníky, jejichž jména jsou uvedena v poděkování, nicméně si uvědomujeme, že rozsah práce nedovoluje pokrýt veškeré multidisciplinární aspekty dané problematiky.

V rámci celé práce jsme se zároveň snažili zařazovat konkrétní praktická doporučení, která mohou tlumočníci využít nejen v kabině, ale i v každodenním životě. Souhrn nejdůležitějších doporučení je k nalezení v přílohách a komentář k němu v závěru práce.

Doplňme na závěr, že citace v anglickém jazyce ponecháváme v originále, protože tento jazyk je dle našeho názoru *lingua franca*, a že některé důležité informace se v práci záměrně opakují, protože si uvědomujeme, že vzhledem k jejímu rozsahu případní čtenáři pravděpodobně budou číst pouze vybrané kapitoly dle oblasti zájmu.

Teoretická část

1 Role sluchu v tlumočení

Sluch je naprosto zásadní predispozicí tlumočnické profese. Jak uvádí Baigorri-Jalón (2014: 73–74), Jéus Sanz už v roce 1930 publikoval článek¹ o předpokladech pro práci tlumočnicka, v němž mezi fyzickými předpoklady zmiňuje mimo jiné vyváženou nervovou soustavu a dobrý sluch včetně sluchu hudebního, který je podle něj důležitý při přednesu.

Později Herbert (1952: 10) umístil jako první bod na seznam toho, co tlumočnick potřebuje ve fázi porozumění, následující větu: „Hear it well.“ Herbert (1952: 10–12) dále upozorňuje, že vynikající sluch je základním předpokladem, bez něhož se tlumočnické profesi nelze věnovat, ale sám o sobě nestačí – musí být zároveň zajištěny takové podmínky, aby tlumočnick svůj sluch mohl využít.

Dále se zaměříme na to, jaké podmínky z hlediska poslechu jsou třeba, a jakou roli v procesu tlumočení hraje sluch a zpracování zvuku. Nejprve se však krátce podíváme na to, v jakých akustických podmínkách tlumočnick pracovali v minulosti.

1.1 Akustické podmínky v historii tlumočení

V této části se soustředíme na to, jaké podmínky měli tlumočnick z hlediska zvuku (a potažmo tedy i sluchu) v minulosti. Protože neexistuje dostatek historických pramenů, které by se tlumočením zabývaly, podíváme se na tlumočení od dob vzniku profesionálního konferenčního tlumočení (Čeňková 2008: 13). Protože se tato práce zabývá primárně zvukem a sluchem, budeme se zaměřovat zejména na akustickou (případně technickou) stránku, nikoliv na všechny faktory pojící se s porozuměním (jazyková vybavenost řečníků, tempo, psané texty apod.). Cílem je poskytnout stručný přehled o vývoji podmínek z hlediska zvuku v čase.

¹ SANZ, Jesús. *Le travail et les aptitudes des interprètes parlementaires*. 1930.

1.1.1 Počátky konferenčního tlumočení

V roce 1919 se konala pařížská mírová konference, což je první velký milník z hlediska historie konferenčního tlumočení. V čele tlumočnicků tehdy stál Paul Mantoux (Čeňková 2008: 13). Tlumočilo se konsektivně (se zápisem i bez zápisu) a také z listu (Baigorri-Jalón in Pöchhacker 2015: 244). Někteří autoři zmiňují i šušotáž (Baigorri-Jalón 2014: 40). Tlumočníci navíc často museli plnit i další úkoly nad rámec tlumočení jako takového a byli vystaveni velmi náročným pracovním podmínkám – tlumočili jako jeden celek i celé debaty a často pracovali až do večera, protože si tenkrát nikdo neuvědomoval, jak důležité jsou během tlumočení přestávky (Baigorri-Jalón 2014: 39–42). Na místě se nepoužívalo žádné technické vybavení, takže akustické podmínky „nebyly ideální“, jak píše Baigorri-Jalón (2014: 46). Zvláště šušotáž byla velmi náročná a neoblíbená (Baigorri-Jalón 2014: 47).

Ve stejném roce se ve Washingtonu konala mezinárodní konference Mezinárodní organizace práce (MOP). Tlumočení na této události se věnoval Baigorri-Jalón ve svém článku v časopise *Meta* (Baigorri-Jalón 2005: 987–996), z něhož vycházejí informace v následujícím odstavci. Na konferenci se tlumočilo konsektivně a pravděpodobně se využívala také šušotáž. O pracovních podmínkách se toho ví poměrně málo. Ze zdrojů například není jasné, zda se využívala nějaká technika, nicméně z dostupných informací se zdá, že akustické podmínky v sále příliš dobré nebyly. Dokonce samotní účastníci konference si stěžovali, že z určitých částí sálu je slyšet velmi špatně. V místnosti navíc byl celkově hluk, protože někteří přítomní mluvili i ve chvíli, kdy neměli slovo. Lze tedy konstatovat, že tlumočníci stáli před velmi těžkým úkolem. Vypořádali se s ním však velmi dobře, jak ostatně zaznělo i v závěru konference od řečníků. (Baigorri-Jalón 2005: 987–996)

V meziválečném období se poprvé objevila pozice interních tlumočnicků v mezinárodních organizacích, zároveň existovali také tlumočníci na volné noze, kteří ovšem tlumočení kombinovali s dalšími činnostmi (Baigorri-Jalón 2014: 71–72). Role tlumočnicků na volné noze byla pro formování profese (a podmínek, za nichž se má vykonávat) velmi důležitá, jak uvádí Baigorri-Jalón (2014: 72):

„At a time when there was not yet a professional association of interpreters, freelance interpreters were often pioneers in insisting on professional conditions such as rates, per diems, receiving meeting documents in advance, work schedules, and others. Over time, the contractual terms achieved by freelance interpreters also affected staff interpreters [...]“

Baigorri-Jalón (2014: 75–85) ve své knize věnuje část tlumočnickům (jak těm interním, tak těm externím) ve Společnosti národů, poměrně podrobně se zde zabývá mimo jiné vstupními požadavky a zkouškami u interních tlumočnicků, nicméně o sluchu (resp. O požadavcích týkajících se zdravotního stavu uchazečů) se explicitně nezmiňuje, byť se zdá, že u zaměstnanců některých organizací bylo možné dohledat i informace týkající se zdravotního stavu – v tomto případě šlo například o „nervové problémy“, s nimiž se potýkala tlumočnice Mezinárodní organizace práce (Baigorri-Jalón (2014: 105). Nicméně Baigorri-Jalón v souvislosti se Společností národů opět zmiňuje náročné pracovní podmínky, které částečně plynuly i z nejasné definice pozice tlumočnicků a které se u interních tlumočnicků zlepšily až v roce 1930 (Baigorri-Jalón 2014: 92):

„The hazy definition of the profession affected not only the work of the language experts but also their administrative status. Until 1930 verbatim reporters, translators, and interpreters did not have clearly defined job descriptions. However, that year a committee of experts, the Committee of Thirteen, expressed the opinion that officials in that category deserved to be promoted to members of section (equivalent to management or professional staff in the United Nations today) because of their high qualifications and the importance of their work. Thus, their salary as well as their status and conditions of employment were brought up to the level of members of section [...]“

V meziválečném období se tlumočníci při konsektivním tlumočení i šušotáží obecně potýkali s velmi špatnými akustickými podmínkami, protože museli poslouchat přímo řečníka, přičemž projev řečníka se zpočátku nijak nezesiloval a tlumočnick často seděl na místě, které mu poslech ještě ztěžovalo. Příjemnou změnu přinesly mikrofony, byť k nim bylo třeba velké množství kabelů (Baigorri-Jalón 2014: 112–114).

1.1.2 Počátky simultánního tlumočení

Postupně se začalo experimentovat také se simultánním tlumočením s použitím techniky (Čeňková 2008: 16–17).

Jak uvádí Baigorri-Jalón (2014: 133–134), s myšlenkou technického zařízení určeného k simultánnímu tlumočení se pojí zejména Edward Filene, který v roce 1924 o tomto řešení mluvil s generálním tajemníkem Společnosti národů, přičemž se zachoval i dokument z dubna roku 1924, v němž Filene popisoval možné výhody daného zařízení. O zařízení následně Filene mluvil s vědci včetně Thomase A. Edisona, s konkrétním technickým řešením přišel však až britský profesor Gordon-Finlay. Na výsledném zařízení měl podíl také Thomas Watson z IBM a aparatura Filene-Finlay-IBM by se dala přirovnat k přenosnému telefonickému zařízení (Čeňková 2001: 11).

První testy tlumočnického zařízení proběhly na konferenci Mezinárodní organizace práce v roce 1925 a později, jak popisuje Baigorri-Jalón (2014: 135–136). Zkoušely se různé varianty, přičemž z pohledu akustických podmínek zmiňme to, že již tehdy se tlumočníci potýkali s tím, že řečníci nemluvili přímo do mikrofону (Baigorri-Jalón 2014: 134).

Zajímavou variantou bylo i to, že tlumočníci stáli poblíž řečníka a tlumočili z toho, co slyšeli (bez použití sluchátek či jiného zařízení), do mikrofону (Baigorri-Jalón 2014: 134). Z dnešního pohledu je zpětně jasné, že takové podmínky nemohly být dostačující, a to mimo jiné právě kvůli poslechu, který byl nekomfortní pro všechny zúčastněné. Možná i proto Caldwell, vedoucí tlumočnické Mezinárodní organizace práce, na seznam klíčových podmínek nutných pro to, aby řešení fungovalo, mimo jiné uvedl, že „tlumočnick musí řečníka dokonale slyšet“ (Baigorri-Jalón 2014: 136). Tlumočníci, kteří začali zkoušet simultánní tlumočení bez zápisu stenografa, také upozorňovali na to, že je třeba „eliminovat veškerý externí zvuk“ (Baigorri-Jalón 2014: 137).

Jak upozorňuje Čěnková (2008: 17), počátky tlumočnického zařízení se po technické stránce neobešly bez potíží, což potvrzuje i fakt, že si Mezinárodní organizace práce například v roce 1927 pozvala Gordon-Finlaye, aby technické potíže, kvůli kterým bylo špatně slyšet, odstranil (Baigorri-Jalón 2014: 141). Mezinárodní organizace práce a jednotliví aktéři se projektem opravdu náležitě zabývali – jak rovinou přípravy tlumočnicků (tedy prvních tlumočnických kurzů), tak technickou stránkou věci (vznikla například i speciální laboratoř apod.). (Baigorri-Jalón 2014: 145)

Mohli bychom se podívat i na další milníky, jako například simultánní tlumočení na Mezinárodním fyziologickém kongresu v dnešním Petrohradu v roce 1935 (Čěnková 2008: 17), cílem této části práce ovšem není zabývat se historií dopodrobna, ale spíše na příkladech ukázat, jak se už od počátků konferenčního tlumočení opakovaně ukazuje, že sluch a zvuk hrají naprosto zásadní roli.

Zmiňme však ještě jeden důležitý milník první poloviny 20. století – tlumočení v rámci norimberského procesu mezi lety 1945 a 1946 (Čěnková 2008: 17–18). Tento proces byl naprosto přelomovým momentem v historii tlumočení, protože právě v té době se simultánní tlumočení skutečně dostalo do popředí (Baigorri-Jalón 2014: 211):

„The Nuremberg Trials marked the transition from consecutive to simultaneous interpreting.“

Zaměříme se opět na faktor zvuku a sluchu.

Zajímavé je, že IBM (společnost, která vlastnila práva na zmiňovanou aparaturu Filene-Finlay), poskytla technické vybavení zdarma, resp. pouze za uhrazení dopravy, díky čemuž se IBM podařilo prorazit a prodat techniku i Organizaci spojených národů (OSN) (Baigorri-Jalón 2014: 216).

Udává se však, že zařízení bylo asi dvacet let staré a velmi poruchové, navíc všude byla kabeláž, takže kdykoliv někdo o kabel zakopnul, spojení se přerušilo. Kabiny také nebyly zvukotěsné, takže poslech nebyl zdaleka ideální. Pracovní podmínky celkově byly velmi náročné, přestože na místě byly tři týmy, které se střídaly. (Baigorri-Jalón 2014: 216–234)

Důležitou roli sehrála také již výše zmíněná OSN, která po přesídlení do New Yorku nainstalovala stálé kabiny (Čeňková 2008: 19). Co se týče akustických podmínek zde, byly již o něco lepší než v Norimberku – tlumočnické kabiny měly strop a v zadní části také izolaci, jak píše v kapitole o počátcích simultánního tlumočení v OSN Baigorri-Jalón (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 181). Oproti Norimberku se používaly také kvalitnější mikrofony a lehčí sluchátka (Baigorri-Jalón 2004: 59). Zlepšující se podmínky jsou znát i na fotografiích, například zde Baigorri-Jalón popisuje fotografii z roku cca 1947:

Technical details of the booth can be seen here more neatly: the insulation tiles and a direct access to the booth through a door at the back, showing a design improvement towards an increasingly ergonomic working environment. (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 183)

Zajímavé je i to, že už ve druhé polovině 40. let 20. století se v OSN používala také bezdrátová sluchátka pro posluchače v publiku, jak podrobněji popisuje Baigorri-Jalón:

The headphones were only receivers and came from the United States Transmission Corps, and the wireless transmission signal for SI used radio frequency bands the US Navy was not using, thus showing that military technology often precedes other civil uses. Headphones were hung around users' necks – the strap contained the aerial – and they weighed just over a pound. Thanks to the wireless sound transmission, delegates could continue listening to the proceedings of the meeting even if they had to leave briefly the conference room. (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 175)

1.1.3 Počátky konferenčního tlumočení v SSSR

Opomenout nesmíme ani počátky profesionálního tlumočení v SSSR, neboť tato práce, ač svým zaměřením nejazyková, je předkládána v rámci tlumočnického programu zaměřeného na ruštinu.

Již na prvním sjezdu Komunistické internacionály (Kominterna) v roce 1919 se objevovalo tlumočení, je dochována například zmínka o tom, že projev francouzského

delegáta sumarizovala ve třetí osobě přítomná členka komunistické strany, jak uvádí S. G. Černov, syn známého tlumočníka a badatele G. V. Černova, v článku o tlumočení v SSSR (Černov in: Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 138). Černov dále popisuje, jak v Kominterně záhy vzniklo překladatelské oddělení a že se také debatovalo o tom, jaký jazyk se bude primárně využívat – mluvilo se o esperantu, nicméně od této myšlenky se nakonec upustilo a do středu zájmu se dostaly moderní technologie (Černov in: Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 138–140).

Jak popisuje Černov (Černov in: Takeda a Baigorri-Jalón 2016: *ibid*), myšlenka sestrojít zařízení, které by umožňovalo simultánní tlumočení, vznikala na Východě i na Západě v podstatě souběžně – Kominterně toto řešení navrhl lékař Epštějn v roce 1925. Jeho řešení bylo velmi zajímavé, protože zahrnovalo tři tlumočníky, kteří měli mít nasazená sluchátka pro poslech originálu. Zaměříme se opět zejména na podmínky, co se týče poslechu. Epštějn ve svém návrhu zmiňoval použití zvukotěsných kabin a zajištění takové kabeláže, aby všichni tlumočníci ve sluchátkách slyšeli řečníka současně. Tlumočení probíhalo tak, že tlumočníci si „předávali slovo“ po velmi krátkých úsecích, načež se originální zvuk přerušil, a tlumočník svůj úsek tlumočil *de facto* konsekutivně. Předání slova se signalizovalo zmáčknutím tlačítka, které rozsvítilo žárovku nebo rozeznělo elektrický zvonek. Z hlediska akustických podmínek je tedy zajímavé, že kabina sice měla být zvukotěsná, ale tlumočník měl pozornost upírat i ke zvukovému vjemu, na který dnešní tlumočníci zvyklí nejsou, a sice k onomu zvonku. Epštějn přišel dokonce se dvěma variantami, jak by měla metoda fungovat, a zařízení se na skutečné konferenci použilo poprvé o tři roky později – v roce 1928 – na šestém sjezdu Komunistické internacionály.

Černov upozorňuje (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 147), že sjezd se konal jen pár týdnů po konferenci Mezinárodní organizace práce; z politických důvodů se sjezd Kominterny ale přesunul na jiné místo, takže se muselo upustit od plánu použít zvukotěsné kabiny. k dispozici navíc nebyla ani sluchátka pro zesílení hlasitosti originálu (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 157), takže tlumočníci nakonec tlumočili obdobným způsobem, jako když se v dnešní době tlumočí se šeptákovým zařízením, a dá se usuzovat, že akustické podmínky nebyly ideální. Na dobové fotografii (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 158) je také vidět, že se tlumočníci snažili okolní ruchy odhlučnit alespoň vlastními silami.

Jako zajímavost uvedme, že Černov připomíná i to, že sovětští tlumočníci se věnovali také doprovodnému tlumočení například během exkurzí v továrnách (Takeda a Baigorri-Jalón 2016: 160). O akustických podmínkách se bohužel nezmiňuje, ale můžeme

si lehce domyslet, že úroveň hluku mohla být obzvláště v některých podnicích velmi vysoká.

1.1.4 Profesní organizace a standardizace

Je vidět, že počátky konferenčního tlumočení se neobešly bez (nejen akustických) potíží, simultánní tlumočení se ovšem postupně rozšířilo. Jak uvádí Čeňková (2008: 20), dnes ho používá většina mezinárodních organizací a struktur a tlumočnické zařízení zaznamenalo velký pokrok. Čeňková (2008: 20) připomíná, že je to i díky úsilí samotných tlumočnicků.

Po norimberských procesech se objevovaly určité snahy o místní sdružení tlumočnicků například v Ženevě a Londýně (Thiéry in: Pöchhacker 2015: 13). V roce 1953 vznikla Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků (AIIC), o což usiloval zejména Konstantin Andronikov, protože chtěl, aby se interní tlumočníci i tlumočníci na volné noze z celého světa mohli domluvit na standardech tlumočnické profese a sestavit si vlastní etický kodex (web *AIIC* 2024). Asociace se již od svého vzniku zaměřovala také na ochranu zdraví a bezpečnosti při práci a už na konci 60. let 20. století začala vyjednávání o pracovních podmínkách se zaměstnavateli tlumočnicků včetně OSN a Evropské unie (EU) (web *AIIC* 2024). První verze etického kodexu a profesních standardů byla přijata v roce 1957 (Thiéry in Pöchhacker 2015: 14). Později vznikly také první normy týkající se tlumočnických kabin (Thiéry in Pöchhacker 2015: 14):

„In the early days booths were often an afterthought, with no space, no view of the meeting room, no air and poor sound transmission. In 1971 the AIIC Technical Committee drafted the first standard for interpreting booths for the French standards organisation, AFNOR, which was to form the basis of ISO 2603 (1974) for fixed booths and ISO 4043 (1998) for mobile booths. Sound quality standards followed. The Technical Committee has tracked developments in TECHNOLOGY, such as *remote* INTERPRETING, that may impact quality and working conditions, and AIIC continues to work closely with ISO, inter alia on the definition of the CONFERENCE INTERPRETING profession.“

Bylo by jistě zajímavé podívat se na to, jak se konkrétní znění zmíněných norem ISO postupně vyvíjelo, nicméně autorce této práce se nepodařilo získat přístup ke všem normám.

Můžeme nicméně alespoň uvést, že webové stránky organizace ISO zmiňují normu 2603 (*Booths for simultaneous interpretation — General characteristics and equipment*) z roku 1984, 1998 a 2016. V roce 2024 tuto normu nahradila norma ISO 17651-1:2024 (*Simultaneous interpreting — Interpreters' working environment*). Zajímavým posunem je,

že zatímco normu z roku 1984 měla na starosti technická komise pro akustiku (ISO/TC 43 Acoustics) a normu z roku 1998 komise pro akustiku budov (ISO/TC 43/SC 2 Building acoustics), norma z roku 2016 již spadala pod speciální komisi pro translatologii (ISO/TC 37/SC 5 Translation, interpreting and related technology), která měla v gesci i její poslední revizi.

Co se týče normy 4043 (Booths for simultaneous interpretation — Mobile booths — General characteristics and equipment), její první verze zmíněná na webu ISO pochází z roku 1981 a na starost ji měla technická komise pro akustiku (ISO/TC 43 Acoustics), revize následovaly v roce 1998 (komise: ISO/TC 43/SC 2 Building acoustics) a 2016 (komise: ISO/TC 37/SC 5 Translation, interpreting and related technology). Tato norma byla též revidována v roce 2024 a nyní je k nalezení pod označením ISO 17651-2:2024 (*Simultaneous interpreting — Interpreters' working environment Part 2: Requirements and recommendations for mobile booths*). Tlumočením se zabývají i další normy ISO, o těch se však zmíníme později.

Zmíňme ještě krátce historii českých profesních organizací. Profesionalizace oboru byla totiž bezesporu velkým krokem vpřed – mimo jiné díky organizacím vznikla řada doporučení k pracovním podmínkám včetně těch akustických.

V roce 1968 vznikl Český svaz tlumočnicků a překladatelů, v jehož časopise se objevovala i tlumočnická témata, nicméně svaz byl v době normalizace v roce 1972 zrušen (Čeňková 2001: 28). V této době museli odejít také někteří vyučující tlumočení z Univerzity 17. listopadu (obor překladatelství a tlumočnictví tu vznikl v roce 1963); ta byla v roce 1974 zrušena a obor překladatelství a tlumočení přešel pod Filozofickou fakultu UK v Praze (Čeňková 2001: 26–28). Další profesní organizace vznikly až po sametové revoluci (v roce 1990), konkrétně šlo o Asociaci konferenčních tlumočnicků (ASKOT) a Jednotu tlumočnicků a překladatelů (JTP) (Čeňková 2001: 36). Díky tomu opět vznikají časopisy (např. ToP), vycházejí nejrůznější články a pořádají se odborné semináře i kurzy – a v neposlední řadě se zasazují o osvětu v oblasti standardů profese, kam samozřejmě spadají i akustické podmínky. Příkladem této snahy mohou být Doporučené smluvní podmínky pro tlumočení (ToP 2022 (136): 12–14).

1.1.5 Tlumočení ve válečných konfliktech

Protože se tato práce zabývá sluchem tlumočnicků, zmíňme na závěr této kapitoly ještě jednu specifickou kategorii tlumočnicků, která se objevuje napříč historií, a sice tlumočníky ve válečných konfliktech, přičemž nechme nyní stranou fakt, zda jde

o profesionály či o tlumočníky z řad laiků. Zdrojů k tlumočení ve válečných zónách je bohužel velmi málo, protože se archiválie otázky jazykového zprostředkování obvykle téměř nevěnují, podrobně ji nezmiňují ani pamětníci (Baker 2010: 2001). Dá se ovšem předpokládat, že tato skupina tlumočnicků byla v minulosti (a je i nadále) vystavena velmi náročným pracovním a nestandardním akustickým podmínkám, navíc je jejich život v ohrožení, jak je vidět například na následujícím odstavci z článku *'Our ears and our eyes': Journalists and fixers in Iraq* (Palmer a Fontan 2007: 6):

„In addition to the murders of Western and Iraqi journalists, Iraqi translators and fixers have been the victims of murder and death threats (Boldrick, 2004; Prothero, 2004).“

Autoři v citaci výše zmiňují termín „fixer“, což je člověk, který je využíván mj. k tlumočení, zároveň ale může mít na starosti také například zhodnocení toho, jak je situace (ne)bezpečná, nebo například pomáhat v případě potřeby vyjednávání s únosci novinářů (Palmer a Fontan 2007: 10).

Z uvedeného vyplývá, že lidé v roli tlumočnicků jsou vystaveni minimálně stejně velkému riziku jako novináři působící ve válečných oblastech. Pokud z nich vyvážnou živí, mohou si odnést nejrůznější problémy, a to i na celý zbytek života. Příkladem takových problémů může být britský válečný reportér John Simpson, který kvůli své práci přišel o sluch v jednom uchu (White 2012):

„For the BBC world affairs editor's fondness for frontline reporting has come at a cost: he is profoundly deaf in his left ear, having joined the growing ranks of Britons suffering from noise-induced hearing loss.

1.1.6 Shrnutí

V historii se opakovaně ukázalo, že akustické podmínky jsou naprosto zásadní podmínkou práce tlumočnicka. Níže představujeme krátké shrnutí typů tlumočení tak, jak se postupně začaly používat, a u každého typu v dalším odstavci uvádíme příklady nevhodných akustických podmínek, přičemž vycházíme z informací uvedených v kapitole 1.1.

Typy tlumočení: v historii konferenčního tlumočení se nejprve objevilo konsektivní tlumočení a simultánní tlumočení bez techniky (šušotáž), dále také tlumočení z listu (zde však nemluvíme o faktoru zvuku originálu). Později se objevilo simultánní tlumočení s technikou, nejprve improvizovanějšího charakteru (bez speciálních kabin), později s užitím zvukotěsných kabin. Nejnovějším trendem je *remote* simultánní tlumočení

(RSI)² a také *remote* konsektivní tlumočení – *remote* tlumočení se hojně začalo využívat zejména během pandemie covidu-19, o čemž bude podrobněji řeč dále.

Typy potíží se zvukem: u prezenčního tlumočení (konsektivního i simultánního bez techniky) lze v historii identifikovat následující potíže, z nichž většina je relevantních i dnes: tlumočník sedí/stojí na místě, odkud je špatně slyšet; hlučné okolní prostředí (účastníci se nahlas baví, tlumočení probíhá v továrně, tlumočení v rámci válečných konfliktů); technika pro zesílení zvuku (mikrofony) není k dispozici, příp. je poruchová. Ze zkušenosti autorky této práce lze dodat ještě variantu, že mikrofón k dispozici je, ale řečník se rozhodne ho nepoužívat. u **prezenčního simultánního tlumočení v kabině** lze mluvit o následujících akustických problémech: kabiny nejsou (dostatečně) zvukotěsné; poruchová technika (výpadek zvuku apod.); rušivé akustické vjemy (dříve např. V podobě zvonku, dnes již ne); řečník nemluví do mikrofónu. u **prezenčního simultánního tlumočení se šeptákovým zařízením** se jedná o obdobné potíže jako u konsektivního prezenčního tlumočení, protože tlumočník nemá možnost slyšet originál ve sluchátkách a protože ho může rušit okolí. *Remote* tlumočení se podrobněji věnuje kapitola (1.2.1).

Zlepšení akustických podmínek a standardizace: Tlumočníci si dříve mnohdy museli vystačit sami (např. si vytvářeli provizorní odhlučnění), postupně se ale věnovala čím dál větší pozornost tomu, aby měli takové pracovní podmínky (i akustické), aby byl výsledek jejich práce co nejlepší. Postupně se začala používat nejrůznější technika (např. mikrofony pro zesílení zvuku) a s rozmachem simultánního tlumočení se tlumočníci nakonec dočkali i zvukotěsných kabin. Velkou roli ve zlepšení podmínek hrály profesní organizace a také velké mezinárodní organizace, které tlumočnický nájemly (např. Mezinárodní organizace práce). Dnes již existuje řada mezinárodně uznávaných standardů (normy ISO), které se problematikou podmínek při tlumočení zabývají. Blíže se jim věnuje kapitola 1.2.1.

² Jedná se o tlumočení „na dálku“: tlumočníci tlumočí distančně prostřednictvím online videokonferenční platformy například z domova či kanceláře či z tzv. „hubu“, což je speciální prostor vybavený tlumočnickými kabinami a standardním zařízením dle norem (Svoboda 2020).

1.2 Kvalitní a bezpečný zvukový vstup jako předpoklad kvalitního tlumočení

1.2.1 Tlumočení v současnosti: normy, doporučení, trendy

V historii se potvrdilo, že jedním ze základních předpokladů kvalitního tlumočení je bezpochyby kvalitní zvukový vstup, a to jak u konsektivního tlumočení, tak u tlumočení simultánního. Podobně jako před mnoha lety Herbert, jehož slova byla uvedena výše, nebo například Seleskovitch (1978: 128-129) na toto upozorňují i novodobí autoři:

„In interpreting from a spoken language, an essential condition for the viability of the proces is the acoustic quality and perceptibility of the input.“ (Pöchhacker 2016: 122)

Jak bude popsáno níže, ke kvalitě vstupu mohou dnes do větší či menší míry přispět všichni účastníci komunikace.

1.2.1.1 Normy ISO a ČSN

Naprosto zásadní roli hraje technické zajištění akce. Tlumočník nebo agentura, která ho najímá, by měli dbát na to, aby technická zařízení odpovídala normám ISO, příp. ČSN. V této souvislosti se zmiňuje hlavně simultánní tlumočení v kabině. Například doporučené smluvní podmínky pro tlumočení, které sestavila česká Asociace konferenčních tlumočnicků (ASKOT), připomínají normy ISO a také explicitně uvádějí, že „narušená kvalita zvuku (jakýkoliv šum) je nepřípustná“ (ASKOT 2024). O kvalitě vstupu se samozřejmě zmiňují ve svých dokumentech i mezinárodní organizace. Například AIIC (2024) ve svém současném etickém kodexu uvádí následující a zmiňuje také *remote* tlumočení (v tomto dokumentu označené jako „distanční“):

„Satisfactory conditions of sound, visibility and comfort. [...] Where distance interpreting is provided, every effort shall be made to ensure that audiovisual input to the interpreters complies with the relevant ISO standards.”

Na normách ISO se zástupci AIIC dokonce podílejí, jak je uvedeno na webu AIIC (2024). Jedná se o iniciativu členů AIIC z různých států světa včetně států evropských. V současné době existuje celá řada norem ISO, které upravují tlumočení, a další se připravují.

Soupis platných (případně připravovaných) norem lze najít na webových stránkách AIIC (2024). Platné normy se zaměřují na požadavky týkající se: fixních i přenosných tlumočnických kabin (ISO 17651-1:2024, ISO 17651-2:2024), kvality a přenosu

audiovizuálního vstupu u simultánního tlumočení (ISO 20109:2016) a vybavení používané při simultánním tlumočení a konferenčních systémů (20109:2016 22259:2019). Samostatná norma ISO je věnována tlumočnickým platformám používaným při *remote* tlumočení (24019:2022). Nedávno byla přijata také norma o konferenčním tlumočení (23155:2022). Existují i normy obecnějšího charakteru, a to například norma o obecných požadavcích a doporučeních týkajících se tlumočnických služeb (18841:2018). Svou vlastní normu má také komunitní tlumočení (13611:2024), soudní tlumočení (20228:2019) nebo tlumočení ve zdravotnictví (21998:2020).

Autorka bohužel neměla k dispozici všechny normy, nicméně nejdůležitější informace lze vyčíst i z dokumentu Generálního ředitelství pro tlumočení Evropské komise (DG SCIC) ze srpna 2024 (*European Commission* 2024³), který se zabývá technickými specifikacemi pro konferenční místnosti se simultánním tlumočením. Zaměříme se na body týkající se akustických a technických podmínek.

Dokument (*European Commission* 2024) uvádí požadované parametry stálých i přenosných kabin včetně zvukotěsnosti a tichého systému ventilace. Domníváme se, že toto je pro ochranu sluchu tlumočnicků velmi důležité, protože díky zvukotěsné kabině si mohou nastavit nižší hlasitost ve sluchátkách.

Zároveň je v dokumentu DG SCIC (*European Commission* 2024) řečeno, že každý tlumočnický má mít svou vlastní konzoli vybavenou mimo jiné sluchátky AKG K15 (nebo obdobného typu). O technických specifikacích těchto sluchátek se zmíníme podrobněji v kapitole 1.2.4.

Dále dokument (*European Commission* 2024) stanovuje, že v případě, že se bude pouštět video nebo film, mají tlumočníci obdržet scénář dopředu. Toto může být důležité z hlediska ochrany sluchu v případech, kdy se vzhledem k pouštění videa mění hlasitost, o čemž budeme mluvit později.

Je však třeba zmínit, že nijak konkrétněji se o ochraně sluchu tlumočnicků dokument nezmiňuje.

Protože jsme měli k dispozici pouze některé normy ISO a ve všech případech se jednalo o starší verze, nebudeme zde oproti původnímu záměru normy popisovat

³ Odkaz viz seznam zdrojů na konci práce.

podrobně. Nicméně lze konstatovat, že v normách se postupně začalo objevovat více bodů zaměřených na kvalitu zvuku a ochranu sluchu tlumočnicků. Například norma ISO/PAS 24019:2020 (dnes již nahrazena normou ISO 24019:2022) zmiňuje, že je třeba tlumočníky a účastníky videokonference instruovat ohledně toho, jak zabránit vzniku akustické zpětné vazby, a ohledně prevence akustického šoku, ovšem norma nevyžaduje použití žádných konkrétních nástrojů, které by sluch chránily. Norma dále uvádí používané rozmezí frekvencí nebo to, že by nemělo docházet k šumům a distorzi zvuku a že hladina intenzity zvuku by měla být konzistentní, přičemž tyto body dále upřesňuje s pomocí konkrétních číselných hodnot.

Pro úplnost dodejme, že české organizace často odkazují na české technické normy (ČSN). Je to proto, že „evropské a mezinárodní normy se do české soustavy norem zavádějí jako česká technická norma ČSN ([...] za označením ČSN následuje označení přejímaného dokumentu)“ (*Česká společnost pro jakost* 2020).

1.2.1.2 Doporučení pro tlumočníky

Kromě toho, že bude tlumočnick vyžadovat, aby se u prezenčního **simultánního tlumočení** používalo vybavení, které odpovídá standardům, příp. takové vybavení zajistí, pokud zajišťuje i technické řešení zakázky, je třeba, aby na svůj sluch dbal následně během výkonu práce. Po příchodu do kabiny by se měl hned ujistit, že jsou sluchátka správně zapojená a že vše správně funguje (Herbert 1952: 12). Sluchátka by si měl nastavit tak, aby slyšel originál i sebe, tedy aby mohl kontrolovat výstup. Roderick Jones (2015: 67) uvádí dva způsoby, jak si lze sluchátka nasadit:

„[...] wear both ear-pieces of a pair of headphones half on and half off each ear, slightly to the front of the ear [...] simply to ear one earphone fully on one ear and to leave the other ear totally uncovered. This leaves each ear to perform a different task.”

V části věnované dosavadnímu výzkumu se budeme věnovat i tomu, které ucho je lepší si zakrýt a proč, nicméně je důležité, aby si studenti a začínající tlumočníci vyzkoušeli více pozic nasazení sluchátek (Jones 2015: 68).

Je třeba dávat si pozor na nastavení hlasitosti. Jones (2015: 68) uvádí, že tlumočnick by si měl nastavit hlasitost originálu co nejnižší tak, aby mohl poslouchat originál i sám sebe – když hlasitost zvýší, začne mluvit hlasitěji, kvůli čemuž následně opět zvýší hlasitost sluchátek atd.

Ze zkušeností autorky této práce zároveň vyplývá, že zvláště u moderních staniček je dobré vyzkoušet si hlasitost opravdu důkladně předem, protože stanička může

disponovat ochranou sluchu, která tlumočnickovi zabrání si nastavit vyšší hlasitost, i když ji potřebuje.

Pokud se během tlumočení objeví potíže se zvukem, doporučuje Herbert (1952: 12), aby tlumočnicko ihned diskuzi přerušil. Je ovšem otázka, do jaké míry toto lze v dnešní době aplikovat v praxi. Nejvhodnějším řešením podle nás je, aby tlumočnicko skutečnost, že se vyskytly technické potíže a že tlumočnění bude přerušeno, oznámil posluchačům do sluchátek, zatímco jeho kolega (který zrovna netlumočí) situaci ihned půjde řešit s technikem. Na tomto příkladu je zároveň vidět, proč je žádoucí, aby tlumočnicko na místě byli vždy dva.

Dodejme, že je důležité chránit i sluch posluchačů. Tlumočnicko by měl hovořit do mikrofonu ze vhodné vzdálenosti od mikrofonu – doporučuje se zhruba 30 cm (Jones 2015: 68). Tlumočnicko by se měl také snažit udržovat tlumenější hlasitost projevu (nekřičet), aby se sám dobře slyšel a chránil si hlasivky (Herbert 1952: 30, 56).

Zaměříme se ještě na doporučení k prezenčnímu **konsektivnímu tlumočení**. V takovém případě je důležité, aby v případě konsektivního tlumočnění měl tlumočnicko vyhrazené místo, odkud uslyší nejlépe, případně si musí usazení na takové místo zajistit vlastními silami (Herbert 1952: 11). Z hlediska poslechu originálu je nevýhoda, že si tlumočnicko nemůže sám regulovat hlasitost, může se tedy stát, že bude hlasitost originálu nedostatečná (což může zhoršit soustředění a vést k chybám), ale i to, že bude příliš vysoká. Vysoká hlasitost může být pro tlumočnicka možná lepší variantou z hlediska odvedeného výkonu, ale příliš vysoká hlasitost může negativně ovlivnit jeho sluch. Pokud si například představíme slavnostní akci, na které se střídají projevy řečníků a hlasitá hudba či projekce videa, může to být pro tlumočnicka z pohledu ochrany sluchu minimálně znepokojivá situace. Obdobně problematické může být také tlumočnění v hlučných prostorách. Jedná se například o praktické školení pracovníků v dílně, kdy dílna může představovat nejen nepříjemný šum ztěžující tlumočnění, ale také ohrožení sluchu. Je totiž třeba si uvědomit, že ztráta sluchu důsledkem hluku je nejrozšířenější nemoc z povolání na světě (Chen 2020). Ve studiích tlumočnění jako takové mezi nejohroženějšími skupinami povolání v podstatě nefiguruje, ale tlumočnicko se – byť třeba jen na zlomek času oproti příslušníkům dané profese – v rámci zakázek objevují na stejných místech jako ti, kteří jsou hlukem ohroženi; jedná se například o pracovníky v automobilovém průmyslu, pracovníky na stavbách, policisty nebo pracovníky v dolech (Chen 2020). Jistým řešením může být alespoň například používání špuntů do uší tehdy, kdy se zrovna netlumočí (což ostatně platí, i pokud tlumočnicko ve volném čase navštěvuje koncerty nebo jiné hlasité

akce). Podrobněji se špunty do uší zabývá kapitola 1.2.3.4. Zvláště v případech akusticky „nebezpečných“ zakázek je z našeho pohledu na místě, aby tlumočník na svůj sluch myslel a aby s klientem předem otázku hluku diskutoval.

1.2.1.3 Doporučení pro řečníky

Na kvalitní zvukový vstup má samozřejmě vliv také řečník. Právě proto nalezneme na webových stránkách tlumočnických organizací doporučení pro řečníky. Doporučení od AIIC (*Guidelines for speakers*, AIIC 2015) zmiňuje (pomineme-li body týkající se psaných textů, terminologie či promítání videí a prezentací) mimo jiné tempo projevu a manipulaci s mikrofonem. Pro tlumočníky nebude překvapivé, že AIIC řečníky upozorňuje, aby vždy mluvili do mikrofonu, nicméně dokument také explicitně zmiňuje například i to, že klepání na mikrofon či foukání do něj je tlumočnickům nepříjemné. To už je problematika, která přímo souvisí s tlumočnickovým sluchem jako takovým (a ne jenom s otázkou toho, jestli tlumočník originál uslyší, nebo ne). Dokument dále varuje také před mluvením do mikrofonu příliš zblízka a před tím, aby řečník nedával mikrofon příliš blízko k přijímacímu zařízení (pokud ho řečník má), protože by to mohlo vést k pískání. To jsou opět body, které přímo souvisí i s ochranou tlumočnickova sluchu.

Řečníkům se věnuje také video⁴ *DG Interpretation Tips for Speakers – Best practices for speaking at a multilingual conference*. I toto video klade důraz jak na přednes, tak na zásady manipulace s mikrofonem.

1.2.1.4 Remote tlumočení

Zvláště v souvislosti s pandemií covidu-19 se začalo více tlumočit na dálku, tedy v režimu tzv. *remote* tlumočení (Svoboda 2020). Při *remote* tlumočení do hry vstupuje ještě mnohem více faktorů, které potenciálně mohou ohrozit nejen kvalitu tlumočení, ale také sluch tlumočnicků. Při *remote* tlumočení lze z pohledu tlumočnicka zvolit několik

⁴ Video je dostupné na kanálu *EU Interpreters* na YouTube zde: <https://youtu.be/BNqoZwRUSqY?si=z2vr7LtnErmUBv92>

řešení. ASKOT (Svoboda 2020) zmiňuje tlumočení v tzv. hubu⁵ (viz níže) a tlumočení mimo něj (např. Z prostředí domova) prostřednictvím online platform.

Velkou výhodou tlumočení v hubu je, že se tlumočí z kabin, které splňují normy ISO, a že je přítomný technik. Výhodou online platform je, že tlumočník může tlumočit v podstatě odkudkoliv, má-li potřebné technické vybavení a připojení k internetu. Pokud se ovšem řečníci připojují také z různých míst a používají své vybavení, může to být z hlediska kvality audiovizuálního vstupu originálu velmi problematické, což ostatně potvrdila i stávka tlumočnicků v Evropském parlamentu (Šafaříková 2022). Tlumočníci stávkovali, protože se europoslanci na zasedání připojovali z míst naprosto nevhodných k vytvoření dobrého zvukového vstupu, takže pro tlumočnický bylo velmi obtížné už jen porozumět tomu, co dotyčný říká, natož ještě myšlenky převádět do jiného jazyka (Šafaříková 2022).

Ovšem naprosto zásadním problémem *remote* tlumočení je z pohledu této diplomové práce možné poškození sluchu, což je, jak se domníváme, oblast, na kterou organizátoři akce a řečníci obvykle neberou takový zřetel. Ukázalo se totiž, že v souvislosti s rozšířením tlumočení přes online platformy a videokonferenční systémy v důsledku pandemie covidu-19 se zvýšil počet interních tlumočnicků, kteří mají problémy spojené se sluchem – rezoluce *AIIC Staff Interpreters' Committee* (Komise interních tlumočnicků AIIC) ze září 2022 uvádí celou řadu symptomů, které se u tlumočnicků objevily:

„[...] issues range from temporary sensations of nausea, excessive fatigue, disorientation, insomnia and ear pain to irreversible hearing damage and related auditory disorders, such as potentially incapacitating hyperacusis, hearing loss, tinnitus, both cochlear and endolymphatic hydrops, and vestibular balance problems;“ (bod B z rezoluce *AIIC Staff Interpreters' Committee*, AIIC, září 2022)

Komise dokonce zmiňuje, že zvuk z tlumočnických platform a videokonferenčních systémů může tlumočnický ohrožovat:

„[...] growing alarm regarding the potentially career-threatening consequences for auditory health of sustained exposure to defective and/or harmful audio signals generated by and/or transmitted

⁵ Hub je studio, ze kterého se na dálku tlumočí v klasických kabinách, které splňující normy ISO, a za přítomnosti technika, přičemž zvuk a obraz ze sálu (a od řečníků připojujících se na dálku) se přenáší na obrazovky v hubu (Svoboda 2020).

through *remote* simultaneous interpretation platforms and videoconferencing systems;“ (bod C z rezoluce *AIIC Staff Interpreters' Committee*, AIIC, září 2022)

AIIC ve svém dokumentu přiznává, že přesné příčiny poškození sluchu tlumočnicků se stále zkoumají, zároveň však organizace zastává názor, že potíže jsou spojeny právě s tlumočením prostřednictvím platform. Vyzývá také všechny tlumočníky, aby netlumočili v případě, že kvalita zvuku je špatná nebo že je zvuk nebezpečný (tedy že může poškodit zdraví tlumočnicka), a aby veškeré potíže hlásili svému zaměstnavateli. AIIC také vyzývá další aktéry, aby se touto problematikou zabývali a nebrali ji na lehkou váhu.

Výše zmíněná iniciativa je na jednu stranu dobrým krokem, na druhou stranu je otázka, do jaké míry tuto iniciativu (a celkově nebezpečí, kterému tlumočníci při práci, zdá se, čelí) vnímají například tlumočníci, kteří působí pouze na svém národním trhu na volné noze a nejsou členy žádných organizací ani zaměstnanci evropských či jiných institucí. Lze předpokládat, že tlumočníci na volné noze jsou přece jenom v jiné pozici než tlumočník, který je zaměstnaný u mezinárodní instituce a (do určité míry) ho chrání pracovní smlouva.

Nicméně je vidět, že tlumočník, pořadatel (v širokém slova smyslu, zejména ovšem osoby zajišťující technickou stránku akce) i řečník tedy mohou významně přispět nejen ke kvalitnímu simultánnímu tlumočení, ale také i ochraně sluchu tlumočnicků. Je třeba domluvit se na vhodných technických a dalších podmínkách, zvláště pak dbát na dodržování norem a řídit se aktuálními doporučeními tlumočnických organizací.

Obvykle se mluví hlavně o simultánním tlumočení, je ale na místě zmínit se i o tlumočení konsekutivním. V případě *remote* konsekutivního tlumočení platí v podstatě stejná doporučení jako u *remote* simultánního tlumočení, byť s tím rozdílem, že u konsekutivního tlumočení přece jenom tlumočník má více času a prostoru na špatnou kvalitu zvuku upozornit, navíc má možnost pokládat otázky.

1.2.1.5 Shrnutí

Kvalitní zvukový vstup je naprosto zásadní předpoklad nejen kvalitního tlumočení, ale také ochrany sluchu tlumočnicka. Je důležité, aby **tlumočnické agentury a tlumočníci** instruovali organizátory akcí ohledně doporučení řečníkům a aby trvali na dodržování norem ISO (zvláště pokud jde o kabiny a jejich vybavení). Pokud normy ISO nemají k dispozici, měli by se řídit dostupnými doporučeními profesních organizací a snažit se vždy zajistit co nejlepší akustické podmínky. **Tlumočník** by měl při práci dodržovat zásady prevence ochrany sluchu (zejména: vhodná práce s regulací hlasitosti, vyzkoušení

techniky na místě, schopnost ihned řešit nastalé komplikace, předvídání potíží a konzultace s klientem zvláště u nestandardně hlučných akcí/zakázek). Tlumočník by měl na ochranu sluchu dbát také mimo výkon práce, ke zvážení je, jestli navštěvovat například hlasité koncerty, poslouchat denně nahlas hudbu ve sluchátkách apod. **Vyučující tlumočení** by měli budoucí tlumočníky vést k prevenci ochrany sluchu a k tomu, aby si studenti vyzkoušeli různou pozici sluchátek. **Řečníci** by se měli řídit doporučeními (mluvit do mikrofonu, nedělat do mikrofonu nepříjemné nebo nečekané hlasité zvuky, neklepat na mikrofon apod.) a v případě, že se připojují na dálku, měli by brát ještě větší ohled na ostatní účastníky setkání a snažit se zajistit co nejlepší kvalitu zvuku (např. se připojovat z klidného a tichého místa, používat externí mikrofon apod.). **Posluchači** mohou přispět ke kvalitě tlumočení a ochraně sluchu tlumočnicků alespoň tak, že budou podporovat iniciativy tlumočnicků (např. stávka v Evropském parlamentu) a že budou oceňovat snahu organizátorů akcí dobře technicky zajistit. Špatné akustické podmínky jistě vnímá i posluchač, zvláště pokud jde o akci, která se koná online, takže na ně může upozornit i on ze své pozice – ostatně nekvalitní zvuk nevnímají negativně jen tlumočníci, ale i samotní posluchači.

1.2.2 Sluch a zvuk v modelech tlumočení

Protože se zabýváme zvukem a jeho zpracováním, podívejme se na to, jakou roli tento aspekt hraje v různých modelech tlumočení. Zaměříme se při tom zejména na procesní modely, tedy na kognitivní stránku věci (Pöchhacker 2016: 81), protože právě v nich se objevuje poslech coby důležitá součást celého procesu tlumočení (Pöchhacker 2016: 90), i když si uvědomujeme, že modely se obvykle vztahují (či původně vztahovaly) primárně na simultánní tlumočení, nikoliv na tlumočení konsekutivní, při němž je poslech samozřejmě neméně důležitou součástí tlumočnickovy práce.

Důležitost poslechu tematizovali autoři již od počátků konferenčního tlumočení. Například Herbert (byť zde ještě nemluvíme o modelu tlumočení jako takovém, ale o doporučení z praxe) věnoval ve své knize kapitolu poslechu (v orig. *Hearing*), jenž se pojí s porozuměním a jehož základním předpokladem je výborný sluch (Herbert 1952: 10):

„A good interpreter must have remarkably acute hearing. If he has not, and nothing can be done about it, he had better turn to another trade, just as a painter who loses his eyesight.“

I Seleskovitch (1978: 11) zdůrazňuje, že v tlumočení je klíčové porozumění. V kapitole *Understanding* (1978: 11–24) klade důraz na pochopení smyslu sdělení,

v širokém slova smyslu se dotýká i akustiky a schopnosti zpracovávat zvukový vstup, konkrétně v části o procesu tlumočení mluví o „auditory perception of a linguistic utterance which carries the meaning” (1978: 9). Zajímavé je, že Seleskovitch při popisu principu simultánnosti v simultánním tlumočení rozlišuje „listen“ a „hear“⁶ (1978: 32):

„[The simultaneous interpreter] **hears** the next sentence while he is stating the preceding idea, yet he does not **listen** to the next sentence but to the sentence which he himself is delivering. He does, however, **hear** the meaning of the sentence being delivered by the speaker and it is this meaning which he retains in order to deliver the sentence himself immediately afterwards.“ [v originálu není užito tučné písmo]

Zdá se, že Seleskovitch zde rozlišuje více a méně aktivní formu poslechu (záměrně neuvádíme „pasivní poslech“, protože tlumočnick musí poslouchat aktivně, tedy tak, aby při poslechu analyzoval to, co se říká). Autorka se v té době zamýšlela i nad simultánností (souběhem poslechu a mluvení).

Když Seleskovitch (1978: 128) blíže popisuje simultánní tlumočení v praxi a popisuje tlumočnicka, který pracuje ve špatných technických podmínkách, přirovnává ho k člověku, jenž má problémy se sluchem. Vysvětluje zde, že „auditory deficiency“ („poslechový deficit“) vede k tomu, že tlumočnick musí věnovat poslechu více pozornosti – a o to méně pozornosti mu zbývá na porozumění sdělení:

„An interpreter who cannot hear the speaker properly can be compared to someone in the top balcony of a theater who makes such an effort to hear the actor that he ceases to feel the impact of his words. What this person experiences is a type of auditory deficiency found in the hard-of-hearing, among whom three categories can be distinguished: (1) those who hear and understand, (2) those who hear without understanding, and (3) those who do not hear at all. The interpreter who is forced to work with equipment which is inadequate for the needs of interpretation finds himself in the second category. Forced to listen closely, his attention is automatically diverted away from the analysis of the meaning; his attempts to piece together the sounds that make up the words prevent him from perceiving the semantic relationship between them and causes him to lose parts of the meaning.” [...] “The amount of attention of which any one individual is capable is limited and is divided between perception of the form of a message and comprehension of its content. The more attention that is focused on perception the less there is available for comprehension, which means that the intellectual or emotional apprehension of a message depends on the ease with which it is perceived: instant comprehension only occurs if perception is effortless.“

⁶ Lze přeložit například jako „poslouchat“ a „slyšet“.

Seleskovitch (1978: 129) také tvrdí, že paměť do velké míry závisí na zvuku, a sluchové ústrojí přirovnává k nahrávacímu zařízení – zvuk se díky němu na krátkou dobu uchová a následně pokračuje do mysli, nebo se vymaže, přičemž pokud je kvalita zvuku špatná, tak toto nevědomé „nahrávání“ nefunguje a působí tlumočnickovi potíže. Zároveň zmiňuje rekonstrukci (1978: 129), k níž dochází, pokud se některé zvuky při přenosu ztratí – posluchač dokáže rekonstruovat (odvodit), o jaké slovo se jednalo. Seleskovitch zde upozorňuje, že u známých slov toto není problém, ale potíž nastává například u vlastních jmen nebo u nerodilých řečníků.

Koncem 70. let 20. století vzniká model simultánního tlumočení Moser-Mercer, o němž se lze dočíst například v diplomové práci Jandové (2014: 16). Tento model je velice komplexní, pro účely této práce proto zmiňme počáteční fázi procesu, která zásadně souvisí se sluchem, protože se věnuje zpracování akustického signálu v mozku. Zvukové vlny nejprve vstupují do tlumočnickova ucha a do systému sluchové recepcce, jedná se ovšem o pasivní proces, protože tlumočnick zpracovává veškerý signál – nic nevynechává (Jandová 2014: 11). Percepční sluchová úschovna informaci uloží a následuje rozpoznávání akustických prvků – rozeznávají se slabiky (díky dlouhodobé paměti), ty se ukládají v syntetizované sluchové paměti a následně se ze slabik rozeznávají slova, a to díky pravidlům uloženým v dlouhodobé paměti (Jandová 2014: 11–12). Zajímavé je, že podle Moser-Mercer (Jandová 2014: 12) v případě, že k rozpoznání slova nedojde, tak se proces vrací a opakuje. V modelu celkově kromě dlouhodobé paměti hraje roli také krátkodobá paměť, kterou Moser-Mercer nazývá generovaná abstraktní paměť (Jandová 2014: 12). Z hlediska sluchu je důležitý ještě fakt, že Moser-Mercer zmiňuje i sluchovou zpětnou vazbu, tedy to, že tlumočnick musí mít dostatek kapacity na to, aby dokázal kontrolovat svůj výstup (Jandová 2014: 16).

Nejen na modelu Moser-Mercer je vidět, že tlumočení je kognitivně velmi náročná činnost. V 80. letech 20. století Ledererová definovala osm mentálních operací, z nichž dvě či více probíhají u simultánního tlumočení zároveň (Pöchhacker 2016: 90). Vyzdvihněme operace poslechu a jazykového porozumění, které úzce souvisejí také s pamětí (Pöchhacker 2016: 90). Její model je v přístupu podobný jako model Kirchhoff, přičemž Kirchhoff se více zabývá právě kognitivní zátěží a procesní kapacitou – protože tlumočnick musí dělat více věcí najednou, může se stát, že jeho procesní kapacita přesáhne svůj limit (Pöchhacker 2016: 91).

Procesní kapacitu názorně ilustruje snad nejznámější model, a sice Gilův model úsilí (např. Gile 2009). Gile mluví o třech základních úsilích (poslech a analýza, produkce,

paměť) a později také o koordinačním úsilí (které má za cíl koordinovat úsilí základní) a o omezené procesní kapacitě, kterou mezi ně tlumočnick rozděluje, jak vysvětluje Pöchhacker (2016: 91). Zjednodušeně řečeno se může stát, že tlumočnick dostupnou kapacitu rozvrhne nesprávně nebo že jí nemá dostatek, což vede k deficitu a mohou vznikat nejružnější chyby, vynechávky a podobně (Gile in Pöchhacker 2015: 135). Podívejme se blíže na to, jak Gile definuje úsilí poslechu a analýzy (při tlumočení mluveného jazyka), které nás v rámci této práce zajímá nejvíce (Gile 2009: 160):

„[...] was defined as consisting of all comprehension-oriented operations, from the subconscious analysis of the sound waves carrying the source-language speech which reach the interpreter's ears through the identification of words to the final decisions about the meaning of the utterance.”

Gile (2009: 162) také upozorňuje, že úsilí poslechu je pravděpodobně u tlumočnicků intenzivnější než u posluchačů, protože posluchači dobře znají kontext a terminologii a nemusí se soustředit úplně na vše, co řečník řekne, protože si vybírají pouze ty části, které je zajímají.

Zaměříme se nyní krátce na typy problémů, které tlumočnickovu kapacitu ovlivňují, a to opět s důrazem na téma této práce. Gile (2009: 192) uvádí určité „chronické příčiny“ kognitivní saturace, kam podle něj spadají nedostatečné kognitivní schopnosti nebo deklarativní znalosti. Gile (2009: 192) u kognitivních schopností zmiňuje procedurální znalosti, které je možné postupem času získat a zlepšují se s tlumočnickou praxí, zároveň ale mluví i o „kognitivním potenciálu jedince“. Nezmiňuje se zde sice přímo o sluchu, resp. O schopnosti ucha přijmout nějakou informaci, ale vzhledem k jeho definici úsilí poslechu (viz výše) můžeme předpokládat, že i to by sem mohlo spadat. Pokud nějaký tlumočnick má např. objektivně horší sluch, bude muset defaultně úsilí poslechu věnovat více kapacity než jeho kolega, který má sluch perfektní. u situačních („occasional“) příčin se z hlediska úsilí poslechu objevuje například hlučné prostředí, informačně nasycený originál, tempo řečníka či kvalita zvuku (Gile 2009: 192–193). Lze opět logicky předpokládat, že pro tlumočnicka se zhoršeným kognitivním potenciálem z důvodu problémů se sluchem budou tyto faktory minimálně subjektivně problematictější. Každý tlumočnick ovšem využívá nejružnějších strategií či taktik (Gile 2009: 200) k tomu, aby se se zmíněnými (i jinými) problémy vypořádal, takže nelze tvrdit, že tlumočení (ve smyslu produktu) tlumočnicka bez sluchových potíží bude vždy kvalitnější. Jak uvádí Čeňková (2008: 52–59), obecně tlumočnicki k zajištění simultánního tlumočení využívají rozdělenou pozornost, práci s časovým posuvem, princip pravděpodobnostního

prognózování, princip ekonomie a zpětnou korekturu. Tyto strategie zde jsou uvedeny pro úplnost, podrobně se jim dále věnovat nebudeme.

S poslechem a porozuměním velmi úzce souvisí i paměť (Pöchhacker 2016: 90). Té se kromě Mocer-Mercer (viz výše) věnoval také například psycholog Gerver, jehož model obsahuje prvky, jako jsou krátkodobá a dlouhodobá paměť, ale také nárazníková paměť (Jandová 2014: 20, Pöchhacker 2016: 92). Jak vysvětluje Pöchhacker (2016: 92), nárazníková paměť přijme informace a dále s nimi pracuje podle toho, jaký je stav paměti, a také podle toho, jak tlumočnický pracuje se strategií segmentace. Tlumočnický zároveň využívá informace z dlouhodobé paměti, vybavuje si je, čímž přecházejí do krátkodobé operační paměti (Pöchhacker 2016: 92).

Bavíme-li se o paměti, za zmínku stojí také Baddeleyho model paměti (Baddeley a Hitch in Baddeley 2017). Model pracovní paměti formulovali Baddeley a Hitch v roce 1974 a původně se skládal z centrální výkonné jednotky (také centrální exekutiva), fonologické smyčky a vizuálně-prostorového náčrtníku (Jandová 2014: 44). Později autoři model doplnili ještě o epizodický nárazník a další upřesňující prvky (Baddeley 2019: 100–101). Centrální jednotka je nadřazená a má koordinační funkci, jedná se zároveň o nejsložitější aspekt pracovní paměti; fonologická smyčka zajišťuje vnímání řeči; vizuálně-prostorový náčrtník zpracovává vizuálně-prostorové informace; epizodický nárazník má za úkol integrovat podněty z odlišných smyslových kanálů a spojit je také s informacemi z dlouhodobé paměti.

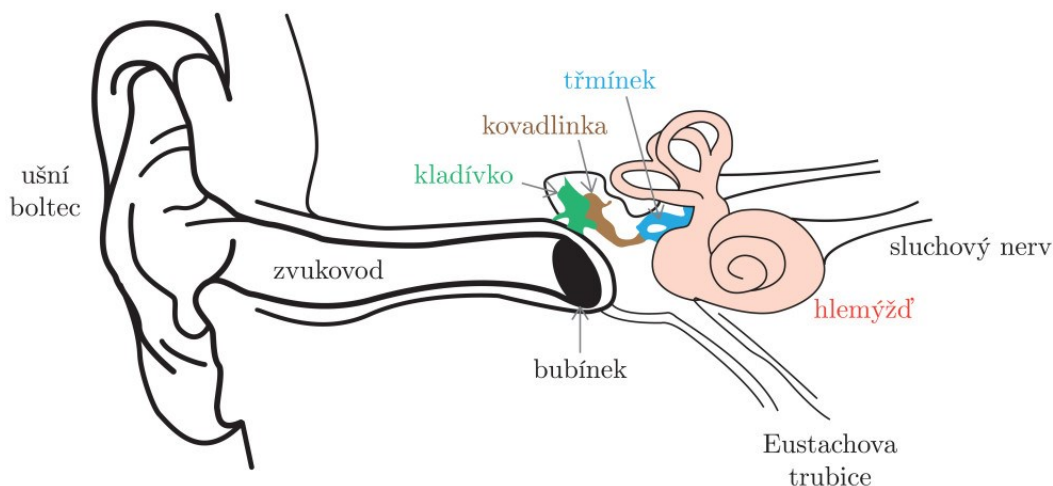
Jak je vidět, sluch je velmi důležitou součástí modelů tlumočení a modelů paměti, protože aktivní poslech a správné porozumění výchozímu sdělení je prvním krokem k úspěšnému tlumočení.

1.2.3 Sluchové ústrojí a sluch z pohledu medicíny

Protože se tato práce zabývá sluchem a sluchovým ústrojím, považujeme za vhodné tuto problematiku popsat také z pohledu medicíny. Cílem je přinést základní popis částí sluchového ústrojí, jeho funkcí a souvisejících patologií. Ačkoliv tato část práce byla konzultována s lékařem specializujícím se na otorinolaryngologii, je třeba upozornit, že jde spíše o základní přehled pro doplnění kontextu, nikoliv o vyčerpávající popis problematiky – ten lze dohledat v bibliografii či další odborné literatuře.

1.2.3.1 Anatomie ucha

Sluchové ústrojí lze rozdělit na dvě hlavní části, a sice část periferní a centrální část (Hanzlová a Hemza 2014). V rámci periferní části mluvíme o zevním, středním a vnitřním uchu. V rámci centrální části se popisují sluchová dráha a sluchová centra (Dlouhá 2022: 67).

Obrázek 1: Schématický nákres anatomie ucha

Součástí zevního ucha je boltec a zevní zvukovod; součástí středního ucha jsou sluchové kůstky, středoušní dutina a Eustachova trubice; vnitřní ucho tvoří smyslové orgány pro sluch a rovnováhu (Národní zdravotnický informační portál 2024).

Boltec nalezneme mezi čelistním kloubem a mastoideálním výběžkem, tvoří ho chrupavka krytá kůží (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 1). Úkolem boltce je směřovat zvukové vlny do zevního zvukovodu (Dlouhá 2022: 65).

Jak uvádí Dlouhá (2022: 65), zhruba třetinu **zevního zvukovodu** tvoří chrupavka, následuje kostěná část; zvukovod je esovitý a jeho velikost souvisí s rezonančními vlastnostmi a středoušní impedancí⁷. Zvukovod je dlouhý 25 až 35 mm a jeho průměr je 7 mm (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 1).

⁷ Impedance je „komplexní odpor převodního aparátu vůči průchodu zvukových vibrací“ (Valvoda 2007: 514).

Zevní ucho od středního odděluje **bubínek**; lze si ho představit jako mělkou nálevku o průměru 8 až 10 mm, jejíž vnějšík pokrývá epidermis⁸ a vnitřek sliznice (Dlouhá 2022: 65).

Ve středním uchu nalezneme **dutinu** vyplněnou vzduchem (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 1). Středoušní dutina je spojená s nosohltanem pomocí **Eustachovy trubice** (*Národní zdravotnický informační portál* 2024). Tato trubice vyrovnává tlak s vnějším prostředím (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 1), ale také má funkci drenážní a ochrannou (Dlouhá 2022: 66). Ve středním uchu nalezneme tři **sluchové kůstky** (kladívko, kovádlíku a třmínek), jejichž úkolem je přenášet zvuky z vnějšího prostředí (přes bubínek) do hlemýždě, jenž se nachází ve vnitřním uchu (*Národní zdravotnický informační portál* 2024). k bubínku je připojené kladívko, hlavička kladívka je kloubem spojená s kovádlíkem a ta je spojená kloubem se třmínkem; raménka třmínku nasedají na ploténku, která je v centru oválného okénka a vede do vnitřního ucha (Dlouhá 2022: 66). Sluchové kůstky převádějí akustický tlak z bubínku na oválné okénko, tedy z velké plochy na malou (Dlouhá 2022: 66).

Vnitřní ucho tvoří orgány pro sluch a rovnováhu; nachází se zde blanitý **labyrint**, jehož součástí je tekutinou vyplněný **hlemýžď** – trubice, která je stočená do stoupající spirály podobně jako hlemýžď ulita a která je základním orgánem sluchu (*Národní zdravotnický informační portál* 2024). Jak uvádějí Hahn a Šejna (Hahn 2019: 3), hlemýžď je dlouhý průměrně 35 mm a je rozdělený podélně kochleární přepážkou na dvě části, dvě poschodí; z prostoru středoušní dutiny vedou do obou poschodí **okénka** (uzavřená ploténkou třmínku a druhé blankou) – okénka oddělují vzduch středního ucha od tekutin ve vnitřním uchu.

Uvnitř hlemýždě se nachází **Cortiho orgán**, tedy specializované vláskové buňky převádějící zvukové vibrace na nervové impulsy (*Národní zdravotnický informační portál* 2024). Hahn a Šejna (Hahn 2019: 3), uvádějí, že vnitřních vláskových buněk je asi 3500 (jde o jednu řadu), zevních asi 15 až 18 tisíc (celkem ve třech řadách).

⁸ Kůži tvoří pokožka (epidermis, povrchová vrstva kůže) a škára (dermis, pojivová tkáň pod pokožkou). (*Národní zdravotnický informační portál* 2024)

V hlemýždi je **sluchový (kochleární) nerv**. Jde o zhruba 30 tisíc vláken, z nichž několik set končí synapsemi na vláskových buňkách (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 4).

Součástí labyrintu jsou také tři polokruhové kanálky, které se podílejí na rovnováze (*Národní zdravotnický informační portál* 2024). Tyto kanálky vnímají rotační pohyby a jejich kombinace (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 3). Rovnovážnému ústrojí se zde však podrobně věnovat nebudeme, neboť pro účely této práce není natolik zásadní jako ústrojí sluchové.

1.2.3.2 Fyziologie periferního slyšení a centrální sluchový systém

Jak již bylo naznačeno, zvuk (tedy zvukové vlny) vstupuje přes ušní boltec a zevním zvukovodem se dostává k bubínku (*Národní zdravotnický informační portál* 2024).

Pokud má zvuk dostatečnou hlasitost (dostatečný akustický tlak), aby vychýlil bubínek, přenese se (přes sluchové kůstky) na oválné okénko (Dlouhá 2022: 67). Pokud je hlasitost naopak vysoká, nastupuje tzv. stapediální reflex – *musculus stapedius* se začne napínat (jeho práh je asi 70 až 100 dB), limituje pohyb třmínku a jeho cílem je eliminovat poškození vnitřního ucha příliš hlasitým zvukem, přičemž jde o oboustranný reflex (Šejna in Hahn 2019: 7).

Oválným okénkem se energie zvuku přenese do vnitřního ucha, přechází tedy z vnějšího vzdušného prostředí přes převodní systém středního ucha do tekutého prostředí vnitřního ucha (Dlouhá 2022: 67). Vlny vstupují do hlemýždě vyplněného nestlačitelnou tekutinou; jsou zde dvě membrány (bazilární a Reissnerova), které kmitají, přičemž pohybem části vláskových buněk dochází k základní analýze frekvence (Dlouhá 2022: 67).

Pohybem stereocilií⁹ poté dochází k elektrofyziologickým procesům – ve vláknech kochleárních nervů vznikají vzruchy, které jsou vedeny přes prodlouženou míchu až do mozku (Dlouhá 2022: 67–68). Dochází zde tedy k mechanicko-elektrickému převodu (Vyšinský 2020: 36).

⁹ „Stereocilie jsou tenké dlouhé („vláskovité“) výběžky, které vyčnívají z povrchu vláskových buněk ve vnitřním uchu.“ (*Národní zdravotnický informační portál* 2024)

Sluchová dráha je čtyřneuronová a probíhá částečně zkříženě a částečně ipsilaterálně (Dlouhá 2022: 67–68). Důležitou součástí této dráhy je mimo jiné vznik prostorového slyšení, které vzniká díky tomu, že se setkávají dráhy z obou dvou uší – konkrétně se to děje v prodloužené míše v tzv. *nucleus olivaris superior*, jak popisují Hahn a Šejna (2019: 5). Vlákná sluchové dráhy končí v *colliculi inferiores* a *corpus geniculatum mediale*, což jsou podkorová sluchová centra (Dlouhá 2022: 68). Z *corpus geniculatum mediale* vede dráha do temporálního laloku; korovým centrem sluchu je Heschlův závit (Dlouhá 2022: 69).

Ovšem jak uvádí Dlouhá (2022: 69), zaznamenáním akustického stimulu ještě akt slyšení nekončí, protože centrální nervová soustava musí neverbální podněty rozeznat a utřídit – část sluchového zpracování probíhá podvědomě, ale sluchové události ovlivňují také faktory, jakými jsou paměť, pozornost a učení (Dlouhá 2022: 69).

Zjednodušeně lze proces z hlediska fyziologické akustiky shrnout takto (Šejna in Hahn 2019: 7):

„Vnější ucho působí jako ochranný akustický filtr. Ve středním uchu dochází i impedančnímu přizpůsobení, ve vnitřním uchu k filtraci a přeměně zvukové energie. Vlastní informační proces je lokalizován do sluchového nervu, sluchové dráhy a mozkové kůry. Ve vnějším a středním uchu jde o mechanické vibrace, ve vnitřním uchu o hydrodynamický a elektrochemický děj. Ve vyšších etážích pak o analogově digitální elektrochemický děj.“

1.2.3.3 Vlastnosti sluchu a zvuku, audiometrie

Zvuk studuje akustika, **fyziologická akustika** pak zkoumá, jak se zvuk dostává do sluchového orgánu a jak se dále zpracovává (Šejna in Hahn 2019: 8). Fyziologická akustika vidí zvuk jako „mechanické vlnění pružného prostředí, které může vnímat člověk prostřednictvím sluchu“ (Šejna in Hahn 2019: 8). Níže budou vysvětleny některé základní pojmy z fyziologické akustiky, které jsou pro účely této práce relevantní.

Zvuk s pravidelným kmitem se nazývá **tón**, jeho opakem je **šum**; výška tónu, tedy **frekvence**, se udává v Hz (Hertz), počet Hz udává počet kmitů za jednu sekundu, přičemž mladý člověk má frekvenční rozsah 16 až 20 000 kmitů za sekundu (Šejna in Hahn 2019: 8), tedy 16 až 20 000 Hz.

Jak dále uvádí Šejna (Hahn 2019: 8), mezi vlastnosti zvukové energie, která vychází ze zdroje zvuku, řadíme fyzikální veličiny **rychlost šíření zvuku** (m/s; závislá na prostředí) a **akustický tlak** (pascaly – Pa; změna atmosférického tlaku, kterou zvuk způsobí).

Důležitým pojmem je **intenzita zvuku**. Jedná se o „energii vlnění, která prochází v časové jednotce jednotkou plochy kolmou na směr jejího šíření“ a její jednotkou jsou wattů na m^2 , ale protože rozsah intenzity zvuků, které vnímáme, je velký, používá se zde logaritmická stupnice s jednotkou decibel (dB) (Šejna in Hahn 2019: 8). Decibely se vztahují k jednotce, která odpovídá prahu sluchu člověka pro tón 1000 Hz – v jednotkách tlaku je to 2×10^{-5} Pa a v jednotkách intenzity 10^{-12} W (Šejna in Hahn 2019: 8). Tomu, jak intenzitu zvuku subjektivně vnímáme, se říká **hlasitost zvuku** – udává se ve fonech (Šejna in Hahn 2019: 9).

Jak uvádí Vyšinský (2020: 36), fóny jsou hladinovým vyjádřením hlasitosti zvuku, které je výhodnější, protože „vjem hlasitosti je úměrný logaritmické změně akustické intenzity podnětu“¹⁰. Vyšinský (2020: 36) dále vysvětluje, jaký je vztah hladiny hlasitosti a intenzity zvuku:

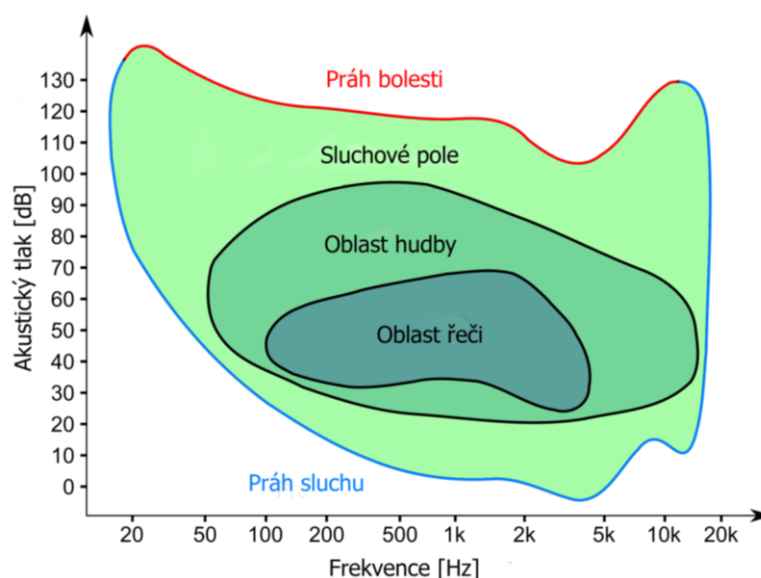
„Vztah hladiny akustické intenzity a hladiny hlasitosti popisují křivky stejné hlasitosti, které jsou standardizovány normou ISO 226:2003. Jednotlivé křivky udávají, při jaké intenzitě musí podnět na daném kmitočtu působit, aby vyvolal stejný vjem hlasitosti.“ (Vyšinský 2020: 36)

Minimální intenzitě zvuku určité frekvence, kterou je určitý člověk schopen vnímat, se říká **práh sluchu**, a jeho měření patří mezi základní audiologické metody vyšetření (Šejna in Hahn 2019: 8).

Lze mluvit také o **hladině příjemného** a **hladině nepříjemného poslechu**, což jsou intenzity zvuku v dB, kterou dotyčný vnímá jako příjemně a nepříjemně hlasitou (Šejna in Hahn 2019: 9). **Práh bolesti** Šejna (Hahn 2019: 8) uvádí 140 dB.

¹⁰ Viz tzv. Fechner-Weberův zákon.

Pro přehlednost připojujeme graf sluchového pole:

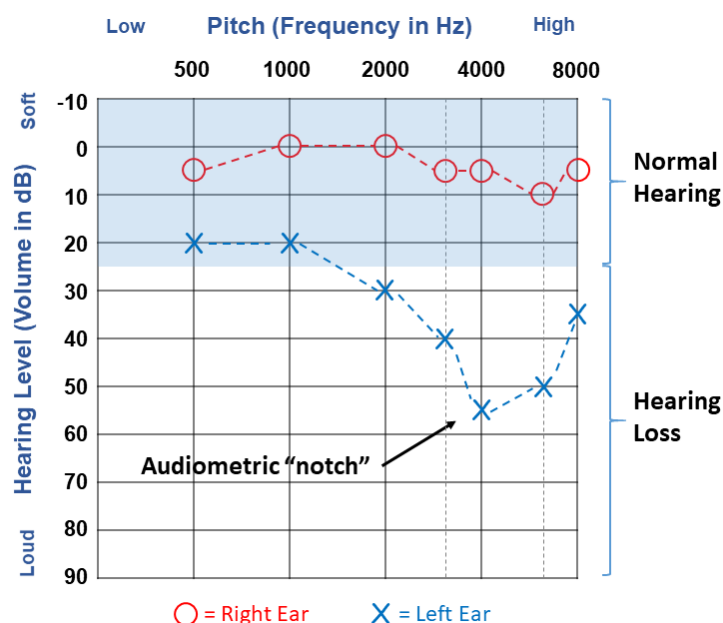
Graf 1: Sluchové pole

Ve fyziologické akustice se pracuje také s pojmem **impedance**, což je odpor prostředí, který brání tomu, aby se přenášela akustická energie; udává se v akustických ohmech a při impedanční audiometrii se měří, jestli nedochází ke ztrátám vedení v hlubokých nebo naopak vysokých frekvencích zvuku (Šejna in Hahn 2019: 9).

Lidský sluch lze **vyšetřovat** subjektivními a objektivními metodami (Šejna in Hahn 2019: 16–21). Jak Šejna popisuje (Hahn 2019: 16), u pacienta se provádí sluchová zkouška řeči (určuje se vzdálenost, ze které pacient ještě slyší slova, která říká vyšetřující; příp. vyšetřující šeptá slova ze vzdálenosti 6 metrů), zkouška ladičkami (zde se vyšetřuje kostní a vzdušné vedení a ověřuje mimo jiné pohyblivost řetězu kůstek). Do subjektivních metod spadá i **prahová tónová audiometrie**, jejímž grafickým výstupem je audiogram (Šejna in Hahn 2019: 16–17).

Jak popisuje Dlouhá (2022: 73–76), **tónová audiometrie** se provádí v audiometrické kabině, v níž je přípustný určitý okolní hluk dle norem ISO; audiometr generuje určité zvuky a pacient signalizuje, kdy prezentovaný tón slyšel, čímž se stanovuje práh sluchu (HL – hearing level) a tedy i případná ztráta sluchu pro každé ucho. Vyšetřuje se tak vzdušné vedení (pomocí sluchátek) a kostní vedení (pomocí vibrátoru na *proc. mastoideus*) (Dlouhá 2022: 73–76). Na grafu níže je příklad audiogramu – kolečkem jsou značeny hodnoty pro pravé ucho (sluch v normě), křížkem hodnoty pro levé ucho (ztráta

sluchu). Autorka do grafu zaznačila tzv. „notch“, který může být jedním z klinických příznaků ztráty sluchu způsobené hlukem (McBride a Williams 2001).

Graf 2: Příklad audiogramu (tónová audiometrie)

Kromě tónové audiometrie lze využít i další diagnostické metody včetně magnetické rezonance, vyšetření vyrovnaní hlasitosti, vyšetření jevů adaptace a sluchové únavy, SISI (short increment sensitivity index), audiometrické vyšetření ušních šelestů či šumová audiometrie (Dlouhá 2022: 76).

Jak upozorňuje Dlouhá (2022: 76), pokud ovšem chceme vyšetřit, jestli pacient dokáže vnímat a rozpoznávat signál řeči a rozumět mu, je třeba využít testy **řečové audiometrie**. V současné době existuje asi sto takových testů – jde o testy slabikové, číslicové, slovní a větné, které stanovují práh srozumitelnosti řeči (Dlouhá 2022: 77–78).

Běžně se provádí také **tympanometrické vyšetření**, u kterého se měří podajnost bubínku a přenést optimální množství energie na převodní systém ve středouší. V případě změn tlaku v zevním zvukovodu lze tak například zjistit špatnou ventilační funkci Eustachovy trubice (Dlouhá 2022: 80). k baterii tympanometrických vyšetření patří i již zmíněný **stapediální reflex**.

Dále se vyšetřují také například tzv. **otoakustické emise** (OAE), které vznikají tak, že vláskové buňky reagují na zvuk mimo jiné vyzařováním akustické energie – výhodou testu je kromě jiného jeho rychlost a objektivita, protože není třeba spolupráce pacienta (Dlouhá 2022: 81–82).

Základním objektivním vyšetřením sluchu je vyšetření zvukem evokovaných elektrických odpovědí mozku (Dlouhá 2022: 84).

1.2.3.4 Poruchy sluchu, sluchové vady a nemoci ucha

Z hlediska terminologie je třeba zmínit, že **porucha sluchu** může být přechodná a lze předpokládat zlepšení po léčbě (např. u dětí během akutního zánětu středního ucha), naopak **vada sluchu** je trvalý stav (Dlouhá 2022: 92). Vady se dělí na lehké, středně těžké a těžké a tíže vady se dle WHO vypočítává ze ztrát na frekvencích 500, 1000 a 2000 Hz HL dle vzorce: $HL (500 + 1000 + 2000) : 3 = \text{ztráta v dB}$ (Šejna in Hahn 2019: 27). Výsledek se pak hodnotí takto (Šejna in Hahn 2019: 27):

0–25 dB	normální sluch
26–40 dB	lehká nedoslýchavost
41–55 dB	střední nedoslýchavost
56–70 dB	středně těžká nedoslýchavost
71–90 dB	těžká nedoslýchavost
91 dB a více	velmi těžká sluchová vada

Tabulka 1: Ztráta sluchu v dB

Z hodnocení tíže sluchové vady Americké akademie pro oftalmologii a otolaryngologii (Šejna in Hahn 2019: 27) vyplývá, že do 25 dB není výrazná potíže s porozuměním tiché řeči, od 25 dB má dotýčný potíže s tichou řečí, od 40 dB má časté potíže s konverzační řečí a od 55 dB s hlasitou řečí. Od 70 dB rozumí dotýčný pouze zesílené řeči a od 90 dB neslyší obvykle ani zesílenou řeč.

Ztráty sluchu se (běžně např. V posudkovém lékařství) uvádí také dle Fowlera (v procentech) a hluchota znamená, že orgán sluchu nelze využít pro komunikaci ani při použití sluchadla (Šejna in Hahn 2019: 28–29).

Protože existuje velké množství nemocí ucha, zmíníme zde zejména ty, které se mohou projevovat sluchovými příznaky, tedy nedoslýchavostí apod. Vzhledem k obsáhlosti tématu zde poskytneme spíše přehled nemocí, a ne podrobné informace.

Z hlediska **zevního ucha** (Otruba in Hahn 2019: 47–55) se se sluchovými příznaky pojí například záněty zevního zvukovodu či *herpes zoster oticus* (zde jde většinou o dočasné poruchy sluchu jak převodního, tak i percepčního typu), případně některé vývojové vady zvukovodu (ty lze obvykle řešit naslouchadlem či chirurgicky).

Mezi nemoci **středního ucha** spojenými se sluchovými symptomy patří například akutní tubární katar a *otitis media* – obojí se pojí s nedoslýchavostí převodního typu, praskavými zvuky při zvýšení tlaku v nosohltanost, někdy také s tinitem). *Tuba auditiva patens* se pojí mimo jiné s tzv. autofonií („ozvěnou“ vlastního hlasu). Setkat se lze také s akutním zánětem středního ucha (*otitis media acuta*), u kterého pacienti mohou popisovat kromě bolesti i zvuky přelévání tekutiny, objevuje se také nedoslýchavost středního stupně a tinnitus. Postižení sluchu se objevuje i u chronické otitidy. (Otruba in Hahn 2019: 57–102)

U **vnitřního ucha** se můžeme se sluchovými příznaky setkat u akutní labyrintitidy, přičemž tyto symptomy mohou i dominovat. Pacienti si stěžují na náhlou ztrátu sluchu, někdy dokonce i na hluchotu, při včasném zachytu a správné léčbě ale toto onemocnění nezanechává trvalé následky. Akutní labyrintitida se objevuje obvykle při akutní viróze nebo bezprostředně po ní. (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 107)

Dalším onemocněním se sluchovými příznaky je Ménièreova choroba, která souvisí se zmnožením endolymfy. Mimo závratí se projevuje tinnitem a nedoslýchavostí. Toto onemocnění je chronické, přechodné poruchy sluchu se u ní mění na trvalé a po záchvatu již nikdy nedojde k úplné úpravě. (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 107)

Setkat se lze také s krvácením do labyrintu, u něhož se prudce rozvíjí porucha sluchu napříč všemi frekvencemi; u tohoto onemocnění prognóza není dobrá – pacienti mívají velmi často velmi těžké postižení sluchu. (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 110–111)

Naopak u vazospastického onemocnění labyrintu, které se projevuje podobně jako onemocnění vnitřního ucha zmíněná výše (byť ne tak dramaticky), je prognóza dobrá. Pacienti u tohoto onemocnění často uvádějí, že příhodě předcházela emočně náročná situace, fyzické přetížení či extrémní pracovní vypětí (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 111).

Objevují se také zánětlivá poškození vnitřního ucha – k poškození sluchu dochází například u herpes zoster oticus, ale také chřipky či virové meningoencefalitidy –, sluch může být postižen i vlivem některých bakteriálních infekcí coby jejich komplikace (např. u meningitidy) nebo při přítomnosti tumoru. (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 113–115)

Specifickou kategorií je toxické poškození kochleovestibulární oblasti. Zde je třeba zmínit, že buňky výstelky hlemýždě jsou nenahraditelné. k jejich poškození může dojít například při užívání ototoxických antibiotik, jakými jsou neomycin, kanamycin, gentamicin, viomycin, polymyxin B, streptomycin či azithromycin. Některá antibiotika jsou jen vestibulotoxická (např. streptomycin), jiná jen ototoxická (např. neomycin), jiná kombinují obě toxicity. Během léčby či po jejím skončení se u pacienta (z kochleárních

symptomů) objevuje zhoršující se nedoslýchavost (hlavně u vysokých tónů). Prognóza bývá nejistá a případné změny jsou nevratné, proto je vhodné v rámci prevence před nasazením těchto antibiotik vyšetřit funkci ledvin a také sluch. Doporučuje se tyto parametry sledovat následně i během léčby. (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 112)

Považujeme za důležité zmínit, že ototoxicky mohou působit i různé další látky – například chinin, salicyláty, některá diuretika a také některé průmyslové látky (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 112).

Samostatnou a neméně důležitou kapitolou je **poškození z nadměrného hluku**. Hluk lze definovat takto (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 117):

„Hluk je každý zvuk vyvolávající nepříjemný či rušivý vjem, nebo který mám škodlivý účinek. Hluk je definován z hlediska subjektivního vnímání. To závisí na jeho frekvenčním obsahu, přítomnosti impulzních krátkodobých nepravidelných zvuků a časového faktoru.“

Hluk se měří pomocí hlukoměrů a akustických (tzv. váhových) filtrů a nebezpečnost přímého poškození se klasifikuje podle třídy hluku, která je daná akustickým tlakem vynásobeným určitým koeficientem (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 117–118).

Když jsme vystaveni hlukové zátěži, dochází k přechodnému nebo trvalému posunu sluchového prahu (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 118). u hlukové zátěže do 86 dB se ve vnitřním uchu neobjevují morfologické změny, do 130 dB dochází ke změnám na buněčné úrovni a u zátěže nad 130 dB mluvíme již o výrazném poškození struktur vnitřního ucha (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 118). Osoby s profesionální nedoslýchavostí mají trvale zvýšený práh slyšení, zpočátku ovšem nemají žádné příznaky; postup poruchy závisí na tom, jaká je hladina hluku, jaké má parametry a jak dlouho se osoba nachází v riziku hluku (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 118).

Hahn a Šejna zároveň uvádějí (2019: 118):

„Absolutní kontraindikací zařazení na pracoviště s rizikem hluku je stávající percepční a převodní porucha sluchu, perforace bubínku¹¹, tinitus, onemocnění ústrojí rovnováhy, heredodegenerativní sluchová anamnéza, profesionální porucha sluchu či její agravace nebo stimulace, pro kterou byl pracovník vyřazen z rizika hluku. Relativní kontraindikací je věk do 18 let a nad 40 let, progredující profesionální percepční nedoslýchavost, stavy po komocích a zánětech mozku či meningitidě,

¹¹ Konzultant nás upozornil, že perforace bubínku se sem neřadí, nicméně ponecháváme, protože se jedná o přímou citaci z uvedené knihy.

neurózy a neurovegetativní dystonie, celkové onemocnění kardiovaskulární, metabolické, nervového systému, vředová choroba atd.“

Kauzální léčba profesionální sluchové poruchy není možná (např. Hahn a Šejna 2019: 119). Důležitá jsou preventivní opatření, a to jak z hlediska technického (opatření týkající se zdroje hluku), tak organizačního (preventivní lékařské prohlídky pracovníků): základním lékařsko-právním dokumentem, který se používá jako referenční při dalším sledování, je audiogram; na pracovištích s rizikem hluku se sluch sleduje pravidelně – dle věku a rizika se je to jednou za rok nebo jednou za tři roky (Hahn a Šejna 2019: 119).

O profesionální nedoslýchavosti, které je mj. spojena i s odškodněním, se mluví, pokud je celková ztráta 40 % dle Fowlera (a zároveň sluch minimálně 1,5 m pro hlasitou řeč a 0,25 m pro šepot oboustranně) (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 119).

Domníváme se, že audiometrické vyšetření může být vhodné i u tlumočnicků. Nejedná se sice o preventivní ochranu, ale díky vyšetření může mít tlumočnick lepší přehled o svém zdravotním stavu, zvláště když vezmeme v potaz, že potíže se sluchem se nemusejí projevit hned, jak je patrné z textu výše. Například zpráva AIIC (Ballantyne et al. 2020: 30) doporučuje tlumočnickům absolvovat audiologickou prohlídku včetně vyšetření sluchu jednou ročně. Otázkou zůstává, jaké jsou kapacity ORL ordinací a jestli by toto vyšetření mělo být hrazeno ze zdravotního pojištění, když se nejedná o jasně definovanou standardní preventivní prohlídku.

Předchozí vyšetření sluchu by se mohlo uplatnit také v případě úrazu při tlumočení. Lze si například představit, že tlumočnick při simultánním tlumočení na prezenční konferenci utrpí akutrauma z důvodu technické závady či chyby technika apod. Bude-li tlumočnick požadovat finanční náhradu, mohl by díky pravidelným vyšetřením sluchu soudu předložit pro srovnání audiogram stavu sluchu do doby, kdy mu vznikla újma na zdraví. Zde lze namítat, že pokud tlumočnick práci nevykonával jako zaměstnanec, ale jako osoba samostatně výdělečně činná, nárok na kompenzaci u něj nevznikne, protože nejde o pracovní poměr, resp. pracovní úraz. Ústavní soud ČR již řešil případ, v rámci něhož OSVČ nárok na odškodnění pracovního úrazu přiznal proto, že formální vztah odpovídal pracovněprávnímu vztahu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 21 Cdo 3061/2020). Je otázkou, v kolika případech by soud vztah mezi tlumočnickem a

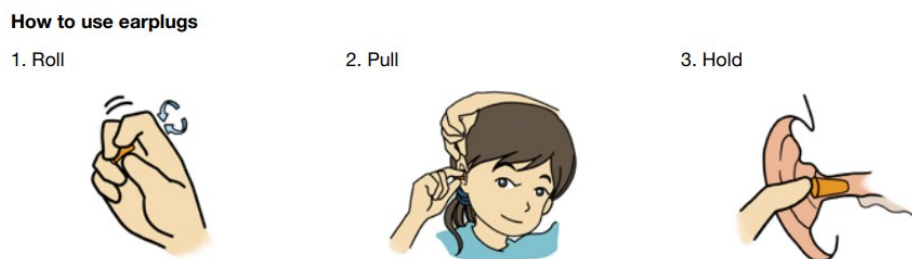
klientem mohl skutečně posuzovat jako vztah pracovněprávní, nicméně výše popsaná událost nemusí být nutně posuzována jako pracovní úraz – lze ji vnímat jako újmu na zdraví dle občanského zákoníku¹² (a řídit se tedy touto právní úpravou).

Tlumočníci na volné noze mohou také zvážit zanesení bodu o újmě na zdraví do smlouvy – po konzultaci s právníky by k dané problematice mohly vydat nějaké stanovisko či doporučení i profesní organizace.

Možné je samozřejmě zvážit také možnosti pojištění pro podobné případy (podrobněji viz 1.2.3.5).

Tlumočnickům lze obecně doporučit i používání špuntů do uší alespoň u volnočasových aktivit (koncerty, noční kluby apod.). Používání špuntů v hlučném prostředí doporučuje i WHO (Krug et al. 2015: 4), přičemž uvádí, že pokud jsou špunty správně zavedené, mohou snížit intenzitu až o 45 dB. Pokud tlumočník v hlučném prostředí tlumočí, může zvážit použití špuntů alespoň např. během přestávek apod., domníváme se ovšem, že primárně by se měli tlumočníci takovým prostředím vyhýbat.

Zde je návod WHO (Krug et al. 2015: 4), jak špunt do ucha správně zavést:

Obrázek 2: Správné zavádění špuntů dle WHO

Dalším onemocněním, se kterým se lze setkat, je **náhlá idiopatická nedoslýchavost či hluchota**. Jak uvádějí Hahn a Šejna (Hahn 2019: 120), tato nemoc nemá jasné příčiny a mezi příznaky patří náhlé poruchy sluchu, případně poruchy sluchu

¹² Viz např. *Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)* (Stanovisko (Rc) Nejvyšší soud ČR – kolegium ze dne 12. 03. 2014 sp. zn. Cpjn 14/2014 In [Systém ASPI]).

vznikající několik hodin, může se objevovat také tlak v uchu, pocit plnosti či bolestivost, tinitus, u některých osob také závrať, úzkost a nejistota; v případě tohoto onemocnění je někdy nutná hospitalizace, přičemž čím dříve se zahájí léčba, tím vyšší je šance na to, že bude úspěšná.

Je třeba si uvědomit také to, že „běžný hluk životního prostředí v technicky vyspělé společnosti (akustický smog) není zcela fyziologický a považuje se za jednu z příčin **socioakuze**, kdy nastává předčasná atrofie smyslových buněk“ (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 120). Lidé s tímto onemocněním mívají zhoršení sluchu na obou stranách, tinnitus, postupně mají potíže při konverzaci více osob nebo špatně rozumí řeči, když je v pozadí hluk, objevují se i psychické potíže; indikována jsou v tomto případě sluchadla, podávání léčiv¹³ a také psychoterapie (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 120).

Vady sluchu mohou vznikat také lézemi sluchové dráhy – označují se jako **centrální vady sluchu**, mohou mít nejrůznější příčiny a postižená bývá srozumitelnost řeči (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 122). Vady sluchu mohou být také geneticky podmíněné (např. dědičná degenerativní nedoslýchavost) nebo získané embryonálně a perinatálně (např. poškození vnitřního ucha toxoplazmózou) (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 124).

Sluch může být poškozen také v důsledku **úrazu** hlavy – sem spadá například komoce labyrintu (postižení labyrintu po úrazu, akutrauma, barotrauma (při náhlé změně atmosférického tlaku)) a kesonová nemoc (obvykle vzniká při potápění) (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 124–125). Lékaři se setkávají i se zlomeninami skalní kosti¹⁴.

Zastavme se blíže u **akutratu**. Akutrauma vzniká v situaci, s níž je spojený intenzivní a krátkodobý hluk (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 124–125) – uvádí se 120 dB a více (McFerren 2015). Projevuje se bolestí v uchu, nedoslýchavostí, tinnitem a někdy také nevolností; jedná se o částečně reverzibilní poruchu, často ovšem přetrvává tinnitus (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 124–125). Fligor (2018) zmiňuje mezi symptomy také hyperakuzi (abnormální přecitlivělost sluchu). Někdy může dojít k ruptuře bubínku¹⁵ – u hluku

¹³ k ovlivnění psychických obtíží (pozn. autorky na základě konzultace s ORL lékařem).

¹⁴ Pozn. autorky (konzultace s ORL lékařem).

¹⁵ Nepřímá traumatická perforace bubínku je spojena spíše s barotraumatem – např. potápění (Ucho II 2024: 69).

přesahujícího 184 dB (Fligor 2018). To pro představu zhruba odpovídá startu vesmírné rakety – ten v některých případech dosahoval dokonce přes 200 dB (Dowling 2023). Z hlasitějších zdrojů zvuku uvedme příklady Rabinowitze (2000: tabulka 1), který uvádí například výstřel ze zbraně (dosahuje mezi 140 a 170 dB), start letadla (140 dB), rockový koncert nebo motorová pila (110 až 120 dB).

Již nespočetkrát tu byl zmíněn **tinnitus**, který se pojí s nejrůznějšími příčinami. Autoři *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi* upozorňují na to, nakolik je tinitus nepříjemný:

„Sám se domnívám, že z hlediska toho, co bychom měli sledovat daleko intenzivněji než laboratorní hodnoty a přístrojová vyšetření, a to tzv. kvality života, se jedná o jedno z nejhorších onemocnění vůbec (viz i poměrně vysoká míra suicidií těchto nemocných).“ (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 355)

Tinnitus postihuje mnoho lidí – autorky nedávné studie publikované v časopisu *Lancet* uvádějí, že prevalence tohoto onemocnění v USA v roce 2014 (nejaktuálnější dostupná data) byla 11,2 %, přičemž častěji se vyskytoval u mužů, na druhou stranu ženy častěji uváděly, že mají těžký tinnitus (Batts a Stankovic 2024). Metaanalýza zkoumající publikace a články publikované mezi lety 1972 a 2021 (Jarach et al. 2022) došla k závěru, že celosvětová prevalence (jakéhokoliv) tinnitu u dospělých byla 14,4 % - mezi ženami a muži nebyl významný rozdíl, naopak věk hrál zásadní roli (23,6 % u osob starších 65 let).

Dobrou zprávou je, že opakované studie dokazují, že téměř 10 % tinnitů je spouštěno patologií osového skeletu – u některých osob dokonce tinnitus vymizí již po jednom manipulačním zákroku; vhodná je fyzikální terapie a léčebná tělesná výchova (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 355). Zde je otázkou, nakolik pomáhá rehabilitace a do jaké míry jde o sporadické odeznění.

Poslední dobou se mluví také například o terapii neinvazivním laserem (Hahn a Šejna in Hahn 2019: 355).

Pro úplnost dodejme, že většina nemocí vnitřního ucha, kterým se zde věnovali, se pojí také s poruchami rovnováhy. Vzhledem k rozsahu a tématu této práce jsme se však rozhodli soustředit se převážně na sluchové příznaky. Jak již bylo zmíněno, u všech onemocnění je základem včasná léčba, která může – samozřejmě dle typu nemoci – vést i k úplné úpravě sluchu.

1.2.3.5 Možnosti pojištění pro tlumočníky

Výše bylo zmíněno, že by tlumočníci měli zvážit pojištění. Autorka práce v této souvislosti kontaktovala několik pojišťoven na území ČR. Následující informace vycházejí

z odpovědí tiskových oddělení jednotlivých pojišťoven (srpen 2024) a jsou zveřejněny s jejich souhlasem.

Pojištění určené přímo tlumočnickům pojišťovny obvykle nenabízejí, je tedy třeba vybírat z obecněji zaměřených produktů. Například Generali Česká pojišťovna a.s. nabízí mj. pojištění pro případ pracovní neschopnosti a pojištění plateb při pracovní neschopnosti, kam by spadal i případ, kdy tlumočnick (OSVČ) začne trpět tinnitem a musí být v pracovní neschopnosti. Pojišťovna nabízí také pojištění pro případ hospitalizace, k níž může dojít i v souvislosti s potížemi týkající se sluchového aparátu. Z hlediska dlouhodobých potíží vyplácí pojišťovna u pojištění pro případ závažných onemocnění 100 % sjednané pojistné částky, sem spadá i případ, kdy člověk úplně ohluchne na obě uši. Pojistit lze samozřejmě i invaliditu (tedy pokud např. tlumočnick ohluchne, nebude moci vykonávat svou práci a bude mu přiznán invalidní důchod) a trvalé následky úrazu. Obdobnou nabídku má také Komerční pojišťovna, a. s., přičemž i zde do pojištění závažných onemocnění spadá také hluchota¹⁶. I NN Životní pojišťovna nabízí připojištění invalidity a závažných zdravotních následků, u nichž je i vážná ztráta sluchu a hluchota.

Mluvíme-li o pojištění pro případ invalidity, je třeba poznamenat, že náležitosti posudku o invaliditě se řídí vyhláškou č. 359/2009 Sb., v níž je ztráta slyšení od 10 do 39 % (oboustranná lehká nedoslýchavost) hodnocena pouze jako desetiprocentní pokles pracovní schopnosti, u středně těžké nedoslýchavosti se ztrátou slyšení 40 až 64 procent je to pokles dvacetiprocentní; procenta se dále zvyšují dle míry postižení, u oboustranné úplné hluchoty je to maximálně 60 procent; u tinnitu je dle závažnosti procentuální hodnocení mezi 10 a 35 procent (Vyhláška č. 359/2009 Sb. 2009: Kapitola VII). Vyhláška č. 359/2009 Sb. (2009: § 3) zároveň udává následující:

„V případě, že dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav pojištěnce má takový vliv na jeho schopnost využívat dosažené vzdělání, zkušenosti a znalosti, na schopnost pokračovat v předchozí výdělečné

¹⁶ Hluchotu v tomto případě pojišťovna definuje takto: „Hluchota, kterou se rozumí úplná, trvalá ztráta sluchu nebo úplná, trvalá těžká nedoslýchavost obou uší v důsledku onemocnění nebo úrazu trvající déle než 6 měsíců. Hluchotou podle této definice však není snížení sluchu nižšího stupně než výše uvedeného. Diagnóza hluchoty musí být ověřena odborným lékařem dle audiometrického vyšetření s výsledkem, kde sluchový práh je vyšší než 80 dB a stav nelze změnit lékařským zákrokem.“ (*Pojistné podmínky pro rizikové životní pojištění Elán*, Komerční pojišťovna, 2024: 13)

činnosti nebo na schopnost rekvalifikace, že pokles pracovní schopnosti pojištěnce je větší, než odpovídá horní hranici míry poklesu pracovní schopnosti u příčiny, popřípadě rozhodující příčiny dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, lze tuto horní hranici zvýšit až o 10 procentních bodů.“

Autorka práce se obrátila na ČSSZ s dotazem ohledně hodnocení poklesu pracovní schopnosti a přiznání invalidity v případě tlumočnicků, nicméně problematika je velmi komplexní a každý případ je posuzován individuálně, takže nelze vyvozovat jednoznačné závěry.

Dodejme k této problematice ještě to, že mezi tzv. nemoci z povolání (o nichž částečně byla řeč výše) v ČR sice patří „percepční kochleární vada sluchu způsobená hlukem“, ovšem domníváme se, že podmínky vzniku této nemoci nejsou primárně zamýšleny pro tlumočníky (Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., Kapitola II):

„Nemoc vzniká při práci, u níž je prokázána nadměrná expozice hluku. Za nadměrnou se zpravidla pokládá taková expozice, při které ekvivalentní hladina hluku po běžnou dobu trvání směny překračuje 85 dB (A) nebo špičková hladina frekvenčně neváženého akustického tlaku překračuje 200 Pa [140 dB (A)].“

Na druhou stranu existují nemoci z povolání, které „vznikají při práci spojené s vysokou profesionálně podmíněnou hlasovou námahou“ (Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., Kapitola VI) a které byly uznány například u učitelek ZŠ a gymnázia (Fenclová et al. 2024: 15). Tímto příkladem by se tlumočnická profese mohla inspirovat. V rámci potíží se sluchovým aparátem u tlumočnicků může být problematické dokázat příčinu, na druhou stranu se nejeví jako zcela nemožné, že by v budoucnu – prokáže-li se někdy u některých onemocnění příčinná souvislost spojená s tlumočením – mohly být některé z nich do seznamu zařazeny. Tato otázka bude ovšem záležitostí dalšího výzkumu a činnosti profesních organizací.

1.2.3.6 Shrnutí

Anatomie a fyziologie: Sluchové ústrojí můžeme rozdělit na periferní (zevní, střední a vnitřní ucho) a centrální (sluchová dráha a sluchová centra) část. Zvukový signál se dostává do zvukovodu a vychyluje bubínek a přes sluchové kůstky (kladívko, kovádlíka a třmínek) se přenáší na oválné okénko. Je-li intenzita příliš vysoká, aktivuje se stapediální reflex, který chrání vnitřní ucho. Oválným okénkem zvuk vstupuje do tekutého prostředí vnitřního ucha. Zde v hlemýždi dochází k základní analýze frekvence. Cortiho orgán (vláskové buňky) mechanický signál mění na elektrický. Informace se díky

neuronům dostává dále a díky setkání dráhy z obou uší vzniká prostorové slyšení. Sluchová dráha končí v korovém centru sluchu nazývaném Heschlův závit.

Akustické pojmy: z hlediska fyziologické akustiky jsou důležité zejména pojmy frekvence (výška tónu udávaná v Hz) a intenzita (energie vlnění zvuku udávaná v logaritmické stupnici v dB). Hlasitost zvuku, tedy vnímání intenzity zvuku, se udává ve fonech. Frekvenční rozsah mladého člověka je 16 až 20 000 Hz, s věkem se sluch horší.

Onemocnění se sluchovými příznaky: Poruchy sluchu a vady sluchu mohou vznikat z nejrůznějších příčin, se sluchovými příznaky se pojí mj. nejrůznější záněty, vývojové vady, akutní virózy spojené s labyrintidou či Ménièreova choroba. Sluchové příznaky se mohou vyskytovat spolu s poruchami rovnovážného ústrojí. Častým problémem spojeným se sluchem je tinnitus, celosvětově postihuje zhruba 14,4 % lidí. Zhruba v 10 % případech vzniká kvůli patologii osového skeletu a někdy vymizí již po jednom manipulačním zákroku. u všech onemocnění sluchového ústrojí je základem včasná léčba.

Poškození sluchu hlukem: Sluch může být trvale poškozený také vlivem nadměrného hluku. u hlukové zátěže do 86 dB se ve vnitřním uchu neobjevují morfologické změny, naopak u zátěže nad 130 dB dochází k poškození vnitřního ucha. u intenzivního a krátkodobého hluku (cca 120 dB a více) může vzniknout akutrauma.

Doporučení tlumočnickům: v případě, že se u tlumočnicka objeví sluchové a/nebo rovnovážné příznaky, neměl by je podceňovat, a to zvláště proto, že vláskové buňky jsou nenahraditelné. V rámci prevence lze doporučit používání špuntů během hlučných volnočasových aktivit (koncerty, noční kluby) a zvážení přijímání zakázek, které probíhají na hlučných místech (např. výrobní haly). V případě ototoxických látek (např. ototoxická antibiotika, některá diuretika, průmyslové látky) považujeme vzhledem k potenciálnímu nežádoucímu vlivu na sluchové ústrojí za vhodné vždy zvážit možné přínosy a rizika, získávat informace z důvěryhodných zdrojů a řídit se doporučením lékaře. Tlumočníci mohou zvážit také pravidelné audiometrické vyšetření – jak bylo zmíněno, AIIC doporučuje audiologické vyšetření jednou ročně, nicméně vždy záleží na konkrétním případě a doporučení lékaře a je třeba počítat s tím, že by v některých případech mohlo být nutné si vyšetření uhradit coby samoplátce. Lze zvážit také komerční pojištění pro případ pracovní neschopnosti.

1.2.4 Vliv používání sluchátek a digitálně upraveného zvuku

1.2.4.1 Základní typy sluchátek

Máme-li se zabývat tím, jak sluchátka ovlivňují sluch tlumočníka, je na místě uvést základní přehled typů sluchátek a jejich vlastností, ačkoliv další podkapitoly se budou zabývat hlavně používáním sluchátek obecně.

Jak je vidět např. I v tlumočnických skupinách na sociálních sítích (např. *Simultánní blekotání*, cit. 2024)¹⁷, tlumočníci se pochopitelně zabývají tím, jaká sluchátka si pořídit.

Podle toho, kam sluchátka umísťujeme a nakolik kryjí naše uši, je můžeme rozlišit na cirkumaurální (označované také jako: *over-ear* / kolem uší), supraaurální (označované také jako: *on-ear* / na uši) a intraaurální (*in-ear* / do uší).¹⁸ Považujeme za vhodné pro naše účely rozčlenit sluchátka do čtyřech kategorií, a sice **cirkumaurální**, **supraaurální**, **standardní pecková** a **intraaurální**. Problémem totiž je, že se (minimálně v angličtině) zaměňují termíny „earbuds“ (pecky) a „earphones“ (špunty), ačkoliv je mezi nimi zásadní rozdíl (Doerr, nedatováno):

„Earbuds rest on the concha¹⁹ – the opening outside the ear canal. Earphones – also known as in-ear headphones – are inserted in the ear canal.“

¹⁷ Odkaz k nalezení v bibliografii a také zde:

<https://www.facebook.com/groups/133763616674268/search/?q=sluch%C3%A1tka>

¹⁸ Zde zmiňujeme pouze základní typy sluchátek, zmíněna nejsou např. sluchátka, která zajišťují přenos zvuku přes lícní kosti, neboť se domníváme, že tento typ sluchátek není mezi tlumočníky nijak široce zastoupený.

¹⁹ Autor má na mysli prohlubeň *concha auriculae*, kterou „boltec přechází do zevního zvukovodu“ (Hanzlová a Hemza 2014).

Obrázek 3: (zleva) cirkumaurální, supraaurální, standardní pecková, intraaurální špuntová

Cirkumaurální sluchátka mají velké mušle a uši zcela zakrývají. Aby se tlumočník slyšel, doporučují se v otevřeném nebo polouzavřeném provedení; tlumočníci, kteří pracují v hlučném prostředí, by naopak měli zvolit uzavřenou variantu – u té se doporučuje tzv. „side-tone“²⁰ (*How to find the perfect interpreting headphones* 2021). Většina cirkumaurálních sluchátek zároveň převyšuje limit ISO DIS 24019:2020, protože váží přes 100 g (*How to find the perfect interpreting headphones* 2021).

Supraaurální sluchátka se umísťují na uši, přičemž je obvykle nezakrývají celé, takže tlumočník může snadněji kontrolovat produkt tlumočení. Oproti cirkumaurálním jsou také skladnější a lehčí. u českých dodavatelů techniky jsou tato sluchátka velmi častá a pracují s nimi i studenti na Ústavu translatologie FF UK²¹. Je možné je pořídit jak v uzavřeném, tak v otevřeném provedení, nicméně někteří autoři varují, že uzavřené provedení může vytvářet dojem, že zvuk prochází tunelem (Goldsmith a Bowman 2021: 31). Nevýhodou supraaurálních sluchátek obecně je také to, že u dlouhého tlumočení mohou tlačit (*How to find the perfect interpreting headphones* 2021).

Standardní pecková sluchátka se umísťují na prohlubeň *concha auriculae*. Při jejich používání se tedy do ucha dostává více zvuku z okolí (Doerr b. r.), takže tlumočník dobře slyší svůj výstup. Např. při poslechu hudby je u těchto sluchátek nutné si nastavit vyšší

²⁰ Side tone (odezva, zpětná vazba) je funkce, která člověku umožňuje slyšet ve sluchátkách vlastní hlas (Merritt 2022).

²¹ Osobní zkušenost autorky.

hlasitost, aby nebyl slyšet zvuk z okolí (Doerr b. r.), proto nejsou vhodnou volbou do hlučného prostředí. Bývají plastová a jejich velikost nelze upravit, takže také mohou vypadávat (Doerr b. r.). Zde samozřejmě záleží na konkrétním modelu a anatomii ucha konkrétního tlumočníka. Někteří tlumočníci si pochvalují, že pecková sluchátka nemají hlavový most, takže z nich při dlouhém tlumočení nebolí hlava.²² i tato sluchátka lze pořídit otevřená i uzavřená.

Intraaurální sluchátka typu špunty mají silikonové konce a vkládají se přímo do zvukovodu (Doerr b. r.). Oproti peckovým sluchátkům dobře izolují a méně vypadávají z ucha – výrobci dnes již často v balení dodávají několik různých typů silikonových konců (Doerr b. r.), jsou také velmi skladná. Intraaurální sluchátka se nicméně obecně tlumočnickům (a ani delegátům) nedoporučují, jak je uvedeno na webu AIIC (*Resources: Equipment requirements (on-site & Remote) conference interpreting 2023*).

Výše jsme zmínili ještě jeden typ kategorizace sluchátek, a sice jestli jde o typ otevřený (open-back), nebo uzavřený (closed-back), případně o polouzavřený (semi-closed). Jak je vidět na obr. 2, otevřený design umožňuje průchod vzduchu, a tak zvuk může unikat ven; uzavřená sluchátka vzduch (potažmo zvuk) drží uvnitř sluchátek (De Kocks 2022).

Obrázek 4: sluchátka uzavřená (vlevo) a otevřená (vpravo)

²² Osobní zkušenost autorky a neformální rozhovory s tlumočníky.

Uvádí se, že otevřený design se pojí s přirozenějším zvukem, ale tato sluchátka logicky méně izolují (Murgu 2023):

„It leads to a more natural sound as it doesn't block the sound around you, but it also offers the lowest levels of sound isolation.“

Akreditovaný tlumočník EU a odborník na kvalitu zvuku (nejen) pro potřeby simultánního tlumočení Andrea Caniato na svém profilu na platformě LinkedIn publikoval článek svého kolegy, v němž se uvádí, že by tlumočníci měli volit jednoznačně sluchátka typu open-back, protože poslech je přirozenější, sluch se méně unavuje, snadněji se kontroluje produkt a navíc nedochází k takové únavě hlasivek (Guiducci a Caniato (ed.) 2020):

„Open back headphones notoriously provide a relaxed sound for long listening sessions, produce much less auditory fatigue, and interfere less with phonation. Using closed-back headsets, we can not hear our voice naturally through our eardrums and have to rely on bone transmission only, which typically leads to increased vocal effort to compensate for reduced proprioception: when one or both ears are covered by a closed-back headset, we tend to force our voice through the “barrier”, and this strains our vocal folds. Hearing ourselves well is crucial to control our output and prosody, and ensure customer satisfaction.“

Goldsmith a Bowman (2021: 22) zároveň uvádějí, že otevřená sluchátka by měli volit tlumočníci zejména tehdy, pokud si odkrývají jedno ucho – argumentují mimo jiné tím, že mozek je obecně stavěný na to, aby zvukové podněty zpracovával pomocí obou uší. Zmiňují také (Goldsmith 2021: 22), že při poslechu pouze jedním uchem si většina lidí nastavuje vyšší hlasitost. Domníváme se, že by bylo vhodné ověřit tuto hypotézu experimentem.

Zmíněná problematika se pojí s tzv. **binaurální sumací**, ke které Vyšinský uvádí (2020: 36) následující:

„Binaurální sumace popisuje dvojnásobné zvýšení hlasitosti při zapojení dvou uší do procesu slyšení. Tím se zvyšuje hladina hlasitosti o 10 Ph²³. Jedná se tedy o významné zvýšení citlivosti slyšení.“

Sumací se zabývají nejrozumnější badatelé a badatelky (Hirsh 1948, Reynolds et al. 1960, Rawool et al. 2018, Baker et al. 2020, Van Beurden et al.). Často se vychází

²³ Ph (fón) je jednotka hladiny zvuku.

z Moore-Glasbergova modelu (Jiříček 2014: 8–11) a nedávno se stal i standardizovanou metodou pro výpočet hlasitosti (ISO 532-2:2017). Oproti Vyšinskému (2020: 36) se často zvýšení hlasitosti při zapojení dvou uší méně než dvojnásobné – sám Moore (Moore et al. 2014) dokonce uváděl údaj násobek o 0,5 nižší:

„[...] diotic sound is ~1.5 times as loud as the same sound presented monaurally at the same level, as predicted by the loudness model of Moore and Glasberg [...]“^{24, 25}

To ovšem nic nemění na faktu, že toto může být také faktorem při výběru sluchátek a rozhodováním se, jestli vzhledem k ochraně uší před zvyšováním hlasitosti mít sluchátka nasazená obě. Na druhou stranu lze namítat, že v případě akustického šoku by jedno ucho mohlo být zasažené méně nebo třeba vůbec, pokud má tlumočnick jedno ucho částečně, resp. úplně odkryté. Pokud si tlumočnick jedno ucho odkrývá, může zvážit střídání stran – mj. pro případ, že by se u něj v budoucnu v uchu, kterým běžně poslouchá, rozvinulo nějaké onemocnění s následkem částečné ztráty sluchu apod.

Vraťme se krátce k typu sluchátek, o nichž jsme psali v souvislosti s doporučením DG SCIC, a sice AKG K15 (*European Commission* 2024²⁶). Jedná se o ultralehká sluchátka typu *on-ear* a *open-back* s frekvencí 20 až 20000 Hz, nicméně výrobce v technické specifikaci neuvádí, zdali disponují nějakou ochranou sluchu nebo potlačením hluku (AKG 2024).

V souvislosti se sluchátky²⁷ se často objevuje vlastnost „**noise-cancelling**“. I WHO (Krug et al. 2015: 4) pro ochranu sluchu obecně doporučuje sluchátka s potlačením hluku. V této souvislosti WHO používá slovo „noise-cancelling“, neupřesňuje ovšem typ potlačení hluku.

Termín „noise-cancelling“ se často používá v souvislosti s *aktivním* potlačením hluku²⁸, ovšem výrobci někdy tento termín užívají obecně a až následně specifikují, jestli

²⁴ Slovem „diotic“ je zde myšlen stejný zvukový signál v obou uších (*Diotic* in American Psychological Association 2024).

²⁵ Moore zde konkrétně zmiňuje svůj článek z r. 2007 (viz seznam literatury).

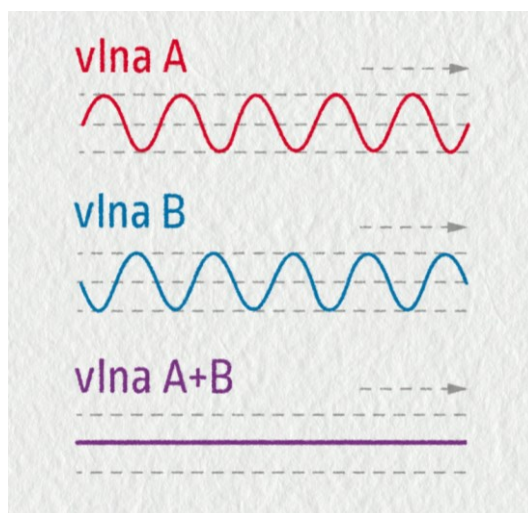
²⁶ Úplný odkaz viz seznam zdrojů na konci práce.

²⁷ Tento termín se pojí také s mikrofony.

²⁸ Viz např. heslo „noise-cancelling“ ve slovníku Collins Online Dictionary (2024).

jde o potlačení *aktivní* (ANC – *active noise cancellation*), nebo *pasivní* (PNC – *passive noise cancellation*).

PNC se týká čistě designu sluchátek, tedy toho, jak dobře fyzicky izolují (Goldsmith 2021: 34). ANC k potlačení nežádoucích zvuků obecně využívá destruktivní interferenci (Priese et al. 2013) – viz schématický nákres níže.

Obrázek 5: Princip destruktivní interference

Zvuk se snímá a analyzuje a následně se vytváří zvukové vlny, které ho „neutralizují“, jak vysvětluje článek *What is Active Noise Cancellation?* na webu výrobce sluchátek Bang & Olufsen (2024). Technologie výrobců se liší, nicméně se zde těmito sluchátkům nebudeme věnovat podrobně, a to z několika důvodů.

Jednak předpokládáme, že tlumočníci obvykle nepracují v rušném prostředí, kde by fyzicky dobře odhlučněná sluchátka (PNC) mohla najít své využití, a že v tichém prostředí preferují možnost dobře kontrolovat svůj výstup, tedy potřebují slyšet sami sebe. Sluchátka s ANC mohou navíc úpravou zvuku zhoršovat jeho kvalitu a výsledky výzkumů o tom, jaký vliv taková sluchátka mají na sluch, nejsou jednoznačné (Goldsmith 2021: 34). A v neposlední řadě je tu otázka marketingu. Jak upozorňují Guiducci (2020) i Goldsmith a Bowman (2021: 34), často není jasné, co za technologii se za „noise cancellation“ skrývá. Sami jsme si ověřili, že často je těžké najít už jen informaci o tom, jestli konkrétní sluchátka, která výrobce označuje za „noise-cancelling“, využívají PNC, nebo ANC.

Dodejme také, že ISO normy zmiňují i frekvenci – u sluchátek by to mělo být 125 až 15 000 Hz, a to proto, aby byly tóny slyšet v plném rozsahu, jinak může docházet rychleji k únavě (Bowman 2023).

O možnostech ochrany proti akustickému šoku (nejen) u sluchátek pojednává následující kapitola (1.2.4.2), proto zde tyto technologie nebudeme zmiňovat.

Pro úplnost dodejme, že sluchátka mohou být **drátová** i **bezdrátová**. u simultánního tlumočení v kabině se s bezdrátovými sluchátky nesetkáváme, přičemž i při RSI se jednoznačně doporučuje používat sluchátka drátová, aby signál byl stabilní (*How to find the perfect interpreting headphones* 2021). Existují také sluchátka s mikrofonom (headsety), která někteří tlumočníci používají při RSI, jiní zase volí sluchátka a externí mikrofón (Badalec 2023). Nevěnujeme se jim zde zvlášť, protože se zaměřujeme na sluchátka coby výstupní zvukové zařízení, a ne na vstup (mikrofón).

1.2.4.2 Akustická intenzita ve sluchátkách

Ztráta sluchu způsobená hlukem, o níž byla řeč výše, je po presbyakuzi druhou nejčastější příčinou ztráty sluchu (Byeon 2021) a ztráta sluchu způsobená hlukem je zároveň nejčastější nemocí z povolání na světě (Chen 2020). *Americká asociace pro řeč, jazyk a sluch* (*American Speech-Language-Hearing Association* 2024) varuje, že sluch může trvale poškodit krátkodobý velmi intenzivní zvuk (např. vybuchující petarda – cca 150 dB), ale i dlouhodobé vystavování se zvuku o nižší intenzitě – udává se již od 85 dB; roli zde hrají tři faktory: hlasitost, vzdálenost od zdroje zvuku a doba expozice.

Rizikantní je v této souvislosti samozřejmě i používání sluchátek. Například nedávná studie provedená na adolescentech ve Švédsku se zabývala spojitostí mezi častým používáním přenosných hudebních přehrávačů a zhoršeným sluchem (Widen 2017):

„The results indicated that longer lifetime exposure in years and increased listening frequency were associated with poorer hearing thresholds and more self-reported hearing problems. A tendency was found for listening to louder volumes and poorer hearing thresholds. Women reported more subjective hearing problems compared with men but exhibited better hearing thresholds. In contrast, men reported more use of personal music devices, and they listen at higher volumes.“

Autoři studie zároveň došli k závěru, že adolescenti, kteří poslouchali tři hodiny denně a více, měli častěji tinitus (Widen 2017). Ukázalo se také, že 10 % účastníků studie poslouchá hudbu v rozmezí od 90 and 100 dB, a to po dlouhou dobu – dokonce i ve spánku (Widen 2017).

Některé výzkumy se věnovaly také různým typům sluchátek a tomu, jaká je jejich maximální intenzita – příkladem může být sice starší (z roku 2004), ale zajímavá studie, která došla k závěru, že maximální intenzita, kterou šlo u různých zkoumaných sluchátek nastavit, se pohybovala v rozmezí od 91 dB do 121 dB; zároveň se ukázalo, že obecně čím

menší sluchátka byla, tím vyšší intenzitu vykazoval výstup u daného nastavení hlasitosti (Fligor a Cox 2004). V té době na danou problematiku reagovala také Evropská unie – například ve zprávě z roku 2008 se upozorňovalo na nebezpečí poškození sluchu v případě poslechu hlasité hudby po určitou dobu, přičemž materiály EU udávaly, že 5 až 10 procentům posluchačů hrozí trvalá ztráta sluchu – v reakci na to se EU začala zabývat regulací osobních přehrávačů, protože tehdy legislativa tuto oblast de facto nijak neupravovala (viz tisková zpráva *Questions and answers on the mandate for new safety standards for personal music players* z roku 2009):

„Existing EU standards currently prescribe no maximum sound limit nor require any specific labelling in respect of volume levels but require that a statement be put in the instruction manual to warn of the adverse effects of exposure to excessive sound level.“

Od roku 2013 v Evropské unii a Švýcarsku platí norma EN 50332, která mimo jiné nařizuje, aby u zařízení dosahujících intenzity 85 dB a více, bylo varování (na zařízení, jeho obalu nebo v návodu) ohledně možného poškození sluchu při hlasitém poslechu po delší dobu, jak uvádí situační analýza, kterou ve spolupráci s WHO a ITU připravil Christian Bertin (2017: 15).

Také výrobci mobilních telefonů se zaměřují na bezpečnost poslechu a při dosažení určité hranice se uživatelům zobrazí varování o tom, že poslech hlasité hudby apod. může poškodit sluch, přičemž formulace varování se liší dle výrobce (Bertin 2017: 16–19).

Například zařízení společnosti Apple (konkrétně Apple Watch, iPhone a iPad) umožňují uživatelům sledovat aktuální intenzitu zvuku a také zobrazuje upozornění, pokud dotyčný překročí tzv. „7-day exposure limit“, který společnost nastavila na maximálně 80 dB po celkovou dobu maximálně 40 hodin, navíc je možné sledovat díky aplikaci na hodinkách Apple Watch také hluk okolního prostředí (Apple Inc. 2024).

Lze předpokládat, že zmíněná společnost se řídí doporučením WHO (WHO-ITU 2019: 16) – ta doporučuje u zařízení dva módy, a sice jeden pro dospělé (maximálně 40 hodin poslechu týdně, maximálně 80 dB) a jeden pro „citlivé“ uživatele včetně dětí (maximálně 75 dB, maximálně 40 hodin týdně); zároveň WHO (WHO-ITU 2019: 16) uvádí následující příklady výpočtu:

dB(A) SPL	Weekly ($1.6 Pa^2h$)
107	4.5 minutes
104	9.5 minutes
101	37.5 minutes
98	75 minutes
95	2.5 hours
92	5 hours
89	10 hours
86	20 hours
83	20 hours
80	40 hours

Tabulka 2: Příklad času poslechu za týden u prvního módu dle WHO (dospělé osoby)

dB(A) SPL	Weekly ($0.51 Pa^2h$)
107	1.5 minutes
104	3 minutes
101	6 minutes
98	12 minutes
95	24 minutes
92	48 minutes
89	1 hours 36 minutes
86	3 hours 15 minutes
83	6 hours 24 minutes
80	12 hours 30 minutes
77	25 hours
75	40 hours

Tabulka 3: Příklad času poslechu za týden u druhého módu dle WHO (citlivé osoby, děti)

Je zřejmé, že ochrana sluchu při používání sluchátek se – minimálně z hlediska edukace uživatelů a zavádění příslušných norem – výrazně zlepšila, nicméně je otázka, nakolik toto pomáhá tlumočnickům.

Dle ISO 20109:2016²⁹ má tlumočnický systém z hlediska intenzity tlumočníky chránit takto:

„An audible hearing-damage warning shall be activated when the average sound pressure level is higher than 80 dB_{ASPL} for more than 1 min. The system shall limit loud sounds, with a maximum output level of 94 dB_{ASPL} for any duration longer than 100 ms.“

Tuto normu cituje také norma ISO 24019:2020³⁰ o tlumočnických platformách, konkrétně v části o ochraně sluchu (str. 6):

„To avoid damaging the hearing of interpreters and participants, specific instructions shall be given to them to avoid acoustic feedback and to provide acoustic shock protection. Any hearing protection feature shall comply with ISO 20109:2016, 4.5.“

Problémem však je, že málokterá sluchátka na trhu tuto normu splňují. Například sluchátka Bosch inzerovaná jako tlumočnická, která dle výrobce normu splňují, nemají ve specifikaci uvedeno, jakou formu ochrany sluchu mají (*Interpreter headphones* 2023).

Někteří výrobci tlumočnických konzolí používaných v kabinách již zavedli možnost výběru sluchátek, která tlumočnický připojuje k tlumočnické konzoli, na základě čehož se automaticky nastaví i omezení maximální intenzity – problematické ale je, že ne vždy tlumočnickovi toto maximum subjektivně stačí k podání ideálního tlumočnického výkonu.³¹

Ochranou sluchu měla disponovat i tlumočnická konzole od společnosti Taiden určená k RSI z domova, ovšem autorům *The Interpreter's Guide to Audio and Video* (Goldsmith 2021: 53) se od společnosti nepodařilo získat informace o tom, o jakou ochranu se jedná.

²⁹ v době psaní práce se připravovala revidovaná verze této normy (k 20. 8. 2024 lze dohledat pod ISO/DIS 20109).

³⁰ Tato norma byla nahrazena normou ISO 24019:2022, kterou autorka neměla k dispozici, nicméně lze předpokládat, že princip odkazování na ostatní tlumočnické normy je obdobný.

³¹ Osobní zkušenost autorky ze simultánního tlumočení v kabině s daným typem konzole; tónový audiogram autorky v té době zcela v normě.

Problematická pro tlumočníky bývá i změna hlasitosti v případě, kdy např. po projevu řečníka na pódiu následuje hlasité video. Předpokládáme, že tlumočník si může v takové situaci pro jistotu dát dál od uší nebo si preventivně snížit hlasitost na konzoli, když situaci předvídá a/nebo je mezi zmíněnými dvěma částmi dostatečná časová prodleva, ovšem někdy jde o velmi náhlou změnu.³²

Jak lze zjistit z webu britské společnosti LimitEar Ltd (LimitEar Ltd b. r.), na trhu existuje analogové zařízení, které se připojí jako „mezičlánek“ mezi sluchátka a zdroj zvuku; zvuk monitoruje a odhaduje, jaká bude denní „dávka“ poslechu³³ (výrobce se řídí doporučením, že bezpečná denní dávka je průměrně 85 dB po dobu 8 hodin); hladiny zvuku přitom výrobce rozlišuje na „užitečné“ (do 100 dB), „neužitečné“ (mezi 100 a 118 dB) a „nebezpečné“ (nad 118 dB), přičemž zvuk do 100 dB zařízení ponechává, „neužitečný“ zvuk v rámci cca 500 ms tlumí na 100 dB a před signály nad 118 dB uživatele chrání. Výrobce zároveň udává, že nedochází k žádné kompresi a že není ovlivněn ani celkový dynamický rozsah³⁴. Toto zařízení se dříve objevovalo i v materiálech AIIC (Bonner et al. 2020: 10):

„No platform provider currently offers protection from acoustic shock. For the time being, it is the interpreter’s responsibility to equip themselves with ear protection devices. Two of the existing options are PreservEar and LimitEar, but they only ensure protection against major acoustic shocks.“

Goldsmith (2021: 23) vysvětluje, že společnost LimitEar se dříve jmenovala PreservEar. V současné době LimitEar nabízí několik obdobných produktů (LimitEar b. r.).

Někteří tlumočníci uváděli, že zařízení dané společnosti zeslabuje hlasitost až příliš – nutno však podotknout, že tato informace je uvedena v publikaci z r. 2021 (Goldsmith 2021) –, jiní tlumočníci jsou se zařízeními spokojeni. O svou pozitivní zkušenost s

³² Osobní zkušenost autorky i jejích kolegů (vyslechnuté během neformálních rozhovorů).

³³ Výrobce v této souvislosti používá termíny: average dose level, DSA® (daily sound allowance) a HDM® (hearing dose management®) (zdroj viz seznam citací: HDM®Pro).

³⁴ Dynamický rozsah je „je poměr mezi nejvyšší a nejnižší povolenou hodnotou signálu (amplitudou). Jedná se o bezrozměrnou veličinu, ovšem v případě zvukového signálu je tento poměr tak velký, že se používá logaritmická stupnice a rozsah se potom vyjadřuje v decibelech.“ (Přehnal 2010: 9)

se s námi podělila konferenční tlumočnice Julia Poger, členka AIIC s třicetiletou praxí (*Julia Poger*, b. r.). Soukromou zprávu zveřejňujeme s jejím svolením:

„I chose to buy one once i found out about how bad loud noises could be, even in professional situations. I use it constantly, had it built for my earphones, and feel naked without it, even though supposedly consoles already provide this kind of protection.“

Ukrajinský tlumočník Andrij Besedin zařízení LimitEar používá na prezenčních akcích dle svých slov tam, kde hrozí akustický šok, nám popsal jednu ze situací, kdy mu LimitEar pomohl. Soukromou zprávu zveřejňujeme se svolením autora:

„The speaker put a handheld mic on the table and it started rolling, i saw it rolled and fell down. I know from previous experience that that fall would be very loud in my headset – but limitear helped cut that.“

V některých případech je technologie chránič sluch přímo zabudovaná ve sluchátkách. Například známý výrobce Jabra³⁵ na svých webových stránkách uvádí, že všechny jeho profesionální headsety mají zabudovanou technologii PeakStop™, která slouží k potlačení náhlých zvuků (*PeakStop, SafeTone, IntelliTone...what?! 2015*):

„Whenever a sound spike comes in, PeakStop cuts off the “loud” part. Any sound above 118 descibels is considered too loud and is suppressed (which is in line with international regulation).“

Některá sluchátka tohoto výrobce mají také inteligentní technologii, která zajišťuje, aby průměrná intenzita zvuku za den nepřevyšovala 85 dB (viz výše). Obdobné technologie nalezneme také u některých headsetů společnosti Sennheiser (*HD 300 PROtect 2024*).

Kromě hardwarového zařízení („hardware limiter“), které posluchače chrání před příliš vysokou intenzitou zvuku, existují také softwarové varianty. Jeden takový algoritmus byl představen na konferenci Eurospeech 2003 (Choy et al. 2003):

„This approach allows the algorithm to detect sudden increases in sound level (time-domain), as well as frequency-selectively suppressing shock disturbances in frequency domain. The unaffected portion of the sound spectrum is thus preserved as much as possible. A simple ASL algorithm calibration procedure is proposed to satisfy different sound pressure level (SPL) limit requirements

³⁵ Společnosti Sennheiser a Jabra byly vybrány proto, že v době pandemie byly jejich headsety jedny z těch, kteří tlumočníci doporučovali ve facebookové profesní skupině Simultánní blekotání.

for various communication equipment. Acoustic test results show that the ASL algorithm limits acoustic shock signals to below specified SPL limits while preserving speech quality.“

Tento algoritmus byl donedávna patentovaný, platnost patentu vypršela v březnu 2024³⁶. Nicméně Goldsmith (2021: 24) uvádí, že při testování dostupných softwarových řešení se mu nepodařilo najít žádné, které by bylo vhodné pro tlumočníky, v některých případech dokonce software vůbec nefungoval.

Tlumočníci by se v každém případě měli snažit nastavovat si při tlumočení se sluchátky hlasitost na co nejnižší a měli by si sluch chránit i ve volném čase. Mohou také zvážit použití limiteru, ačkoliv ty zatím nebyly dostatečně zkoumány.

1.2.4.1 Digitálně upravený zvuk

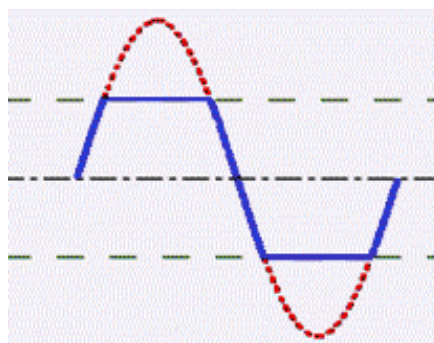
Problémem však není zdaleka jen hlasitost, ale také úprava zvuku v případě videokonferencí. Na tuto oblast opakovaně upozorňuje Caniato (2023, 2024). Platformy používané při videokonferencích zvuk upravují pomocí nejrůznějších algoritmů, což vede k tomu, že ve výsledku nezní přirozeně (Caniato 2024):

„Videoconferencing audio is anything but natural-sounding. It’s usually piercing, metallic, slightly (or very) robotic, artificial and often muffled, even when connection speeds are very high and video is HD. In other words, videoconference sound is intrinsically “noisy”. Multiple tests of videoconferencing platforms have shown how the widespread use of AI algorithms that “optimize” voice, remove background noise, keep your voice at a constant level, regardless of how far you are swaying away from the microphone, and prevent audio feedback introduce sizeable amounts of harmonic distortion, muffle sound and reduce intelligibility.“

Caniato (2024) vysvětluje, že frekvencím, na které je lidské ucho citlivé (3 000 až 5 000 Hz), se přiřazuje více dB (často i 25 dB) – zvuk tak zní pronikavě a kovově, ale hlavně sluch zasahuje tam, kde je méně chráněný, aniž by se překračovaly úrovně intenzity, které jsou teoreticky bezpečné.

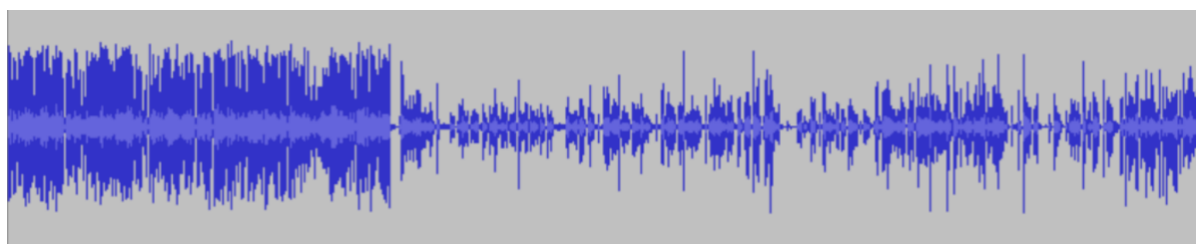
³⁶ Patent EP1471767A2, viz *Method and system for acoustic shock protection* v seznamu citací.

Při zesilování signálu může docházet k tzv. digitální distorzi (clipping), která vede ke ztrátě zvukové informace, což se projevuje mj. jako praskání v reproduktorech (Přehnal 2010: 23).

Obrázek 6: Princip tzv. hard-clippingu

U videokonferencí dochází ke kompresi dynamiky signálu: zesilují se slabší signály, takže celková úroveň dB se nepřekračuje, ale zvyšuje se úroveň průměrná, přičemž dle měření dynamické rozsahy u videokonferencí a hybridních akcí často nepřesahují 10 dB – to znamená, že na sluchový aparát působí neustálý nepřírozený tlak (Caniato 2024). Na obrázku níže je vidět zvuková vlna projevu účastníka, který se připojuje online, oproti projevu účastníka, který sedí místě konání konference (obrázek publikován se svolením autora – Andrea Caniato):

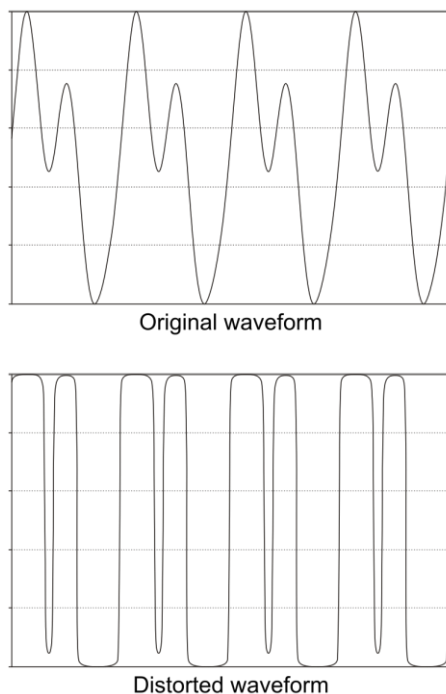

Obrázek 7: Vlevo účastník připojující se online (dynamická komprese), vpravo účastník v místě konání konference

Přehnal (2010) se ve své práci věnuje hudebním nahrávkám, u nichž je téma úpravy digitálního zvukového signálu velmi aktuální. V následující části vysvětluje, jaké negativní dopady může mít zvyšování průměrné hlasitosti (maximizace), resp. ztráta dynamiky, na srozumitelnost (Přehnal 2010: 22):

„Snižuje se srozumitelnost jednotlivých zdrojů zvuku obsažených v nahrávce a mění se hlasitostní poměr jejich zastoupení. Při výrazném snížení dynamického rozsahu vzniká nesrozumitelná změť zvuků, která je pro lidské ucho nepříjemná, v některých případech dokonce nebezpečná.“

Změna dynamiky signálu vede k distorzi (Přehnal 2010: 22), příkladem je obrázek níže.

Obrázek 8: Kompresní distorze

Experiment na morčatech, která mají podobný rozsah slyšení jako lidé, ukázal, že zmíněná komprese může vést k poruše stapediálního reflexu³⁷ (Dos Santos et al. 2022: 24):

“[...] after exposure to over-compressed, but not natural music, the stapedius-muscle reflex that attenuates the transmission of intense sounds to the cochlea became ineffective for at least 48 hours. This protracted failure of one brainstem circuit reveals an unexpected disorder of auditory pathways induced by sound compression. This is the first evidence of the importance of short silent windows within an intense complex sound such as music.”

Experiment zmiňuje ve svém materiálu k ohrožení sluchu tlumočnicků mimo jiné AIIC (*AIIC Staff Interpreters' Committee resolution of 01 September 2022*). Caniato (2024) upozorňuje na problematiku komprese a souhlásek: souhlásky mají vysokou

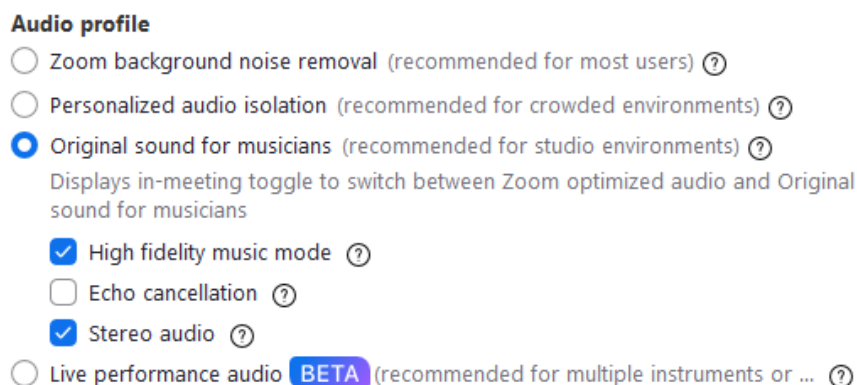
³⁷ o tomto reflexu pojednává kapitola 1.2.3.2.

frekvenci a obvykle jim předchází krátký nárůst intenzity (dB); digitální komprese nárůst může zrychlovat natolik, že stapediální reflex nestíhá reagovat:

„Of course, no *natural* consonant can rise to its maximum intensity so fast that the stapelial reflex cannot kick in if necessary. Yet, when a digital compressor is programmed in such a way as to cause these spikes to become faster than the stapelial reflex - which is perfectly possible with modern technology - the sudden spikes generated by hundreds of overcompressed consonants per minute, even at supposedly “safe” listening levels, can turn into a flurry of micro-shocks delivered to the softest spots of the inner ear.”

Výše zmíněné metody se používají proto, aby bylo možné slyšet i účastníky, kteří se připojují z hlučných prostředí, a aby se „zlepšila“ kvalita zvuku mikrofónů, které jsou zabudované v notebooku (Caniato 2024).

Aby zvuk zněl co nepřirozeněji, doporučuje se například na platformě Zoom použít nastavení na obrázku níže a používat podcastový nebo klopový mikrofón s připojením přes USB kabel (Zummerová Kotasková 2023, Nenutil 2022).

Obrázek 9: Ukázka možnosti nastavení přirozenějšího zvuku (Zoom)

Celkově lze konstatovat, že platformy signál značně upravují, což vede k distorzi, zvuk může být špatně srozumitelný, a tlumočník tedy musí vynakládat větší úsilí na poslech. Vliv takového signálu na lidský sluchový aparát zatím není dostatečně probádán, nicméně zmíněný výzkum je nanejvýš znepokojivý a lze jednoznačně doporučit, aby tlumočníci pečlivě sledovali další vývoj v této oblasti a zvážili, jak často se takto komprimovanému zvuku vystavovat. Samozřejmostí by mělo být trvat na kvalitním zvukovém vstupu, tedy mj. zdůrazňovat důležitost stabilního internetového připojení, kvalitních mikrofónů, místa vhodného pro videohovor apod.

1.2.4.2 Shrnutí

Typy sluchátek podle umístění: Existují sluchátka cirkumaurální (kolem uší), supraaurální (na uši), standardní pečková a intraaurální (špuntová). Cirkumaurální sluchátka mohou být pohodlná, nicméně obvykle převyšují limit ISO z hlediska hmotnosti. Supraaurální sluchátka jsou lehká a skladná a je u nich dobrá možnost kontrolovat produkt, při dlouhém nošení však mohou tlačit. u pečkových sluchátek tlumočnicků dobře slyší produkt a někteří tlumočníci si pochvalují, že sluchátka nemají hlavový most, takže z nich nebolí hlava, někdy ovšem mohou vypadávat. Intraaurální sluchátka se tlumočnickům obecně nedoporučují.

Typy sluchátek podle průchodu vzduchu: z hlediska možnosti průchodu vzduchu lze sluchátka rozdělit také na otevřená a uzavřená, případně polouzavřená. Tlumočnickům lze doporučit otevřená sluchátka, protože mohou lépe kontrolovat výstup a poslech je přirozenější. Uzavřená sluchátka nejsou příliš vhodná kvůli kontrole výstupu, tlumočnickům je však můžeme doporučit, pokud u nějakého důvodu tlumočí v hlučném prostředí – v tomto případě se doporučuje funkce side tone.

Noise-cancellation: Je třeba dávat si pozor na nejasné informace výrobců a zvážit, jestli je taková vlastnost na místě, protože pasivní odhlučnění může bránit kontrole výstupu a aktivní zase může zhoršovat kvalitu zvuku.

RSI: Při RSI lze jednoznačně doporučit drátová sluchátka. Důležité je také mít možnost v případě potřeby regulovat hlasitost jednoduše a rychle (např. pomocí tlačítka či kolečka na sluchátkách či mikrofону), a ne muset při náhlé změně hlasitosti videokonference dlouze hledat nastavení zvuku v počítači. Pozor je dobré si dát také na celkové nastavení směšovače hlasitosti, aby například hlasitost jedné aplikace nebyla vyšší než hlasitost jiné aplikace.

Odkrývání ucha/uší: Je možné zvážit, jestli nemít sluchátka nasazená na obou uších (případně mít obě uši poodkrytá stejně), a pokud si tlumočnicků odkrývá jen jedno ucho, může zvážit střídání stran – mj. pro případ, že by se u něj v budoucnu v uchu, kterým běžně poslouchá, rozvinulo nějaké onemocnění s následkem částečné ztráty sluchu apod.

Intenzita zvuku: Dlouhodobý (zvláště, ale nejen) hlasitý poslech může vést k poškození sluchu. Doporučuje se poslech maximálně 80 dB po dobu 40 h týdně. Existují normy ISO, ale málokterá sluchátka je splňují. Jako ochranu před akustickým šokem lze zvážit hardwarový limiter (zařízení typu LimitEar), případně sluchátka, která disponují ochranou sluchu – zde je nicméně třeba obezřetnost, doporučujeme dotazovat se výrobce na to, jakou konkrétní ochranu sluchátka poskytují a jaký je její princip. Zdá se, že na trhu

zatím neexistují softwarové limity, které by splňovaly potřeby tlumočnicků. Tlumočnickům obecně doporučujeme poslouchat vždy na co nejnižší možnou hlasitost a co nejvíce omezit používání sluchátek ve volném čase (zvláště pak např. V MHD, kde hrozí překročení bezpečné hlasitosti kvůli okolnímu hluku).

Upravený zvuk: Velký problém může potencionálně představovat digitálně upravený zvuk. Zvyšuje se průměrná intenzita a dochází ke kompresi dynamiky. Důsledkem je nejen snížení srozumitelnosti (a tedy větší nárok na úsilí poslechu), ale také vytváření neustálého nepřírozeného tlaku na sluchový aparát. Zdá se, že digitálně upravený zvuk by mohl na lidský sluch mít negativní dopad, nicméně toto tvrzení zatím není dostatečně probádáno. Je na místě zvážit, jak často se komprimovanému zvuku vystavovat. Pokud to platforma umožňuje, doporučujeme také nastavit si přirozenější zvuk bez nadbytečných úprav. Tlumočníci by měli ohledně kvalitního zvukového vstupu (a případného nastavení) komunikovat také s klienty.

2 Dosavadní výzkum

Tlumočnický výzkum související se sluchem byl v minulosti zaměřený zejména na akustické podmínky a poslech a vliv těchto faktorů na kvalitu tlumočení.

Například psycholog Gerver (1971: 72) se podrobně věnoval vlivu bílého šumu na výkon profesionálních konferenčních tlumočnicků, přičemž došel mj. k závěru, že šum vede ke zhoršení kvality převodu (více chyb a vynechávek). Sylvie Lambert se v 80. letech věnovala lateralitě, tedy tomu, jak tlumočnický výkon ovlivňuje poslech levým uchem, pravým uchem a oběma ušima, a ve svém experimentu v roce 1988 (Lambert in Lambert 1989) zjistila, že tlumočnický výkon praváků byl lepší při poslechu pouze jedním uchem a že praváci preferovali levé ucho. Jak ovšem bylo uvedeno výše (1.2.4), existují i argumenty pro zapojování obou uší.

Kvalitě zvuku se věnují zejména výzkumy zaměřené na tlumočení po telefonu a RSI. Příkladem současného výzkumu může být tříletý projekt SHIFT in Orality (2015-2018) financovaný Evropskou komisí, do něhož se zapojilo hned několik evropských univerzit a který si kladl následující cíl (Amato et. al 2018³⁸: 8)

„[...] whose aim is developing a comprehensive solution for training in *remote* interpreting in Higher Education and Lifelong Learning through the cooperation of a European network of universities (University of Bologna, University of Granada, University of Surrey, Pablo de Olavide University) offering interpreting programmes and *remote* interpreting service providers (Dualia SL and VEASYT Srl).“

Součástí jednoho z výstupů byla analýza několika tlumočení po telefonu, která ukázala, že akustické podmínky jsou důležitým faktorem a mohou klást větší nárok na kognitivní úsilí, nicméně autorka podotýká, že zkušení tlumočníci si se špatným zvukem dokážou poradit (Amato in Amato et al. 2018³⁹: 80):

„Both poor sound conditions and the occurrence of proper names of people, places and drugs represent a challenge for interpreters working with an acoustic input only. Our data show that interpreters who are aware of these difficulties and are well trained and self-confident are able to adopt successful strategies and solutions.“

³⁸ Publikace *Handbook of remote Interpreting – SHIFT in Orality* v seznamu literatury.

³⁹ Zpráva *remote Technologized Interpreting: Telephone-based and Video-based remote Interpreting. Main Features and Shifts with On-site Bilateral Interpreting* v seznamu literatury.

Tlumočení po telefonu se věnovalo i dotazníkové šetření mezi 465 tlumočníky v Austrálii (Wang 2017), které se zaměřovalo opět zejména na kvalitu tlumočení, přičemž jako jeden z hlavních problémů zdůrazňuje špatné akustické podmínky.

Amato ve svém výzkumu také upozornila na nemožnost ukončit hovor v případě, že je kvalita zvuku nedostatečná (Amato in Amato et. al 2018⁴⁰: 64). Domníváme se, že se jedná o velmi aktuální (a do jisté míry kontroverzní) téma, které přímo souvisí s tématem této práce, protože jestliže klient předpokládá, že tlumočník bude tlumočit za jakýchkoliv podmínek, je pravděpodobné, že nebude brát v potaz ani případné negativní zdravotní dopady zvukového signálu.

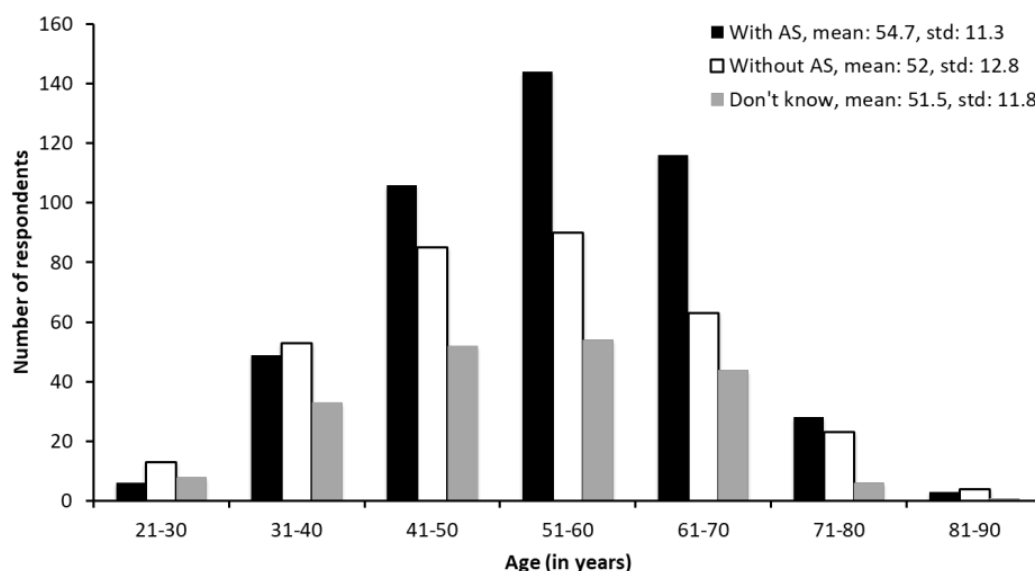
Doplňme, že v rámci projektu SHIFT vznikla také volně dostupná příručka *Handbook of remote Interpreting* (Amato et al. 2018), která sice zmiňuje kvalitu zvuku a nabízí doporučení, jak předcházet problémům s porozuměním, nicméně její součástí bohužel není žádná kapitola o ochraně sluchu. Myslíme si, že by bylo vhodné kapitoly o ochraně do podobných publikací zařazovat automaticky – příkladem může být (byť neakademická) příručka *The Interpreter's Guide to Audio & Video* (Goldsmith 2021). Například Lišková (2023: 36, 45, 61) se ve své diplomové práci zabývala vzděláváním tlumočnicků a zdá se, že i některé vzdělávací kurzy, platformy a materiály zdraví tlumočnicků (potažmo sluch) berou v potaz, lze tedy předpokládat, že situace se bude vyvíjet směrem k větší osvětě.

S nástupem tlumočení na dálku kvůli covidu-19 se začalo objevovat více studií, které nebyly zaměřené jen na kvalitu tlumočení vzhledem k akustickým podmínkám, ale také na vliv tohoto typu tlumočení na zdraví tlumočnicků, byť často nešlo o hlavní téma výzkumu.

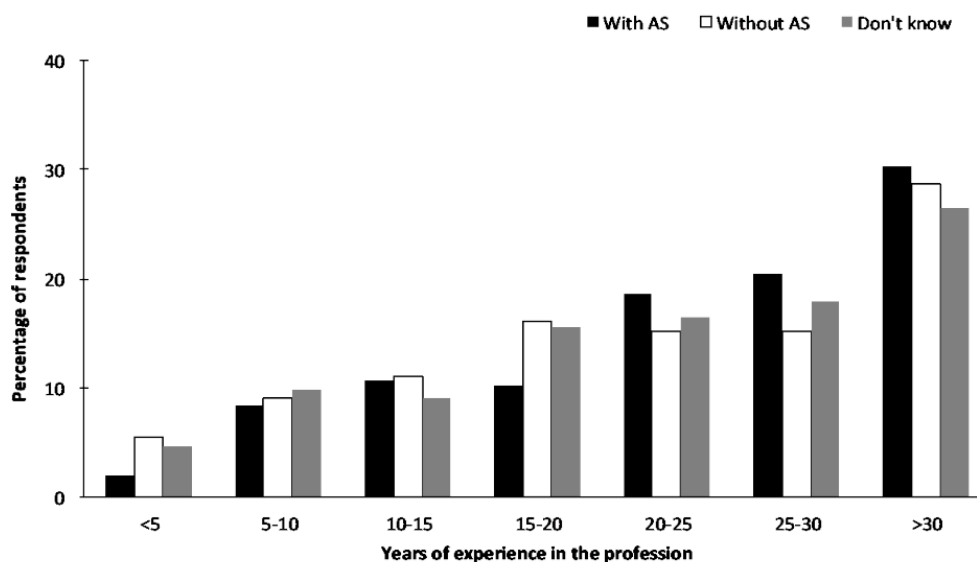
Například dotazníkové šetření (Van Niekerk 2023: 76) mezi 140 africkými tlumočníky ukázalo, že se u bezmála poloviny se po RSI objevila hyperakuze, v rozhovorech respondenti uváděli dále i tinnitus a v jednom případě ztrátu sluchu. Problémy se sluchem a sluchovým ústrojím uváděli v souvislosti s RSI také japonští tlumočníci (Matsushita 2022: 174), konkrétně šlo o 17 tlumočnicků ze 102 dotazovaných.

⁴⁰ Tamtéž.

AIIC provedla v období od září 2019 do června 2020 rozsáhlé dotazníkové šetření zaměřené na četnost akustického šoku mezi konferenčními tlumočníky, kteří jsou členy této asociace (Ballantyne et al. 2020). Dotazník alespoň částečně vyplnilo 1035 respondentů (z toho 77 % žen), nejvíce respondentů bylo z Evropy (71,8 %), následovala (19,3 %), Asie (4,4 %), Afriky (3,6 %) a Oceánie (0,6 %) (Ballantyne et al. 2020: 4). Věkové rozložení respondentů a délku tlumočnické praxe lze vidět na grafech níže (Ballantyne et al. 2020: 14).

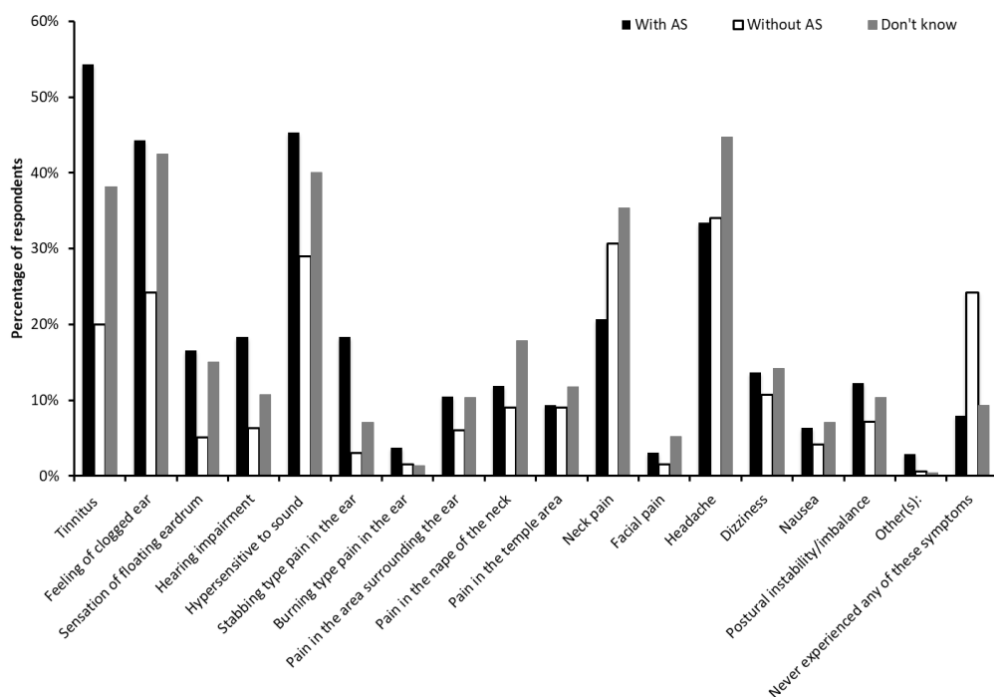
Obrázek 10: Věk respondentů (AS = akustický šok), studie AIIC

Obrázek 11: Délka praxe v letech (AS = akustický šok), studie AIIC

Výsledky ukázaly velmi vysokou prevalenci akustického šoku – 47,1 % tlumočnicků uvádělo, že ho při práci prodělali, 20,5 % odpovědělo, že neví (Ballantyne et al. 2020: 6). Studie se věnovala i dalším potížím včetně tinnitu, hypersenzitivity, pocitu „zalehlých“ uší, ostré bolesti v uchu, poruch sluchu a pocitu „plovoucího“ či „vibrujícího“ ušního bubínku a došla k závěru, že tyto příznaky se častěji objevují u tlumočnicků, kteří prodělali akustický šok, nicméně jak je vidět z grafu níže, sluchové příznaky uváděli i tlumočníci, kteří akustický šok neprodělali (Ballantyne et al. 2020: 12, 16). Co se týče konkrétních příznaků, badatelé zkoumali jejich četnost rámci třech skupin tlumočnicků: tlumočníci, kteří prodělali akustický šok (v grafu označeno jako „with AS“), tlumočníci, kteří ho neprodělali („without AS“), a tlumočníci, kteří uvedli, že neví, zda ho prodělali „don't know“). z grafu (Ballantyne et al. 2020: 12) se zdá, že prevalence potíží se sluchovým ústrojím je poměrně vysoká – např. četnost tinnitu a hypersenzitivity u žádné ze tří zmíněných skupin nebyla nižší než 20 % (u skupiny „with AS“ byla dokonce více četnost tinnitus 54 %). Autoři studie došli také ke zjištění, že tlumočníci kvůli symptomům spojeným s akustickým šokem obvykle nevyhledali odbornou pomoc (Ballantyne et al. 2020: 17):

„Surprisingly, only about a third of all the respondents consulted a health professional for symptoms that occurred after AS. These results suggest that the symptoms are either temporary or mild and do not affect the interpreters enough for them to seek medical and professional help.“

Obrázek 12: Symptomy, s nimiž se tlumočníci setkali od začátku kariéry (AS = akustický šok), studie AIIC

Jak jsme již uváděli (1.2.3.5), čím dříve se začne s léčbou, tím je vyšší šance, že bude úspěšná, byť velmi záleží na typu problému. Studie AIIC celkově došla k závěru, že prevalence akustického šoku u tlumočnicků je podobná jako u operátorů v call centrech (Ballantyne et al. 2020: 26). Zároveň se autoři domnívají, že v mnohých případech se akustickému šoku dalo zabránit (Ballantyne et al. 2020: 27):

„From the many respondent comments, it is believed that a fair proportion of acoustic incidents are caused by mishandling of the audio equipment either by the client(s) (speaker, etc.), the technician(s) in charge of the audio mixing table, and even by the interpreter, and could therefore be avoided. These events include, for example, someone unexpectedly tapping on or yelling in the microphone, or mishandling cables of the audio mixing tables or of the interpreter's console.“

Většina tlumočnicků (77 %) navíc incident oficiálně nenahlásila – AIIC ve zprávě navrhuje, aby se vytvořil systém nahlašování těchto událostí a v případě nutnosti odesílání zaměstnanců k lékaři obdobně jako je tomu právě u pracovníků v call centrech v Austrálii (Ballantyne et al. 2020: 27-29). Tento bod je problematický u tlumočnicků, kteří pracují s přímými klienty – zde je možné uvažovat o zmínce o postupu v případě akustického šoku apod. ve smlouvě (včetně např. finanční kompenzace), ale bylo by otázkou dalšího výzkumu, jestli by klienti na takové podmínky byli ochotni přistoupit, pokud by k tomu nebyli nuceni například legislativně apod.

Podobné dotazníkové šetření nedávno provedla také Hynes v článku *Assessing the Risk Factors for Hearing Problems amongst Simultaneous Conference Interpreters* (Hynes in Phelan 2021).

Hynes dochází k tomu, že hlavním rizikovým faktorem je stres, který negativně ovlivňuje lidské ucho, a dále zmiňuje také technické podmínky (kabiny, sluchátka, kvalita zvuku). Její dotazník vyplnilo 68 profesionálních konferenčních tlumočnicků a následně se třemi z nich provedla podrobnější rozhovor (Hynes in Phelan 2021: 171).

Doba vystavení zvuku při práci se u tlumočnicků velmi lišila, takže z ní nebylo možné vyvodit žádné konkrétní závěry, nicméně z hlediska intenzity zvuku zhruba polovina respondentů (53 %) uváděla, že mají při tlumočení hlasitost nastavenou na méně než polovinu možného rozsahu, naopak 12 % preferovalo hlasitost na 75 % možného rozsahu hlasitosti (Hynes in Phelan 2021: 172-173).

Respondenti také průměrně udávali v osobním prostředí (mimo práci) o něco vyšší hlasitost než při práci. Domníváme se ovšem, že tyto údaje jsou velmi subjektivní a bylo by třeba provést přesná měření.

Většina respondentů má při tlumočení jedno ucho odkryté, přičemž 65 % z nich nestřídají, které to je (Hynes in Phelan 2021: 175). Toto je zajímavé zjištění zejména v kontextu názorů, které byly zmíněny výše (1.2.4.1). Z výzkumu také vyplynulo, že zhruba polovina tlumočnicků si nosí svá sluchátka a polovina používá ta, která jsou k dispozici na místě, přičemž tlumočníci nejčastěji volí sluchátka typu „on-ear“ a „over-ear“, naopak ve volném čase používají častěji i špuntová sluchátka a *in-ear* sluchátka (Hynes in Phelan 2021: 175-176). Osm respondentů uvedlo, že coby preventivní opatření používají limitory (Hynes in Phelan 2021: 177). Alespoň jeden příznak spojený s potížemi se sluchem uvedlo 36 respondentů (z 68), nicméně autorka neuvádí, jestli jde o příznaky, které měli tlumočníci již před začátkem kariéry, nebo až po jejím zahájení; na druhou stranu se dotazovala na rodinnou anamnézu a zdravotní stav a zjistila, že deset lidí, kteří uvedli alespoň jeden příznak, mají v rodinné anamnéze potíže se sluchem a že čtyři tlumočníci, kteří uváděli alespoň jeden příznak, měli nějaké onemocnění (Hynes in Phelan 2021: 178-179). Potvrzuje se tak, že problematika onemocnění spojených se sluchovými příznaky je velmi složitá, často nelze jednoznačně určit příčinu problému a v některých případech vůbec nemusí souviset s tlumočením jako takovým, ale s celkovou osobní a rodinnou anamnézou. I to je ovšem něco, co by tlumočnick měl brát v potaz, pokud se například rozhoduje, zda začít chodit na audiometrii apod.

Z hlediska preventivních opatření (zaokrouhleno) 32 % respondentů uvedlo používání špuntů v hlučném prostředí, 50 % z nich se vyhýbá hlučným prostředím (bary, noční kluby apod.), 24 % používá tzv. noise-cancelling sluchátka, 12 % používá limiter, naopak 26 % uvádělo, že žádná preventivní opatření k ochraně sluchu nedodržují (Hynes in Phelan 2021: 180). Dva respondenti používají naslouchadlo (Hynes in Phelan 2021: 180).

Z rozhovorů autorka zjistila, že někteří tlumočníci cítí určitý tlak na to, aby tlumočili i ve chvíli, kdy je kvalita zvuku špatná, a že se bojí toho, že by opačné jednání mohlo poškodit jejich reputaci; tlumočníci se vyjadřovali také k určité „cenzuře“ vlastních potíží se sluchem, nicméně názory byly odlišné (Hynes in Phelan 2021: 181):

„When asked whether she thought interpreters are reluctant to interrupt service because it may damage their reputation, she firmly agreed. This idea was supported by Interviewee B who thinks that ‘freelancers may be reluctant to publicly speak about potential hearing issues (or even talk about that with only a limited group of colleagues) due to its potential consequences on their reputation or consideration.’ All of that being said, Interviewee C took the opposite stance, saying that she had never experienced a ‘shame factor’ when interrupting service and she does not believe that her colleagues have felt that either. As a former freelancer (for 18 months at the start of her career), she

also dismissed the idea that freelancers may not wish to discuss their hearing problems as it may damage their career.“

Zde je nutné podotknout, že autorka dělala rozhovor pouze se třemi tlumočníky (Hynes in Phelan 2021: 171), takže opět nelze vyvozovat obecně platné závěry.

Lze konstatovat, že v současné době je k dispozici jen velmi málo relevantních tlumočnických studií na témata, jakými jsou ochrana sluchu, prevence, prevalence sluchových potíží apod.

Na poli medicíny se výzkum často věnuje vlivu délky poslechu a intenzity zvuku na lidské ucho, nicméně zde je již nebudeme podrobně zmiňovat, protože příklady byly uvedeny již v kapitole 1.2.4.2. Na místě je také podotknout, že tlumočnický výzkum může srovnávat některá data s lékařskými výzkumy týkající se zaměstnanců call center (viz např. Hynes in Phelan 2021). Nejedná se sice o stejné profese, nicméně zástupci obou povolání jsou po dlouhou dobu vystaveni zvuku ze sluchátek, což, jak výzkumy ukazují (1.2.4.2), je pro sluchový aparát rizikový faktor.

Přelomový je výzkum na morčatech (Dos Santos et al. 2022), který zkoumal možný škodlivý vliv komprimovaného zvuku, jemuž jsou vystaveni i tlumočníci, když tlumočí přes videokonferenční platformy (podrobněji viz 1.2.4.1). Tato oblast si ovšem nutně žádá další výzkum.

Zakončeme tuto kapitolu srovnáním. Je obecně známé, že aby se člověk ve svém oboru stal expertem, musí své dovednosti rozvíjet v rámci intenzivní přípravy (Ericsson et al. 1993: 363), což samozřejmě platí i pro tlumočníky. Nejen ve sportu platí, že nedílnou součástí přípravy je regenerace, aby nedocházelo ke zranění či psychickému vyhoření (Ericsson et al. 1993: 371). Zůstaňme u předmětu této práce, tedy u fyzické roviny. Zatímco sportovcům a jejich fyzickým potížím se výzkumy věnují velmi často (viz například odborný časopis *Research in Sports Medicine* 2024) a existují dokonce lékaři specializující se na konkrétní sport, u tlumočnicků tomu tak zdaleka není. Předpokládáme, že na vině je jak nízký počet tlumočnicků (a tedy i výzkumných subjektů, potažmo pacientů lékaře-odborníka), tak fakt, že tento obor nelze z hlediska finančních prostředků, které se s ním pojí, srovnávat s populárními sporty. Domníváme se však, že toto srovnání může být užitečné pro tlumočníky samotné a také pro badatele v oblasti tlumočnictví: pokud se nám zdá samozřejmé a logické, že součástí profesionální přípravy sportovce je také regenerace a péče o zdraví, měli bychom takto uvažovat i o profesi tlumočnicka. V praxi to může pro tlumočnicka znamenat například chodit pravidelně na audiometrii, pro badatele

napnout úsilí také směrem k výzkumu zdraví (a možností ochrany) nejdůležitějšího nástroje tlumočnicka, tedy sluchového aparátu.

3 Empirická část

V této části dokumentujeme provedený výzkum, jenž se zaměřoval zejména na akustické podmínky při tlumočení, jejich možný vliv na sluchové ústrojí, preventivní opatření v rámci ochrany sluchu a vliv potíží se sluchovým ústrojím na práci tlumočnicka. Nejprve jsou představeny cíle výzkumu, jejich východiska a konkrétní výzkumné otázky, následně se zaměřujeme na metodologii. V další části se zabýváme průběhem a výsledky dotazníkového šetření, poté individuálními rozhovory s tlumočníky. Souhrnné výsledky spolu s odpověďmi na výzkumné otázky uvádíme v kapitole 3.5.

3.1 Východiska, cíle a výzkumné otázky

Vycházeli jsme z odborné literatury a dalších zdrojů, jak bylo podrobně rozebráno v teoretické části této práce. Došli jsme k závěru, že výzkum související se sluchem tlumočnicků se dosud často věnoval akustickým a technickým podmínkám a tomu, jak ovlivňují proces a produkt tlumočení. Zdravotní aspekt zůstával často stranou – více se o této problematice začalo psát až v souvislosti s covidem-19 a vzestupem RSI. Ačkoliv se některé studie zaměřily i na konkrétní problémy se sluchem u tlumočnicků, domníváme se, že tato oblast zatím není dostatečně probádaná, zvláště pak na českém trhu. Kromě toho nám inspirací k výzkumu byly neformální rozhovory s tlumočníky, kteří trpí potížemi se sluchovým ústrojím – zajímalo nás, nakolik je tento problém rozšířený.

Tento výzkum si proto kladl za cíl především zmapovat situaci na českém a mezinárodním (zejména evropském/institucionálním) trhu a zjistit, v jakých podmínkách při konsektivním a simultánním tlumočení tlumočníci pracují (či v minulosti pracovali), případně jak tyto podmínky mohly ovlivnit jejich sluch, zda a jak o svůj sluch pečují (či pečovali) a jak případné poruchy sluchu ovlivňují (či ovlivnily) jejich práci.

Na úvod je třeba zmínit, že **cílem výzkumu nebylo dokázat kauzalitu** sluchových potíží tlumočnicků, ale spíše získat o situaci více dat, analyzovat je a případně poukázat na některé korelace. Výzkum si kladl za cíl přijít také s praktickým výstupem v podobě konkrétních doporučení, která by mohli využít organizátoři tlumočnických akcí, řečníci, posluchači, technici, ale především sami tlumočníci.

Na základě cílů výzkumu jsme si stanovili následující výzkumné otázky. Uvědomujeme si, že otázek je vyšší počet, nicméně jsme se rozhodli formulovat otázky konkrétněji tak, aby měl výzkum jasné výstupy a aby se v něm mohli dobře orientovat i případní čtenáři. Otázky jsme také pro lepší orientaci rozřadili do čtyř skupin:

1) Akustické podmínky při tlumočnické práci

- 1a) s jakými akustickými podmínkami se tlumočníci⁴¹ setkávají při práci?
- 1b) s jakými problematickými situacemi z hlediska akustiky a ochrany sluchu se tlumočníci setkávají u tlumočení se sluchátky⁴²?
- 1c) s jakými problematickými situacemi z hlediska akustiky a ochrany sluchu se tlumočníci setkávají u tlumočení bez sluchátek?
- 1d) Jaké typy sluchátek tlumočníci používají a jakým způsobem si je nasazují?

2) Ochrana sluchu

- 2a) Zajímají se tlumočníci o problematiku ochrany sluchu?
- 2b) Uplatňují tlumočníci nějaká preventivní opatření, aby si chránili sluch?
- 2c) Liší se přístup k ochraně sluchu podle toho, zda daná osoba má potíže se sluchovým ústrojím, nebo ne?
- 2d) Jak se ochrana sluchu promítá do přijímání tlumočnických zakázek a jednání s klienty?
- 2e) Jak často jsou tlumočníci v každodenním životě vystavováni hlučnému prostředí?
- 2f) Jak často tlumočníci nosí v každodenním životě sluchátka?
- 2g) Jak velká část tlumočnicků chodí na audiometrii?

3) Potíže se sluchovým ústrojím a jejich vliv na tlumočení

- 3a) Jaká je obecně četnost potíží se sluchem a sluchovým ústrojím mezi tlumočníky?
- 3b) u jaké části tlumočnicků se potíže se sluchovým ústrojím poprvé objevily nebo výrazně zhoršily během studia a/nebo tlumočnické kariéry?
- 3c) Liší se u množiny tlumočnicků z otázky 3b) nějak četnost potíží mezi tlumočníky, kteří mají delší praxi, oproti těm, kteří mají kratší praxi?

⁴¹ Pokud není uvedeno jinak, tlumočnický ve výzkumných otázkách myslíme tlumočnický spolu se studenty tlumočnictví.

⁴² Vzhledem k tématu práce záměrně chceme odlišit primárně tlumočení *se sluchátky* (včetně např. *Remote konsektivního* tlumočení) a *bez nich*, a nezaměřujeme se tolik na klasickou dichotomii konsektivní tlumočení vs simultánní tlumočení.

- 3d) Liší se u množiny tlumočnicků z otázky 3b) nějak četnost potíží mezi tlumočníky, kteří tlumočí více se sluchátky, a těmi, kteří více tlumočí bez sluchátek?
- 3e) s jakými konkrétními potížemi se sluchovým ústrojím mají tlumočníci zkušenost?
- 3f) Museli někteří tlumočníci kvůli potížím se sluchovým ústrojím ukončit kariéru?
- 3g) Ovlivňují potíže se sluchovým ústrojím tlumočníky nějakým způsobem při tlumočení?
- 3h) Využívají tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím při tlumočení nějaké strategie nad rámec toho, co pozorují u svých kolegů?

4) Osvěta⁴³

- 4a) Říkají tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím o daném problému kolegům?
- 4b) Věnují se ochraně sluchu vysokoškolské programy zaměřené na překladatelství a tlumočnictví?

3.2 Metodologie výzkumu

3.2.1 Výběr nástroje

Při výběru metody výzkumu jsme vycházeli zejména z publikace *Research Methods in Interpreting* (Hale a Napier 2020 (2013)). Rozhodli jsme se zvolit kombinaci dotazníkového šetření a polostrukturovaných rozhovorů, abychom získali dostatek kvantitativních dat ke zmapování celkové situace, ale zároveň zjistili podrobnější informace od tlumočnicků, kteří mají s potížemi se sluchovým ústrojím osobní zkušenost. Protože problematika potíží se sluchovým ústrojím je velmi rozsáhlá a jejich dopady individuální, předpokládali jsme, že příběhy takových tlumočnicků se budou lišit natolik, že bude žádoucí dát jim možnost se volně vyjádřit v rámci rozhovoru, a ne pouze v dotazníku.

Právě metoda dotazníkového šetření je ideálním nástrojem na sběr většího množství dat (Hale a Napier 2020 (2013): 51). Uvědomujeme si, že v případě dotazníků jsou respondenti ve vyjadřování svých odpovědí omezeni, nicméně jsme se snažili dát i jim určitý prostor pro volnější vyjádření např. možností doplnit svou odpověď, pokud si

⁴³ Tematika osvěty se celkově prolíná s ostatními tématy, zvláště mnoho bodů z druhé skupiny by se dalo zařadit i sem, nicméně osvětu v této oblasti považujeme za natolik důležitou, že jsme ji chtěli tímto způsobem zdůraznit.

nevyberou z těch nabízených, nebo možností obrátit se v případě nejasností či dotazů na autorku výzkumu.

Zvolili jsme polostrukturované rozhovory, abychom mohli reflektovat výzkumné otázky, ale aby bylo možné i podrobněji prozkoumat témata, která účastníci zmíní. Doplňme, že se jednalo o rozhovory se současnými nebo bývalými tlumočníky a studenty tlumočnictví, kteří se během studia nebo aktivní tlumočnické kariéry setkali s nějakými potížemi se sluchem nebo sluchovým aparátem.

V dalších podkapitolách se budeme podrobněji věnovat tomu, jak jsme dotazníky a rozhovory sestavovali.

3.2.2 Dotazníkové šetření

Anonymní dotazníkové šetření si kladlo za cíl zejména zmapovat situaci ohledně akustických podmínek při tlumočení a také zjistit, jaká je četnost potíží se sluchovým ústrojím mezi tlumočníky na českém a slovenském trhu a v zahraničí. Z tohoto důvodu vznikly dvě varianty (prakticky) totožného formuláře – jedna v češtině a druhá v angličtině.

Česká verze (viz Příloha 3) byla primárně určena současným a bývalým tlumočnickům mluvených jazyků a studentům tlumočnictví mluvených jazyků, kteří působí na českém a slovenském trhu. Anglická verze (viz Příloha 4) byla určena primárně bývalým a současným studentům tlumočnictví mluvených jazyků a tlumočnickům mluvených jazyků, kteří nepracují v Česku a/nebo Slovensku, tedy tlumočnickům, kteří pracují v jiných evropských státech a/nebo mimo Evropu. Níže nastíníme, jaké typy dotazů se v dotazníku objevovaly a co bylo jejich cílem.

Jak doporučují Hale a Napier (2020: 55), před zahájením vyplňování dotazníku měli účastníci možnost se seznámit s jeho účelem a znovu si ověřit, jestli spadají do skupiny osob, pro které je určen. Součástí úvodní stránky byl také kontakt na autorku pro případ, že by účastníci měli nějaké doplňující dotazy.

Následovaly uzavřené otázky týkající se základních faktických informací o respondentech – pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Na základě odpovědi ohledně vzdělání se následně dotazník „větvil“ tak, aby se respondentům zobrazovaly relevantní otázky. Absolventi vysokoškolského studia zaškrtovali všechny obor(y), které absolvovali, případně mohli doplnit vlastní obor, který nebyl v nabídce. V anglické verzi dotazníku byla tato otázka upravena tak, aby pokryla nejrozumnější varianty vzdělávacích systémů na světě,

přičemž stupně vzdělání byly uvedeny dle klasifikace ISCED 2011 (*International Standard Classification of Education*, Eurostat 2011). Cílem této části bylo, aby bylo možné hledat korelace mezi odpověďmi v dalších částech a např. typem absolvovaného oboru.

Zmíníme, že celkově byl kladen velký důraz na princip zobrazování relevantních dotazů. Postup nastíněný v předchozím odstavci byl uplatňovaný v rámci celého dotazníku a snažil se pokrýt většinu možných scénářů tak, aby se nestalo, že respondent nemůže ve vyplňování dotazníku dále pokračovat, protože chybí možnost, která se ho týká, nebo protože nemůže odpovědět na povinnou otázku, neboť se ho netýká. Kromě zmíněného „větvení“ byla použita také možnost nepovinných otázek či možnost zadat vlastní odpověď, pokud je nabídka možností nedostatečná. Při přípravě dotazníku byly testovány různé scénáře – tedy vyplňování různými typy respondentů (student tlumočnictví, aktivní tlumočnick, bývalý tlumočnick apod.). Kromě toho jsme se snažili doplňovat dotazy o další instrukce (např. co započítávat do délky praxe) a také o definice termínů, které by nemusely být všem známy (např. termín „hub“). Dotazník prošel také beta testováním potencionálními respondenty a byl upraven na základě jejich zpětné vazby.

Vrátíme-li se ke konkrétním částem dotazníku, po úvodních dotazech jsme se dotazovali na tlumočnickou praxi respondentů. Důležitou součástí bylo také zjišťování přibližné frekvence tlumočení, protože ta se může u tlumočnicků se stejnou délkou praxe značně lišit, což by mohlo mít vliv na chování respondenta vzhledem k ochraně sluchu a také na jeho zdravotní stav (byť zde samozřejmě hrají roli i další faktory). Na konci této sekce byla uvedena nepovinná otázka pro situace, kdy se respondent tlumočení již aktivně nevěnuje nebo se mu neplánuje věnovat (např. po skončení rodičovské dovolené apod.). Cílem bylo zjistit, kolik respondentů za důvod tohoto rozhodnutí označí zdravotní důvody spojené se sluchovým ústrojím, ať už jeho potíže způsobilo cokoli.

Následující sekce se zaměřovala na frekvenci typů tlumočení, přičemž módy tlumočení byly dále rozděleny podle toho, odkud se tlumočilo (z místa konání akce / online). Pro dané kategorie byla pro zjednodušení zvolena škála od 0 do 4, protože konkrétnější nabídka odpovědí by vyžadovala prodloužení dotazníku. Z důvodů, které uvádíme níže v sekci 3.3.4, jsme k vyhodnocení této otázky použili scoringový systém, jehož princip je popsán tamtéž.

Další behaviorální otázky se týkaly akustických podmínek a ochrany sluchu. Cílem bylo zjistit zejména to, jaký je celkový přístup respondentů k ochraně sluchu, ale také jakým potencionálně (sluchovému) zdraví škodlivým vlivům mohli být vystaveni. Konkrétní dotazy se týkaly toho, jestli se respondenti o tuto problematiku zajímají, jestli

se to odráží na komunikaci s klientem, jestli provádějí nějaká preventivní opatření, aby si chránili sluch, ale také jak často nosí sluchátka mimo tlumočnickou činnost, jak často jsou vystaveni hlučnému prostředí nebo jestli chodí na audiometrické vyšetření. Respondenti také měli zaškrtnout problematické situace z pohledu akustických podmínek a sluchu, s nimiž se setkali. Tato část vycházela zejména z vlastních zkušeností autorky a z neformálních rozhovorů s tlumočníky. I proto měli respondenti možnost dopsat do kolonky další situace, které dotazník opomenul. Nedotazovali jsme se zde na četnost takových situací, a to jak z důvodu, že by to dotazník prodloužilo, ale také proto, že některé ze zmíněných situací mohou být z hlediska sluchu nebezpečné již v jediném případě – např. řečník, který začne křičet do mikrofону, může na místě tlumočnickovi způsobit akustický šok.

Poslední sekce dotazníku se věnovala konkrétním nemocem ucha a poruchám sluchu, jimiž respondenti trpí. Zde bylo důležité rozdělit problémy na ty, které se objevily ještě před zahájením tlumočnické činnosti, a ty, které se objevily až během ní nebo se výrazným způsobem zhoršily. Následovala velmi subjektivní otázka, která zjišťovala, jestli si respondenti myslí, že tlumočnická činnost mohla zapříčinit některé z potíží nebo jejich zhoršení. Na tomto místě opět zdůrazníme, že cílem výzkumu bylo mapování situace, primárně jsme se tedy chtěli zaměřit na objektivnější data (byť i zhoršení potíží může být subjektivní, pokud není ověřeno např. lékařským vyšetřením) a na jejich případnou korelaci s tlumočnickou činností, a ne ověřit kauzální vztah. Nicméně tuto postojovou otázku jsme se rozhodli zahrnout, protože i subjektivní dojem respondentů může přinést zajímavá data – například i poukázat na to, že respondent je přesvědčen, že tlumočení na jeho potíže vůbec žádný vliv nemělo. Proto si myslíme, že i když jde o postojový dotaz, má zde své místo.

Na konec dotazníku jsme zahrnuli prosbu o rozhovor. Původním cílem bylo, aby byl veden podrobnější rozhovor zejména s těmi účastníky, kteří vyplní dotazník, nicméně rozhovory byly nakonec vedeny i s jinými účastníky – jednak proto, že prvotní zájem respondentů dotazníku následně opadl, jednak proto, že zahrnutím jiných účastníků bylo možné dosáhnout větší rozmanitosti nejen z hlediska místa působení, ale také z hlediska typu sluchových potíží.

Doplňme ještě, že dotazník byl koncipovaný tak, aby jeho vyplnění zabralo 10 až 15 minut, jak doporučují Hale a Napier (2020: 55). Jeho zveřejnění předcházelo pilotní testování, anglická verze prošla také korekturou s rodilým mluvčím z řad tlumočnicků.

Při analýze dat jsme se řídili mj. publikací Jana Chromého *Práce s empirickými daty: příručka pro studenty Bc. Studia ČLJ* (2014) a využili jsme také pomoci externího konzultanta. Vyplněné dotazníky, resp. jednotlivé odpovědi byly zakódovány za pomoci tabulkového procesoru (vzhledem k velikosti nejsou tyto tabulky přílohou práce, nýbrž v archivu autorky) a následně vyhodnoceny. Protože dotazníky byly dva, pracovali jsme se dvěma skupinami respondentů, které jsme označili jako N_1 a N_2 , a také s celkovým počtem všech respondentů, který jsme označili jako N , přičemž $N = N_1 + N_2$. Pro názornost jsme v některých případech na základě výpočtů vytvořili také grafy, příp. tabulky. Výsledky jsou opatřeny doprovodným textem, v němž jsme se zaměřili na možné souvislosti.

3.2.3 Rozhovory s tlumočníky

Rozhovory byly koncipovány jako polostrukturované, aby bylo možné podrobněji prozkoumat témata, která účastníci zmíní.

Rozhovoru se mohli zúčastnit současní i bývalí tlumočníci a/nebo studenti tlumočnictví, kteří se během studia a/nebo aktivní tlumočnické kariéry setkali s nějakými potížemi se sluchovým ústrojím. Potenciální účastníky jsme oslovovali prostřednictvím nejrůznějších kanálů. V první řadě měli možnost se sami přihlásit prostřednictvím kolonky na konci našeho dotazníku, který byl, jak bude ještě uvedeno níže, distribuován prostřednictvím mnoha kanálů v České republice i zahraničí (vysoké školy, profesní organizace, facebookové skupiny, LinkedIn). V případě rozhovorů jsme snažili o cílenou „propagaci“ výzvy nejen ve facebookových skupinách pro tlumočníky, ale také např. pro osoby trpící tinnitem apod., protože jsme předpokládali, že bývalí tlumočníci by již nemuseli být v tlumočnické komunitě aktivní.

Českých účastníků se přihlásilo dostatek, najít dostatek zahraničních zájemců bylo o něco náročnější, ale nakonec se nám poměrně osvědčilo použití rezervačního nástroje (jmenovitě Calendly⁴⁴). Postupovali jsme tak, že jsme k prosbě o rozhovor na sociálních sítích zároveň připojili odkaz na rezervaci konkrétního termínu rozhovoru, protože jsme měli za to, že by tlumočníky mohlo odrazovat zdlouhavé domlouvání vhodného termínu.

⁴⁴ Viz www.calendly.com/.

Tak se nám nakonec podařilo dosáhnout velmi vysokého počtu zájemců. Nevýhodou bylo, že někteří se bez omluvy na online schůzku nedostavili a nereagovali ani na další korespondenci, nicméně i tak považujeme rezervační systém za dobré řešení, protože jsme díky němuž získali více respondentů.

Před rozhovorem dostali účastníci k podpisu informovaný souhlas, aby věděli, jakého výzkumu se účastní, jak bude zacházeno s daty a jaká mají práva. Nejdůležitější informace účastníci obdrželi také formou sumarizace v rámci e-mailové komunikace a i během rozhovorů byl kladen důraz na to, aby účastníci věděli, že je možné v rozhovoru dále nepokračovat apod. Vzor informovaného souhlasu i jeho anglický překlad, který obdrželi účastníci, kteří si přáli vést rozhovor v angličtině, je v plném znění součástí příloh této práce (Příloha 1). Z hlediska formálních náležitostí jsme se inspirovali informovaným souhlasem, který ve své disertační práci použila Mgr. Marie Hana Příbylová, Ph.D., které tímto děkujeme.

Rozhovory probíhaly online přes platformu Zoom. Na začátku jsme tlumočnickům poděkovali za účast, vysvětlili jsme jim, co je čeká, a připomněli jsme jim, že rozhovor se nahrává, a ověřili si jejich souhlas. Zároveň jsme se od začátku snažili navodit méně formální atmosféru, aby se účastníci cítili komfortně. Účastníci měli před zahájením dotazování samozřejmě možnost klást jakékoliv doplňující dotazy.

Vzhledem k tomu, že jsme s účastníky hovořili o citlivém tématu a je nanejvýš žádoucí zachování jejich anonymity, nejsou nahrávky rozhovorů ani jejich úplné přepisy součástí příloh této práce. Videonahrávky byly smazány, audionahrávky jsou v archivu autorky práce. Účastníci písemně vyjádřili souhlas s tím, že nahrávky mohou být případně použity pro další výzkum na akademické půdě.

Z důvodu zachování anonymity jsme také při prepisech rozhovorů používali výhradně generické maskulinum nehledě na to, jak se účastník rozhovoru identifikuje. Zároveň jsme vynechávali citlivé údaje (např. názvy konkrétních právnických osob či jména osob fyzických). Zde je příklad přepisu, který byl také součástí informovaného souhlasu pro účastníky:

Originál (smyšlený): „Pracovala jsem tenkrát pro firmu *Nejlepší firma v Praze*, s kolegou Petrem Novákem jsme tlumočili valnou hromadu.“

Přepis: „Pracoval jsem tenkrát pro firmu [název], s kolegou [jméno] jsme tlumočili valnou hromadu.“

Při prepisech jsme se nakonec rozhodli také upravovat řečené tak, aby byla použita kodifikovaná čeština, resp. formální angličtina, pokud např. obecněčeské výrazy nehrály

v projevu nějakou významnější roli. Stejně tak jsme vynechávali hezitací zvuky či repetice, pokud byly pouze znakem hezitace, a neměly za cíl např. zdůraznit řečené. Pokud účastník své sdělení např. V polovině věty reformuloval, použili jsme zpravidla reformulovanou formu. Tento postup vycházel z toho, že jsme chtěli co nejvíce zachovat anonymitu účastníků, tedy abychom snížili pravděpodobnost, že je někdo identifikuje na základě jejich projevu. Kromě toho rozhovory probíhaly v poměrně neformální atmosféře a tlumočníci odpovídali spontánně a s množstvím redundancí, takže jsme se rozhodli výpovědi upravit i z toho důvodu, aby se v nich čtenář lépe orientoval. V žádném případě jsme však neměnili smysl sdělení ani jsme nevynechávali nosné informace, naopak jsme se snažili vždy zasadit výpověď do daného kontextu, protože si uvědomujeme, že čtenář práce z výše uvedených důvodů nemůže nahlédnout do úplného přepisu rozhovoru. Doufáme, že se nám podařilo použít takový postup, který ctí anonymitu účastníků i smysl toho, co chtěli sdělit.

Doplňme ještě, že pokud rozhovor probíhal v anglickém jazyce, použili jsme přepisy bez překladu. Stejně jako u citací z odborné literatury v angličtině se domníváme, že není třeba uvádět český překlad, protože angličtina je v dnešní době lingua franca.

Co se týče samotných dotazů, byly voleny tak, aby reflektovaly výzkumné otázky. Cílem bylo zjistit zejména to, jaké je pozadí potíží se sluchovým ústrojím, které účastníci mají, do jaké míry to ovlivňuje jejich práci a jestli při tlumočení používají nějaké speciální strategie. Zajímalo nás mj. také to, jestli si nějakým způsobem chrání sluch a jestli o svých potížích říkají kolegům.

Na základě toho jsme si připravili strukturu rozhovoru (viz Příloha 2 – struktura je pro ilustraci uvedena včetně poznámek autorky). Po již výše zmíněném poděkování za účast, ověření souhlasu s nahráváním a představení témat, o nichž budeme hovořit, následoval dotaz ohledně věku a státní příslušnosti. Ačkoliv by bylo přínosné porovnat procentuální zastoupení žen a mužů, kteří se rozhovorů zúčastnili, nebylo to možné z důvodu zachování anonymity.

Následovaly dotazy týkající se vzdělání. Zajímalo nás, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání účastníků, jestli mají vzdělání v oblasti překladatelství a tlumočnictví (ať už formální, nebo neformální) a také jestli se na některém ze seminářů/kurzů věnovali ochraně sluchu. Předpokládali jsme, že tlumočníci sami doplní případné podrobnosti, případně jsme se jich doptávali, pokud nám něco nebylo jasné.

Následovaly faktické dotazy týkající se tlumočnické praxe, abychom si udělali představu o tom, jak dlouho se dotyční věnují tlumočení, jestli se jedná o jejich hlavní

pracovní činnost, jestli jsou zaměstnaní, nebo na volné noze, na jakém trhu nejčastěji tlumočí a jakým typům tlumočení se nejčastěji věnují. Tyto dotazy se částečně překrývaly s otázkami v dotazníkovém šetření, účastníci však v rozhovoru měli větší prostor pro vyjádření, takže mohli podrobněji reflektovat svou současnou situaci i předchozí fáze kariéry.

Další skupina otázek se zaměřovala na akustické podmínky. Dotazovali jsme se na to, jestli tlumočníci vnímají rozdíly v podmínkách podle zadavatele, jestli si myslí, že podmínky mohly nějak ovlivnit jejich sluch⁴⁵, jestli řeší akustické a technické podmínky s klientem předem, nebo až na místě, jestli někdy odmítli tlumočit z důvodu špatných akustických podmínek – ať už ve smyslu, že by odmítli nabízenou zakázku, nebo že by odmítli tlumočit na akci, kde již byli. Tato sekce tedy byla do velké míry zaměřena i na subjektivní dojmy tlumočnicků.

Účastníkům jsme se dále ptali na simultánní tlumočení. Zde nás zajímalo, jestli používají vlastní sluchátka (příp. jaký typ), jestli jsou praváci, nebo leváci, a jestli si při tlumočení odkrývají nějaké ucho. Po zkušenostech s českými rozhovory jsme tuto sekci pro anglické rozhovory mírně upravili. Zařadili jsme prezentaci s fotografiemi typů sluchátek (použili jsme převážně fotografie, které byly použity v teoretické části této práce), aby tlumočníci mohli lépe vyjádřit, která sluchátka používají. u českých rozhovorů totiž někdy chvíli trvalo, než jsme si s účastníky porozuměli.

Zabývali jsme se také tím, jestli tlumočníci vykonávají i *remote* tlumočení, a pokud ano, jaká při něm používají sluchátka a mikrofon. Tyto dotazy stejně jako sekce o simultánním tlumočení navazují na teoretickou část této práce, kde byly představeny různé typy sluchátek.

Následovala stěžejní část, v níž jsme se dotazovali na sluch tlumočnicků. Ptali jsme se na to, jestli chodí na nějaké preventivní prohlídky v souvislosti se sluchem (např. na audiometrii) a jestli si nějak sluch chrání. Zde nás zajímalo, zda provádějí nějaká preventivní opatření při samotném tlumočení, ale také v každodenním životě. Protože jsme předpokládali, že tato otázka může zprvu vyznívat velmi obecně, snažili jsme

⁴⁵ Uvědomujeme si problematičnost této otázky a nemožnost dokázání kauzality, nicméně jsme se rozhodli otázku i tak zařadit, protože nás zajímal i subjektivní názor/pocit účastníků výzkumu.

se tlumočnickům dát také určité příklady, aby pochopili, co prevencí myslíme. Šlo např. O příklad nošení špuntů do uší na koncertech či omezení nošení sluchátek ve volném čase. Dále nás samozřejmě zajímalo, jaké potíže se sluchovým ústrojím tlumočníci mají, příp. čím si prošli v minulosti. Ptali jsme se na typ potíží, dobu trvání a také na to, zda se jejich intenzita mění podle toho, jestli tlumočí více, nebo naopak méně. Zde jsme pro názornost uvedli příklad „během tlumočnické sezóny versus během letní dovolené“.

Zajímali jsme se také, zda (a případně jak) účastníky jejich potíže se sluchovým ústrojím omezují při tlumočení. s účastníky jsme následně podrobněji rozebírali, co v takových situacích dělají a jestli si myslí, že při tlumočení dělají něco jinak, než jejich „zdraví“ kolegové. Zde si samozřejmě uvědomujeme, že je možné, že i kolegové těchto tlumočnicků mají nějaké potíže se sluchovým ústrojím, o nichž dotazovaný neví, nicméně jsme předpokládali, že četnost sluchových potíží není tak vysoká a že pokud dotazovaný zaznamenal, že dělá něco výrazně jinak než kolegové, bude se to týkat většího počtu kolegů a situací, takže jeho pozorování považujeme za relevantní i přesto, že nemusí mít informace o zdravotním stavu kolegů, s nimiž pracuje.

V neposlední řadě nás zajímalo, zda tlumočníci o svých potížích říkají kolegům a proč (ne). Tato otázka navazovala na skupinu výzkumných otázek souvisejících s osvětou.

Na závěr jsme účastníkům poskytli prostor pro doplnění, aby mohli říct cokoliv, co považují za důležité, na co si myslí, že se autorka opomenula zeptat atd.

Uvedme, že ačkoliv autorka při rozhovorech postupovala podle jednotné struktury, každý rozhovor byl velmi individuální a zaměřoval se nejvíce na oblasti, které byly v případě daného tlumočnicka relevantní.

Nutno také podotknout, že jak bylo naznačeno výše, na základě zkušeností s rozhovory s češtině, které většinou probíhaly dříve než rozhovory v angličtině, jsme anglickou verzi rozhovorů nepatrně upravili. Nejednalo se o zásadní úpravy z hlediska sémantiky, spíše jsme zpřesňovaly dotazy, rozdělovali je např. do dvou samostatných apod. Příkladem může být tato úprava (podrobněji viz Příloha 2):

Připravený dotaz pro českou verzi rozhovorů: „Odkrýváte si při tlumočení jedno ucho? Pokud ano, které?“

Aktualizovaný dotaz po zkušenostech s českými rozhovory: „When interpreting, do you place both headphones squarely on your ears? Or do you place one headphone (or both headphones) slightly or completely off?“

Uveďme nicméně, že i v případě jistých nepřesností či nejasností u českých dotazů jsme se vždy díky možnosti komunikovat s tlumočníkem ústně a v reálném čase dobrali odpovědi, dotazy v příloze tedy sloužily pouze jako jakýsi výchozí bod.

Rozhovory probíhaly v období od března do srpna 2024. Následně jsme si v tabulkovém procesoru sestavili pracovní tabulku s tématy/otázkami a odpověďmi/komentáři účastníků. Odpovědi jsme si zaznamenávali nejčastěji formou zjednodušeného stanoviska (např. pouhé „ne“ u dotazů, kde tak bylo možné odpovědět) a dále formou parafrází, případně i přímých citací. Pod sebou v tabulce jsme tak měli odpovědi všech účastníků na danou otázku nebo jejich komentář k danému tématu, takže se nám lépe dohledávaly při analýze. Analyzovali jsme sémantický obsah odpovědí a zjišťovali jsme, zda lze ve výpovědích tlumočnicků nalézt nějaké průsečíky, případně v čem se liší a co by mohlo být důvodem. Snažili jsme se identifikovat případná opakující se témata, která jsme při stanovení výzkumných otázek mohli opomenout.

Rozhovory nám poskytly jedinečný vhled do zkušeností tlumočnicků s potížemi se sluchovým ústrojím – nejsme si vědomi, že by takto rozsáhlý výzkum založený na rozhovorech s tlumočníky o tomto tématu někdy vznikl.

Konkrétní výsledky a interpretace rozhovorů jsou uvedeny v kapitole 3.4.

3.3 Dotazníkové šetření

Prosba o vyplnění české verze dotazníku byla na podzim 2023 šířena jednak prostřednictvím profesních organizací a vysokých škol, jednak na sociálních sítích. Ve spolupráci s organizacemi JTP a ASKOT byly dotazníky rozeslány členům těchto organizací a sdíleny na jejich sociálních sítích, objevily se také v newsletteru Komory soudních tlumočnicků ČR. Dotazník obdrželi také studenti ÚTRL FF UK a zapojili se i kolegové ze Slovenska (Univerzita Komenského v Bratislavě, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre a Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici). Dotazník byl dále umístěn na sociální síť (např. facebooková skupina Simultánní blekotání a jiné skupiny spojené s tlumočnictvím či obecně jazykovou sférou). Anglická verze dotazníku byla obdobně šířena oficiálními i neformálními cestami tak, aby se dostala ke studentům tlumočnictví v rámci Konsorcia EMCI, tlumočnickům pracujícím v institucích EU, ale také ke kolegům z jiných kontinentů. Prosba o vyplnění byla rozeslána do překladatelských a tlumočnických organizací mj. V Africe, Argentině, Austrálii, Japonsku, USA či na Novém Zélandu, byť bohužel ne vždy se autorce dostalo odpovědi.

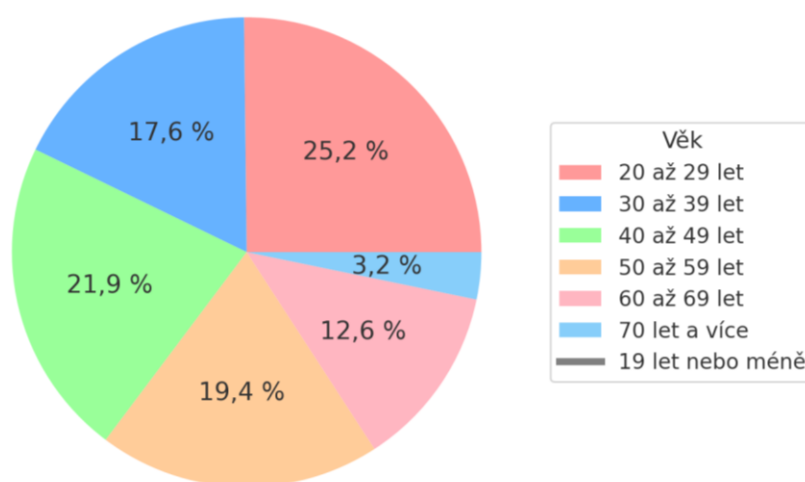
Na českou verzi dotazníku odpovídali respondenti od 1. 11. 2023 do 4. 12. 2023, na anglickou od 29. 3. 2024 do 21. 5. 2024. Český dotazník vyplnilo 138 respondentů ($N_1 = 138$), anglický pak 140 respondentů ($N_2 = 140$). Celkový počet respondentů byl tedy 278 ($N = N_1 + N_2 = 278$). V případě nepovinných otázek počet osob, které na otázku odpověděli, již neoznačujeme písmenem, nýbrž používáme slovní označení. Relativní vyjádření zaokrouhlujeme na jedno desetinné místo.

V následující části používáme v některých případech přítomný čas (např. „tlumočí“), nicméně připomínáme, že dotazník se vztahoval i na bývalé tlumočníky. Pro lepší orientaci v textu již však neuvádíme obě varianty („tlumočí či tlumočili“ apod.).

3.3.1 Základní údaje o respondentech

Co se týče **pohlaví**, na oba dotazníky odpovídaly častěji ženy, což pravděpodobně vychází z míry feminizace tlumočnické profese. V případě českého dotazníku to bylo necelých 80 % žen, v případě anglického dotazníku pak 73,6 % žen, v obou dotaznících tvořily ženy průměrně 76,6 %. Možnost „jiné“ u kolonky pohlaví zaškrtnula jedna osoba.

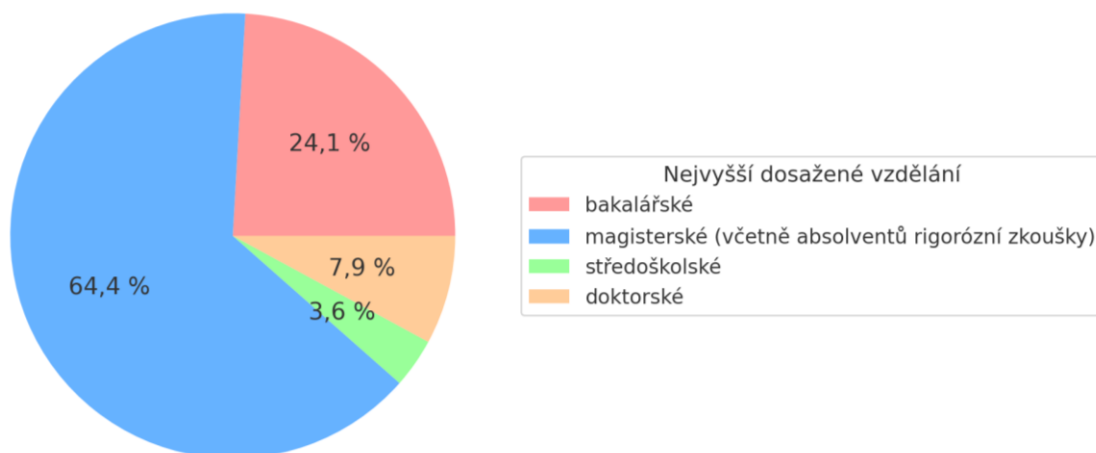
Věkové skupiny byly zastoupeny poměrně rovnoměrně, ovšem následující skupiny vykazovaly nízký počet respondentů: 19 let nebo méně (0,0 %), 70 let a více (3,2 %) a 60 až 69 let (12,6 %). Naopak nejpočetnější skupina byly osoby ve věku 20 až 29 let (25,2 %).

Graf 3: Věkové rozložení (N = 278)

Z hlediska **vzdělání** převažovali u obou dotazníků absolventi magisterského studia, druhou nejpočetnější skupinou byli absolventi bakalářského studia, následovali absolventi

doktorského studia a za nimi absolventi střední školy. Ostatní nabízené varianty odpovědí (viz Příloha 3 a Příloha 4) zastoupeny nebyly a v grafu je neuvádíme.

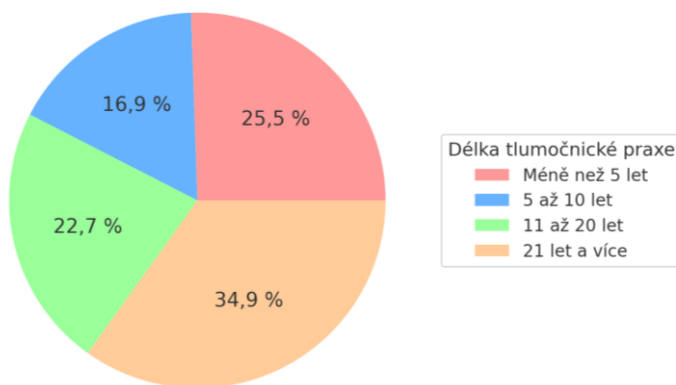

Graf 4: Vzdělání respondentů (N = 278)

Většinou šlo o absolventy překladatelství a tlumočnictví, případně respondenti studovali filologii, nicméně zastoupena byla celá škála oborů (např. ekonomie, pedagogika, architektura, teologie, historie, psychoanalýza, fyzika či počítačové vědy).

3.3.2 Tlumočnická praxe

Z hlediska **délky tlumočnické praxe** vykazovala nejvyšší četnost skupina nejzkušenějších tlumočnicků (34,9 %), zastoupení tlumočnicků s praxí méně než 5 let a 11 až 20 let bylo obdobné (25,5 %, resp. 22,7 %) a nejméně zastoupení byli tlumočníci s praxí 5 až 10 let (16,9 %). Celkově lze ovšem říct, že byly v dostatečné míře zastoupeny všechny čtyři skupiny tlumočnicků podle délky praxe.

Graf 5: Délka tlumočnické praxe respondentů (N = 278)

Co se týče otázky na **frekvenci tlumočení**, zde se objevily v českém dotazníku ($N_1 = 138$) objevily čtyři vlastní odpovědi respondentů – šlo o studenty či začínající tlumočníky, o respondentku (viz citace níže), jejíž objem práce se v čase významně lišil (a pravděpodobně cítila, že není možné uvést údaj „typický pro větší část kariéry“, jak bylo uvedeno v pokynech) a také o respondenta, který pravděpodobně vzhledem k tématu diplomové práce chtěl upozornit na to, že v době, kdy netlumočil, stejně často nosil sluchátka (viz druhá citace):

„Ako interná tlmočníčka v korporáte to v minulosti bolo veľmi intenzívne, určite viac ako 52 tlmočení za rok. Aktuálne je to úplne naopak, tzn. do tých 12 tlmočení ročne.“

„Viac ako raz za týždeň a v rokoch, keď som priamo netlmočil takto intenzívne, tak som tlmočenie učil a počúval som cez slúchadlá výkony študentov.“

Nicméně většina tlumočnicků u českého dotazníku vybírala z nabízených variant a nejčastěji odpovídali, že tlumočí průměrně více než jednou týdně (více než 52 tlmočení za rok) – 27,5 %, následovala skupina, která průměrně tlumočí průměrně jednou týdně (cca 52 tlmočení za rok) – 23,9 %. Podobné procentuální zastoupení měly skupiny tlumočící průměrně dvakrát až třikrát měsíčně (18,1 %) a méně než jednou měsíčně (17,4 %). Že tlumočí průměrně jednou měsíčně, uvedlo 10,1 % tlumočnicků.

V případě anglických dotazníků ($N_2 = 140$) se objevilo dokonce 12 vlastních odpovědí, přičemž většina z nich uváděla velmi vysokou frekvenci tlumočení a dala by se zařadit do kategorie nad 52 tlmočení ročně. Je pravda, že z hlediska zátěže sluchového aparátu jde o poměrně vysoká čísla – tito respondenti často uváděli tlumočení mezi třemi a pěti dny v týdnu. Pokud tlumočníci uvedli ve vlastních odpovědích číselný údaj, jsme je zařadili do nabízených kategorií. Ukázalo se, že 70,7 % respondentů anglického dotazníku tlumočí průměrně častěji než jednou týdně, 10 % dotazovaných tlumočí průměrně jednou týdně nebo průměrně dvakrát či třikrát měsíčně, méně než 5 % pak byly zastoupeny kategorie jednou měsíčně a méně než jednou měsíčně.

Co se týče **oblastí působení**, respondenti měli dle varianty dotazníku na výběr jiné odpovědi. Český dotazník byl primárně určen pro ty, kteří působí v Česku a/nebo na Slovensku, proto byla oproti anglickému dotazníku v tomto případě k dispozici na výběr explicitně i tato možnost. Celkově byly v českém dotazníku na výběr následující možnosti: „zejména v České a/nebo Slovenské republice“, „zejména na institucionálním trhu“, „zejména mimo Evropu“ a vlastní odpověď. Anglický dotazník ČR a SR explicitně nenabízel, protože byl primárně určen těm, kteří tlumočí mimo tyto státy, nicméně v nabídce byly „European countries“, takže je možné, že některý z respondentů evropskou

zemí myslel ČR a/nebo SR. Respondenti anglické verze dotazníku měli na výběr následující možnosti: „mainly in European countries“, „mainly in EU institutions (or other international institutions based in Europe)“, „mainly in North America“, „mainly in South America“, „mainly in Africa“, „mainly in Asia“, „mainly in Australia“ a vlastní odpověď.

Z výše uvedeného je vidět, že v české verzi dotazníku nedopatřením autorky nebyla na výběr možnost „jiné evropské státy“, takže zřejmě i proto respondenti využívali kolonku pro vlastní odpověď. Dále respondenti využívali tuto kolonku v případě, že nemohli určit primární místo působení (např. protože zhruba polovinu času pracují na jednom místě a druhou polovinu na druhém). Vzhledem k tomu nebudeme sestavovat graf, ale okomentujeme jednotlivé oblasti slovně. Procentuální vyjádření v závorce se vztahuje k celkovému počtu respondentů obou dotazníků (N = 278).

Většina respondentů primárně působí v ČR a/nebo SR (116 osob, 41,7 %). Celkem 66 osob (23,7 %) za primární působiště označilo instituce EU či jiné mezinárodní instituce v Evropě, 11 osob (4,0 %) působí primárně v Severní Americe, 2 (0,7 %) v Jižní Americe, 3 (1,1 %) v Africe, 4 (1,4 %) v Asii, 10 (3,6 %) v Austrálii, 1 (0,4 %) na Blízkém východě. V anglické verzi dotazníku za své primární působiště označilo 55 (19,8 %) respondentů evropské státy. Přičteme-li k nim respondenty, kteří jako působiště uvedli ve vlastní odpovědi konkrétní evropský stát, je to 58 (20,9 %). Sedm respondentů (2,5 %) uvedlo ve vlastní odpovědi více oblastí, jedna osoba např. uvedla, že polovinu kariéry působila v USA a polovinu v mezinárodních organizacích v Evropě.

Lze konstatovat, že většina respondentů působí (případně působila během aktivní kariéry v minulosti) primárně (nikoliv výlučně) v ČR a/nebo SR, v institucích EU (či jiných mezinárodních organizacích v Evropě) a v dalších evropských státech.

3.3.3 Ukončení tlumočnické kariéry

V české verzi dotazníku (N₁ = 138) 17 respondentů (12,3 %) uvedlo, že změnila nebo chce změnit kariéru z osobních nebo rodinných důvodů, a tři respondenti (2,2 %) uvedli, že jsou v důchodu. Změnu kariéry kvůli zdravotním důvodům neuvedl žádný respondent české verze dotazníku.

V anglické verzi dotazníku (N₂ = 140) pouze pět osob (3,6 %) uvedlo, že změnila nebo chtějí změnit kariéru z osobních nebo rodinných důvodů, důchod uvedly tři osoby (2,1 %). Tři osoby (2,1 %) uvedly změnu kariéry ze zdravotních důvodů, z čehož jedna označila za důvod potíže spojené se sluchovým ústrojím, dvě naopak tyto potíže coby důvod vyloučily.

Pozitivní zprávou je, že pouze jeden respondent ze všech (N = 278) uvedl, že musel skončit s tlumočnickou kariérou kvůli potížím spojeným se sluchovým ústrojím (0,4 %). Tento údaj je nicméně třeba brát s rezervou. Zprvu lze očekávat, že bývalí tlumočníci již buď nejsou členy profesních organizací, které mj. rozesílaly dotazníky, případně že z podstaty věci tak často nenavštěvují tlumočnické skupiny na sociálních sítích, kde byl dotazník také sdílen. Zadruhé to neznamená, že by tlumočníci potížemi se sluchovým ústrojím vůbec netrpěli (viz také data níže).

3.3.4 Typy tlumočení

Respondentů jsme se dotazovali na to, jak často tlumočí určitým způsobem⁴⁶ oproti ostatním způsobům tlumočení. Na škále u každého typu tlumočení uváděli, zda ve srovnání s ostatními typy daným způsobem netlumočí nikdy, tlumočí tak méně často, stejně často, častěji nebo vždy. Respondenti měli k dispozici hodnoty 0 až 4 a jejich slovní popis:

- 0 – Takto **nikdy** netlumočím.
- 1 – Takto tlumočím v porovnání s ostatními typy tlumočení **méně často**.
- 2 – Takto tlumočím v porovnání s ostatními typy tlumočení **stejně často**.
- 3 – Takto tlumočím v porovnání s ostatními typy tlumočení **častěji**.
- 4 – Tlumočím **vždy** jen takto.

Oproti původnímu záměru autorky se ukázalo, že ne všichni respondenti považovali hodnotu 4 za situaci, která vylučuje přiřazení ostatním způsobům tlumočení jiné hodnoty než 0. Zdá se tedy, že část respondentů vnímala hodnotu 4 spíše jako vyjádření toho, že tímto způsobem tlumočí *výrazně častěji*, nikoliv však *výhradně*. Budeme-li vycházet z tohoto předpokladu, znamená to, že pokud jeden respondent přiřadil např. kabinovému simultánnímu tlumočení (ST) hodnotu 4 a u ostatních typů tlumočení uvedl hodnoty 0 a jiný respondent přiřadil kabinovému ST hodnotu 4 a ostatním typům tlumočení různé další

⁴⁶ Jmenovitě: konsekutivní tlumočení v místě konání akce, konsekutivní tlumočení online, simultánní tlumočení kabinové v místě konání akce, simultánní tlumočení s šeptákovým zařízením, simultánní tlumočení bez techniky (šušotáž), simultánní tlumočení online (RSI) z hubu, simultánní tlumočení online (RSI) z domova či kanceláře.

hodnoty (např. dokonce včetně hodnoty 4), nereflexuje zde hodnota 4 u kabinového ST stejnou situaci – první zmíněný tlumočník se zabývá výhradně kabinovým ST, druhý tlumočník se zabývá kabinovým ST velmi často, ale jeho tlumočnická aktivita sestává i z dalších položek. Zjednodušeně řečeno, první zmíněný tlumočník se věnuje 100 % času, kdy tlumočí, kabinovému ST, druhý se mu věnuje méně než 100 % času. Aby tato diskrepance byla ve výsledcích zohledněna, rozhodli jsme se po konzultaci s odborníkem použít k vyhodnocení následující scoringový systém:

Nechť existuje vektor n možností v^n , $n \in N$ a nenulový vektor původních hodnocení o^n , $o_i \geq 0$, potom je užitý scoringový systém zobrazením přiřazujícím vektoru původních hodnocení o^n vektor bodů w^n , $w_i \in \langle 0, 10 \rangle$, definovaný předpisem:

$$w_i^n = 10 \frac{o_i}{t}, \text{ kde } t = \sum_{i=1}^n o_i.$$

V tomto bodovém hodnocení se zohlední jak výše jednotlivých hodnocení, tak jejich počet. Např.

$$(4,0,0,1,0) \rightarrow \text{scoring}(8,0,0,2,0), (4,3,2,1,0) \rightarrow \text{scoring}(4,3,2,1,0),$$

$(4,4,4,4,4) \rightarrow \text{scoring}(2,2,2,2,2)$. Součet přidělených bodů je deset, tyto body tedy rozdělujeme mezi jednotlivé odpovědi respondenta.

Níže uvádíme výsledky pro českou verzi dotazníku, následují výsledky anglické verze (v závorkách se základním srovnáním s českou verzí) a souhrnné výsledky dat z obou dotazníků.

Dle dat z **české verze dotazníku** a použitého scoringového systému jsme zjistili, že největší zastoupení měli respondenti, kteří se ve srovnání s ostatními typy tlumočení více věnují prezenčnímu konsekutivnímu tlumočení, za nimi těsně následuje kabinové simultánní tlumočení. Průměrná hodnota bodů přidělených prezenčnímu konsekutivnímu tlumočení byla 3,0, kabinovému simultánnímu tlumočení 2,9. u ostatních typů tlumočení byly průměrné hodnoty bodů následující: *remote* konsekutivní tlumočení: 1,1, tlumočení s šeptákovým zařízením: 1,3, šušotáž: 1,9, *remote* simultánní tlumočení z hubu: 0,5, *remote* simultánní tlumočení z domova či kanceláře: 1,7.

Dle dat z **anglické verze** dotazníku a použitého scoringového systému jsme zjistili, že zdaleka největší zastoupení měli respondenti věnující se oproti ostatním typům tlumočení více kabinovému simultánnímu tlumočení. Průměrná hodnota bodů přidělených kabinovému simultánnímu tlumočení byla 3,7, tedy více než v české verzi. u ostatních typů tlumočení byly průměrné hodnoty bodů následující: prezenční konsekutivní tlumočení: 1,7 (výrazně méně než u české verze), *remote* konsekutivní tlumočení: 0,9 (obdobně jako u české verze), tlumočení s šeptákovým zařízením: 0,7 (méně než u české verze), šušotáž:

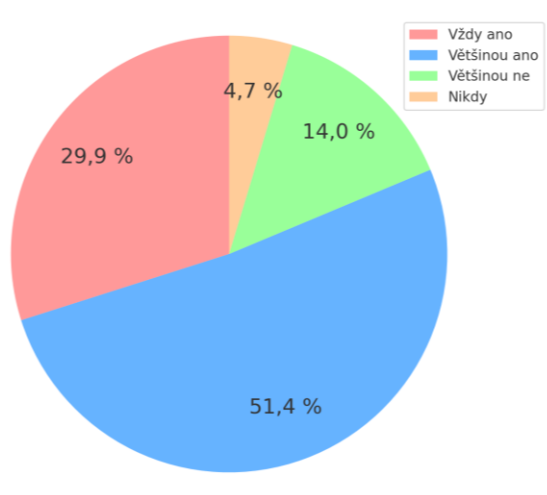
1,0 (méně než u české verze), *remote* simultánní tlumočení z hubu: 0,8 (více než u české verze), *remote* simultánní tlumočení z domova či kanceláře: 1,1 (méně než u české verze).

Z hlediska **souhrnných dat z obou dotazníků** převažují tlumočníci věnující se oproti ostatním typům tlumočení více kabinovému simultánnímu tlumočení – průměrná hodnota bodů přidělených tomuto tlumočení byla 3,3. Následuje prezenční konsekutivní tlumočení s průměrnou hodnotou bodů 2,3. u ostatních typů tlumočení byly průměrné hodnoty bodů následující: *remote* konsekutivní tlumočení: 1,0, tlumočení s šeptákovým zařízením: 1,0, šušotáž: 1,5, *remote* simultánní tlumočení z hubu: 0,7, *remote* simultánní tlumočení z domova či kanceláře: 1,4.

3.3.5 Akustické podmínky a ochrana sluchu

3.3.5.1 Dotazování se na akustické podmínky předem

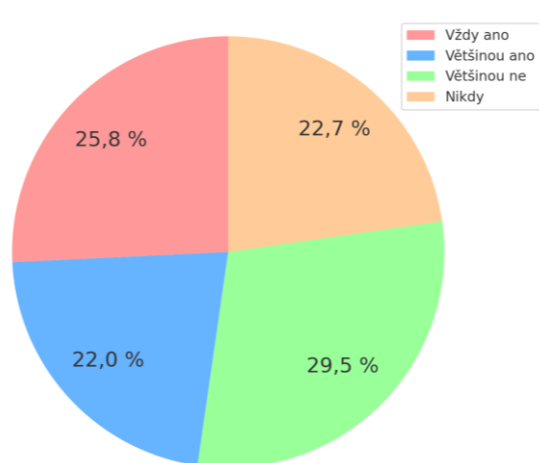
Z grafu níže je vidět, nakolik se tlumočníci zajímají o akustické podmínky předem, když mají někam jít tlumočit. Otázka nebyla povinná a v české verzi zněla následovně: „Když máte jít někam tlumočit, zajímáte se předem o akustické podmínky, příp. zajímal(a) jste se o ně během tlumočnické kariéry? (Např. zjišťujete, jestli budou na místě mikrofony či jiná technika, kde v místnosti budete sedět apod.)“.

Graf 6: Dotazování se na akustické podmínky předem (český dotazník, na otázku odpovědělo: 107)

V porovnání s anglickou verzí (níže) je vidět, že skupina, která se na akustické podmínky nedotazuje většinou nebo nikdy, je u anglické verze početnější, nicméně zde je třeba dodat, že bezmála 40 % (z celkových 64 osob, které na otázku odpověděly) respondentů, kteří takto odpověděli, zároveň pracuje převážně v institucích EU, kde lze

předpokládat, že není třeba se na podmínky dotazovat u každého jednotlivého tlumočení, protože byly stanovené na začátku spolupráce a tlumočníci vědí, co očekávat.

Graf 7: Dotazování se na akustické podmínky předem (anglický dotazník, na otázku odpovědělo: 132)

3.3.5.2 Odmítnutí nabízené zakázky

Nadpoloviční většina respondentů české i anglické verze dále dotazníku uvedla, že nikdy neodmítli nabízenou zakázku proto, že se obávali špatných akustických podmínek a toho, že ovlivní *kvalitu* tlumočení (např. nedostačující technické vybavení). Bohužel nelze říct, jestli to bylo proto, že se do takové situace nedostali, nebo proto, že zakázku ani přes tyto obavy neodmítli.

Nicméně je zajímavé, že téměř třetina respondentů, kteří na tuto nepovinnou otázku odpověděli (odpovědělo na ni celkem 240 osob), již někdy zakázku z tohoto důvodu odmítla. Minimálně v některých případech se tedy k zadavatelům možná⁴⁷ dostává informace, že za daných akustických podmínek tlumočník odmítá svou práci kvůli možnému ovlivnění kvality tlumočení vykonávat. Jak zadavatel s touto informací dále naloží, je otázka, nicméně v ideálním případě by to měl brát v potaz a snažit se vždy zajistit co nejlepší akustické podmínky.

⁴⁷ Tlumočníci samozřejmě mohli uvést zadavateli i jiné důvody odmítnutí zakázky, než udávají zde.

Následující otázka měla obdobné znění s tím rozdílem, že zjišťovala zkušenost s odmítnutím nabízené zakázky proto, že by se respondent obával, že akustické podmínky by mohly být *zdraví škodlivé* (např. práce v příliš hlasitém prostředí).

Většina respondentů (189 z 239 osob, které na tuto otázku odpověděly, tedy 79,1 %) uvedla, že zakázku z těchto důvodů ještě neodmítla. Lze to interpretovat opět tak, že buď se s takovou zakázkou nesetkali, nebo ji přijali i přes své obavy. Nicméně opět chceme upozornit na to, že minimálně v některých případech se k zadavatelům mohla dostat informace o možné škodlivosti určitých akustických podmínek, což by mohlo mít pozitivní vliv na zlepšování pracovních podmínek.

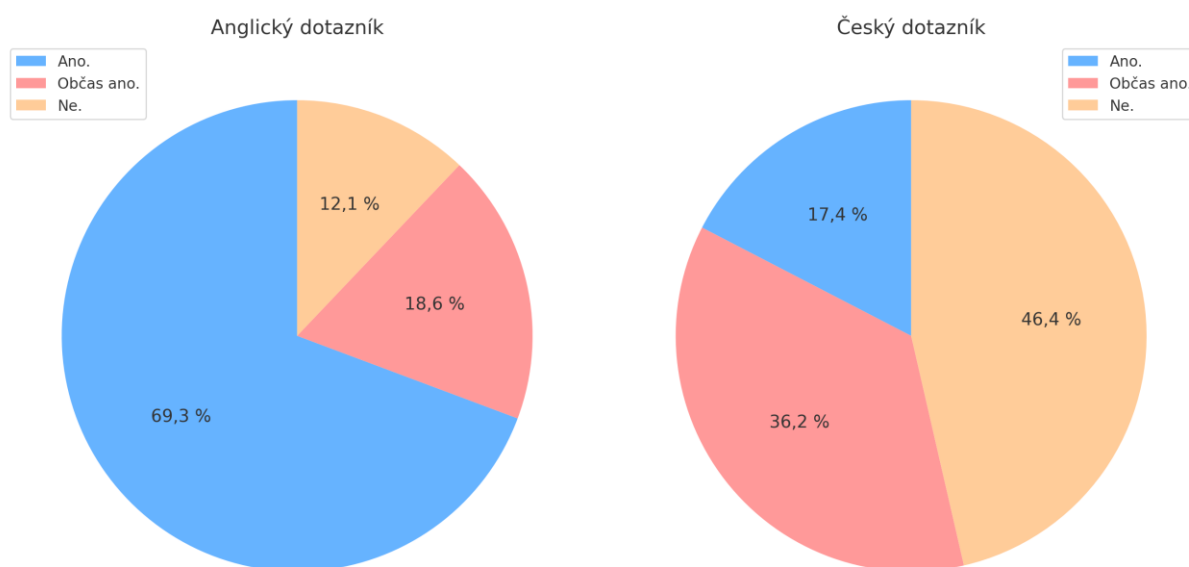
Zmíňme pro úplnost, že 11 ze 110 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli v české verzi dotazníku (tedy 10,0 %), již kvůli zmíněným obavám nabízenou zakázku odmítli, oproti tomu v anglické verzi je to 22 ze 129 osob (17,1 %). Tento rozdíl může být dán odlišnými pracovními podmínkami na trhu, odlišným chováním tlumočnicků v ČR a Slovensku oproti zahraničí, ale také dalšími faktory.

Vzhledem k mnoha neznámým, které jsme se pokusili nastínit výše, z těchto dvou otázek nelze vyvozovat jasné závěry, nicméně výsledky by mohly být pro tlumočníky zajímavým signálem toho, že relevantním důvodem odmítnutí zakázky mohou být akustické podmínky nejen ve spojitosti s obavou o *kvalitu* produktu, ale také o vlastní *zdraví*. V obou dotaznících více respondentů uvádělo zkušenost s odmítnutím zakázky z důvodů obav o *kvalitu* produktu (ve srovnání s obavou o *zdraví*), nicméně se lze domnívat, že pokud jsou akustické podmínky takové, že ohrožují kvalitu produktu, mohly by v některých případech ohrožovat i sluch tlumočnicka.

3.3.5.3 *Zájem o ochranu sluchu, prevence a audiometrie*

Zajímavé výsledky přinesla otázka týkající se zájmu o problematiku ochrany sluchu. Otázka v české verzi zněla: „Zajímáte se o to, jak si při tlumočení chránit sluch, příp. zajímal(a) jste se o to během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry? (Např. vyhledávání informací na internetu, účast na seminářích zaměřených na ochranu sluchu apod.)“

Zdá se, že mezi tlumočníky působícími v zahraničí tato problematika zatím rezonuje více, jak je vidět na grafech níže:

Graf 8: Zájem o ochranu sluchu při tlumočení (anglický dotazník: N₂ = 140, český d.: N₁ = 138)

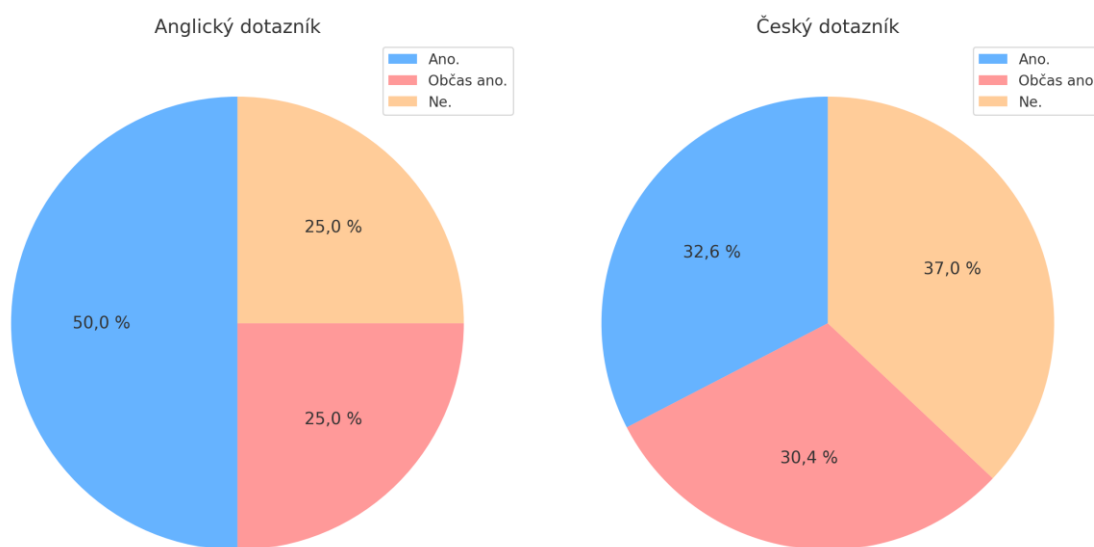
Kromě toho se ukázalo, že srovnáme-li jednotlivé osoby, které na otázku ohledně zájmu o ochranu sluchu odpověděly „ano“, mají dle souhrnných dat a použitého scoringového systému větší zastoupení tlumočníci věnující se více tlumočení se sluchátky oproti těm, kteří se více věnují tlumočení bez nich. Průměrná hodnota bodů přidělených kabinovému simultánnímu tlumočení byla 3,5, zatímco prezenčnímu konsekutivnímu tlumočení pouze 1,7, ostatní typy získaly ještě nižší bodové hodnocení.

Z hlediska délky praxe se ukázalo, že dle souhrnných dat z obou dotazníků je mnohem vyšší zájem o ochranu sluchu mezi osobami, které mají praxi 11 let a více oproti osobám, jejichž praxe je do 10 let. Osob s praxí 11 let a více je v tomto případě asi dvojnásobek oproti osobám s praxí do 10 let. Toto může souviset také s věkem a problematikou presbyakuze, o níž jsme se zmiňovali v teoretické části.

Když jsme srovnali data týkající se respondentů, kteří na výše zmíněnou otázku odpověděli „ano“, zjistili jsme dále, že zájem o ochranu sluchu je vyšší mezi tlumočníky, kteří během studia tlumočnictví a/nebo kariéry zažili nějaké potíže se sluchovým ústrojím (51,5 % z nich uvedlo, že o problematiku mají zájem), oproti těm, kteří uvedli, že tuto zkušenost nemají (pouze 39,5 % z nich uvedlo, že se o ochranu sluchu zajímají). Hodnota u tlumočníků se zkušeností s potížemi se sluchovým ústrojím během studia/kariéry nás

nicméně překvapila, protože by se dalo očekávat, že o ochranu sluchu bude mít zájem více než pouze polovina z nich.

Následující otázka cílila na ochranu sluchu o něco konkrétněji: „Provádíte nějaká preventivní opatření, abyste si chránil(a) sluch, příp. prováděl(a) jste je během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry? (Např. vyhýbání se hlasitým koncertům apod.)“

Graf 9: Preventivní opatření v rámci ochrany sluchu (anglický dotazník: N₂ = 140, český d.: N₁ = 138)

I zde se ukazuje, že respondenti anglické verze na prevenci dbají o něco více, což může značit, že v zahraničí panuje o něco větší osvěta, ovšem odpověď respondentů může být ovlivněná i mnoha jinými faktory.

Stejně jako u předchozí otázky na otázku ohledně přijímání preventivních opatření odpovědělo „ano“ výrazně více respondentů s délkou praxe 11 a více let a jednalo se opět o respondenty, kteří se více věnují tlumočení se sluchátky. Průměrná hodnota bodů přidělených na základě scoringového systému kabinovému simultánnímu tlumočení byla 3,4, zatímco prezenčnímu konsekutivnímu tlumočení pouze 2,0, ostatní typy získaly ještě nižší bodové hodnocení.

Stejně jako výše jsme srovnali data týkající se respondentů, kteří se během studia a/nebo kariéry setkali s nějakým problémem se sluchovým ústrojím, a těmi, kteří uvedli, že se s takovým problémem nesetkali. Dle našich dat preventivní opatření provádí 48,5 % respondentů z první zmíněné skupiny, tedy více než 30,9 % respondentů z druhé zmíněné

skupiny. Je však opět s podivem, že na preventivní opatření dbá pouze necelá polovina tlumočnicků, kteří mají zkušenost s potížemi se sluchovým ústrojím během studia/kariéry.

Z dotazníků dále vyplynulo, že většina respondentů českého dotazníku nechodí na vyšetření sluchu (např. na audiometrii), 14,5 % uvedlo, že na taková vyšetření chodí nepravidelně, pravidelně pak pouze 3,6 %. Naopak respondenti anglického dotazníku vyšetření sluchu podstupují – 40 % nepravidelně, 12,1 % pravidelně –, přičemž se jedná převážně o tlumočnický působící v institucích EU.

Celkově se zdá, že zájem o problematiku ochrany sluchu je vyšší u tlumočnicků působících primárně mimo český a/nebo slovenský trh, s čímž souvisejí také aktivní preventivní kroky. Bylo by vhodné téma do prostoru českého a slovenského trhu vnášet více, na druhou stranu lze velmi pozitivně hodnotit již to, kolik respondentů českou verzi našeho dotazníku vyplnilo.

Zároveň větší zastoupení mezi tlumočnický, kteří se zajímají o ochranu sluchu a dbají na preventivní opatření, měli ti, kteří se více věnují tlumočení se sluchátky, což dle našeho názoru není překvapivé, protože používání sluchátek je z hlediska sluchu rizikovým faktorem.

Naopak poněkud překvapivé dle našeho názoru je, že pouze zhruba polovina tlumočnicků, kteří během studia a/nebo kariéry měli nějaké potíže se sluchovým ústrojím, má zájem o ochranu sluchu a provádí nějaká preventivní opatření. Je však pravdou, že podíl je zde stále vyšší než u tlumočnicků, kteří uvedli, že během studia/kariéry tyto potíže nezažili. V případě první zmíněné skupiny odpovědělo kladně na otázku ohledně zájmu o ochranu sluchu 51,5 % osob a na otázku ohledně opatření 48,5 % osob, u druhé skupiny to bylo 39,4 %, resp. 30,9 %.

3.3.5.4 *Nošení sluchátek a hlučné prostředí*

S prevencí souvisí také to, jak často tlumočníci nosí **sluchátka** ve volném čase či v rámci pracovních činností nesouvisejících s tlumočením. Ukázalo se, že související otázka v dotazníku nebyla úplně jasně formulována – dva respondenti české verze uvedli, že jí nerozumí. Její znění bylo následující: „Jak často nosíte sluchátka (jakýkoliv typ) mimo tlumočení (v rámci jiné pracovní činnosti či volného času) či jak často jste je nosil(a) během tlumočnické kariéry?“

V každém případě se zdá, že tlumočníci sluchátka nosí často i mimo tlumočení. Respondenti české verze je používají asi ve čtvrtině případů každý den, asi třetina nosí

sluchátka několikrát týdně. Někteří respondenti přišli s vlastní odpovědí a své návyky okomentovali podrobněji:

„Od tinnitu téměř nikdy [...]“;

„dříve jsem je mívala i doma skoro každý den [...], ale poslední dobou se to snažím omezit na minimum [...]“

Také v případě anglické verze asi čtvrtina tlumočnicků nosí sluchátka každý den, několikrát týdně pak asi pětina. Zhruba 10 % dotazovaných v případě anglické verze nenosí sluchátka nikdy, v případě české je toto procento asi poloviční.

Co se týče **hlučného prostředí**, tlumočníci v české verzi dotazníku nejčastěji uváděli, že se velmi hlučným prostředím mimo tlumočnickou činnost vystavují několikrát do roka (64,5 %), nikdy (14,5 %) a několikrát měsíčně (11,6 %).

V případě anglické verze byly nejčastější odpovědi několikrát do roka (49,3 %), nikdy (16,4 %) a několikrát měsíčně (15,7 %). Někteří tlumočníci si nevybrali z nabídky a raději svou odpověď okomentovali. Zmiňme odpověď „Exposed but protected, monthly“, která zdůrazňuje důležitost ochrany sluchu. Domníváme se, že pokud se již tlumočnick hluknému prostředí vystavit musí, měl by se zásady „exposed but protected“ rozhodně držet.

Dodejme ještě, že si jsme vědomi nejasnosti formulace „velmi hlučné prostředí“, resp. toho, že vnímání hlasitosti je subjektivní – ovšem nepředpokládáme, že by tlumočníci měli možnost vždy měřit intenzitu apod., proto jsme zvolili toto zjednodušení.

3.3.5.5 Problematické situace z pohledu akustiky a ochrany sluchu

Dotazník zkoumal také to, s jakými problematickými situacemi (z pohledu akustiky a ochrany sluchu) se tlumočníci setkávají. Respondenti měli zaškrtnout situace, s nimiž se při tlumočení setkali alespoň jednou nezávisle na tom, v jakém prostředí to bylo. Mohli zároveň doplňovat další situace neuvedené v seznamu. Jednalo se o nepovinnou otázku – kdo se s žádnou takovou situací nasetkal, měl dle pokynů nechat tuto otázku nevyplněnou. Odpovědi tlumočnicků působících na českém/slovenském trhu a v zahraničí byly vesměs podobné, proto uvádíme souhrnné výsledky.

V první tabulce níže (Tabulka 4) jsou se situace, z nichž tlumočníci mohli vybírat. Následující tabulka (Tabulka 5) je přehledem situací, které tlumočníci v jedné a/nebo druhé verzi dotazníku zmiňovali. u přehledu neuvádíme procentuální vyjádření, protože se domníváme, že kdyby daná situace byla na výběr defaultně, mohlo by se procento

zásadně lišit – tlumočník si na danou situaci při vyplňování dotazníku sám například zrovna nevzpomněl, případně nic navíc z důvodu časové úspory při vyplňování nechtěl dodávat, což ovšem neznamená, že by se s daným problémem nikdy nesetkal.

Potenciálně problematické situace při tlumočení se sluchátky (bez ohledu na místo)	Tlumočníci, kteří se se situací alespoň jednou setkali (N = 278)
Kvalita zvuku byla tak špatná, že jsem měl(a) problém rozeznat, co řečník říká.	71,2 %
Často se měnila hlasitost originálu (např. tichý řečník následovaný hlasitým videem, měnící se úroveň hlasitosti jednoho projevu apod.).	65,1 %
Řečník začal do mikrofonu vydávat nepříjemné zvuky nebo začal křičet.	41,0 %
Regulace hlasitosti sluchátek nefungovala správně.	23,4 %
Na místě byla jen jedna regulace hlasitosti (společná pro mě i kolegu/kolegyni).	11,9 %
Nebylo možné použít svá vlastní sluchátka.	24,8 %
Místo nebylo (dokonale) odhlučněné, takže jsem si musel(a) nastavit vyšší hlasitost než obvykle.	59,0 %

Tabulka 4: Problematické situace při tlumočení se sluchátky

Další vybrané problematické situace při tlumočení se sluchátky (bez ohledu na místo)
Zpětná vazba ve sluchátkách.
Nedostatečná zvukotěsnost kabiny, rušivé vlivy kolem při tlumočení v „polokabině“ či úplná absence kabiny.
Ťukání prstem na mikrofon (obvykle za účelem jeho „otestování“).
Zbytečné zvyšování hlasitosti (samotným tlumočnickem) s rostoucí únavou a/nebo stresovou zátěží.
Vysoká hlasitost u projevů pouštěných ze záznamu.
Nespolupracující technik.
Pískání kvůli vzájemné interferenci přístrojů či jiným potížím.
Špatná kvalita zvuku u řečníka připojujícího se na dálku.
Náhlé prudké zvuky způsobené upuštěním mikrofonu apod.
Na konzoli nebylo možné nastavit hlasitost dostatečně nízko (sic!).
Stížnost klienta na kvalitu sluchátek tlumočnicka.

Tabulka 5: Další problematické situace při tlumočení se sluchátky

Tabulky níže se týkají tlumočení bez sluchátek v místě konání akce. Výsledky jsou sestaveny stejným způsobem jako výše.

Potenciálně problematické situace při tlumočení bez sluchátek v místě konání akce	Tlumočníci, kteří se se situací alespoň jednou setkali (N = 278)
Seděl(a) či stál(a) jsem na místě, odkud byly některé projevy slyšet příliš potichu.	59,7 %
Seděl(a) či stál(a) jsem na místě, odkud byly některé projevy slyšet příliš nahlas.	10,1 %
Celkové prostředí bylo velmi hlučné (např. akce s živou hudbou, tlumočení v továrnách, tlumočení ve válečných konfliktech,...).	53,2 %
Aby se mi dobře tlumočilo, nemohl(a) jsem si vzít ochranná sluchátka v podniku, kde je zaměstnanci běžně nosí.	13,0 %

Tabulka 6: Problematické situace při tlumočení bez sluchátek

Další vybrané problematické situace při tlumočení bez sluchátek
Špatná akustika v daných prostorách.
Ozvěna z reproduktorů u projevu řečníka.
Ruchy na pozadí i v relativně tichém prostředí.
Nedostatečná hlasitost projevu z důvodu nutnosti mít na sobě ochranná sluchátka a ochrannou přilbu.
Hovor několika lidí najednou.
Nevhodně vybrané místo k sezení při šušotáži.

Tabulka 7: Další problematické situace při tlumočení bez sluchátek

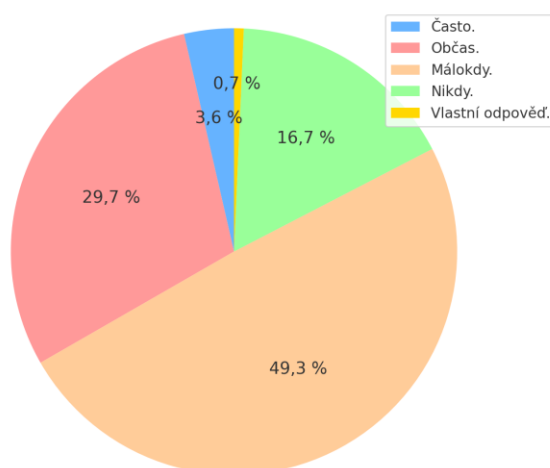
Jak je vidět, při tlumočení se sluchátky (ať už na místě, z huby či domova) se nadpoloviční většina tlumočnicků setkala se špatnou kvalitou zvuku, měnící se hlasitostí originálu a nedokonale odhlučněným místem, odkud se tlumočí. Všechny tyto situace mohou vést k tomu, že si tlumočnick na konzoli „musí“ nastavit vyšší hlasitost, což může mít vliv na jeho sluchové ústrojí.

U tlumočení bez sluchátek se nadpoloviční většina setkala s tím, že projevy byly slyšet příliš potichu, nebo že celkové prostředí bylo velmi hlučné. Zde jeden příklad za všechny od respondenta české verze dotazníku:

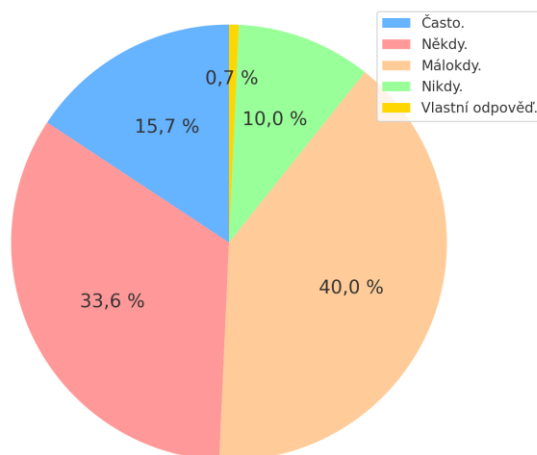
„Nejvíce hlučná situace byla na stavbě vedle jedoucího finišeru.“

Na místě je edukace tlumočnicků, klientů a techniků, nicméně si uvědomujeme, že někdy i přes veškerou snahu všech zúčastněných k těmto situacím dochází. Předejít tomu do určité míry lze alespoň tak, že spolu budou aktéři při organizaci akce v úzkém kontaktu a budou se snažit vyjednat takové podmínky, které umožní tlumočení nejen kvalitní, ale také akusticky co možná „nejbezpečnější“.

Respondenti dále odpovídali také na následující otázku: „Jak často si myslíte, že jste během studia tlumočnictví či tlumočnické kariéry byl(a) vystaven(a) podmínkám, které ohrožovaly váš sluch?“ Uvědomujeme si, že se jedná o ryze subjektivní záležitost, nicméně výsledky ukazují, nakolik tlumočníci vnímají podmínky při práci jako „bezpečné“.

Graf 10: Subjektivní vnímání frekvence vystavení podmínkám, které by mohly ohrožovat sluch (český dotazník, N₁ = 138)

Graf 11: Subjektivní vnímání frekvence vystavení podmínkám, které by mohly ohrožovat sluch (anglický dotazník, N₂ = 140)

Je vidět, že tlumočníci jsou dle svého mínění podmínkám, které by mohly ohrožovat jejich sluch, vystavováni ve většině případů pouze občas či málokdy (celkem 79 % respondentů českého dotazníku a 73,6 % respondentů anglického dotazníku). Nikdy se s takovými podmínkami nesetkává 16,7 % respondentů české verze a 10 % respondentů anglické verze. Často k tomuto dochází v případě české verze u pouhých 3,6 % respondentů, naopak v případě verze anglické dokonce u 15,7 % respondentů, což je dle našeho názoru poněkud znepokojivé, nicméně nemáme dostatek dat, abychom mohli situaci dále probádat.

Doplňme ještě, že u každého dotazníku jeden tlumočník napsal svoji odpověď, a sice:

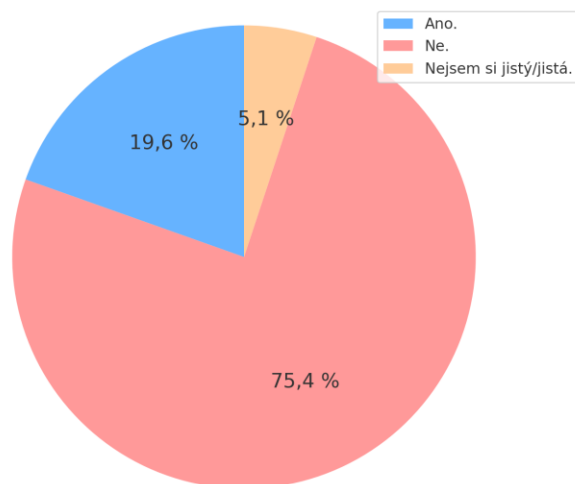
„Během státnic nahrávka kvality telefonního hovoru.“ (český dotazník)

„I cannot answer that question. I suppose the very fact of using headphones may affect one's hearing but i have no evidence for that.“ (anglický dotazník)

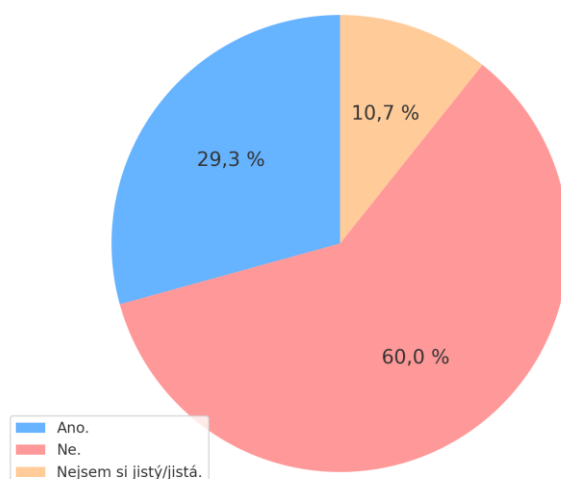
Odpověď respondenta českého dotazníku vnímáme jako snahu poukázat na to, že u nahrávek, které se používají při praktických zkouškách z tlumočení, je třeba dbát na vysokou kvalitu zvuku, ovšem to, jak často na kterých univerzitách vnímají zkoušení nahrávky jako akusticky problematické, by již byla otázka dalšího výzkumu. k odpovědi respondenta anglického dotazníku můžeme dodat, že si uvědomujeme, že otázka je v tomto smyslu poněkud zavádějící a že se jedná skutečně o ryze subjektivní odpovědi.

3.3.6 Nemoci a poruchy sluchu

V první části této sekce jsme se nejprve respondentů ptali, zda někdy během studia tlumočnictví a/nebo profesionální tlumočnické kariéry měli nějaké akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu (např. ztráta sluchu, hluchota, tinnitus, akustické trauma, perforace ušního bubínku, zánět středního ucha,...). Respondenti měli dle pokynů zaškrtnout „ano“ i v případě, že potíže začaly už před zahájením studia/kariéry a že přetrvávaly i během studia/kariéry.

Graf 12: Akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry (český dotazník, N₁ = 138)

Graf 13: Akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry (anglický dotazník, N₂ = 140)

Z grafů můžeme vidět, že nějaké potíže se sluchem či sluchovým ústrojím (ať už chronické, či akutní) zažila během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry bezmála pětina respondentů českého dotazníku a necelá třetina respondentů anglického dotazníku. Zdůrazněme, že to neznamená to, že by šlo o potíže spojené s tlumočením, jde pouze o přítomnost zmíněných potíží v osobní anamnéze. Je jistě dobrou zprávou, že většina respondentů obou dotazníků se s těmito potížemi nesetkala.

Respondenti, kteří zaškrtnuli „ano“, měli dále z tabulky vybrat všechny potíže, s nimiž se poprvé setkali ještě před zahájením studií a/nebo profesionální tlumočnické kariéry a které alespoň po nějakou dobu během studia/kariéry přetrvávaly. Pro ilustraci může jít např. O tinnitus, který se u dotyčného objevil v dospívání a který přetrvával i po

začátku tlumočnické kariéry – jednalo se tedy o stav, s nímž se během kariéry potýkal, ale vznikl ještě před tím, než začal tlumočit.

Přehled potíží tlumočnicků (příp. studentů tlumočnictví)	Frekvence typu potíží mezi osobami, které uvedly, že s nějakými potížemi mají zkušenost	Procentuální vyjádření v porovnání se všemi respondenty (N = 278)
Akustické trauma (poranění ucha akustickými podněty)	7,4 %	1,8 %
Částečná ztráta sluchu (jedno ucho)	14,7 %	3,6 %
Částečná ztráta sluchu (obě uši)	7,4 %	1,8 %
Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (jedno ucho)	17,6 %	4,3 %
Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (obě uši)	36,8 %	9,0 %
Hyperakuze (zvýšená citlivost na zvuky)	14,7 %	3,6 %
Hluchota praktická či úplná (jedno ucho)	2,9 %	0,7 %
Hluchota praktická či úplná (obě uši)	2,9 %	0,7 %
Perforace ušního bubínku (vznik trhlin, protržení)	5,9 %	1,4 %
Zánět středního ucha (akutní či chronický)	19,1 %	4,7 %

Tabulka 8: Potíže, které se poprvé objevily ještě před začátkem studia a/nebo kariéry

Potíže, které uvedli respondenti v rámci možnosti „jiné“
„Bolest bubínku, která se zhoršuje při prohmatání ucha zezadu směrem dovnitř. Neodvívá se od hlasitosti ani délky poslechu. (Jedno ucho)“
„Excema of the outer ear“ [myšleno pravděpodobně „eczema“, pozn. autorky]
„I have auditory overload since i was born: bipolar and borderline-related issues.“

Tabulka 9: Potíže, které se poprvé objevily ještě před začátkem studia a/nebo kariéry (vlastní odpovědi)

Z tabulek je vidět, že respondenti měli již před začátkem studií a/nebo kariéry nejčastěji potíže s oboustranným tinnitem, zánětem středního ucha, částečnou ztrátou sluchu na jedno ucho a hyperakuzí.

Respondent anglické verze dotazníku připomněl, že i psychická onemocnění mohou také souviset s reakcí na akustické podněty. Touto problematikou se tato práce nezabývá,

lze nicméně obecně doporučit osobám, které takovým onemocněním trpí, aby o to pečlivěji zvažovaly, jakou zakázku přijmout, a jakou ne.

Jak jsme předeslali, cílem této práce není dokázat příčinnou souvislost mezi tlumočením a potížemi se sluchovým ústrojím. Považovali jsme ovšem za důležité zařadit následující dotaz, protože odpovědi respondentů by mohly posloužit jako inspirace pro další výzkum. Respondentů jsme se ptali, které jejich potíže se objevily až během studia či profesionální kariéry nebo se v této době výrazně zhoršily. Odpovědi jsme zpracovali v následující tabulce.

Přehled potíží tlumočnicků (příp. studentů tlumočnictví)	Frekvence typu potíží mezi osobami, které uvedly, že s nějakými potížemi mají zkušenost	Procentuální vyjádření v porovnání se všemi respondenty (N = 278)
Akustické trauma (poranění ucha akustickými podněty)	10,1 %	2,5 %
Částečná ztráta sluchu (jedno ucho)	14,7 %	3,6 %
Částečná ztráta sluchu (obě uši)	11,8 %	2,9 %
Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (jedno ucho)	26,5 %	6,5 %
Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (obě uši)	50,0 %	12,2 %
Hyperakuze (zvýšená citlivost na zvuky)	20,6 %	5,0 %
Hluchota praktická či úplná (jedno ucho)	1,5 %	0,4 %
Hluchota praktická či úplná (obě uši)	4,4 %	1,1 %
Perforace ušního bubínku (vznik trhlin, protržení)	0,0 %	0,0 %
Zánět středního ucha (akutní či chronický)	13,2 %	3,2 %

Tabulka 10: Vybrané potíže, které se poprvé objevily až během studia a/nebo kariéry nebo se v té době výrazně zhoršily

K prvnímu výskytu potíží či k výraznému zhoršení potíží během studia a/nebo kariéry došlo celkem u 40 osob z 68 (58,9 %). V Tabulce 10 si nelze nevšimnout oboustranného tinnitu, který se během studia tlumočnictví a/nebo kariéry objevil poprvé nebo se výrazně zhoršil dokonce u poloviny tlumočnicků, kteří uvedli, že trpí nějakými potížemi se sluchovým ústrojím. Ani v případě jednostranného tinnitu není četnost nízká – 26,5 %. Co se týče dalších potíží, u asi pětiny tlumočnicků se poprvé objevila nebo výrazně zhoršila během studia/kariéry hyperakuze. u akustického traumatu, částečné ztráty sluchu

(jednostranné i oboustranné) a zánětu středního ucha (akutního i chronické) jsou hodnoty týkající se prvního výskytu nebo zhoršení podobné – pohybují se asi mezi deseti a patnácti procenty.

Podíváme-li se blíže na respondenty, kteří uvedli první výskyt nebo zhoršení potíží během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry, mají dle souhrnných dat a použitého scoringového systému větší zastoupení tlumočníci věnující se více tlumočení se sluchátky oproti těm, kteří se více věnují tlumočení bez nich. Průměrná hodnota bodů přidělených kabinovému simultánnímu tlumočení byla 3,5, zatímco prezenčnímu konsektivnímu tlumočení pouze 2,0, ostatní typy získaly ještě nižší bodové hodnocení. Z hlediska délky praxe jsou nejvíce zastoupeny osoby s praxí 21 let a více (49,1 %), relativní hodnoty u dalších čtyř kategorií délky praxe jsou: praxe 11 až 20 let: 13,2 %, praxe 5 až 10 let: 18,9 %, praxe méně než 5 let: 18,9 %. Většina těchto respondentů (65,4 %) tlumočí jednou nebo vícekrát týdně (cca 52 nebo více tlumočení za rok), z hlediska místa působení 24,5 % respondentů tlumočí primárně v ČR a SR, 30,2 % v institucích EU nebo jiných mezinárodních institucích v Evropě, 20,8 % v evropských zemích (mimo ČR/SR a instituce), 7,5 % v Austrálii, 7,5 % v Severní Americe a dva respondenti uvedli takovou vlastní odpověď, kterou nebylo možné přiřadit jednoznačně k žádné z k námi nabízených možností – jednalo se o tlumočnicki, která na začátku kariéry působila převážně v ČR a SR a později v evropských zemích včetně Spojeného království, a o tlumočnicki, která působí asi polovinu času v institucích EU a polovinu v evropských zemích.

První výskyt a zhoršení potíží lze přičítat mnoha faktorům, mj. se potíže ze své podstaty mohou zhoršovat úměrně s věkem. To, že se potíže v dané době poprvé objevily nebo že se zhoršily, tak nemusí nikterak souviset s tlumočením. Na druhou stranu nutno dodat, že např. tinnitus má spíše tendenci se v čase zlepšit, resp. dochází k habituaci, tedy potlačení tinnitu (Ježek 2021), takže by bylo zajímavé toto téma podrobněji prozkoumat a zjistit, s jakými všemi faktory může případné zhoršení tinnitu tlumočnicků souviset. Je třeba ovšem zároveň říct, že tinnitus je velmi nepředvídatelný a zhoršit se může, v 10 % případů dokonce osoby s tinnitem musí vyhledat odbornou pomoc, protože jim problém příliš zasahuje do každodenního života, jak uvádí článek *Harvard Health Publishing* (2022). Naše práce bohužel nedisponuje dostatkem dat, abychom toto téma mohli dále prozkoumat.

Respondentů jsme se ovšem alespoň závěrem dotazovali, zdali se domnívají, že příčinou alespoň jedné z potíží, které se u nich poprvé objevily během studia/kariéry, může být vykonávání tlumočnické profese, případně zda tlumočení dle jejich názoru mohlo

zapříčinit zhoršení potíží, které již měli dříve. Kladně („určitě ano“, „spíše ano“) na tuto otázku odpovědělo 53,7 % dotazovaných, záporně („určitě ne“, „spíše ne“) 35,8 %. Zdůrazňujeme, že jde o subjektivní názor dotyčných a že pro potvrzení či vyvrácení příčinné souvislosti nemáme dostatek dat. Jak je uvedeno v kapitole 1.2.3, příčin potíží se sluchovým aparátem existuje celá řada a v některých případech etiologie není známa ani lékařům. Domníváme se, že by bývalo vhodné poskytnout respondentům prostor pro písemné zdůvodnění svých odpovědí, byť alespoň částečně jsme se této otázce následně věnovali s účastníky rozhovorů (viz kapitola 3.4).

Doplňme ještě, že jsme srovnali data z obou dotazníků a vytvořili jsme tabulku celkové četnosti jednotlivých potíží se sluchovým ústrojím, protože tabulky výše se zaměřovaly na to, které potíže se objevily ještě před zahájením studia a/nebo kariéry a které se během studia/kariéry objevily poprvé nebo zhoršily, nebylo z nich tedy jasné, jaká část tlumočnicků se s tím či oním problémem setkala. V tabulce níže je tedy relativně vyjádřeno, kolik tlumočnicků někdy během studia a/nebo kariéry zažilo daný typ problému (nehledě na to, kdy se objevil, jak dlouho přetrvával a zda se zhoršil). Tinnitus jsme v této tabulce přiřadili do jedné kategorie, abychom mohli data srovnat se studii ohledně prevalence tinnitu v běžné populaci, s nimiž jsme pracovali v teoretické části.

Přehled potíží tlumočnicků (příp. studentů tlumočnictví)	Frekvence typu potíží mezi osobami, které uvedly, že s nějakými potížemi mají zkušenost	Procentuální vyjádření v porovnání se všemi respondenty (N = 278)
Akustické trauma (poranění ucha akustickými podněty)	13,2 %	3,2 %
Částečná ztráta sluchu (jedno ucho)	17,6 %	4,3 %
Částečná ztráta sluchu (obě uši)	17,6 %	4,3 %
Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (jakýkoliv)	72,1 %	17,6 %
Hyperakuze (zvýšená citlivost na zvuky)	25 %	6,1 %
Hluchota praktická či úplná (jedno ucho)	4,4 %	1,1 %
Hluchota praktická či úplná (obě uši)	5,9 %	1,4 %
Perforace ušního bubínku (vznik trhlin, protržení)	5,9 %	1,4 %
Zánět středního ucha (akutní či chronický)	25 %	6,1 %

Tabulka 11: Zkušenost s vybranými potížemi během studia a/nebo tlumočnické kariéry

Ukázalo se, že má-li tlumočník s nějakou potíží se sluchovým ústrojím zkušenost, je to velmi často tinnitus – během studia a/nebo kariéry ho zažilo 72,1 % respondentů, kteří zažili nějaké potíže se sluchovým ústrojím. Velké zastoupení má také hyperakuze a zánět středního ucha (obojí shodně 25 %). Následuje ztráta sluchu (v případě oboustranné i jednostranné je četnost 17,6 %), další potíže mají menší zastoupení.

Ve srovnání s všemi respondenty má největší zastoupení v našem vzorku tlumočnické populace tinnitus (17,6 %), dále zánět středního ucha a hyperakuze (obojí shodně 6,1 %). Další potíže jsou zastoupeny méně než 5 %.

3.4 Rozhovory

Podrobné informace o tom, jak jsme rozhovory sestavovali a vedli, jsou v kapitole 3.2.3. Níže uvádíme nejprve přehled účastníků rozhovorů a dále se již věnujeme konkrétním odpovědím a výsledkům tohoto kvalitativního výzkumu.

3.4.1 Základní informace o účastnících

Níže uvádíme základní informace o tlumočnících, kteří se zúčastnili rozhovoru. Celkem proběhlo 19 rozhovorů (online prostřednictvím platformy Zoom, není-li uvedeno jinak), z čehož jeden byl vyřazen, protože se během rozhovoru zjistilo, že tlumočník nesplňuje požadovaná kritéria (ačkoliv byl o účelu rozhovoru dostatečně předem informován, myslel si daný tlumočník, že se jedná o pracovní pohovor). Tuto osobu uvádíme pro úplnost na konci seznamu pod označením T19, dále ji však nezohledňujeme.

Pokusili jsme se údaje strukturovat, nicméně vzhledem k tomu, že rozhovory byly pouze polo-strukturované a ubíraly se různými směry podle příběhů jednotlivých osob, jsou informace formulovány do jisté míry individuálně tak, jak je uváděli sami tlumočníci.

Každému tlumočnickovi jsme náhodně přiřadili označení *T* a číslo. V závorce je uvedeno, kdy rozhovor proběhl. Veškeré informace se tedy vztahují k danému časovému období. Z důvodu zachování anonymity je všech případech použitý mužský rod nehledě na to, jestli se jednalo o muže, či ženu.

Pod označením tlumočnicka je uvedena informace o věku, národnosti a nejvyšším dosaženém vzdělání. Dále uvádíme, zdali má dotýčný nějaké vzdělání v oblasti překladatelství a tlumočnictví. Pracujeme zde s označením *P* (překladatelství) a *T* (tlumočnictví).

Následuje údaj o délce tlumočnické praxe, zda je tlumočení hlavní pracovní činností dotýčného a zda je (příp. byl, jde-li o osobu, která již netlumočí) na volné noze,

nebo zaměstnaný. V některých případech uvádíme názvy konkrétních institucí, pokud k tomu dotazovaní dali svolení (viz např. konkrétní pracoviště u osoby T6), jinde je informace záměrně obecnější tak, aby byla zachována anonymita.

Dále nalezneme informaci o tom, na jakém trhu primárně pracuje a jakým se věnuje typům tlumočení (*ST* – simultánní; *KT* – konsekutivní; soudní; komunitní atd.).

Informace níže jsou pouze základní sumarizací; body, které tlumočníci popisovali detailněji a jsou relevantní pro tuto práci, budou zmíněny v jednotlivých tematických sekcích dále. V následujících odstavcích je krátký popis dotazovaných jako skupiny, poté následují popisy jednotlivců.

Co se týče věku dotazovaných, průměr je 41,9, medián 42. Sedm respondentů je české národnosti, zahraničních tlumočnicků se zúčastnilo jedenáct. Většina (15 osob) má magisterské vzdělání nebo vyšší, tři osoby mají dokončené bakalářské studium. Převážně se jednalo o tlumočníky, kteří mají formální tlumočnické vzdělání, v ostatních případech obvykle prošli alespoň dílčími kurzy zaměřenými na překlad a/nebo tlumočení, případně školením pro tlumočníky.

Většina tlumočnicků je velmi zkušená, medián délky praxe je 13 let, průměr 15 let.

Pět tlumočnicků působí primárně na českém trhu, tři v institucích EU, v jiných evropských státech (ovšem ne primárně v EU institucích) působí šest účastníků, tři osoby působí mimo Evropu. Jeden účastník uvedl, že působí v ČR a v Německu.

Převážně se jedná o tlumočníky na volné noze, někteří jsou úředníky EU, někdo má také zkušenosti se zaměstnáním.

Dotazovaní tlumočníci se věnují různým typům tlumočení, zhruba polovina uvedla, že se věnuje zejména simultánnímu tlumočení, nicméně odpovědi byly velmi různé – nalezneme zde i zástupce z řad soudních tlumočnicků nebo také tlumočníky, kteří se věnují primárně konsekutivnímu tlumočení.

Základní údaje o tlumočnících:

T1 (rozhovor: březen 2024)

25 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: bakalářské (marketing a PR), student Mgr. programu P a T na ÚTRL, kurzy P a T, modelový kurz ST na ÚTRL během SŠ; praxe: 2 roky; T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: ČR; typy T: obvykle ST a KT, šušotáž, často šeptákové zařízení

T2 (rozhovor: březen 2024, osobní setkání)

50 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: magisterské (právo), státní zkouška z P a T; praxe: celkově cca 1 rok (nyní již aktivně netlumočí); T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: ČR; typy T: soudní KT, hlavně u notářů

T3 (rozhovor: březen 2024)

41 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: magisterské (P a T); praxe: cca 17 let; T coby hlavně prac. činnost: během kariéry někdy ano, někdy ne; dlouhodobě na volné noze; trh: ČR; typy T: na začátku kariéry ST, později spíše KT, v zahraničí v minulosti komunitní T a KT, v posledních dvou letech hlavně ST (častěji se šeptákovým zařízením než v kabině)

T4 (rozhovor: březen 2024)

26 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: magisterské (P a T); praxe: cca 6 až 7 let; T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: ČR a Německo; typy T: hlavně KT, občas bilaterální v rámci diskuzí, ST od dokončení studia zřídka

T5 (rozhovor: březen 2024)

31 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: magisterské (P a T); praxe: cca 11 let; T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: ČR; typy T: hlavně ST (nejčastěji v kabině, občas šušotáž), částečně KT

T6 (rozhovor: červen 2024)

61 let; státní příslušnost: Rakousko; vzdělání: magisterské (T) a různé kurzy; praxe: 38 let; T coby hlavně prac. činnost: ano; zaměstnanec (Soudní dvůr EU), dříve na volné noze; trh: EU instituce, Rakousko, ČR; typy T: téměř výhradně ST

T7 (rozhovor: březen 2023)

35 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: PhD. (T), magisterské (T); praxe: cca 10 let; T coby hlavně prac. činnost: ano; 7 let zaměstnanec na částečný úvazek (P a T), nyní na volné noze; trh: ČR; typy T: nyní hlavně ST (kabinové a se šeptákovým zařízením cca 50 : 50)

T8 (rozhovor: duben 2024)

50 let; státní příslušnost: ČR; vzdělání: magisterské (P a T na ÚTRL FF UK, Právnická fakulta UK, LLM z univerzity v Londýně); praxe: 27 let; T coby hlavně prac. činnost: ano; zaměstnanec (úředník EU), dříve na volné noze; trh: posledních 20 let jen EU instituce; typy T: hlavně ST (kabinové)

T9 (rozhovor: červenec 2024)

40 let; státní příslušnost: Indie; vzdělání: magisterské (Msc. bioinformatika), PhD. ve filozofii a biotechnologii nedokončeno z osob. důvodů, nemá formální P/T vzdělání, ale má školení u místní P a T organizace; praxe: 15 let; T coby hlavně prac. činnost: ne; v minulosti zaměstnaný, nyní na volné noze; trh: globální (klienti např. Z USA či Abú Dhabí); typy T: hlavně *remote* KT, někdy ST na místě (kabinové či šušotáž)

T10 (rozhovor: červenec 2024)

48 let; státní příslušnost: Brazílie (+ občanství USA); vzdělání: bakalářské [*obor neuveden*], nemá formální P/T vzdělání, ale školení ano; praxe: 18 let; T coby hlavně prac. činnost: ano; velká část kariéry zaměstnanec, byl i na volné noze; trh: hlavně USA; typy T: hlavně *remote* KT a ST, v minulosti hlavně *remote* KT

T11 (rozhovor: červenec 2024)

35 let; státní příslušnost: Itálie; vzdělání: magisterské (T); praxe: 10 let; T coby hlavně prac. činnost: ano; na volné noze; trh: hlavně Španělsko, někdy Belgie, zřídka Spojené království; typy T: hlavně ST, málo KT a doprovodné T

T12 (rozhovor: červenec 2024)

23 let; státní příslušnost: Vietnam; vzdělání: bakalářské (lingvistika a literatura), některé předměty na VŠ zaměřené na P a T; praxe: 3 roky; T coby hlavně prac. činnost: ano; na volné noze; trh: Vietnam; typy T: hlavně KT

T13 (rozhovor: červenec 2024)

53 let; státní příslušnost: Ukrajina; vzdělání: doktor medicíny [*nebylo zmíněno, jestli se jedná o titul obdobný českému MUDr., nebo o titul PhD.*], SŠ jazykově zaměřená – zaměření např. na technický P a také T, na VŠ odborný cizí jazyk; praxe: cca 20 let; T

coby hlavně prac. činnost: dříve ano, nyní ne; většinu kariéry na volné noze; trh: Polsko; typy T: hlavně KT, ST pouze šušotáž

T14 (rozhovor: srpen 2024)

43 let; státní příslušnost: Srbsko; vzdělání: magisterské (filologie), v době studia nebyl P/T program zvlášť, takže P a T předměty v rámci filolog. studia, dále roční specializovaný P/T program v Bostonu; praxe: 9 let; T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: Slovinsko, Srbsko; typy T: hlavně ST, na začátku kariéry hodně KT, nyní drtivá většina *remote* T

T15 (rozhovor: srpen 2024)

59 let; státní příslušnost: Itálie; vzdělání: magisterské (P); praxe: 30 let; T coby hlavně prac. činnost: ne (hl. práce v rámci cyklistických závodů – více prac. úkolů včetně T); během kariéry zaměstnanec i na volné noze; trh: hlavně Itálie; typy T: specifické ST v rámci cyklistických závodů, dále soudní T

T16 (rozhovor: srpen 2024)

48 let; státní příslušnost: Francie; vzdělání: magisterské (dva tituly, z čehož jeden z P a T); praxe: 5 let; T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: Francie; typy T: soudní (různé módy, také po telefonu)

T17 (rozhovor: srpen 2024)

57 let; státní příslušnost: Švédsko; vzdělání: PhD. (T), dále specializované kurzy zaměřené např. na retour, práci s hlasem apod.; praxe: 28 let; T coby hlavně prac. činnost: prvních 17 let ano, poté již ne; na volné noze; trh: EU instituce; typy T: ST kabinové, dříve také komunitní a soudní T

T18 (rozhovor: červenec 2024)

30 let; státní příslušnost: Itálie; vzdělání: magisterské (T); praxe: cca 5 let; T coby hlavně prac. činnost: ne; na volné noze; trh: Itálie; typy T: ST (50 : 50 *remote* ST a ST na místě, na místě často šušotáž)

T19 (rozhovor: červenec 2024)

vyřazený rozhovor [dotyčný si myslel, že se jedná o pracovní pohovor, proto byl rozhovor předčasně ukončen a neuvádíme zde žádné údaje]

3.4.2 Zkušenosti s akustickými a technickými podmínkami

Jak již vyplynulo z dotazníkového šetření, tlumočníci se setkávají s nejrůznějšími akustickými a technickými podmínkami a naráží na celou řadu problematických situací z hlediska akustiky. To potvrzují i rozhovory. Záměrně se soustředíme spíše na problematické situace související s tématem této práce.

3.4.2.1 Prezenční tlumočení bez techniky

Zkušenosti s prezenčním tlumočením se velmi liší. Co se týče konsektivního tlumočení a šušotáže bez techniky, obecně se dotazovaní shodují, že záleží na prostředí, kde se akce koná, nicméně se zdá, že celkově bývají spíše spokojeni. Např. T16 uvedl, že při tlumočení na policii obvykle tlumočí v malé kanceláři, kde jsou dobré podmínky, protože je tam ticho.

Tlumočníci popisovali ale také hlučná prostředí, jako jsou továrny nebo rušné ulice. Tato prostředí mohou být problematická nejen z hlediska samotného tlumočení, ale také z hlediska ochrany sluchu, jak jsme popisovali v kapitole o hluku. T4 například mluvil o tom, že tlumočil na místě, kde bylo nutné překřičet vlak, což značí, že intenzita zvuku musela být opravdu poměrně vysoká. Zkušenost s tlumočením venku má i T1, jenž navíc popisoval zkušenost s dalším typem hlučného prostředí:

„Pak jsem jednou byl v nějaké továrně, která zpracovává plechy. Tak to taky bylo docela divoké prostředí na tlumočení.“

Obdobnou zkušenost má i T12. Zde popisuje prostředí výstav a konferencí, kam doprovází své klienty:

„[...] There is a display of their product. Sometimes it is really noisy, and i can barely hear my customer at all.“

Zmínění tlumočníci ovšem netrpí ztrátou sluchu, ale mírnějšími potížemi, takže popisují spíše problematické situace, s nimiž se setkávají tlumočníci obecně.

Ukázalo se, že má-li tlumočník se sluchovým ústrojím nějaký výraznější problém, může pro něj prezenční tlumočení bez sluchátek představovat činnost, kterou v některých případech dokonce nemůže vykonávat. Pro takovou osobu je nepřekvapivě o to zásadnější

tiché prostředí a výhled na řečníka. Např. T2, který se krátce věnoval tlumočení pro dlouhodobé klienty, kteří k právním překladům potřebovali také tlumočení, uvedl, že vždy klienty předem upozornil, že potřebuje sedět tak, aby je viděl. Dodal, že velmi záleželo také na hlasu člověka a špatně se mu tlumočilo, pokud například měl řečník vousy apod., protože mu to ztěžovalo odezírání. T2 se tlumočení věnoval jen asi rok, protože praxí zjistil, že tuto činnost kvůli ztrátě sluchu (na kterou přišel postupně až praxí) nemůže vykonávat. Uvědomil si to zejména při tlumočení svateb, které bylo z hlediska podmínek náročnější – např. když se řečník otočil, T2 neslyšel apod. Domníváme se, že T2 je příkladem toho, proč bylo vhodné rozdělit tlumočení a překlad v rámci poskytování soudního tlumočení. T2 musel dříve být soudním tlumočnickem i překladatelem, takže se mu ozývali například také soudy. Proto se mu ulevilo, když mu byla stanovena diagnóza:

„Pak už jsem měl i důvod. Když mi volali ze soudu, mohl jsem říct, že mám zjištěnou poruchu sluchu, takže nemůžu přijít.“

Není proto překvapivé, že ani T8, který trpí ztrátou sluchu a nosí naslouchadla, se „nechce dostat do situace, kdy bude muset poslouchat jenom na základě toho zvuku, který je v místnosti – bez mikrofonu, nebo dokonce i s mikrofonem“.

T8 je velmi zkušený tlumočnick, jenž dlouhodobě působí v instituci EU, kde tlumočí téměř výhradně simultánně v kabině. Ke konsektivnímu tlumočení se vyjádřil takto:

„Zajímavá otázka by vznikla tehdy, kdybych dělal častěji konsektivu. Tam by mohl být problém. A to je taky jeden z důvodů, proč bych se k ní moc nechtěl vracet v obavě o to, že neuslyším.“

Je ovšem zajímavé, že když T8 několik týdnů před rozhovorem konsektivně na místě tlumočil, jeho obavy se nepotvrdily. Domníváme se, že zde může hrát roli i délka jeho praxe.

Shrnutí: Je zřejmé, že u prezenčního tlumočení bez techniky záleží na prostředí, hluku i místu, kde se nachází tlumočnick a kde řečník. Přitom tlumočnicki s některými méně závažnými potížemi se sluchovým ústrojím (např. tinnitus jako u T1) se nevyhýbají ani tlumočení v hlučnějším prostředí (byť pro ně není komfortní), zatímco tlumočnicki se závažnějšími potížemi (zde jmenovitě částečná ztráta sluchu) se tlumočení bez sluchátek spíše vyhýbají.

3.4.2.2 *Prezenční tlumočení s technikou*

Jde-li o kabinové simultánní tlumočení na místě, všichni dotazovaní tlumočníci si pochvalovali podmínky v institucích EU. Např. T8 byl do roku 2004 na volné noze a uvedl, že po přechodu do institucí EU zaznamenal zásadní zlepšení akustických podmínek.

Tlumočníci na volné noze mají zkušenosti poměrně různorodé. Například začínající T1 uvedl:

„Poslední dobou mám technické vybavení pod kontrolou díky tomu, že doporučuji klientům, aby si půjčovali šeptáky a vybavení od [jméno dodavatele tlumočnické techniky].“

T5 bývá ve většině případů spokojen podle svých slov také mj. proto, že se částečně na zajištění technického vybavení podílí, takže už zná techniky a ví, co očekávat. I T7 uvedl, že v případě tlumočení v kabině problémy obvykle nebývají, vybavil si jen jednu problémovou akci, kdy ve sluchátkách „praskalo nebo cvakalo“, což bylo nepříjemné na poslech. T17 zmínil, že ve Švédsku bývají podmínky většinou velmi dobré, protože se jedná o velmi malý a stabilní tlumočnický trh. I T11, italský tlumočník působící ve Španělsku, je s podmínkami obecně spokojený, ovšem jedním dechem dodává:

„Aside from the obvious issues. People sometimes crumpling paper too close to a microphone or speakers leaving them microphones on after they're finished with their speeches. Things like that.“

T11 popsal některé situace, které mohou být tlumočnickům přinejmenším při poslechu nepříjemné (šustění papírem blízko mikrofonu, nevypnutí mikrofonu po dokončení řeči). T14, působící ve Slovinsku a Srbsku, zmínil i situaci, která může být pro sluch tlumočnicků potencionálně nebezpečná, a sice náhlé hlasité zvuky. Problematické jsou podle něj např. hotely se starším vybavením konferenčních místností:

„This is really an attack to your hearing. Really.“

T3 uvedl, že podmínky jsou velmi proměnlivé a rozmanité – např. při tlumočení na jednom českém ministerstvu se setkal s tím, že kvůli vadnému mikrofonu se měnila během poslechu kvalita zvuku, což byl zásadní problém. Tlumočník T3 navíc spojil akustické podmínky se svým problémem se sluchem:

„[v továrnách a velkých společnostech] se neřeší při konferencích tolik zvuk a akustické podmínky, tak tam třeba právě u mě dochází k tomu, že mi zaléhá ucho.“

Často zde zmiňujeme nebezpečí náhlých intenzivních zvuků, nicméně vietnamský T12 se setkal i s opačným problémem – že hlasitost není dostatečná:

„[...] the headset is not really good, sometimes it's not loud enough, even though i have turned the volume to maximum.“

T12 považuje nedostatečnou hlasitost za největší problém, se kterým se při tlumočení v kabině setkává.

Další problematickou situaci popsal T14, jenž se při tlumočení v kabině setkává s nepříjemným zvukem na pozadí:

„If you have some background sound that's going constantly in your headphones [...] after a while, your ears start to hurt. And you have to focus even more to hear what is going on.“

Někteří tlumočníci mají zkušenost s velmi improvizovaným prostředím, byť se zdá, že jde spíše o ojedinělé případy. Například T1 uvedl:

„Tam nebyly klasické kabiny, ale přenosový vůz, který nebyl úplně dokonale odhlučněný. A vlastně jsem si tam hodně nahlas musel dávat zvuk do sluchátek, abych přehlušil ruch z okolí. [...] To byla směs pseudokonektivity, kdy jsme shrnovali, co se řeklo, a potom simultánní tlumočení.“

Jak jsme již uvedli, tlumočník by si měl kvůli ochraně sluchu nastavovat co nejnižší hlasitost. Jak je však vidět, nevhodné podmínky na některých akcích mohou vést k nutnosti dělat pravý opak.

T15 popisoval obdobně náročnou situaci tlumočení na cyklistických závodech. Pravidelně na nich tlumočil (nejspíše se jednalo do určité míry o sumarizaci než o „klasické“ simultánní tlumočení) zjedoucího automobilu, a to dokonce společně s dalšími osobami.

T17 uvedl, že před pandemií covidu-19 byly podmínky téměř vždy výborné; problematičtější situace podle něj nastala, když se začali účastníci připojovat vzdáleně. Podrobněji se této problematice budeme věnovat níže, okomentujme však nyní ještě krátce tlumočení na místě se šeptákovým zařízením.

Tlumočení se šeptákovým zařízením má mnoho specifik, jak jsme již uváděli výše. To potvrdil i T7, ačkoliv uvedl, že celkově se nikdy nesetkal s vyloženě mimořádnou situací. Za problematický považuje fakt, že ne vždy má tlumočník možnost odposlechu, což ztěžuje poslech a porozumění zvláště ve chvílích, kdy účastníci kolem např. kašlou nebo něčím šustí.

Shrnutí: s podmínkami simultánního tlumočení v kabině mají tlumočníci různé zkušenosti. Zvláště tlumočníci působící v institucích EU uváděli, že jsou s podmínkami velmi spokojeni. Na domácích trzích se účastníci rozhovorů při tlumočení s technikou (v kabině i mimo ni) setkávají s rozmanitými podmínkami, byť extrémní scénáře se zdají být spíše ojedinělé a primárně spojené s improvizovanými řešeními bez využití moderní (sic!) tlumočnické kabiny. Pro tlumočníky bývají nepříjemné mj. situace, kdy je na pozadí ve sluchátkách slyšet stálý šum nebo jiné zvuky nebo když se v nich ozve náhlý hlasitý zvuk.

Jak jsme psali výše, ten může být pro sluchový aparát potenciálně nebezpečný. Za velký problém považujeme, když na konzoli není možné nastavit si hlasitost dle potřeby a když jsou tlumočníci nuceni nastavovat si vyšší hlasitost kvůli okolním ruchům apod. Z hlediska podmínek je pro tlumočníky velmi náročné tlumočení se šeptákovým zařízením, a to zvlášť pokud na místě není odposlech.

3.4.2.3 *Remote tlumočení a hybridní konference*

T11 označil *remote* tlumočení a hybridní akce za nejvíce problematické, protože když se účastníci připojují vzdáleně, stává se, že nemají dostatečně kvalitní sluchátka a mikrofon nebo mají například špatné internetové připojení. To potvrdil T3, který se *remote* tlumočení vyhýbá, protože drobní klienti na českém trhu podle něj neřeší, že by měli mít odpovídající vybavení, aby byl zvuk dostatečně kvalitní.

I T17 zmínil špatné internetové připojení účastníků, nekvalitní mikrofony a rušivé zvuky v pozadí. Vysvětlil také, jak ho to při tlumočení ovlivňuje:

„And the listening effort is so intense. So you're tiring much quicker, [...] you have to turn up your sound, and you still can't hear. [...] i know all the theories about compressed sound and all that. But that is not the main problem. [...] For me as a listener, the main problem is the quality of the incoming sound. Because the speakers' conditions are so appalling.“

Také zde se tedy setkáváme s tím, že tlumočník si musí zvýšit hlasitost. T17 zmiňuje také teorii o komprimovaném zvuku, o které jsme psali v teoretické části, nicméně za prvotní příčinu problému s nekvalitním zvukem považuje technické podmínky na straně řečníků.

Digitálně upravený zvuk zmínil i T18:

„Oftentimes [název videokonferenční platformy] presets the audio to noise reduction to cover our background noises. It reduces the overall quality. From the interpreters' perspective, this is not good because the voice is not natural. It is sort of muffled.“

Zajímavé je, že T14 naopak tlumočí ze své domácí kanceláře rád, protože má dobrá sluchátka, a i když je na řešení technických problémů sám, zvuk podle něj bývá lepší:

„The stress level is maybe higher, but the sound is better.“

Je ovšem pravda, že tento tlumočník má zkušenosti s velmi špatným zvukem z kabiny (viz výše) – sám uvedl, že pokud v kabině na místě ve sluchátkách není slyšet na pozadí rušivý zvuk, preferuje kabinu, protože má oční kontakt a je blíže dění.

T9 tlumočí hlavně ze svého domova a během rozhovoru velmi podrobně popisoval, jak se snaží dosáhnout ideálních podmínek:

„[...] isolated in a room [...] no outside sound [...] acoustic isolation [...] closing the windows [...]“

Tento tlumočník zároveň ale zdůraznil, že je třeba se na veškerých podmínkách ohledně zvuku předem domluvit i s klientem. Tuto problematiku si přiblížíme níže (3.4.2.5).

Shrnutí: Tlumočení řečníků, kteří se připojují vzdáleně, je z hlediska poslechu a porozumění velmi náročné. Tlumočníci se setkávají s nedostatečnou kvalitou zvuku, protože se účastníci často připojují z míst, kde není dobré internetové připojení, a nemají dostatečně sluchátka a mikrofony. Někteří tlumočníci si všímají také problematiky digitálně upraveného zvuku, který může přinejmenším ztěžovat porozumění. Někdo se tomuto typu tlumočení záměrně vyhýbá, existují ovšem i tací, kteří jsou s kvalitou zvuku v těchto případech spokojeni.

3.4.2.4 Tlumočení po telefonu

Pro úplnost uvedme, že tlumočníci T15 a T16 v rozhovorech zmínili také tlumočení po telefonu. T16 s námi během rozhovoru sdílel, že někdy se např. policie ozve velmi nečekaně, takže musí tlumočit z místa, kde se zrovna nachází (konkrétně mluvil T16 o tlumočení ze zaparkovaného automobilu). Nepřekvapivě ani podmínky na straně klienta nebývají z pohledu kvality zvuku dobré:

„They put the phone on speaker at the police so they can have some background noise. [...] They can speak very fast and sometimes they are very upset so they are making a lot of fuss and a lot of noise.“

Shrnutí: Tlumočení po telefonu je velmi specifické, pojí se s ním podobné akustické potíže jako s *remote* tlumočením. Domníváme se však, že je více problematické, protože je zde ještě nižší pravděpodobnost, že budou mít účastníci sluchátka a mikrofon – jak uvedl T16, např. tamní policie pouze na telefonu aktivuje hlasitý odposlech, takže kvalita zvuku poté může být velmi špatná. Tento typ tlumočení bychom obecně tlumočníkům nedoporučovali bez ohledu na to, jestli mají potíže se sluchovým aparátem, nebo ne.

3.4.2.5 Typy sluchátek a způsob jejich nasazení

Ukázalo se, že tlumočníci používají velmi rozmanité typy sluchátek.

Někteří si nosí do kabiny svá sluchátka, protože jsou na ně obecně zvyklí, mají lepší zvuk a netlačí je, jak vyplynulo např. Z rozhovorů s T5 a T8. Zkušený T17 ze Švédska připomněl, že dříve kvůli typu konektoru ani nebylo možné si přinést svá

sluchátka a že se stávalo, že tlumočníky ze sluchátek, které byly k dispozici na místě, bolely uši:

„[...] the ears were aching, but not because of the hearing, but because they had been pinched [...] And then came [...] the big sort of revolution in the ear phones. When they got small, and you had, for instance, the [značka výrobce sluchátek] [...]“.

Mnozí tlumočníci jsou se sluchátky, která v dnešní době poskytují technici, spokojeni (př. T12), případně do vlastních investovat finanční prostředky nechtějí, protože nevědí, jak se v budoucnu vyvine jejich kariéra (př. T3).

V rozhovorech byly zastoupeny všechny základní typy sluchátek, o nichž jsme psali výše. Často tlumočníci zmiňovali, že používají sluchátka „přes hlavu“ typu *on-ear* nebo *over-ear* (např. T3, T4, T7, T10 či T11).

Někdo volí sluchátka záměrně tak, aby úplně nezakrývala uši, jak vysvětluje T6:

„Protože [u mě] není problém slyšet řečníka, ale v současné době i sám sebe. To dělá největší problém, když špatně slyšíte.“

Jiní tlumočníci naopak chtějí, aby sluchátka uši zcela zakrývala a aby co nejvíce odhlučnila okolí (T1, T14 či T9). T1 vysvětlil, že když má *over-ear* sluchátka, je rád, že si nemusí nastavovat tak vysokou hlasitost.

Někteří tlumočníci volí sluchátka typu *standard earbuds* (T8, T12). T8 používá již asi deset let model, jenž se uchycuje za ucho, a pochvaluje si nejen kvalitu zvuku, ale také fakt, že ho sluchátka – oproti těm, která bývají k dispozici v kabině – netlačí.

Sluchátka typu *in-ear* nejsou moc častá, někteří tlumočníci se jim při tlumočení dokonce záměrně vyhýbají (např. T1) nebo jim jejich nošení vadí (T12). T6 dříve nosil stejný typ sluchátek jako T8 (viz předchozí odstavec), ale od doby, kdy náhle ohluchl, si už „nechtěl nic strkat do ucha“, takže volí *on-ear* sluchátka. T18 sluchátka, která se vkládají do uší, ani používat nemůže, protože má dle lékaře moc úzký zvukovod.

Tlumočníci často uváděli, že jejich sluchátka jsou typu *closed-back* (*uzavřená*) (např. T9 či T10). Někdo si nebyl jistý, o jaký typ jde (T14). Někteří tlumočníci zmínili, že je pro ně u sluchátek důležitým parametrem ochrana před akustickým šokem (T3, T4) nebo *noise cancellation* (*potlačení hluku*) (T9). Připomeňme však, že zde je třeba dávat si pozor na mnohdy zavádějící tvrzení výrobců.

Co se týče způsobu nasazení sluchátek, setkali jsme se při rozhovorech se širokou škálou odpovědí. Někteří tlumočníci mají při tlumočení obě uši úplně zakryté (T8, T9, T10 či T16). T10 upozornil, že sluchátka si posune z uší jen ve chvíli, kdy je originál náhle příliš nahlas, s čímž se ovšem neseťkává příliš často.

Naopak jiní tlumočníci si (obvykle částečně) odkrývají jedno ucho (např. T5 a T6). Z hlediska laterality někteří tlumočníci uvedli, že si vždy odkrývají stejné ucho (např. T1 si vždy odkrývá levé ucho, T6 a T14 si naopak odkrývají pravé ucho). u jiných respondentů záleží například na tom, na které straně sedí jejich kolega (T5 uvedl, že si částečně odkrývá vždy to ucho, které je blíž u kolegy) nebo na které straně mají mikrofon u *headsetu* (T4 uvedl, že si odkrývá pravé ucho, protože má mikrofon na levé straně, ale např. při studiu si odkrýval levé ucho, protože se jednalo o sluchátka bez mikrofonu).

Ukazuje se, že tlumočníci se otázkou odkrývání ucha/uší zabývají, zkouší různé varianty (T6 si např. zkoušel odkrývat i druhé ucho, ale nevyhovovalo mu to) a berou v potaz také své potíže se sluchovým ústrojím. Např. T3 uvedl, že si většinou částečně odkrývá pravé ucho, ale zjistil, že na něj asi (subjektivně) slyší lépe, takže zvažuje, jak to dělat do budoucna. T11 si dříve úplně odkrýval levé ucho, ale od doby, co trpí tinnitem, si částečně odkrývá jedno ucho na té straně, kterou zrovna chce ochránit:

„If, let's say, on Wednesday i get tinnitus in my right ear, and i have to work on Thursday, then on Thursday i try to protect my right ear.“

T18 zkoušel nechávat obě sluchátka na uších, protože slyšel, že je to tak je lepší (o tomto pohledu jsme psali v teoretické části), nicméně standardně si částečně odkrývá pravé ucho.

Zabývali jsme se také otázkou odkrývání uší v souvislosti s tím, zda je dotyčný pravák, nebo levák. Všichni tlumočníci, kteří s námi mluvili o tom, jak si nasazují sluchátka při simultánním tlumočení (15 tlumočnicků z 18; u tří otázka nebyla relevantní, protože se tomuto tlumočení nevěnují), uvedli, že jsou praváci. V jednom z těchto případů ovšem šlo o „přeuceného“ leváka. Pouze jedna osoba uvedla, že si odkrývá levé ucho, pět osob (včetně zmíněného „přeuceného“ leváka) uvedlo, že si odkrývají (vždy nebo většinou) ucho pravé. Tři osoby uvedly, že se to mění v závislosti na tom, na které straně v kabině sedí apod., jedna osoba uvedla, že si dříve odkrývala levé ucho a nyní si odkrývá ucho pravé. Pět osob si neodkrývá žádné ucho. V teoretické části jsme zmiňovali výzkum, který došel k závěru, že praváci preferují poslech levým uchem, což rozhovory potvrdily i u tohoto vzorku tlumočnicků, podíváme-li se na poměr tlumočnicků preferujících levé ucho oproti těm, kteří preferují pravé ucho. Zde ovšem nebereme v úvahu počet praváků, kteří si nechávají uši zakryté.

Co se týče používání sluchátek ve volném čase, někdo se jim snaží co nejvíce vyhýbat – např. si raději hudbu apod. pouští nahlas z reproduktoru (T4 či T18). Ukázalo se, že na toto rozhodnutí měly někdy velký vliv právě potíže se sluchovým ústrojím, jak

potvrdil např. T4. T7 uvedl, že ještě před několika lety poslouchal hudbu se sluchátky, když někam jel nebo šel, ale teď už to téměř nedělá. Najdou se ovšem i tlumočníci, kteří ve volném čase sluchátka nosí poměrně často – např. T1 je nosí dle svých slov často i při telefonování, aby nemusel držet telefon u ucha, přičemž si při hovoru odkrývá jedno ucho stejně jako při tlumočení.

Shrnutí: Tlumočníci z našich rozhovorů používají při tlumočení různé typy sluchátek, nejčastěji jde o sluchátka *on-ear* a *over-ear*, někdo používá i *standard earbuds* nebo *in-ear* sluchátka. Někteří tlumočníci se snaží záměrně vyhýbat sluchátkům, která se vkládají do uší, ať už na doporučení lékaře, nebo z vlastní obavy o sluchové ústrojí. Při koupi sluchátek doporučujeme dát si pozor na zavádějící sdělení výrobců ohledně potlačení hluku apod.

Při tlumočení si někteří respondenti nechávají obě uši úplně zakryté (5 osob z 15), jiní si jedno ucho odkrývají (10 osob z 15). Toto záleží na osobní preferenci, tom, na které straně od tlumočnicka je jeho kolega či mikrofon, případně je to spojeno i s potížími se sluchem – tlumočnick T11 (trpící tinnitem) uvedl, že si odkrývá to ucho, které zrovna chce chránit. V případě tlumočnicků, kteří si jedno ucho odkrývají, převažovali mezi praváky ti, kteří preferují poslech levým uchem, nicméně jsme měli k dispozici pouze velmi malý vzorek tlumočnicků.

Tlumočnickům lze obecně doporučit řídit se radami lékařů a osobními preferencemi; na místě je podle nás také vyzkoušet si a porovnat různé varianty, i když se intuitivně nejedná o první volbu. Experimentování v této oblasti mohou doporučovat také vyučující tlumočnických seminářů na VŠ. Je otázkou, nakolik by si měl tlumočnick zvykat na jednu jedinou možnost nošení sluchátek – zhorší-li se mu během kariéry sluch v uchu, kterým primárně poslouchá, může pro něj potom být náročnější adaptovat se na nové podmínky.

Při tlumočení doporučujeme nastavovat si hlasitost na minimum, některým tlumočnickům v tomto ohledu vyhovují *over-ear* sluchátka, která dobře odhluční okolí. Je však důležité myslet i na zpětnou korekci produktu, k níž je třeba slyšet sám sebe.

Co se týče volného času, doporučujeme tlumočnickům používat sluchátka co nejméně a vždy si nastavovat co nejnižší hlasitost. Zvlášť opatrní by měli být ve chvíli, kdy se nachází v rušném prostředí (např. metro) a nastavují si vyšší hlasitost než obvykle.

3.4.2.6 *Potenciální vliv tlumočení a akustických podmínek na sluchové ústrojí*

Jak již bylo uvedeno, nechceme se zaměřovat na to, co bylo příčinou potíží se sluchovým ústrojím a do jaké míry k nim mohlo přispět tlumočení, protože ani lékaři často v oblasti těchto potíží neznají přesnou etiologii. Přesto jsme se rozhodli zařadit do rozhovoru otázky ohledně možného vlivu akustických/technických podmínek na sluch a na to, jak se mění intenzita potíží tlumočnicků s ohledem na pracovní vytížení. Jsme si vědomi toho, že se jedná pouze o subjektivní pohled tlumočnicků, nicméně si myslíme, že odpovědi mohou být zajímavým vhledem do příběhů a názorů tlumočnicků s potížemi se sluchovým ústrojím, případně mohou sloužit jako základ dalšího výzkumu této tematiky, byť objektivní zkoumání vztahu tlumočení a potíží se sluchovým ústrojím je dle našeho názoru téměř nemožné.

Tlumočnicků jsme se nejprve ptali na to, v jakých akustických a technických podmínkách obvykle tlumočí, a později na to, zda si myslí, že tyto podmínky nějak ovlivnily jejich sluch. Odpovědi se velmi lišily, ale obecně vzato lze konstatovat, že si tlumočníci jsou dobře vědomi toho, že tlumočení není jediným faktorem, který na jejich zdravotní stav mohl mít vliv. Níže uvedeme některé příklady odpovědí. Pro kontext uvádíme také potíže se sluchovým ústrojím, kterou dotyčný tlumočnick má, detailně však jednotlivé příběhy (a příp. léčbu) popíšeme v kapitole 3.4.3.

Někteří tlumočníci ihned uvedli, že si nemyslí, že by podmínky na jejich sluch měly vliv. Uvedl to např. T16, jenž utrpěl v minulosti náhlou ztrátu sluchu (levé ucho), která se upravila, ovšem od té doby trpí jednostranným tinnitem (levé ucho). Příčinou dle něj bylo potápění v Mexiku a následný let do Kanady, i když všechna doporučení pro potápěče, co se týče času mezi ponorem a letem, dodržel.

Stejného názoru je T7, který trpí dle svých slov pocitem „vpáčeného bubínku“ a dle popisu také autofonií, což jsou potíže, které měl prokazatelně už před začátkem tlumočnické kariéry.

T6 si myslí, že podmínky vliv mít mohly, nicméně náhlou ztrátu sluchu, kterou v minulosti utrpěl, přičítá „přechozené nemoci“.

T2 trpí oboustrannou ztrátou sluchu (přes 60 procent) a tinnitem, ovšem příčina je dle lékařů pravděpodobně genetická, takže si je jistý, že podmínky při tlumočení na jeho stav vliv neměly.

T4 si myslí, že hlavní příčinou potíží bylo to, že během studia kvůli covidovým opatřením musel trávit několik hodin denně u počítače se sluchátky a hodně tímto

způsobem i tlumočil. V té době se mu vpáčily bubínky a sluchátkům se záměrně vyhýbá, nicméně podmínkám na zakázkách svůj problém nepřičítá. Zde se dotýkáme otázky, zdali uším nemůže potenciálně škodit digitálně zpracovaný zvuk (viz hypotéza A. Caniata výše), nicméně bez jakýchkoliv objektivních dat o T4 z té doby se jedná o čistou spekulaci a spíše bod k zamyšlení obecně.

Ani T3 subjektivně nemá pocit, že by akustické/technické podmínky na zakázkách ovlivnily jeho sluch. Na druhou stranu doplnil, že při špatné kvalitě zvuku mu často zaléhají uši – ovšem necítí se nijak poškozený, protože tento stav vždy odezní.

T1 je naopak toho názoru, že podmínky sluch ovlivňují:

„Myslím si, že určitě. Obecně na akcích, kde je špatně slyšet a zároveň je to simultánní tlumočení, cítím, že pro uši není úplně dobré několik hodin mít originál strašně nahlas, protože pak mám horší tinnitus a vidím, že to pro ten sluch očividně není dobré.“

Stejného názoru je i T10 – ten své zdravotní potíže (nejen) se sluchem přičítá *remote* tlumočení:

„The video interpreting was the most horrible thing for my hearing, i think. [...] i think that's when my health deteriorated, not only my hearing, but some other parts [...] my hair got grey from the light. We had intense light on us, and all those monitors. So i got wrinkles. And now i notice that my hair is bad.“

Také uvedl, že na konci některých online hovorů cítil v ušních bubínkách spazmy, někdy také pocit tlaku a bolest vnitřního ucha. Je pravdou, že zde již můžeme hovořit minimálně o jasnější časové souvislosti (ta je ostatně patrná i u T1 a T3), ovšem nejsme v pozici, abychom mohli tvrzení tlumočnicka potvrdit, nebo vyvrátit.

T11 uvedl, že si je naprosto jistý tím, že podmínky při tlumočení nějak jeho sluch ovlivnily. Od začátku kariéry chodí každý rok audiometrii po několika letech letch zaznamenal mírnou ztrátu sluchu (pravé ucho). Když během pandemie covidu-19 začal více dělat *remote* tlumočení, došlo ke ztrátě v obou uších a nově se objevil tinnitus. Opět nemáme možnost, jak hypotézu ověřit, nicméně lze konstatovat, že u více tlumočnicků se potíže objevily v období, kdy se začali (více) věnovat *remote* tlumočení.

T17 zmiňoval celou řadu faktorů, které mohly jeho sluch ovlivnit (nošení sluchátek, zvuk letadla při cestování, věk), zároveň řekl, že si myslí, že tinnitus je zraněním/nemocí z povolání, byť naznačuje, že to nelze dokázat:

“I think that the fact that I've been working 20 or more than 25 years with headphones, constantly juggling the sound and the speakers, and that has resulted in quite a bad tinnitus. I got tinnitus [...] because I've spent my professional life with headphones. [...] i think that it's a work-related injury. But how can i prove that?”

T17 navíc jako příklad pro ilustraci zmínil kolegy, jimž tinnitus začal poté, co celý den tlumočili v režimu *remote* tlumočení. Údajně takto celý den tlumočili, a když přišli večer domů, zjistili, že jim píská v uších.⁴⁸ Ovšem jak jsme psali v teoretické části, zrovna tinnitus postihuje mnoho lidí a určit přesnou příčinu často nelze.

T12 nám popsal podobnou zkušenost:

„I had some problem with my hearing even after the event. I would [hear] little buzzes in my ears. There's this time when i was just sleeping. [...] There're just these buzzes in my ear. Nonstop.“

Přejdeme nyní ještě k jedné otázce, která s vlivem tlumočení na sluchový aparát úzce souvisí, a sice k tomu, zda se mění intenzita potíží respondentů podle toho, jestli tlumočí více, nebo naopak méně (např. V průběhu pracovní sezóny oproti dovolené).

Hned několik respondentů uvedlo, že jejich potíže se sluchovým aparátem jsou horší v období, kdy tlumočí častěji. Jednalo se o T3 (trpící častými záněty dutin, zaléháním uší, autofonií), T4 (zalehávání uší, vpáčené bubínky), T11 (částečná ztráta sluchu, tinnitus, zaléhání uší) či T12 (tinnitus, zaléhání uší, hyperakuze). Rozhodně nechceme tvrdit, že toto dokazuje příčinnou souvislost mezi četností/intenzitou tlumočení a intenzitou potíží, pro tlumočníky trpící nějakými sluchovými potížemi (zvláště v začátcích těchto potíží) toto však může být cenná informace, protože je patrné, že je – ostatně i z důvodů psychohygieny apod. – důležité vhodně si rozvrhnout pracovní zátěž. Např. T12 uvedl, že jeden z prvních problémů s tinnitem se objevil, když tlumočil po dobu dvou měsíců každý den (konsekutivně, pět až šest hodin denně; účastník neuvedl, zda se jednalo pouze o pracovní dny, nebo i víkendy).

S pracovním vytížením samozřejmě souvisí stres a únava. Tlumočníci často zmiňovali, že jejich potíže jsou horší, když jsou ve stresu (např. T6 či T17) nebo unavení (např. T8). T6 uvedl, že jeho tinnitus bývá silnější, když je ve stresu a cítí napětí. Zmínil, že mu pomáhá klid, pobyt v přírodě, fyzický pohyb či odpočinek po dlouhém dni. Jeho tinnitus je horší např. večer po dni tlumočení nebo když obecně v nějakém období tlumočí častěji – dobrou zprávou však je, že u tohoto tlumočníka se tinnitus vždy zhorší jen dočasně a potom se stav zase sám upraví.

⁴⁸ s těmito tlumočníky autorka práce nemluvila, jedná se pouze o zprostředkovanou informaci.

Někteří tlumočníci uváděli, že nemají dojem, že by jejich potíže souvisely s tím, zda v daném období tlumočí více, nebo méně (např. T7, T10).

Shrnutí: Zhruba polovina (vzhledem k tomu, že odpovědi byly často detailní a že zmíněny byly i jiné faktory, nechceme zde uvádět konkrétní procento) tlumočnicků uvedla, že jejich potíže se sluchovým ústrojím jsou horší v období, kdy tlumočí častěji, a/nebo v období, kdy zažívají stresovou zátěž. Tlumočníci uváděli například, že jejich tinnitus je horší po celodenním tlumočení (spolu s jinými celkovými příznaky únavy). Na základě dat, která máme k dispozici, nemůžeme potvrdit ani vyvrátit, že by zhoršení potíží se sluchovým ústrojím přímo souviselo s tlumočením jako takovým. Tlumočnickům bychom ovšem na tomto místě rádi doporučili, aby si dobře rozvrhli pracovní zátěž a nezapomínali na odpočinek. Pokud tlumočnický již má nějaké potíže se sluchovým ústrojím, jistě není od věci pozorovat, jak se mění celkově v čase a také v souvislosti s tlumočnickou zátěží (a samozřejmě případně i jinými faktory), a pokusit se na základě toho najít jakousi dlouhodobě udržitelnou rovnováhu. Potíže se sluchovým ústrojím jsou – minimálně v některých případech – přece jenom určitým zdravotním omezením, které je třeba brát v úvahu.

3.4.2.7 *Jednání s klienty a „politika netlumočení“*

V souvislosti s akustickými a technickými podmínkami jsme se tlumočnicků ptali na to, jak probíhá jejich jednání s klienty⁴⁹. Někteří s klienty řeší podmínky předem, jiní až na místě. Budeme se níže věnovat spíše vybraným příkladům, protože toto téma zde není možné pokrýt v celé jeho šíři.

T1 – podobně jako např. T4, T5 či T9 – má dobrou zkušenost s tím, že si podmínky domlouvá primárně předem:

„Určitě to řeším předem. Když se s klientem domlouvám, navrhnou nějakou sadu možností. Vždycky se snažím podsouvat varianty, které jsou pro mě pohodlné z hlediska mé práce. Já preferuji dělat simultánní tlumočení, protože mi přijde, že je to druh tlumočení, u kterého mám větší klid na práci, větší kontrolu nad podmínkami. Takže se vždycky snažím nabídnout kabinu, potom šeptáky a potom řeknu „No tak když už by to bylo naprosto nezbytně nutné, tak by se dala dělat i konsekvat.“, ale

⁴⁹ Slovo „klient“ zde chápeme jako osobu, která si u tlumočnicka službu objednáva, případně kontaktní osobu, která má za stranu objednavatele jednání s tlumočnickými na starost.

úplně to nepodporuji. Většinou si z toho klienti něco vyberou a pak se domlouváme třeba ještě ohledně toho, že přijdu na místo dřív a všechno to vyzkoušíme.“

T3 si předem zjišťuje, kdo dodává techniku. u jednoho konkrétního dodavatele dle svých slov ví, že to bude v pořádku, ale jsou také případy jiných zakázek, kdy má pocit, že vyjednávání nemá smysl:

„Třeba ve [velká firma], tam vím, že tam je zeď, ať říkáme cokoli, tak nic neřeší, protože jinak si najdou někoho jiného.“

S něčím podobným má zkušenost i zahraniční tlumočník T15. T3 mj. uvedl, že by měl být při vyjednávání podmínek nejspíše více „proaktivní“.

Velmi aktivní přístup má T11 ve Španělsku. Ten s kolegy dlouhodobě spolupracuje s některými institucemi, které nebyly schopné zajistit dobré akustické podmínky při *remote* tlumočení. Tlumočníci nejprve napsali vedení institucí, jak parafrázoval T11:

„[...] this is affecting us. It's affecting our health. A few of our interpreters have already reported hearing issues. Let's please address this.“

Toto problém vyřešit nepomohlo, takže skupina přistoupila k poměrně radikálnímu kroku:

„What we have developed is a strict no interpretation policy. [...] Well, if they don't protect our health, then we'll do it ourselves.“

V praxi se jedná o to, že například nebudou tlumočeny promluvy účastníků, kteří budou mít vypnutou kameru a/nebo budou někde na cestě (ve vlaku apod.). To T11 odůvodnil takto:

„And the reason we've decided not to do that is because when you're on the move, lots of things can go wrong: high pitched noises, loud noises in general, very, very suddenly. And that can be very, very damaging, as you know, for one's hearing. [...] So they won't be interpreted“

T11 zmínil, že skupina ke sdělení o „no interpreting policy“ (doslova „politika netlumočení“) připojila také informace ze setkání profesní organizace, kde se řešila problematika sluchu tlumočnicků, a také např. materiály EU o tomto tématu.

Skupina v praxi tato pravidla dodržuje a dle T11 mají dobré výsledky – někteří účastníci si sice stěžují, že se netlumočí (přestože tlumočníci vždy nejprve oznámí, že projev nebude tlumočen, protože kvalita zvuku není dostatečná, a až poté přestanou tlumočit), ale ze strany jiných účastníků se jim naopak dostává podpora:

„People have come out saying: Look, the poor guy can't do his job. Please wear a headset.“

Také italský T18 zmínil, že jeho klienti předem podepisují všeobecné obchodní podmínky, v nichž je část o tom, že tlumočník může odmítnout tlumočit, pokud tlumočení neumožňuje kvalita zvuku.

Stejný tlumočník zmínil řešení, v rámci něhož u *remote* simultánního tlumočení sestával tým ze třech osob – dvě osoby tlumočily a jedna zastávala roli technické podpory. Tato osoba zajišťovala technickou stránku a po celou dobu poslouchala, zda kvalita zvuku umožňuje tlumočení.

Výše zmíněná řešení jsou podle nás zajímavá, zvláště pak v porovnání s tlumočníky, kteří popisovali spíše zdrženlivý způsob, co se jednání s klienty předem i na místě týče. Např. T7 popsal, jak se staví k tomu, když se na místě objeví nějaký problém z hlediska techniky/akustiky:

„Musím říct, že já se spíš držím zpátky. Mám prostě vztek, ale nechci je moc obtěžovat, takže dokud mi to tu práci neznemožňuje, tak prostě [nerozpoznatelné] a spíš to neřeším. [...] Je to asi mým osobním nastavením. Jednak samozřejmě nechci rušit, protože mám pocit, že ty lidi to obtěžuje a že samozřejmě to tlumočení u některých typů akcí vnímají jako nutné zlo [...]“

Toto nastavení je však pochopitelné – ne vždy se tlumočnickům dostává takové podpory, jako popsal T11. Např. T10 uvedl, že při *remote* tlumočení pro agenturu (videokonferenční hovory) zkrátka musel přijmout potíže se zvukem, protože když na ně tlumočníci upozornili v chatu, místo řešení se jim dostalo pokynu, že v chatu mají příště řešit jen drobné technické potíže.

Pro úplnost dodejme, že EU se ohledně podmínek řídí doporučeními AIIC, jak potvrdil T6.

Shrnutí: Někteří tlumočníci jednají o technických a akustických podmínkách s klienty předem, jiní je řeší až na místě, případně nechávají technické zajištění zcela v režii agentury apod. Bohužel se ukazuje, že ne všichni klienti jsou k požadavkům tlumočnicků vstřícní. Jako poměrně efektivní se jeví řešení, kdy tlumočníci předem klienty seznamují s podmínkami poskytnutí služby a (zvláště u *remote* tlumočení) apelují na to, že klient musí zajistit dostatečnou kvalitu zvuku. Tlumočníci ve svém odůvodnění při zavádění těchto podmínek u dlouhodobého klienta zmínili mj. to, že špatné podmínky mohou ohrozit i sluch tlumočnicků. Tlumočnickům doporučujeme proaktivní přístup v oblasti vyjednávání podmínek a apelujeme na to, aby při tom mysleli právě také na svůj sluch, ať už nějakými potížemi trpí, nebo ne.

3.4.3 Zkušenosti s potížemi se sluchovým ústrojím

Z rozhovorů se ukázalo, že ačkoliv mají tlumočníci v některých případech obdobné potíže i zkušenosti, jejich příběhy se do značné míry liší. Níže proto popíšeme příběhy jednotlivých tlumočnicků postupně od T1 po T18 a následně se pokusíme zkušenosti shrnout a alespoň částečně zobecnit. Připomínáme, že základní informace o účastnících jsou v kapitole 3.4.1. Odborné termíny a více informací k jednotlivým symptomům a diagnózám lze dohledat v kapitole 1.2.3, případně budou vysvětleny v poznámkách pod čarou.

Tlumočník 1

T1 trpí oboustranným tinnitem a hyperakuzí. Myslel si, že jeho tinnitus je horší v levém uchu, proto se od začátku tlumočení snažil toto ucho vystavovat sluchátkům méně, ale dle jeho slov se to nejspíš srovnalo. Potíže tohoto mladého tlumočnicka trvají asi 12 let a jejich příčinu spojuje s navštěvováním koncertů:

„Začalo to tím, že jsem začal chodit na koncerty. A tehdy jsem ještě neznal skvělý vynález, kterému se říká špunty do uší. Takže jsem dostal tinnitus více méně okamžitě.“

T1 uvedl, že šel k lékaři a po týdnu infúzí⁵⁰ měl pocit, že „už to určitě muselo pomoci“, ale domnívá se, že i přes určité zlepšení šlo spíše o placebo efekt, protože tinnitus má doposud.

Zajímavé je, že tento tlumočník nadále navštěvuje např. hudební festivaly. Uvedl ovšem, že na koncerty a do obecně hlučného prostředí nosí špunty do uší a že v poslední době omezil vystavování se hluku:

„Nestojí to dost často za to – ničit si sluch, který potřebuji, věcmi, které nepotřebuji.“

⁵⁰ Tlumočník neuvedl, jakou účinnou látku dostával, nicméně na základě konzultace s ORL lékařkou doplňujeme, že obvykle se v této situaci nasazují kortikoidy.

Tlumočník 2

T2 má oboustrannou více než 60% ztrátu sluchu. Uvedl, že možná neslyšel dobře odmala, ale naučil se s tím nějakým způsobem pracovat (odezírat apod.), protože ani nevěděl, že by měl slyšet něco více. To zjišťoval postupně:

„Já jsem dlouho nevěděl, že mám nějaké problémy se sluchem. Třeba do třiceti. Takže jsem to spíš zjišťoval praxí.“

Že má opravdu problém, si T2 uvědomil až ve chvíli, kdy na podnět okolí podstoupil audiometrii. Poté se mu velmi změnil život, uvedl, že šlo o „tvrdý pád“, protože se člověk musí smířit s tím, že neuslyší vše.

T2 začal nosit naslouchadla, dle svých slov by také byl adeptem na kochleární implantát. Postupně mu odumírá sluchový nerv, příčina je dle lékařů pravděpodobně genetická.

Dále má T2 asi pět nebo šest let tinnitus spojený s hluchotou – více je přítomný v jednom uchu, poté přechází do druhého. Popisuje ho jako hučení, pískání a více zvuků najednou. Nejprve chodil k lékařům a doufal, že tinnitus vymizí, ale uvedl, že si na tento problém člověk musí zvyknout⁵¹.

T2 také v dětství trpěl častými akutními záněty středního ucha, domnívá se, že postihovaly střídavě obě uši.

Tlumočník 3

T3 trpí častými záněty dutin, dochází u něj k zaléhání ucha a autofonii. Záněty dutin trpí dle svých slov asi od 18 let, kdy prodělal mononukleózu. V současné době se záněty zlepšují. V souvislosti s nimi měl i přechodnou poruchu sluchu.

Poslední tři až čtyři roky u něj dochází také k zaléhání ucha, při němž se v jednom uchu objevuje autofonie:

„Mám pocit, že v jednom uchu, je pravda, že to bývá to pravé, je taková ozvěna. Slyším sám sebe.“

Uvedl, že pomáhá, když přestane tlumočit (jindy než při tlumočení k tomuto problému u něj nedochází):

„Mám pocit, že to je reakce mého mozku na to, když už toho je moc a potřebuji přestávku.“

⁵¹ v odborné literatuře se mluví o tzv. habituaci tinnitu, tedy potlačení jeho vnímání (Ježek 2021).

T3 uvedl, že se to děje zejména ve chvílích, kdy z nějakého důvodu tlumočí simultánně delší úsek než 15 či 20 minut, když jde o náročné téma a je špatná kvalita zvuku. Častěji k tomuto problému dochází, když používá šeptákové zařízení bez odposlechu.

Tlumočník 4

T4 má nevratně poškozené bubínky. V roce 2020 mu začaly hodně zalehávat uši a bolely. Příčinu potíží vidí v tom, že začal kvůli online výuce během pandemie covidu-19 používat několik hodin denně sluchátka (ta dříve prakticky nepoužíval). Během pár týdnů mu začaly uši zaléhat, po pár měsících začaly bolet. Dle jeho slov nezvládaly uši vyrovnávat tlak, např. V horách na kole, když se měnila výška, musel i zastavovat kvůli bolesti.

Po asi roce, když už mu problém působil potíže i v běžném životě, vyhledal pomoc lékaře. Na ORL se zjistilo, že má vpáčené bubínky⁵², a ani audiometrie nebyla úplně v pořádku. T4 si vybavuje, že i subjektivně slyšel hůře, musel se lidí ptát, co říkali apod. Audiometrie je nyní v normě, bubínky jsou však poškozeny nevratně.

T4 také doplnil, že odmala se vyhýbal hlasitému prostředí, protože ho v něm uši pobolívaly, a že asi ve 14 letech prodělal zánět zvukovodu, nicméně nešlo o nic závažného.

Tlumočník 5

T5 utrpěl dočasnou úplnou ztrátu sluchu v levém uchu. Stalo se to během silvestrovských oslav (2016/2017). T5 se nacházel v centru města, dál od něj stál hlouček osob, které házely petardy. Jedna petarda nečekaně dopadla těsně vedle T5 a zvuk se ještě více rozlehl vzhledem k tomu, že T5 stál na kraji pasáže. Následkem toho T5 úplně přišel o sluch v levém uchu. Nejprve si myslel, že má ucho jen zalehlé, ale ani po několika hodinách potíže neodeznívaly.

Ihned 1. ledna se proto vydal do nemocnice v krajském městě, kde mu řekli, že si musí dávat větší pozor a že ztráta sluchu jistě přejde. Nijak nebrali v potaz, že je tlumočník. Nedali mu žádné léky ani neprovedli audiometrii.

⁵² Odborná literatura užívá termín „retrahovaný“ bubínek, „retrakce“ bubínku.

Poté se T5 přesunul zpět do Olomouce. Jejich fakulta měla v té době spolupráci s pedagogickou fakultou, která nabízela studentům pomoc s logopedií a sluchem a byla schopná zajistit tomuto tlumočnickovi vyšetření v nemocnici. Ukázalo se, že se v uchu nic neporaniilo, nebyl tam žádný zánět. Audiometrie prokázala ztrátu sluchu, nicméně tlumočnickovi bylo řečeno, že by neměla být trvalého charakteru. T5 tak dostal léky (nevzpomíná si, o jaké šlo), poté byl ještě asi dvakrát na kontrole a po asi šesti týdnech potíže samy odezněly.

Poměrně dlouho T5 neslyšel vůbec (uvedl tři týdny), poté začal slyšet „velmi tlumeně“ a nakonec se asi v rámci dvou dnů sluch vrátil do původního stavu.

Lékaři to T5 vysvětlili tak, že akustický šok mohl způsobit tlak, jehož odeznění trvalo delší dobu. Tlumočnick je nyní v pořádku.

Tlumočnick 6

T6 má v současné době asi 30% ztrátu sluchu v obou uších, přičemž frekvence se týkají hlavně mluvené řeči. Dále trpí hyperakuzí a oboustranným tinnitem (vlevo údajně asi silnější). T6 ovšem také zažil stav, kdy náhle na jedno ucho ohluchl, což dále popíšeme podrobněji.

T6 měl dle svých slov „těžší nastydnutí“ a myslí si, že protože jeho léčbu zanedbal, utrpěl náhlou ztrátu sluchu. V noci najednou slyšel velmi silné pískání v levé polovině hlavy. Lékař mu odstranil „špunt“⁵³, ale nepomohlo to. Následný sluchový test ukázal 90% ztrátu sluchu (levé ucho). Proto tlumočnickovi nasadili na asi čtyři týdny kortizonové tablety.

V jedné pražské nemocnici mu řekli, že má určitý věk a má s potížemi zkusit žít. T6 vysvětloval, že je tlumočnick. V tu dobu zkusil tlumočit doma u počítače, ale uvedl, že to bylo „naprosto nemožné“. V pracovní neschopnosti byl proto asi šest nebo sedm týdnů.

T6 se po zkušenosti s pražskou nemocnicí dozvěděl o centru v Rakousku, které nabízí metodu kortizonových injekcí, které se podávají přímo do ucha. V Praze

⁵³ „Špuntem“ zde tlumočnick myslí tzv. mazovou zátku, což je „útvár z ušního mazu, který úplně uzavře zevní zvukovod“ (Národní zdravotnický informační portál 2024).

tlumočnickovi tuto metodu nedoporučili, řekli mu, že ji používají jen ve chvíli, kdy už pacienti nemají co ztratit.

T6 se nicméně rozhodl léčbu podstoupit, jednalo se o tři injekce do obou uší v rozmezí několika týdnů. Po druhé injekci tlumočnick začal slyšet, po všech injekcích měl sluch na úrovni jako před touto náhlou ztrátou.

Nyní je jeho ztráta, jak bylo zmíněno, v obou uších asi 30 %, což dle jeho slov odpovídá jeho věku, takže je T6 za tento stav vděčný. Zvažoval naslouchadla, ale usoudil, že při práci by mu stejně nepomohla, protože nelze nosit najednou sluchátka a naslouchadla.

Co se týče hyperakuze, ta byla zpočátku pro T6 extrémní a velmi zatěžující:

„Některé zvuky mi vysloveně vadí nebo mě bolí skoro. [...] Vysoké náhlé zvuky, řinčení nádobí, ostrý smích... Během té krize mi vadily městské zvuky, technické zvuky byly velmi nepříjemné.“

Tinnitus je oboustranný a neustává, silnější je při stresu a napětí, nicméně již není takový jako v době náhlé ztráty sluchu.

Tlumočnick 7

T7 své potíže popsal takto:

„Já mám pocit, že když třeba jsem unavený, to si toho všímám víc, tak mám pocit, jako kdyby se mi [...] nějak vtáhnul bubínek nebo vpáchil bubínek, což je možná blbost, ale prostě jako když člověku zalehne ucho, ale ono není zalehlé, já si myslím, že to je spíš tím druhým směrem. A že slyším, když třeba mluvím, tak potom se slyším trochu jako s ozvěnou. Profouknout to nepomáhá. Co pomáhá, je naopak zacpat si nos a nadechnout se, [...] to někdy pomůže [...] a dát hlavu dolů.“

T7 si myslí, že se potíže týkají primárně levého ucha, cítí jakýsi podtlak. Ví, že je měl už před deseti či patnácti lety, tedy dříve, než se začal věnovat tlumočení. Má pocit, že stav je horší, když je unavený, případně když se např. zadýchá při cvičení. Posledních deset až dvanáct měsíců se potíže objevují i při tlumočení.

T7 působil poměrně nejistě, zvažoval, že by šel na ORL na vyšetření, ale má zkušenost, že když se na ORL orientačně na tento problém ptal, řekli mu, že je to nejspíš dané fyziologií, a proto zatím cíleně nikam nešel.

Tlumočnick 8

T8 trpí částečnou ztrátou sluchu (asi šest až osm let nosí naslouchadla) a oboustranným tinnitem. Není si vědom toho, kdy ztráta sluchu nastala, nicméně uvedl, že už v roce 2004 při nástupu k instituci EU, kde pracuje, se prováděla vstupní audiometrie, a

protože trpěl tinnitem, měl při vyšetření potíže stanovit, kdy je pískání jeho tinnitus a kdy se jedná o vnější podnět. Tenkrát problému nevěnoval pozornost, postupně však zjistil, že někdy něco „nedoslyší“, že se v běžném životě musí přepnat na to, co se říkalo. Přiznal, že mu nějakou dobu trvalo, než si ztrátu sluchu připustil. Pořízení naslouchadel začal zvažovat poté, co toto téma otevřel člen jeho rodiny.

Před šesti či sedmi lety měl odhadem 30% ztrátu sluchu v obou uších vzhledem k věku, vůči věku se u něj ztráta neprohlubuje. Naslouchadla používá asi šest až osm let, při tlumočení používá sluchátka.

Není si vědom žádného traumatu, které by utrpěl, ani jiné příčiny svých potíží se sluchem:

„Můj specialista odmítl na toto téma spekulovat. To nikdy nezjistíme.“

V průběhu rozhovoru si však vzpomněl, že kolem roku 2002 utrpěl drobné neurologické problémy s rovnovážným ústrojím, které vedly k hospitalizaci:

„Od té doby jsem, myslím, myslím (!), mohl mít občasný tinnitus, který poté přerostl v tinnitus trvalý. Téměř trvalý. Do té míry, že když náhodou přestane, tak se zarazím v tom, co dělám, a říkám si, Tady je nějaké ticho.“

Tlumočník 9

T9 má zkušenosti s problémy se sluchem a tinnitem. Tinnitus začal pravděpodobně někdy před pandemií covidu-19, není konstantní a někdy je v pravém a někdy v levém uchu.

Zároveň před dvěma lety utrpěl zánět ucha, na který dostal antibiotika. Nemohl kvůli zánětu spát a asi týden nebyl schopný vůbec tlumočit. Dle lékařů šlo o fungální infekci ucha. Doporučili mu mj. pravidelně odstraňovat ušní maz, jak T9 vysvětluje:

„It can also block the sound. It can diminish the sound intensity.“

Největší potíže u T9 již odezněly.

Tlumočník T10

T10 má jednostranný tinnitus a možná také částečnou ztrátu sluchu. V nedávné době ho totiž upozornilo okolí, že nejspíš má potíže se sluchem. Také při šušotáži mu klient řekl, že při tlumočení mluví moc nahlas. T10 i sám cítí, že se mu zhoršilo porozumění, ačkoliv v minulosti rozuměl bez potíží. Z potíží se sluchovým ústrojím v anamnéze si vybavil pouze blíže nespecifikovanou bolest ucha v dětství.

Tinnitu nepřikládá význam, je jednostranný a má ho celoživotně. T10 popsal, že tinnitus se vždy objeví a zase zmizí.

Ohledně možné ztráty sluchu se T10 chce poradit s lékařem, potíže začaly teprve nedávno, takže tak zatím neučinil.

Tlumočník T11

T11 trpí částečnou ztrátou sluchu, tinnitem a někdy také zaléháním uší. Tento tlumočník chodí od roku 2014 pravidelně na audiometrii na doporučení kolegy-tlumočníka. Po několika letech od začátku tlumočení se u něj objevily první potíže. Kolem roku 2017 či 2018 měl dle svých slov velmi nízkou ztrátu sluchu v pravém uchu. Tato ztráta byla následně beze změny, načež v období pandemie covidu-19 se ztráta o něco prohloubila a objevil se tinnitus. T11 to dává do souvislosti s častějším *remote* tlumočením.

V roce 2022 se prokázala další ztráta v obou uších, k čemuž T11 uvedl zajímavou souvislost:

„I noticed that my right ear was struggling and i was favouring my left. And then i had more hearing loss in my left.“

Tlumočnickovi také někdy zaléhají uši, což připodobňuje ke stejnému pocitu jako v letadle.

T11 také uvedl, že chodí pravidelně na audiometrii i kvůli systému pojištění ve Španělsku:

„So if anything should happen and i couldn't work anymore, i need to have a track record of what my hearing has been over the years.“

Tlumočník T12

T12 trpí tinnitem v levém uchu a hyperakuzí, dále mu také zaléhají uši. V poslední době má navíc pocit, že – v porovnání s obdobnými situacemi v minulosti – hůře slyší řečníky, když stojí dál od něj. Řekl, že se tak děje zejména v posledním roce, a spojuje tento stav s tím, že začal více tlumočit. Jeden z prvních problémů s tinnitem se u něj objevil poté, co po dobu dvou měsíců každý den pět až šest hodin konsektivně tlumočil.

Co se týče hyperakuze, zmínil T12, že je citlivý např. na dětský pláč nebo obecně na situace, kde je hodně akustických vjemů najednou.

V dětství utrpěl úraz hlavy, ale dle jeho slov to sluch neovlivnilo.

Tlumočník T13

T13 pociťuje, že poslední tři čtyři roky se musí i několikrát doptávat na to, co bylo řečeno. Myslí si, že problém s porozuměním je spojený s kognitivní úrovní a že vliv mohl mít stres spojený s válkou na Ukrajině. Své potíže popsal takto:

„When i get nervous, i feel that I'm just losing the sense of what the person is saying and i hear just sound.“

Tinnitem ani hyperakuzí T13 netrpí, v dětství možná měl zánět ucha, ale jinak si nic nevybavil. Chtěl by si zajít na vyšetření sluchu, aby se ujistil, že je vše v pořádku – jednou audiometrii absolvoval, ale bylo to v rámci jeho studia medicíny během praktické ukázky tohoto vyšetření, ne proto, že by v té době měl nějaké potíže.

Tlumočník T14

U T14 se někdy objevuje oboustranný tinnitus – bývá to např. po tlumočení na konferenci, kdy se tinnitus objeví a přetrvává i do dalšího dne. Někdy zažívá také jiný druh tinnitu (vyšší pískání) pouze v jednom uchu, ten trvá kratší dobu a dle T14 nesouvisí s tlumočením. Tyto potíže přetrvávají několik let, T14 neví, jak dlouho přesně.

T14 na kontrolu sluchu nechodí, na audiometrii jednou byl, když lékaře vyhledal z jiných důvodů, přičemž zdravotník výsledek vyšetření komentoval s ohledem na tlumočnickou profesi:

„Considering what you are doing, your hearing is excellent.“

Tlumočník T15

T15 má zkušenost s tinnitem, hyperakuzí a poruchou sluchu. Měl vleklé zdravotní potíže, které trvaly asi sedm let. V rozhovoru mluvil o infekčním onemocnění, velkých bolestech pravého ucha a také o akutních problémech se sluchem, které se však upravily. Tinnitus začal asi dva roky po diagnostice onemocnění virem Epstein-Barrové a mononukleóze. Během rozhovoru zmínil jistou blíže nespecifikovanou chybu při léčbě. Objevily se u něj problémy se sluchem, poškození očního nervu a poškození vnitřního ucha. Potíže ovlivnily nejen sluch, ale také např. játra. Kvůli potížím musel s tlumočením skončit.

Hyperakuzi popsal takto:

„Some of the sounds – like acute sounds – bother me sometimes.“

Tlumočník T16

T16 trpí asi dvanáct nebo třináct let jednostranným tinnitem (levé ucho) a poruchou sluchu. Myslí si, že příčina souvisí s potápěním v Mexiku. Po potápění sice dodržel veškerá doporučení pro potápěče (doporučuje se dodržení určitého časového intervalu mezi ponorem a letem letadlem), nicméně dle jeho slov to nejspíš nestačilo. Po přistání v Kanadě totiž nic neslyšel na levé ucho. Následně šel k lékaři, který mu pomohl tím, že mu dal lahev se slanou vodou do nosu. Dle pokynů lékaře bylo třeba lahev zmáčknout, aplikovat určitý tlak. Po této proceduře se sluch upravil, ale pouze částečně. Navíc se objevil tinnitus.

Následně T16 podstoupil nejrůznější vyšetření včetně magnetické rezonance, aby se vyloučila přítomnost tumoru. T16 zkoušel také akupunkturu a fyzioterapii, ale uvedl, že nic z toho mu nepomohlo.

T16 měl obavy z toho, aby se problémy nezhoršovaly, takže byl nedávno opět na audiometrii a plánuje na ni chodit jednou ročně.

Tlumočník T17

T17 má oboustranný tinnitus, hyperakuzi a také částečnou ztrátou sluchu (obě uši). Tinnitus se objevil postupně. Dříve se objevoval jako znak únavy, ale vždy odezněl. Kolem roku 2010 si uvědomil, že tinnitus neustává.

Hyperakuzi na sobě pozoruje asi posledních deset let. Co se týče zhoršení sluchu, uvedl T17, že ztráta dle audiometrie, na kterou chodí z vlastní iniciativy od začátku kariéry, není nijak výrazná. Za poslední asi rok nicméně pozoruje zhoršení – špatně slyší v hlučném prostředí, má také potíže rozeznat, co lidé říkají, když jsou otočení zády. Musí se poté doptávat a žádat o zopakování řečeného, což se dříve nedělo.

Tlumočník T18

T18 má oboustranný tinnitus, hyperakuzi, částečnou ztrátu sluchu v jednom uchu a úzký zvukovod.

Poprvé podstoupil vyšetření sluchu v roce 2022 kvůli tinnitu, který začal kolem let 2021 a 2022. Tinnitus nebyl nijak intenzivní, pravděpodobně oboustranný. T18 uvedl, že se jednalo o vysoké pískání, které se vždy objevilo a zase odeznělo. Zároveň si všimnul hyperakuze – uvedl, že mu vadí vysoké metalické zvuky jako brždění vlaku, ale také jiné zvuky, a proto tenkrát lékaře vyhledal.

Audiometrie byla celkově v pořádku, ale odhalila ztrátu v oblasti vysokých frekvencí. Lékař tlumočnickovi k tinnitu řekl:

„Just don't think about it. There's nothing we can do.“

Po roce proběhla kontrolní audiometrie se stejným výsledkem, takže lékař mu sdělil, aby přišel znovu do ordinace pouze tehdy, bude-li mít nějaké potíže.

T18 uvedl, že na lékaře se obrátil mj. proto, že vykonává tlumočnickou profesi – bál se o práci a také toho, že právě práce mu tyto potíže způsobuje.

3.4.3.1 Shrnutí

Z individuálních rozhovorů s tlumočníky vyplynulo, že mají nejrozličnější potíže se sluchem a sluchovým ústrojím. Mezi tyto potíže patří tinnitus, částečná ztráta sluchu, zaléhání uší, hyperakuze, vpáčené (retrahované) bubínky, autofonie, případně další poruchy sluchu.

Pravděpodobné příčiny (zejména dočasné) ztráty sluchu byly u tlumočnicků různé – dle jejich slov se jednalo o následující případy: akutrauma, ponor a následný let, ale také například neléčená nemoc či infekce, které postihují i sluchový aparát.

Velmi častým problémem byl mezi těmito tlumočníky tinnitus a hyperakuze. Tlumočníci často uváděli, že tinnitus se horší při únavě a při stresové zátěži, zhoršuje se u nich například po dni tlumočení. Tinnitus je poměrně častý i v běžné populaci, a jak tlumočníci i někteří jejich lékaři potvrzují, je třeba si na něj spíše zvyknout, protože není jasná konkrétní příčina jeho vzniku a neexistuje spolehlivá léčba.

V případě „postupné“ ztráty sluchu obvykle trvalo, než si tlumočníci tento problém uvědomili a/nebo přiznali. Všimli si postupně např. toho, že se musejí při konverzaci s někým doptávat, co bylo řečeno, nebo že dobře neslyší osobu, která je k nim otočena zády. Někdy není zcela jasné, co je příčinou – může jít o dědičnost, věk apod.

Ukázalo se, že existují i tlumočníci, kteří kvůli částečné ztrátě sluchu používají naslouchadla. Naslouchadla není možné nosit spolu se sluchátky, nicméně tlumočnick, se kterým jsme o tomto hovořili, si dokáže konzoli nastavit tak, aby mohl bez potíží tlumočit simultánně (viz ještě dále).

U některých tlumočnicků se potíže objevily nebo zhoršily během pandemie covidu-19, kdy častěji dělali *remote* tlumočení a/nebo častěji obecně nosili sluchátka. Nelze potvrdit, že toto bylo příčinou, nicméně někteří tlumočníci tuto souvislost zmiňovali.

Potvrdilo se, že některé náhlé potíže (např. akutrauma) se samy či s pomocí lékařů mohou upravit, proto je důležité lékaře vyhledat včas.

Z rozhovorů jsme měli dojem, že někdy mají lékaři i sami tlumočníci zpočátku tendenci potíže do jisté míry bagatelizovat – možná proto, že si dokáží představit mnohem závažnější zdravotní stavy. V každém případě se domníváme, že vykonává-li někdo tlumočnickou profesi, měl by být ohledně sluchového aparátu obecně ostražitější a v případě potíží včas vyhledat odborníka.

Bohužel se ukázalo, že existují případy tlumočnicků, kteří museli kvůli potížím se sluchem s touto profesí skončit, v našem vzorku jich ovšem byla menšina. Šlo o osoby s výraznou ztrátou sluchu, případně o kombinaci s dalšími zdravotními potížemi.

3.4.4 Vliv potíží se sluchovým ústrojím na tlumočení

Zhruba polovina tlumočnicků při rozhovorech uvedla, že potíže se sluchovým ústrojím je při tlumočení nějak omezují (příp. omezovaly v minulosti, pokud se jedná o potíže, které již nyní nemají, nebo pokud se tlumočení z důvodu těchto potíží přestali věnovat). Ukázalo se ale, že poměrně velká část dotazovaných tlumočnicků nemá dojem, že by je potíže při tlumočení omezovaly. Někteří tlumočníci také uváděli, že je potíže neomezují při tlumočení, jemuž se věnují, ale že pokud by měli tlumočit jinak (např. konsektivně místo simultánně v kabině), je možné, že by se vliv potíží projevil. Níže uvedeme příklady omezení, které v rozhovorech zaznívaly, a také strategie, které tlumočníci používají, aby se s nimi vyrovnali.

T2 uvedl, že když jako soudní tlumočník tlumočil klientům u notáře apod., potřeboval zejména tiché místo. Také řekl, že velkou část kapacity mu zabíral poslech a porozumění, takže již neměl dostatek kapacity na produkci, což se projevovalo tím, že výsledný produkt zněl nejistě. T2 se navíc potřeboval dívat přímo na řečníka, aby mohl odezírat, takže se nemohl tolik věnovat notaci, případně musel psát „poslepu“.

T3 nemůže vůbec tlumočit v době, kdy má aktivní zánět dutin. Ve fázi po zánětu se hůře soustředí, ale není si jistý, zda to souvisí se sluchem. Co se týče zalehnutí ucha, dalšího problému tohoto tlumočnicka, tak pokud k němu dojde (děje se tak několikrát do roka), představuje to velký problém. T3 je pak velmi nervózní, protože má pocit, že dobře neslyší výchozí projev. Přijde mu, že místo toho slyší jen sebe, a neví, co má v dané chvíli dělat. Jde-li to, ihned se v takové situaci v kabině vystřídá s kolegou, ale ne všichni kolegové jsou „předčasněmu“ (tzn. po kratším časovém úseku, než bylo původně domluveno) střídání nakloněni. T3 také uvedl, že se na každou zakázku maximálně

připravuje, dokonce do takové míry, že to jeho kolegům přijde přehnané. Spekuloval, že možná je to proto, že chce „kompenzovat případné problémy“.

T4 potíže během studia tlumočnictví omezovaly. Uvedl, že si musel zvyšovat hlasitost zvuku. Dostal se dokonce do fáze, kdy zvažoval, že by studium kvůli potížím přerušil, ale nakonec to neudělal. Uvedl také, že při tlumočení musel vynaložit větší úsilí na poslech, ale nemyslí si, že by to nějak ovlivnilo produkt. Při tlumočení se snažil hodně pít, myslí si, že se tak lépe vyrovnává v uších tlak. Kromě toho záměrně střídal to, kterým uchem poslouchal – na půl hodiny si přiložil sluchátko na levé ucho a na další půlhodinu na pravé ucho. Cílem podle něj bylo, aby se druhé ucho mohlo mezitím zotavit.

T5 v době, kdy došlo k akutraumatu, netlumočil, protože bylo zkouškové období a zrovna neměl ani své zakázky, nicméně uvedl, že si ani nedokáže představit, že by tlumočil:

„Vůbec si nedokážu představit, že bych takto šel někam tlumočit. Byl jsem z toho dost špatný, že takovou hloupou náhodou a bez vlastního přičinění jsem se takto ohrozil.“

T6 uvedl, že v době největších potíží si zkusil tlumočit doma u počítače, ale bylo to „naprosto nemožné“. Nyní jsou již potíže méně závažného charakteru, takže v kabině oproti kolegům nedělá moc věcí jinak. Pomohlo mu zaměřit se na konzoli na nastavení basů a také se snaží hodně pít.

T7 nedávno potíže poprvé zažil přímo při tlumočení. Těžko odhadoval, jak hlasitě mluví, měl také pocit, že nemá dostatek vzduchu, cítil celkový diskomfort. Pomáhá mu zacpat si nos, což se podle něj dá dobře udělat i nenápadně na místě. Někdy mu také pomáhá jít během přestávky na toaletu a dát si hlavu dolů, což dělá dle svých slov proto, aby se mu srovnal tlak, ale někdy se potíže stejně vrátí.

T8 tlumočí již téměř výhradně simultánně a uvedl, že problém by mohl nastat ve chvíli, kdy by měl častěji tlumočit konsekutivně, jak bylo zmíněno výše. u simultánního tlumočení se snaží nenastavovat si zvuk příliš nahlas. Do kabiny také nosí svá sluchátka. Je zajímavé, že stejně jako T6 mu pomáhá zaměřit se na nastavení basů:

„Když si vytočím basy úplně na maximum, tak se dostávám mimo oblast, kde mám největší ztrátu sluchu. A tím mohu tlumočit při nezměněné – nebo dokonce nižší – hlasitosti jenom na základě regulace jiných parametrů zvuku.“

T10 uvedl, že kvůli svým potížím má problémy s porozuměním. Když se řečník otočí zády, tak T10 neslyší, co říká. Proto se tlumočník snaží být u řečníka vždy blízko, údajně asi blíže než kolegové. s potížemi během tlumočení se primárně vypořádává tak, že se dívá na řečníka a odezírá mu ze rtů, jedná se tedy o podobný případ jako u T2.

Pro T11 je nejtěžší psychická stránka potíží:

„I think the most disturbing thing for me mentally was the tinnitus. [...] It's very, very frustrating to have to deal with that.“

Nemyslí si ale, že by se u něj zhoršila kvalita tlumočení. V kabině se jeho práce moc neliší od toho, co dělají kolegové, pouze si v rámci prevence sundává sluchátka, když zrovna tlumočí jeho kolega a kvalita zvuku je špatná; v ostatních případech se snaží kolegovi pomáhat, ale nastavit si při tom co nejnižší možnou hlasitost.

T13 uvedl, že potíže ho omezují při porozumění – potřebuje k tlumočení perfektní podmínky a tiché prostředí. Zatím nemá žádné konkrétní strategie, ale uvedl, že si všímá, že oproti kolegům si začal psát více poznámek.

Když T15 ještě tlumočil, vnímal, že se musí přeptávat. Domnívá se však, že to bylo podobné jako u jeho kolegů, kteří měli sluch v pořádku, na vině dle něj spíše byla celkově i špatná kvalita zvuku.

T16 uvedl, že musí natáčet hlavu tak, aby slyšel lépe. Když tlumočí na policii, snaží se sednout si na takové místo, aby měl „dobré“ ucho natočené směrem k řečníkům. Nezmiňuje přítomným, že má problém se sluchem (to pouze když má možnost mluvit s policistou, než přijde vyslýchaný), řekne jen: „May i sit here? It will be better for me.“. Zmínil také zajímavou strategii, kterou využívá při tlumočení po telefonu:

„It's just a question of focus, I'd say. [...] If i can, i just close my eyes [...] and focus on the voice [...]“.

Zároveň T16 vysvětlil, že poslech a porozumění mu nejvíce ztěžuje tinnitus:

„Even though the hearing loss is not that big, the intensity of the tinnitus prevents me from hearing properly.“

T17 se nedomnívá, že by ho potíže nějak omezovaly, byť připouští, že možná by se tak dělo, kdyby dělal šušotáž. Při simultánním tlumočení v kabině nepozoruje omezení, pouze si možná nastavuje vyšší hlasitost než dříve. Také si asi posledních pět let sundává sluchátka, když zrovna netlumočí:

„I never used to take my headphone off my ear when i wasn't working, and i do that now.“

Ani T18 nepozoruje žádná omezení přímo při tlumočení, možná si jen nastavuje nižší hlasitost. Jako určité omezení vnímá obecně pouze to, že je vzhledem k potížím se sluchem nejspíše obezřetnější, když zvažuje, jakou zakázku přijme. T18 také poznamenal, že si myslí, že není horší tlumočník a že naopak v něčem mu jeho potíže dávají i určitou výhodu – cítí totiž tlak na to, aby podal opravdu co nejlepší výkon.

Shrnutí: Některé tlumočníky jejich potíže se sluchovým ústrojím při tlumočení omezují, jiné ne, jedná se o velmi individuální záležitost.

Omezení se projevují zejména ve fázi poslechu a porozumění, v některých případech jim zabírá více kapacity. Ve většině případů ovšem uvádějí, že to nemá vliv na výsledný produkt, což není možné ověřit, protože v rámci této práce jsme jejich tlumočení neanalyzovali, a i kdybychom tak chtěli učinit, bylo by pravděpodobně obtížné získat nahrávky jejich tlumočení z doby jak před vznikem potíží, tak po něm, aby se daly srovnat.

Z hlediska strategií se ukázalo, že někteří tlumočníci s částečnou ztrátou sluchu se při simultánním tlumočení zaměřují na nastavení basů na konzoli (podrobněji např. viz T8 výše). Někteří si kvůli svým potížím nastavují zvuk na konzoli na vyšší hlasitost než dříve, ale celkově tlumočníci spíše uváděli, že se snaží nastavovat si na konzoli hlasitost nižší, aby si sluch chránili.

Tlumočník, u něhož se náhle objeví problém se sluchovým ústrojím přímo při tlumočení, se snaží např. O vystřídání s kolegou, příp. O „manévry“, které mu ze zkušenosti pomáhají (zacpat si nos a/nebo dát hlavu dolů). Někteří tlumočníci uváděli, že se kvůli potížím snaží průběžně také více pít.

Při konsektivním tlumočení mají tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím tendenci postavit se nebo si sednout tak, aby co nejlépe slyšeli (tedy např. na stranu, na které mají sluch dobrý/lepší, blíže k řečníkovi apod.) a viděli na řečnickova ústa, pokud potřebují odezírat. Někteří tlumočníci se sluchovými potížemi se konsektivnímu tlumočení záměrně spíše vyhýbají, vyhovuje jim více poslech v kabině, kde si zvuk nastaví dle svých potřeb.

Jeden tlumočník uvedl, že při tlumočení po telefonu zavírá oči, aby se lépe mohl soustředit na poslech a porozumění.

Případů, v nichž by tlumočnicka potíže se sluchovým ústrojím omezovaly natolik, že s tlumočnickou činností skončil, bylo v našem vzorku minimum.

Ukázalo se, že omezení v oblasti sluchu může ovlivňovat také rozhodování o tom, zda tlumočník přijme určitou zakázku, nebo ne.

Zároveň jsme zjistili, že tlumočnicka mohou potíže se sluchovým ústrojím motivovat dokonce k lepšímu výkonu.

3.4.5 Preventivní opatření

V předchozí kapitole jsme se zaměřovali zejména na to, co tlumočníci dělají, aby mohli tlumočit i navzdory potížím se sluchovým ústrojím. Nyní se více zaměříme na

opatření, která se týkají ochrany sluchu jako takového. Jsme si vědomi toho, že se zde budou některé informace opakovat, nicméně se domníváme, že pokud si v naší práci budou chtít praktikující tlumočníci vyhledat doporučení k prevenci, nebudou pravděpodobně číst podrobně všechny kapitoly, možná dokonce přejdou ihned k této, takže jsme se rozhodli zde uvést jakýsi souhrnný přehled preventivních opatření, která od tlumočnicků během rozhovorů zazněla.

Ukázalo se, že ne každý tlumočník má oblast ochrany sluchu promyšlenou, jak je vidět na výroku T1 níže, takže se zaměříme samozřejmě na to, co jsme se dozvěděli od těch tlumočnicků, kteří nějaká opatření v praxi již uplatňují.:

T1: „Nemám moc vymyšlené jak na to. Rád bych se o tom dozvěděl víc.“

Pro lepší přehlednost opatření rozdělíme na dvě části, a sice na opatření přímo při tlumočení a na to, co tlumočníci praktikují mimo výkon tlumočnické profese – v „civilním“ životě.

Jak jsme předeslali, mnohá z opatření se již sporadicky objevovala v předchozích kapitolách, nicméně se domníváme, že je vhodné je zmínit ještě souhrnně, aby byla snadno k dohledání; následující podkapitoly proto vnímáme spíše jako shrnutí a v některých případech uvádíme také odkazy na části, kde jsou k nalezení podrobnější informace o daném tématu.

3.4.5.1 Při tlumočení

Obvykle zaznívala z úst tlumočnicků primárně opatření týkající se tlumočení se sluchátky. Asi vůbec nejčastěji se objevovalo, že tlumočníci se snaží nastavovat si při tlumočení se sluchátky **zvuk méně nahlas** (např. T4, T1, T8 či T18). Někteří tlumočníci (T11, T17) si také sundávají sluchátka nebo si zvuk záměrně ztlumí, když zrovna netlumočí, zvláště pokud je kvalita zvuku špatná. T4 dokonce uvedl, že se snaží se sluchátky vůbec netlumočit (upřednostňuje zakázky, kde se tlumočí prezenčně konsekutivně) a že když s nimi tlumočil, snažil se po cca třiceti minutách střídat poslech jedním a druhým uchem.

Někteří tlumočníci také upřednostňují vlastní **sluchátka** (více viz 3.4.2.5), je však otázka, nakolik dokážou sluchátka sluch skutečně ochránit – v této oblasti je třeba dávat si pozor na zavádějící reklamu a myslet na to, že primárním problémem je spíše špatná kvalita originálu. Naznačuje se dokonce, že pro sluch může být škodlivý digitálně upravený zvuk, s nímž se setkáváme především při tlumočení přes nejrozumnější platformy (podrobněji viz 1.2.4). Jeden tlumočník (T17) zmínil také **limiter**, uvedl však, že sám ho

nepoužívá. Zkušeností s limiterem se nám bohužel ani mimo rozhovory nepodařilo nashromáždit dostatek na to, abychom o jeho používání mohli udělat jasnější závěr (viz 1.2.4).

Jako velmi důležité se v oblasti kvality zvuku jeví **edukace klientů** a zajištění dobrých **smluvních podmínek**. Příkladem může být „no interpreting policy“, o níž jsme podrobněji psali v kapitole 3.4.2.7.

T18 mluvil o tom, že je třeba si dávat pozor na chvíle, kdy by se mohla náhle výrazně změnit hlasitost originálu, tedy např. když má následovat video – v té chvíli si tento tlumočník preventivně dává **sluchátka dál od uší**. Domníváme se, že toto lze uplatňovat i tehdy, má-li se připojit řečník vzdáleně nebo obecně prakticky na začátku projevu každého řečníka, protože v té chvíli ještě nevíme, jak hlasitý originál bude. Alternativně je možné si hlasitost nastavit nižší a případně zvyšovat až dle potřeby.

Někteří tlumočníci (T4 či T6) zmiňovali, že jim pomáhá při tlumočení pít více vody. Nelze rozporovat, že **dodržování pitného režimu** je pro správnou funkci těla obecně velmi důležité.

T3 uvedl, že když se u něj objeví problém se sluchovým ústrojím přímo během tlumočení, snaží se co nejrychleji **vystřídat s kolegou v kabině**. Toto vidíme jako prevenci dalšího zhoršení nastalého stavu a domníváme se, že tlumočníci by se měli obecně střídat v rámci prevence únavy, která, jak mnoho tlumočnicků uvedlo, zhoršuje (nejen) tinnitus. Někteří tlumočníci v těchto případech používají také další konkrétní techniky (T5, T7), zde doporučujeme konzultaci s lékařem.

Mluvíme-li o střídání v kabině, je třeba také zmínit, že někteří tlumočníci (např. T3, T6) o svých potížích předem říkají kolegům. Je samozřejmě na každém jedinci, aby zvážil, nakolik si chce chránit své soukromí, nicméně doporučujeme situaci **konzultovat s kolegou** minimálně v případě, kdy se ho může přímo dotknout (nutnost „předčasného“ vystřídání v kabině apod.). I to by mohlo pomoci snížit míru stresu, jenž také zhoršuje např. tinnitus, jak někteří tlumočníci uváděli.

s tím souvisí i obezřetnost při **přijímání zakázek**. Je třeba brát v potaz svůj zdravotní stav (T18, T4). Připomeňme, že u T12 se tinnitus poprvé objevil po intenzivním dvouměsíčním konsektivním tlumočení a že někteří tlumočníci mají zkušenosti s tlumočením ve velmi hlučných prostředích (např. T1), přičemž hluk obecně může vést k potížím se sluchovým ústrojím, jak bylo vysvětleno v předchozích kapitolách. V případě T12 samozřejmě nelze dokázat příčinnou souvislost, nicméně doporučujeme předem

zvážit, jaký vliv by nabízená zakázka mohla mít na fyzický i psychický stav tlumočníka a zda se nebude vystavovat **zbytečnému riziku**.

3.4.5.2 *Mimo tlumočení*

Tlumočníci často uváděli, že se snaží „šetřit sluch“ (T6), tedy i **vyhýbat se hluku**. Např. T5 nechodí často na koncerty, a když se na nich ocitne, snaží se postavit se dále od reproduktorů. Vzdálit se od zdroje hlasitého zvuku se snaží také T9. Např. T6 a T8 se koncertům vyhýbají. T6 upozornil, že nebezpečné jsou náhlé zvuky. Náhlý zvuk sice nelze vždy předvídat, ale někdy je jeho výskyt poměrně pravděpodobný – vzpomeňme na případ silvestrovských oslav, které byly zmíněny v příběhu výše.

Mnozí do hlučného prostředí nosí **špunty do uší** (např. T1, T5). Někteří (např. T16) dokonce uvedli, že se špunty je pro ně poslech komfortnější. T5 zmínil, že nedávno měl špunty i v kině.⁵⁴ T11 nosí ochranná sluchátka proti hluku („klapky na uši“, angl. „earmuffs“). T15 řekl uvedl, že pokud nemá po ruce nic jiného, použije v hlučném prostředí jako improvizovanou ochranu uší srolovaný toaletní papír. T8 nosí naslouchadla a bylo mu řečeno, že i jejich nošení působí v hlučném prostředí preventivně. T7 a T9 uvedli, že si v hlučném prostředí alespoň zakryjí uši rukama.

Někteří tlumočníci se v civilním životě snaží, pokud je to možné, **poslouchat bez sluchátek** (T4, T18). Někdo upozorňoval, že když už si sluchátka vezme, snaží se nastavit si co nejnížší hlasitost (T4 či T13). Před vysokou intenzitou zvuku také varuje mobilní telefon, jak uvedl T11 a jak jsme psali v předchozích kapitolách. Někteří tlumočníci se zároveň snaží vyhýbat sluchátkům, která se dávají do uší nebo na kraj uší (např. T17).

Z obecnějších opatření tlumočníci zmiňovali, že se snaží vyhýbat se stresu a myslet na dostatek odpočinku (T6, T17). T6 uvedl, že mu pomáhá také pobyt v přírodě a fyzická aktivita. Celkově lze tedy říct, že dobrou prevencí (příp. prostředkem ke zmírnění některých (sic!)) potíží je **zdravý životní styl**.

Zajímavé opatření zaznělo z úst T4, jenž se v zimě snaží **chránit uši před chladem a větrem** (nosí čelenku), stejně tak jako své hlasivky (nosí šátek).

⁵⁴ Autorka práce může z osobní zkušenosti potvrdit, že i prostředí kina může být pro osobu s potížemi se sluchovým ústrojím (u ní v tomto případě asi zvl. kvůli hyperakuzi) minimálně nepříjemné.

Závěrem bychom chtěli zmínit **vyšetření sluchu**. Přístup tlumočnicků se velmi liší. Někdo na audiometrii nechodí vůbec (T12), někdo na ni chodí preventivně pravidelně z vlastní iniciativy již od začátku kariéry (T17), někdo chodil na vyšetření pouze do doby, než se upravily jeho potíže (T4, T5), a tlumočníci se ztrátou sluchu chodí pravidelně v rámci kontrol na ORL (T1, T8). T6 uvedl, že na audiometrii nechce chodit příliš často, aby se zbytečně nestresoval. T11 řekl, že si pravidelně nechává vyšetřovat sluch i kvůli případnému vzniku pojistné události.

Je vidět, že k vyšetření sluchu mají tlumočníci různý přístup, nicméně si myslíme, že by bylo vhodné na něj pravidelně chodit, a to i preventivně jako samoplátce. Zajímavou změnu by přineslo, kdyby se potíže se sluchem dostaly na seznam nemocí z povolání u tlumočnicků, nicméně to nejspíše nelze vzhledem k nemožnosti dokazování kauzality (až na výjimečné případy) v budoucnu očekávat.

3.4.6 Potíže se sluchem jako tabu(?)

Při výzkumu nás zajímalo také to, jaká ohledně potíží se sluchem a ochrany sluchu mezi tlumočnický panuje osvěta. Proto jsme se během rozhovorů ptali, zda tlumočníci o svých potížích říkají kolegům, a pokud ano, s jakými se setkali reakcemi. Dále jsme zjišťovali, nakolik se potížím se sluchem a ochraně sluchu věnují na vysokoškolské přednášky a semináře.

Co se **otevřenosti a sdílení** týče, někteří tlumočníci o svých potížích kolegům vůbec neříkají. T18 dokonce přiznal, že má strach, že by se jeho kolegové báli, že jde o nějaký závažný problém, a nenabízeli by mu proto zakázky. T12 uvedl, že se s kolegy vidá obvykle pouze při práci a že takto osobní věci mezi sebou nesdílejí. T9 zmínil, že necítí potřebu něco takového kolegům sdělovat. T14 neměl možnost o tématu s kolegy mluvit, protože tlumočí konsekutivně, takže se s kolegy příliš často nesetká. T14 řekl, že na toto téma nedošlo, s kolegy se bavili spíše o tom, jaký si např. koupit typ sluchátek, ale ne o zdravotních potížích.

T3 nám sdělil, že se nejprve dlouho tvářil, že se nic neděje, protože měl pocit, že problém není natolik zásadní, nicméně později o něm kolegům řekl a dle jeho slov si na situaci zvykli.

Ani T5 o tématu cíleně nemluví, jeho kolegové sice obvykle vědí, čím si prošel, ale nijak podrobně o tom nehovoří. Naopak na tlumočnických seminářích, které vede, se T5 snaží svou zkušenost otevřeně sdílet a zmínil, že jeho příběh studenty většinou šokuje. Později v této kapitole zmíníme, jak konkrétně T5 tuto problematiku ve výuce uchopuje.

T4 se v době největších potíží nikomu nesvěřoval, protože to bylo během pandemie covidu-19 a kvůli online výuce s kolegy z ročníku komunikovali velmi málo. O svém problému začal mluvit až poté, co měl stanovenou diagnózu, a nemá pocit, že by jeho okolí mělo nějaké předsudky, naopak mu vyjádřilo podporu.

I v případě T8 nějakou dobu trvalo, než kolegům v práci řekl, že má naslouchadla:

„Mezi profesionálními tlumočníky není dobré, když má někdo naslouchátka, a zhruba rok dva jsem s tím coming-outem váhal [...]“

Dospěl ovšem k názoru, že „nemá smysl tajit něco, na co se stejně dřív nebo později přijde“, a okolí mělo pro jeho situaci velké pochopení:

„Překvapila mě velice pozitivní reakce ze strany kolegů, kteří se to dozvěděli.“

Dva kolegové se ho poté dokonce soukromě na naslouchadla ptali a jeden z nich si je později pořídil. k této problematice T8 uvedl:

„Zdá se mi divné, že s jednou výjimkou neznám kolegu, který by nosil naslouchátka. Myslím, že ten problém je daleko širší a je málo lidí, kteří si ho dokáží přiznat. A myslím si, že to je z hlediska zdravotního i z hlediska profesního špatně.“

T8 také uvedl, že jedna z institucí EU se podle jeho kolegů snaží problém bagatelizovat. Domníváme se, že v této oblasti je třeba naopak otevřenost a osvěta, a oceňujeme, jakou snahu v této oblasti T8 vyvíjí – řekl například, že někdy si naslouchátka záměrně nasazuje i veřejně:

„Když má někdo brýle, tak se mu nikdo nesměje, zatímco když má naslouchátka tlumočnick, tak je to najednou problém. Jako kdyby soudce, který má brýle, byl horším soudcem jenom proto, že si je musí nasadit.“

S podporou a pochopením se setkal i T6 a zmínil, že ví i o dalších tlumočnících v jeho okolí, kteří mají tinnitus.

T3 vysvětlil, že kdyby šel tlumočit do kabiny s novým kolegou, asi by proaktivně nic nezmiňoval, ale spíše proto, že by ho to v dané chvíli nenapadlo. Když se nad otázkou dále zamýšlel, uvedl, že si myslí, že je profesionální říkat ostatním, jak na tom člověk je. Řekl také, že stálí kolegové o jeho problému již vědí a mají pochopení pro to, když kvůli němu potřebuje v kabině vystřídat.

T7 se nad otázkou zamýšlel a řekl, že by ho nenapadlo uvažovat o sobě jako o tlumočnickovi s vadou sluchu. Mluvil by o tom jako o jakémkoliv jiném problému, tedy stejně jako když např. kolegovi v kabině řekne, že se dnes cítí unavenější apod.

T1 se o svém tinnitu někdy zmiňuje, nevidí ho jako zásadnější problém:

„Asi občas zmiňuji, že mám tinnitus. Myslím si, že to není věc, která by mě z té práce diskvalifikovala.“

Stejně jako T16 by T1 v některých případech o svých potížích řekl i klientovi/organizátorovi. Vysvětlil, že kdyby byly na nějaké akci velmi špatné akustické podmínky, asi by organizátorovi řekl, že v nich nebude pracovat, protože již nyní trpí tinnitem. Dodal ovšem, že tento postup si dokáže představit v extrémní situaci, kdy by měl pocit, že jinak z akce po tlumočení odejde s „pětinásobným tinnitem“.

T15 je ohledně svých potíží velmi otevřený. Dokonce založil facebookovou skupinu pro osoby s virem Epstein-Barrové, v níž jsou dle jeho slov i další tlumočníci, kteří ukončili tlumočnickou činnost.

Stejně tak T11 o tématu mluví často a nedomnívá se, že by šlo o tabu. Ví dokonce o akreditované kolegyni, která zažila akutrauma přímo při tlumočení v instituci EU.

Celkově se tedy zdá, že mezi některými tlumočnickými existuje určitá obava, aby pro ně potíže se sluchovým ústrojím nepředstavovaly v očích kolegů „reputační problém“, ale mnozí o tématu mluví velmi otevřeně a nedomnívají se, že by šlo o tabu.

Tlumočnicků jsme se ptali i na **přítomnost tématu ve výuce** tlumočnictví a překladatelství. Většina uvedla, že se ochrana sluchu v rámci přednášek a seminářů nijak systematicky neprobírala.

Výjimkou je T4, jenž si vzpomněl, že téma bylo zařazeno do sylabu předmětu k technice mluveného projevu.

T5 zmínil, že dříve na jeho fakultě fungovala mezifakultní spolupráce s pedagogickou fakultou. Vzpomínal, že kolem akademického roku 2013/2014 jeden diplomant s touto fakultou zorganizoval workshop o logopedických vadách, kde se zaměřovali i na sluch:

„Tehdy nám říkali, že to, že někomu zvoní v uších nebo píská v uších, není normální, že by to měl každý řešit.“

Na workshopu studentům tehdy také nabídli, že pokud budou mít nějaké potíže, mohou se na pedagogickou fakultu obrátit. Vyučující tak poté studentům, kteří měli nějakou vadu řeči, doporučovali, aby se na fakultu obrátili ohledně logopedických cvičení. Samotnému T5 pedagogická fakulta velmi pomohla v době, kdy se u něj objevil problém se sluchem.

T5 ovšem neví, jaká je situace dnes. Myslí si, že informovanost o spolupráci s pedagogickou fakultou by mohla být určitě větší, nemají např. žádné propagační plakáty

apod., ale od doby, kdy na fakultě T5 sám učí (2020), se studenty snaží informovat, případně jim individuálně doporučuje se na fakultu obrátit, pokud řeší nějaký problém.

Celkově se zdá, že se o problematice zvláště do pandemie covidu-19 okrajově zmiňovali spíše jednotliví vyučující, než že by byla zařazena v kurikulu. Např. T17 uvedl, že při studiu na univerzitě v 90. letech 20. století studenty vyučující pouze varovali před rizikem akustického šoku a doporučovali jim chodit jednou ročně na audiometrii.

T11 vzpomínal, že jedna vyučující se zmínila o problémech, které sama zažila, a mluvila o tom, jak jim předcházet.

T3 uvedl, že vyučující problematiku zmínili, ale nemluvílo se o ničem konkrétnějším – až později od kolegů se dozvěděl, že je pro ně ochrana sluchu důležité téma.

T1 mluvil o tom, že vyučující upozorňovali, že nejdříve si mají studenti nastavit na konzoli nižší hlasitost a až poté ji zvyšovat, byl ale poněkud skeptický ohledně toho, nakolik se radami dá řídit:

„Zároveň kvalita vybavení ve škole není úplně nejvyšší, takže člověk to většinou musí dát strašně moc nahlas. [...] Ve sluchátkách šumí nebo praská. [...] Mohl by se na to dávat větší důraz. [...] Podle těchto rad se nedá moc postupovat, protože člověk se snaží něco slyšet.“

T6 vyučuje tlumočení v rámci programu EMCI, ale uvedl, že ochranu sluchu do výuky nezařazoval.

T10 nemá formální tlumočnické vzdělání, ale zúčastnil se školení pro tlumočníky, na němž jeden z lektorů zmínil, že chodí jednou ročně na audiometrii, a zazněla také velmi obecná informace o tom, že je nutné si sluch chránit.

Naopak T9, který prošel tlumočnickým školením u profesní organizace, uvedl, že kurz se zaměřoval na službu jako takovou a ochranou sluchu se vůbec nezabýval:

„What they are concerned about is to utilize your service, and at the end of the day, once your service is utilized, then you just go home.“

Zdá se, že určitý převrat nastal v době pandemie covidu-19, kdy se problematika sluchu tlumočnicků konečně dostala do popředí, jak potvrzuje T4:

„V covidu to bylo hodně aktuální, o tom mluvili snad všichni vyučující.“

Během pandemie se ochraně sluchu začaly více věnovat také přednášky a semináře pořádané profesními či jinými organizacemi, jak dokládá T17:

„Since Covid there has been a lot of workshops and discussions and lectures about it that i have attended.“

T14 si vybavil seminář z té doby, který se týkal techniky, jakou si má tlumočnick pořídít na *remote* tlumočení, a soustředil se i na ochranu sluchu. I T6 se tehdy zúčastnil jednoho či dvou kurzů, které se částečně problematice věnovaly.

T17 vyučuje na univerzitě a se studenty o ochraně sluchu – zvláště od doby pandemie – často hovoří, byť není zařazena přímo v kurikulu:

„I think it's really important to understand the whole picture, because that's the only way that we can work around getting a healthy sound environment.“

T4 již dva roky vyučuje tlumočnictví a v seminářích sdílí jak svou zkušenost, tak konkrétní doporučení:

„Když pouštím nahrávku, tak všechny nejdřív instruuji, že si mají dát sluchátka za uši, a až teprve uslyší nahrávku, tak si je pomalu přikládat na uši a u toho nastavovat hlasitost. [...] Říkám jim od první hodiny, proč to děláme, proč si nechtějí poškodit sluch.“

T4 studentům stále připomíná, aby si chránili uši, že např. nyní bude hovořit jiný řečník nebo že se jedná o jiný zdroj nahrávky, takže hrozí změna hlasitosti. Snaží se být také vnímavější k tomu, když si někdo ze studentů např. zakývá uši rukama – zeptá se ho v takové chvíli, zda ho uši nebolí.

Obdobně ke své činnosti na univerzitě přistupuje i T5:

„Hlavně zdůrazňuji, že je to náš pracovní nástroj a že o něj musíme pečovat.“

T5 vede blokovou výuku pro první ročník bakalářského studia překladatelství a tlumočnictví. Má pro studenty připravený tištěný materiál s osnovou, kde je i bod „prevence hlasových poruch a poruch sluchu“. Doporučuje jim v rámci něj, aby si dávali pozor na prostory, kde se pohybují, aby si dávali pozor na koncerty, používali špunty do uší, byli obezřetní při výběru sluchátek, mysleli na to, jak často sluchátka nosí a jakou si nastavují hlasitost. Zaměřuje se také na to, že při tlumočení není vhodné si ihned nasadit obě sluchátka – doporučuje nechat si je nejprve dál od uší. Studentům také radí ohledně nastavení hlasitosti zvuku v kabině a říká jim, že si mají vybrat kvalitní sluchátka. Zároveň na ně apeluje, aby vyhledali ORL lékaře, pokud se jim cokoliv nebude zdát.

Domníváme se, že osvěta je naprosto klíčová také vzhledem k možnému dopadu potíží se sluchovým ústrojím na psychiku tlumočnicka. Během rozhovorů někteří tlumočnicki popisovali vysokou míru stresu, kterou v souvislosti s potížemi zažívali. Např. T2 uvedl:

„Byl to takový tvrdý pád. [...] Nejhorší bylo, když jsem čekal, kdy se to vyléčí, kdy to přestane.“

T5 mluvil o strachu, jenž zažíval, když utrpěl akutrauma a ztrátu sluchu, protože si nedokázal představit, že by v takovém stavu mohl tlumočit.

Podobné pocity zažíval i T6:

„Byl jsem otřesený. Počítal jsem už s tím, že už budu jenom překládat a dělat něco na počítači, ale ne tlumočit, protože jsem si to neuměl představit. [...] Ty první měsíce nebyly jednoduché. [...] Člověk, který je přece jen trochu mladší, s tím nepočítá – že může přijít o sluch. Tak je to takový šok.“

Nutno dodat, že T6 toto dokázal překonat a nakonec došel k následujícímu:

„Můžu s tím žít a není to něco, co mi znemožňuje pracovat. I s takovou ztrátou sluchu – řekněme 40 procent – i s mírným tinnitem se dá tlumočit, dá se fungovat. Ale je potřeba se tomu trochu přizpůsobit.“

T8 mluvil o tom, že mu nějakou dobu trvalo, než si připustil, že by mohl mít problém se sluchem. I on se s tímto problémem a tinnitem naučil fungovat:

„Ale naučil jsem se s tím žít. Nestresuje mě to, neunavuje mě to. Nebrání mi to spát a tak dále.“

Tinnitus byl výzvou i pro T11:

„I think the most disturbing thing for me mentally was the tinnitus. [...] It's very, very frustrating to have to deal with that. [...] I'm worried because what if i go deaf? If i go deaf, i don't even care about interpreting. If i go deaf, and i can't listen to music, and i can't watch films...“

Také T15 zmínil, že problém se sluchem má zásadní vliv na psychiku:

„If you have a problem in your ear it bothers you mentally, psychologically.“

T16 dokonce uvedl, že se někdy cítí provinile, když jako osoba s potížemi se sluchovým ústrojím tlumočí:

„Sometimes i feel really guilty. And i think: Should i keep on doing this?“

3.4.6.1 Shrnutí

Lze říct, že mezi některými tlumočníky existuje obava, aby pro ně potíže se sluchovým ústrojím nepředstavovaly v očích kolegů „reputační problém“. Mnozí ale naopak o tématu mluví velmi otevřeně a nedomnívají se, že by šlo o tabu. V takových situacích reakce kolegů často bývá pozitivní, okolí tlumočnickovi zpravidla vyjádří podporu.

Obecně více se tato problematika začala skloňovat v období pandemie covidu-19, kdy bylo často nevyhnutelné věnovat se *remote* tlumočení. s tím souvisí také osvěta na vysokých školách, která dle nás do pandemie covidu-19 celkově nebyla dostatečná, nicméně s pandemií se situace začala měnit k lepšímu.

Zvláště tlumočníci se sluchovými potížemi, kteří vyučují na univerzitách, se snaží studenty edukovat. Považujeme za žádoucí, aby byla ochrana sluchu zařazena v sylabech tlumočnických předmětů i v náplni tlumočnických kurzů/školení pro veřejnost. Za příklad dobré praxe považujeme blokovou výuku pro studenty prvních ročníků bakalářského studia, jejíž součástí je problematika ochrany sluchu při tlumočení i v každodenním životě (podrobněji viz zkušenosti T5 výše).

Ukázalo se, že když se u tlumočníka objeví potíže se sluchovým ústrojím, může být vystaven významné stresové zátěži, takže by bylo vhodné, aby již předem disponoval dostatkem informací o tom, jak takovou situaci řešit, a měl podporu tlumočnické komunity, profesních organizací i případných zaměstnavatelů.

3.5 Výsledky výzkumu

Cílem této části bylo shrnout výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů, a to formou komentářů k výzkumným otázkám, které jsme si stanovili v kapitole 3.1. Chtěli jsme se zaměřit zejména na hlavní zjištění, proto záměrně v závorkách uvádíme kapitoly, v nichž jsme se daným otázkám v dotaznících a/nebo rozhovorech věnovali, aby bylo možné dohledat i podrobnější informace. Výsledky se zároveň pokusíme dát do souvislosti s dosavadním výzkumem, kterým se zabývala kapitola 2 této práce, a pro lepší kontext v některých případech krátce uvedeme také odkazy na relevantní sekce teoretické části této práce.

Není-li uvedeno jinak, drželi jsme se při sestavování této kapitoly následujícího:

Slovem „tlumočníci“ označujeme jak profesionální tlumočnické, tak studenty tlumočnické – tyto osoby jsme zařadili do jedné skupiny, protože důležitějšími faktory pro zjišťování dalších souvislostí pro nás byla délka praxe (kam se řadilo i tlumočení v rámci studia), frekvence tlumočení a typ tlumočení, jemuž se daná osoba nejčastěji věnuje.

Se slovem „dotazník“ v jednotném čísle zde pracujeme jako se souhrnným označením obou dotazníků (dotazníku v češtině i jeho anglické varianty), a to pro lepší orientaci v textu.

V rámci anonymizace používáme u komentáře k rozhovorům mužský rod bez ohledu na pohlaví účastníka.

3.5.1 Akustické podmínky při tlumočnické práci

V následující části se věnujeme výzkumným otázkám týkajících se akustických podmínek při tlumočnické práci. Na začátku jsme si v této oblasti stanovili následující výzkumné otázky:

- 1a) s jakými akustickými podmínkami se tlumočníci setkávají při práci?
- 1b) s jakými problematickými situacemi z hlediska akustiky a ochrany sluchu se tlumočníci setkávají u tlumočení se sluchátky?
- 1c) s jakými problematickými situacemi z hlediska akustiky a ochrany sluchu se tlumočníci setkávají u tlumočení bez sluchátek?
- 1d) Jaké typy sluchátek tlumočníci používají a jakým způsobem si je nasazují?

Otázky 1a), 1b) a 1c) jsme se rozhodli v komentáři sloučit do jedné podkapitoly (3.5.1.1), abychom se vyhnuli opakování informací a aby veškerá fakta týkající se daných typů tlumočení byla na jednom místě. Otázku o typech sluchátek a způsobu jejich nasazení následně rozebíráme zvlášť (3.5.1.2).

S celou touto částí úzce souvisí také preventivní opatření, těm se však věnuje následující kapitola, proto je zde explicitně nezmiňujeme.

3.5.1.1 Akustické podmínky dle typů tlumočení

Celkově lze konstatovat, že akustické podmínky se velmi liší podle toho, zda se jedná o tlumočení s technikou (nebo bez ní) a na jakém probíhá místě (prezenčně versus online). Vzhledem k tématu práce pro nás bylo toto rozdělení podstatnější než dichotomie konsektivní tlumočení versus simultánní tlumočení. *Prezenčním tlumočením bez techniky* míníme konsektivní tlumočení (na místě, nikoliv online) a šušotáž, příp. další typy tlumočení (např. soudní a komunitní) probíhající prezenčně. Do *prezenčního tlumočení s technikou* řadíme zejména simultánní tlumočení v kabině (příp. „polokabině“ apod.), ale také tlumočení za použití šeptákového zařízení. Samostatná část je věnována *remote tlumočení a tlumočení hybridních akcí*, kam vzhledem k problematice nošení sluchátek řadíme kromě RSI i *remote* konsektivní tlumočení. Krátce se věnujeme také *tlumočení po telefonu*, které se jako relevantní ukázalo při rozhovorech.

Z rozhovorů vyplynulo, že u **prezenčního tlumočení bez techniky** nejvíce záleží na místě, kde se nachází tlumočník a řečník.

Ukázalo se, že 59,7 % respondentů dotazníku se alespoň jednou setkala se situací, kdy seděli či stáli na místě, odkud byly některé projevy slyšet příliš potichu. s opačným případem se setkala pouze 10,1 % dotazovaných.

Stává se také, že celkové prostředí akce je velmi hlučné – s tím má zkušenost 53,2 % osob.

Zároveň se 13 % respondentů ocitlo v situaci, kdy si – aby se jim dobře tlumočilo – nemohli vzít ochranná sluchátka v podniku, kde je zaměstnanci běžně nosí.

Jako problematické respondenti dotazníku ve vlastních odpovědích uváděli také špatnou akustiku prostor, ozvěnu z reproduktorů, ruchy na pozadí a nevhodné místo k sezení při šušotáži. Podrobné výsledky dotazníku a tabulky jsou k dispozici v kapitole 3.3.5.5.

Z rozhovorů (podrobněji viz 3.4.2.1) se ukázalo, že tlumočníci trpící závažnějšími potížemi se sluchovým ústrojím mají tendenci se prezenčnímu tlumočení bez sluchátek vyhýbat – příkladem může být účastník rozhovoru s částečnou ztrátou sluchu. Naopak ti, kteří mají méně závažné potíže (např. tinnitus u tlumočníka T1) se nevyhýbají prezenčnímu tlumočení bez techniky ani v hlučnějším prostředí, byť upozorňují, že se jedná o nekomfortní situaci.

Co se týče **prezenčního tlumočení s technikou**, zejména osoby působící v institucích EU v rozhovorech (podrobněji viz 3.4.2.2) uváděly, že jsou s podmínkami velmi spokojeny. Na domácích trzích mají účastníci rozhovorů zkušenosti s velmi rozmanitými podmínkami, byť se zdá, že extrémní scénáře jsou spíše ojedinělou záležitostí, která se primárně pojí s improvizovanými řešeními bez využití moderní tlumočnické kabiny.

Z hlediska problematických situací se 71,2 % respondentů dotazníku (podrobněji včetně tabulek viz 3.3.5.5) setkala s tím, že kvalita zvuku byla tak špatná, že byl problém rozeznat, co řečník říká.

Potíže způsobují také případy, kdy se často mění hlasitost originálu (alespoň jednou toto zažilo 65,1 % respondentů dotazníku) nebo když řečník do mikrofonu vydává nepříjemné zvuky nebo začne křičet (s tímto má zkušenost 41,0 % dotazovaných).

Ve vlastních odpovědích dotazovaných se objevovaly konkrétní situace, které se s tímto pojí, a to např. ťukání prstem na mikrofon za účelem jeho „otestování“, vysoká hlasitost projevů pouštěných ze záznamu či náhlé prudké zvuky způsobené upuštěním mikrofonu. Obdobné situace popisovali tlumočníci i při rozhovorech – často zmiňovali problematiku náhlých hlasitých zvuků. Takové zvuky mohou být pro sluchový aparát

potenciálně nebezpečné (viz 1.2.3) a v této souvislosti např. výzkum AIIC (Ballantne et al. 2020) prokázal vysokou prevalenci akustického šoku mezi tlumočníky.

Tlumočníci jako problematické při rozhovorech uváděli také případy, kdy byl na pozadí ve sluchátkách slyšet šum, což potvrzují i předchozí výzkumy (např. Gerver 1971). V dotazníku respondenti uváděli také nepříjemné pískání ve sluchátkách způsobené interferencí přístrojů.

Ukázalo se navíc, že někdy na konzoli není možné nastavit si hlasitost dle potřeby, takže jsou tlumočníci nuceni nastavovat si vyšší hlasitost kvůli okolním ruchům apod. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 23,4 % respondentů má zkušenost s tím, že regulace hlasitosti nefungovala správně, a 11,9 % zažilo, že na místě byla jen jedna regulace hlasitosti společná pro oba tlumočníky. Objevila se zde také zkušenost tlumočnicka s tím, že na konzoli nebylo možné nastavit si dostatečně nízkou hlasitost.

Tlumočníci se velmi často setkávají i s tím, že pracují se sluchátky z místa, které není dokonale odhlučněné, takže si musí nastavit vyšší hlasitost než obvykle. S touto situací se alespoň jednou setkala 59,0 % respondentů dotazníku. Toto se jeví jako potenciálně velmi nebezpečné, protože v rámci prevence vzniku a/nebo zhoršení potíží se sluchovým ústrojím se doporučuje nastavovat si hlasitost na co nejnižší.

v této souvislosti se také potvrdilo, že pro tlumočníky je velmi náročné tlumočení s šeptákovým zařízením, a to zvláště pokud na místě není k dispozici odposlech.

Z hlediska poslechu a porozumění je pro tlumočníky velkou výzvou *remote tlumočení a tlumočení hybridních akcí*. Tato oblast začala být velmi aktuální zvláště v době pandemie covidu-19. Někdo v rozhovorech dokonce uvedl, že tuto oblast považuje za vůbec nejvíce problematickou (viz 3.4.2.3). Jeden tlumočnick sice uvedl, že mu *remote* tlumočení vyhovuje, protože má s kvalitou zvuku dobrou zkušenost, jiní tlumočníci z našich rozhovorů se však *remote* tlumočení spíše vyhýbají, protože se obávají nekvalitního zvuku.

Stává se totiž, že účastníci nemají dostatečně kvalitní sluchátka a mikrofony a jejich internetové připojení je nestabilní. Tlumočníci tak musí vynaložit mnohem více úsilí na poslech a rychleji se unavují.

Někteří tlumočníci při rozhovorech upozornili také na to, že další problém vidí v digitálně upraveném zvuku. Ten nejen ztěžuje porozumění, jak upozorňují tlumočníci v rozhovorech, ale někteří odborníci (zejména A. Caniato, jenž se této problematice dlouhodobě věnuje) se domnívají, že tento zvuk může poškozovat sluchové ústrojí. Zdá se tak i z přelomového výzkumu na morčatech, jenž se zabýval možným škodlivým vlivem

komprimovaného zvuku (Dos Santos et al. 2022). V této oblasti je žádoucí další výzkum, který by ostatně mohl napomoci také při vyjednávání s klienty – ukázalo se totiž, že někteří tlumočníci používají výsledky různých výzkumů jako argumenty, proč je nutné zajistit kvalitní zvuk (viz 3.4.2.7).

V rozhovorech jsme s několika tlumočníky hovořili také o **tlumočení po telefonu** (podrobněji viz 3.4.2.5). Jedná se o velmi specifickou oblast, s níž se pojí podobné akustické výzvy jako s *remote* tlumočením. Často se používá hlasitý odposlech na telefonu, takže je kvalita zvuku velmi špatná. Pokud se navíc jedná např. o tlumočení pro policii, stává se, že tlumočník musí tlumočit v improvizovaných podmínkách z místa, kde se zrovna nachází, když mu policie zavolá – v případě jednoho účastníka rozhovoru se jednalo například o tlumočení ze zaparkovaného automobilu.

Celkově se potvrdilo, že tlumočení po telefonu klade velmi vysoké nároky na kognitivní úsilí, jak se ukázalo i v předchozích výzkumech (Amato 2018, Wang 2017; viz kapitola 2).

3.5.1.2 Používání sluchátek při tlumočení

Z předchozích výzkumů se zdá, že když je člověk po dlouhou dobu vystaven intenzivnímu zvuku ve sluchátkách, může to mít negativní vliv na jeho sluchové ústrojí (např. Widen 2017). Z rozhovorů (podrobněji viz 3.4.2.5) se ukázalo, že tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím si toto riziko uvědomují a snaží se provádět různá preventivní opatření (o nich bude řeč v kapitole 3.5.2).

Lze konstatovat, že tlumočníci z rozhovorů používají nejrůznější typy sluchátek, nejčastěji však jde o sluchátka typu *on-ear* a *over-ear*, což je v souladu s výzkumem Hynes (in Phelan 2021). Někteří dotazovaní se snaží záměrně vyhýbat sluchátkům typu *in-ear*, a to buď z vlastní obavy o sluchové ústrojí, nebo i na doporučení lékaře.

Doplňme, že mnozí tlumočníci jsou dle výsledků rozhovorů spokojeni se sluchátky, kteří poskytují technici na místě, případně zatím nechtějí investovat prostředky do vlastních sluchátek.

Při tlumočení si většina dotazovaných odkrývá jedno ucho, pouze třetina z nich si nechává obě uši zakryté. To, které ucho si tlumočník odkrývá, záleží na osobní preferenci, tom, na které straně od tlumočníka je jeho kolega či mikrofon, případně je to spojeno i s potížemi se sluchem – např. jeden tlumočník trpící tinnitem uvedl, že si odkrývá to ucho, které zrovna chce chránit.

V případě tlumočnicků, kteří si jedno ucho odkrývají, převažovali mezi praváky ti, kteří preferují poslech levým uchem, což je v souladu s výzkumem Lambert (1989), nicméně upozorňujeme, že jsme měli k dispozici pouze velmi malý vzorek tlumočnicků (10 osob) a navíc šlo o tlumočnický se zkušeností s potíží se sluchovým ústrojím.

3.5.2 Ochrana sluchu tlumočnicků

Do této části jsme přiřadili výzkumné otázky níže, přičemž jsme se opět rozhodli některé z nich sloučit, v závorce proto uvádíme, ve které podkapitole na danou otázku odpovídáme:

- 2a) Zajímají se tlumočníci o problematiku ochrany sluchu? (3.5.2.1)
- 2b) Uplatňují tlumočníci nějaká preventivní opatření, aby si chránili sluch? (3.5.2.1)
- 2c) Liší se přístup k ochraně sluchu podle toho, zda daná osoba má potíže se sluchovým ústrojím, nebo ne? (3.5.2.1)
- 2d) Jak se ochrana sluchu promítá do přijímání tlumočnických zakázek a jednání s klienty? (3.5.2.3)
- 2e) Jak často jsou tlumočníci v každodenním životě vystavováni hlučnému prostředí? (3.5.2.2)
- 2f) Jak často tlumočníci nosí v každodenním životě sluchátka? (3.5.2.2)
- 2g) Jak velká část tlumočnicků chodí na audiometrii? (3.5.2.1)

3.5.2.1 *Zájem o ochranu sluchu, preventivní opatření a vyšetření sluchu*

Dotazníkové šetření (podrobněji viz 3.3.5.3) ukázalo, že **zájem o problematiku ochrany sluchu** je celkově vyšší u tlumočnicků působících primárně mimo český a/nebo slovenský trh, na což navazují i preventivní kroky. O ochranu sluchu se zajímá 69,3 % respondentů anglického dotazníku (resp. 87,9 %, budeme-li brát v potaz i osoby, které se o ni zajímají *občas*) oproti 17,4 % (resp. 53,6 %) respondentům českého dotazníku.

Dle souhrnných dat z obou dotazníků měli zároveň mnohem čtenější zastoupení tlumočníci věnující se více tlumočení se sluchátky oproti těm, kteří se více věnují tlumočení bez sluchátek. Toto dle našeho názoru není překvapivé, protože používání sluchátek je z hlediska sluchu rizikovým faktorem, jak jsme nastínili v teoretické části (1.2.4).

Souhrnné výsledky také ukázaly, že větší zájem o problematiku ochrany sluchu mají z hlediska délky praxe osoby, jejichž praxe je 11 let a více, oproti těm, jejichž praxe je

do 10 let, což však může souviset také s věkem, problematikou presbyakuze a množstvím jiných faktorů.

Výše zmíněné výsledky korespondují s uplatňováním konkrétních **preventivních opatření**. Zdá se, že respondenti anglické verze dbají na prevenci o něco více (50,0 % dotazovaných v anglické verzi odpovědělo na otázku, zda provádí nějaká preventivní opatření, aby si chránili sluch, „ano“, odpověď „občas ano“ jsme zaznamenali u 25 % dotazovaných anglické verze; v české verzi to bylo 32,6 %, resp. 30,4 %). Procentuální zastoupení tlumočnicků, kteří nedodržují žádná preventivní opatření, odpovídá u anglické verze datům Hynes (Hynes in Phelan 2021: 180), která došla k prakticky shodnému výsledku. Naopak česká verze dotazníku se s výsledky Hynes v tomto ohledu neshoduje.

Z hlediska délky praxe a typu tlumočení opět měli větší zastoupení dotazovaní s praxí 11 let a více a ti, kteří se více věnují tlumočení se sluchátky.

Dále se ukázalo, že pouze zhruba polovina tlumočnicků, kteří uvedli, že během studia a/nebo kariéry měli nějaké **potíže se sluchovým ústrojím**, má zájem o ochranu sluchu a provádí nějaká preventivní opatření. Tento výsledek považujeme za překvapivý a domníváme se, že osoby s potížemi se sluchovým ústrojím v anamnéze by měly na ochranu sluchu brát zvláštní zřetel.

Nicméně podíl tlumočnicků, kteří se o ochranu sluchu zajímají a dbají na prevenci, je nepřekvapivě vyšší v rámci množiny těch, kteří během studia a/nebo kariéry nějaké potíže se sluchovým ústrojím zažili, ve srovnání s množinou těch, kteří tuto zkušenost z dob studia a/nebo kariéry nemají. V případě první zmíněné skupiny odpovědělo kladně na otázku ohledně zájmu o ochranu sluchu 51,5 % osob a na otázku ohledně opatření 48,5 % osob, u druhé skupiny to bylo pouze 39,4 %, resp. 30,9 %.

Konkrétním preventivním opatřením jsme se podrobněji věnovali v rozhovorech (3.4.5). Účastníci velmi často uváděli, že se snaží nastavovat si při tlumočení se sluchátky zvuk méně nahlas. Někteří si také sundávají sluchátka nebo si zvuk záměrně ztlumí, když zrovna netlumočí, zvláště pokud je kvalita zvuku špatná.

Jeden tlumočnick dokonce uvedl, že se snaží se sluchátky vůbec netlumočit (upřednostňuje zakázky, kde se tlumočí prezenčně konsekutivně) a že když s nimi tlumočil, snažil se kvůli ochraně sluchu po cca třiceti minutách střídát poslech jedním a druhým uchem.

Objevilo se také opatření týkající se změny hlasitosti originálu, s níž má poměrně mnoho tlumočnicků zkušenost, jak vyplynulo z dotazníkového šetření, a sice dávat si

preventivně sluchátka dál od uší v případě, že takovou změnu tlumočnick očekává (např. když má následovat video).

Někteří tlumočníci také upřednostňují vlastní sluchátka, nicméně zde je třeba dávat si pozor na zavádějící reklamu výrobců. Mluví se o tom, že primárním problémem je spíše špatná kvalita originálu, a dokonce se naznačuje (viz 1.2.4), že pro sluch může být potenciálně škodlivý digitálně upravený zvuk, což bylo v rámci rozhovorů také zmíněno.

Jedna osoba v souvislosti se sluchátky zmínila *limiter*, ovšem uvedla, že ho sama nepoužívá. Bohužel se nám nepodařilo (ani mimo rozhovory) získat dostatek vyjádření od tlumočnicků, kteří *limiter* používají, abychom ohledně něj mohli vyvozovat nějaké závěry.

Někteří zmiňovali při rozhovoru také důležitost střídání s kolegou a dodržování pitného režimu.

Do preventivních opatření lze zařadit také edukaci klientů, zajištění dobrých smluvních podmínek a obecně obezřetnost při přijímání zakázek – o těchto tématech pojednáváme o něco dále.

V každodenním životě se tlumočníci snaží vyhýbat hluku a nosit do hlučného prostředí špunty do uší nebo klapky na uši – toto ještě okomentujeme níže (3.5.2.2).

Pokud je to možné, snaží se někteří tlumočníci z našich rozhovorů poslouchat hudbu apod. bez sluchátek. Jeden tlumočnick také připomněl, že moderní mobilní telefony uživatele varují před příliš vysokou intenzitou zvuku, jak bylo uvedeno i v teoretické části této práce.

Jeden tlumočnick zmínil i důležitost ochrany uší před chladem a větrem např. pomocí čelenky.

Z dotazníků (3.3.5.3) vyplynulo, že většina respondentů českého dotazník nechodí na **vyšetření sluchu** (např. na audiometrii), 14,5 % uvedlo, že na vyšetření chodí nepravidelně, pravidelně pak pouze 3,6 %. Naopak respondenti anglického dotazník vyšetření sluchu podstupují – 40 % nepravidelně, 12,1 % pravidelně –, přičemž se jedná převážně o tlumočnický působící v institucích EU.

Přístup účastníků rozhovorů se v této oblasti velmi liší – někteří na audiometrii nechodí vůbec, někdo na ni chodí preventivně pravidelně z vlastní iniciativy již od začátku kariéry, někdo chodil na vyšetření pouze do doby, než se upravily jeho potíže, a tlumočníci se ztrátou sluchu chodí pravidelně v rámci kontrol na ORL. Jeden zahraniční tlumočnick uvedl, že chodí na vyšetření sluchu pravidelně také proto, aby měl výsledky předchozích vyšetření pro pojišťovnu pro případ, že by nějaká tlumočnická zakázka jeho sluchové ústrojí poškodila.

3.5.2.2 *Sluchátka a hlučné prostředí v každodenním životě*

Z našich dat (podrobněji viz 3.3.5.4) se zdá, že tlumočníci **sluchátka** nosí často i v každodenním životě. Respondenti české verze je používají asi ve čtvrtině případů každý den, asi třetina nosí sluchátka několikrát týdně. Také v případě anglické verze asi čtvrtina tlumočnicků nosí sluchátka každý den, několikrát týdně pak asi pětina. Zhruba 10 % dotazovaných v případě anglické verze nenosí sluchátka nikdy, v případě české je toto procento asi poloviční.

Někteří účastníci rozhovorů uvedli, že se snaží poslechnout sluchátka v běžném životě omezovat a volí raději poslechnout prostřednictvím reproduktorů.

Co se týče **hluku**, tlumočníci v české verzi dotazníku nejčastěji uváděli, že se velmi hlučným prostředím mimo tlumočnickou činnost vystavují několikrát do roka (64,5 %), nikdy (14,5 %) a několikrát měsíčně (11,6 %). V případě anglické verze byly nejčastější odpovědi několikrát do roka (49,3 %), nikdy (16,4 %) a několikrát měsíčně (15,7 %).

Tlumočníci se zkušeností s potížemi se sluchovým ústrojím v rozhovorech často uváděli, že se snaží hluku vyhýbat, a zmiňovali používání špuntů do uší, případně jiné ochrany.

3.5.2.3 *Ochrana sluchu a jednání s klienty*

Dotazníkové šetření se v souvislosti s výzkumnou otázkou 2d) zaměřilo na dotazování se na akustické podmínky předem a odmítnutí tlumočnické zakázky (3.3.5.1 a 3.3.5.2), nicméně více jsme se tématu jednání s klienty věnovali až v rozhovorech. Nejprve popíšeme výsledky dotazníkového šetření a následně je doplníme o zjištění z rozhovorů.

Z dat **dotazníkového šetření** vyplynulo, že *vždy* nebo *většinou* se na akustické podmínky předem dotazuje 81,3 % respondentů české verze, v případě anglické verze to bylo pouze 47,8 % respondentů, zde je ovšem třeba dodat, že bezmála 40 % osob, které v anglické verzi odpověděly, že se na podmínky nedotazují *většinou* nebo *nikdy*, pracuje převážně v institucích EU. Domníváme se, že při práci v institucích není nutné se na podmínky dotazovat u každého jednotlivého tlumočení zvlášť, protože byly stanoveny na začátku spolupráce.

Dále jsme ze souhrnných dat z obou dotazníků zjistili, že třetina respondentů již někdy odmítla nabízenou zakázku z důvodu, že se obávala špatných akustických podmínek a toho, že ovlivní *kvalitu* tlumočení.

Co se týče odmítnutí zakázky z obavy o to, že by špatné akustické podmínky mohly být *zdraví škodlivé*, většina (79,1 %) respondentů tak dosud neučinila. Bohužel však nelze

řít, zda to bylo proto, že se tlumočníci s takovou situací ještě nesetkali, nebo zda danou zakázku přijali navzdory svým obavám. Je zajímavé, že zakázku z obavy o zdraví již někdy odmítlo 10,0 % respondentů české verze dotazníku oproti 17,1 % respondentů anglické verze, nicméně příčiny tohoto rozdílu by musely být předmětem dalšího zkoumání.

Otázce jednání s klienty jsme se podrobně věnovali s účastníky **rozhovorů** (3.4.2.7).

Lze konstatovat, že přístupy tlumočnicků se zkušeností s potížemi se sluchovým ústrojím se velmi liší – někteří jednájí o technických a akustických podmínkách s klientem předem, jiní je řeší až na místě, případně nechávají zajištění této stránky zakázky na agentuře.

Jako efektivní se nám z rozhovorů jevílo řešení, kdy tlumočnick klientu předem seznámí s podmínkami poskytnutí služby a (zvláště u *remote* tlumočení) apeluje na to, že klient musí zajistit dostatečnou kvalitu zvuku, případně má ve smluvních podmínkách dokonce jasně stanovené, že tlumočnick může v případě nekvalitního zvuku odmítnout tlumočit.

Jeden ze zahraničních tlumočnicků s námi na toto téma podrobně hovořil a uvedl, že při zavádění „politiky netlumočení“ (nejen) v případech, kdy je zvuk nekvalitní, v odůvodnění dlouhodobému klientovi zmínili s kolegy i to, že špatné podmínky mohou ohrozit sluch tlumočnicků. Lze tedy konstatovat, že minimálně někteří tlumočníci téma ochrany sluchu dokonce aktivně vnáší i do rozhovorů s klienty – a zaměřují se tedy nejen na to, jak případné špatné podmínky mohou ovlivnit *kvalitu* produktu, ale i na *zdraví* tlumočnicků.

3.5.3 Potíže se sluchovým ústrojím a jejich vliv na tlumočení

V této části postupujeme jako v části předešlé, tedy níže uvádíme výzkumné otázky a v závorce podkapitolu, v níž na danou otázku odpovídáme:

3a) Jaká je obecně četnost potíží se sluchem a sluchovým ústrojím mezi tlumočníky? (3.5.3.1)

3b) u jaké části tlumočnicků se potíže se sluchovým ústrojím poprvé objevily nebo výrazně zhoršily během studia a/nebo tlumočnické kariéry? (3.5.3.1)

3c) Liší se u množiny tlumočnicků z otázky 3b) nějak četnost potíží mezi tlumočníky, kteří mají delší praxi, oproti těm, kteří mají kratší praxi? (3.5.3.1)

3d) Liší se u množiny tlumočnicků z otázky 3b) nějak četnost potíží mezi tlumočníky, kteří tlumočí více se sluchátky, a těmi, kteří více tlumočí bez sluchátek? (3.5.3.1)

3e) s jakými konkrétními potížemi se sluchovým ústrojím mají tlumočníci zkušenost? (3.5.3.1 a 3.5.3.2)

3f) Museli někteří tlumočníci kvůli potížím se sluchovým ústrojím ukončit kariéru? (3.5.3.1)

3g) Ovlivňují potíže se sluchovým ústrojím tlumočnický nějakým způsobem při tlumočení? (3.5.3.3)

3h) Využívají tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím při tlumočení nějaké strategie nad rámec toho, co pozorují u svých kolegů? (3.5.3.3)

3.5.3.1 Potíže se sluchovým ústrojím v číslech

Dle souhrnných dat z obou dotazníků (podrobněji viz 3.3.6) jsme zjistili, že většina dotazovaných se během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry s žádnými potížemi se sluchovým ústrojím nesetkala. Ukázalo se, že nějaké akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry zažilo 19,6 % respondentů české verze dotazníku, v případě respondentů anglické verze má tuto zkušenost 29,3 % dotazovaných. Zdůrazněme, že to neznamená, že by šlo o potíže spojené s tlumočením – jde pouze o přítomnost zmíněných potíží v osobní anamnéze. Na následující straně je k dispozici tabulka četnosti konkrétních potíží se sluchovým ústrojím nehledě na to, zda se tyto potíže objevily ještě před začátkem studia a/nebo kariéry, nebo až po zahájení – tabulka tedy reflektuje to, kolik tlumočnicků někdy během studia a/nebo kariéry zažilo daný typ problému:

Přehled potíží tlumočnicků (příp. studentů tlumočnictví)	Četnost typu potíží mezi osobami, které uvedly, že s nějakými potížemi mají zkušenost	Procentuální vyjádření v porovnání se všemi respondenty (N = 278)
Akustické trauma (poranění ucha akustickými podněty)	13,2 %	3,2 %
Částečná ztráta sluchu (jedno ucho)	17,6 %	4,3 %
Částečná ztráta sluchu (obě uši)	17,6 %	4,3 %
Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (jakýkoliv)	72,1 %	17,6 %
Hyperakuze (zvýšená citlivost na zvuky)	25 %	6,1 %
Hluchota praktická či úplná (jedno ucho)	4,4 %	1,1 %
Hluchota praktická či úplná (obě uši)	5,9 %	1,4 %
Perforace ušního bubínku (vznik trhlín, protržení)	5,9 %	1,4 %
Zánět středního ucha (akutní či chronický)	25 %	6,1 %

Tabulka 12: Zkušenost s vybranými potížemi během studia a/nebo tlumočnické kariéry

Prevalenci potíží se sluchovým ústrojím se zabývala také studie AIIC, ovšem její výsledky ve srovnání s našimi lišily. Prevalence jednotlivých symptomů spojených se sluchovým ústrojím byla ve studii AIIC poměrně vysoká – např. s tinnitem se od začátku kariéry dle dat AIIC setkala necelých 40 % tlumočnicků, což je mnohem více, než ukazují naše data (17,6 %). Domníváme se, že tento rozdíl může být daný rozdílnými charakteristikami respondentů (v případě studie AIIC např. šlo pouze o členy této organizace) nebo také rozdílech v sestavování dotazníku. Bylo by vhodné provést v této oblasti další výzkumy a v budoucnu provést jejich metaanalýzu, která by měla mnohem vyšší výpovědní hodnotu.

Vrátíme-li se k našemu výzkumu, respondenti v dotazníku uváděli, které z potíží se objevily ještě před zahájením studia a/nebo kariéry a přetrvávaly po nějakou dobu během studia/kariéry. Pro ilustraci mohlo jít např. o tinnitus, který se u dané osoby objevil v dospívání a přetrvával i po začátku kariéry – dotazovali jsme se tedy na stavy, s nimiž se respondenti potýkali během studia a/nebo kariéry, ale vznikly ještě dříve.

Lze konstatovat, že respondenti měli již před začátkem studií a/nebo kariéry nejčastěji potíže s oboustranným tinnitem, zánětem středního ucha, částečnou ztrátou sluchu na jedno ucho a hyperakuzí. V rámci celkového vzorku se jedná ve všech případech o nižší jednotky procent, pouze v případě oboustranného tinnitu je to bezmála 10 %.

Ačkoliv cílem této práce nebylo dokázat příčinnou souvislost mezi tlumočením a potížemi se sluchovým ústrojím, považovali jsme za důležité zařadit do dotazníku otázku ohledně toho, které potíže respondentů se objevily až během studia a/nebo profesionální kariéry nebo se v této době výrazně zhoršily. Odpovědi by mohly posloužit mj. jako inspirace pro další výzkum.

Zjistili jsme, že k prvnímu výskytu potíží nebo k výraznému zhoršení potíží během studia a/nebo kariéry došlo celkem u 40 osob z 68 (58,9 %). Největší zastoupení měl oboustranný tinnitus, který se během studia tlumočnictví a/nebo kariéry objevil poprvé nebo výrazně zhoršil dokonce u poloviny tlumočnicků, kteří uvedli, že trpí nějakými potížemi se sluchovým ústrojím. Ani v případě jednostranného tinnitu není četnost prvního výskytu nebo výrazného zhoršení nízká – konkrétně u 26,5 % osob s potížemi se sluchovým ústrojím. Co se týče dalších potíží, u asi pětiny tlumočnicků se poprvé objevila nebo výrazně zhoršila během studia/kariéry hyperakuze, u akustického traumatu, částečné ztráty sluchu (jednostranné i oboustranné) a zánětu středního ucha (akutního i chronického) jsou hodnoty týkající se prvního výskytu nebo zhoršení podobné – pohybují se asi mezi deseti a patnácti procenty. Tabulku lze nalézt v kapitole 3.3.6.

Následně jsme se blíže podívali na skupinu respondentů, která uvedla první výskyt nebo zhoršení potíží během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry. Dle souhrnných dat a použitého scoringového systému měli v rámci této skupiny větší zastoupení tlumočníci věnující se více tlumočení se sluchátky oproti těm, kteří se více věnují tlumočení bez nich. Průměrná hodnota bodů přidělených kabinovému simultánnímu tlumočení byla 3,5, zatímco prezenčnímu konsektivnímu tlumočení pouze 2,0, ostatní typy získaly ještě nižší bodové hodnocení. Z hlediska délky praxe jsou ve zmíněné skupině nejvíce zastoupeny osoby s praxí 21 let a více (49,1 %), relativní hodnoty u dalších čtyř kategorií délky praxe: praxe 11 až 20 let: 13,2 %, praxe 5 až 10 let: 18,9 %, praxe méně než 5 let: 18,9 %. Většina těchto respondentů (65,4 %) tlumočí průměrně jednou nebo vícekrát týdně (cca 52 nebo více tlumočení za rok), z hlediska místa působení 24,5 % respondentů tlumočí primárně v ČR a/nebo SR, 30,2 % v institucích EU nebo jiných mezinárodních institucích v Evropě, 20,8 % v evropských zemích (mimo ČR/SR a instituce), 7,5 % v Austrálii, 7,5 % v Severní Americe a dva respondenti uvedli takovou

vlastní odpověď, kterou nebylo možné přiřadit jednoznačně k žádné z námi nabízených možností.

První výskyt a zhoršení potíží lze přičítat mnoha faktorům, mj. se některé potíže ze své podstaty mohou zhoršovat úměrně s věkem. To, že se potíže v dané době poprvé objevily nebo že se zhoršily, tak nemusí nikterak souviset s tlumočením. Naše práce bohužel nedisponuje dostatkem dat, abychom toto téma mohli dále zkoumat, pro zajímavost však uvedme alespoň subjektivní názor respondentů.

Dotazovali jsme se, zdali se domnívají, že příčinou alespoň jedné z potíží, které se u nich poprvé objevily během studia/kariéry, může být vykonávání tlumočnické profese, případně zda tlumočení dle jejich názoru mohlo zapříčinit zhoršení potíží, které již měli dříve. Kladně („určitě ano“, „spíše ano“) na tuto otázku odpovědělo 53,7 % dotazovaných, záporně („určitě ne“, „spíše ne“) 35,8 %. Zdůrazňujeme, že jde o subjektivní názor dotyčných a že pro potvrzení či vyvrácení příčinné souvislosti nemáme dostatek dat. Jak je uvedeno v kapitole 1.2.3, příčin potíží se sluchovým aparátem existuje celá řada a v některých případech etiologie není známa ani lékařům.

Pouze jeden respondent (0,4 %, N = 278) v dotazníkovém šetření uvedl, že musel tlumočnickou kariéru ukončit kvůli potížím se sluchovým ústrojím. Tento údaj je jistě pozitivní, nicméně je třeba ho interpretovat s opatrností, protože lze očekávat, že bývalí tlumočníci již buď nejsou členy profesních organizací, které mj. rozesílaly dotazníky, případně že z podstaty věci tak často nenavštěvují tlumočnické skupiny na sociálních sítích, kde byl dotazník také sdílen.

Co se týče rozhovorů, pouze 2 z 18 účastníků (11,1 %) při nich uvedli, že museli ukončit tlumočnickou kariéru kvůli potížím se sluchem – jednalo se o účastníka s výraznou ztrátou sluchu a o osobu se závažnými zdravotními potížemi, jejichž součástí byly i problémy spojené se sluchovým ústrojím.

3.5.3.2 *Sluchové potíže účastníků rozhovorů*

Účastníci rozhovorů z ČR i ze zahraničí uváděli nejrozličnější potíže se sluchem a sluchovým ústrojím (podrobněji viz 3.4.3), často se jednalo i o kombinaci dvou a více potíží. Mezi potíže, které v rozhovorech zaznívaly, patří tinnitus, částečná ztráta sluchu, zaléhání uší, hyperakuze, retrahované bubínky, autofonie, případně další poruchy sluchu.

Příběhy tlumočnicků byly velmi rozmanité, např. u některých se potíže objevily nebo zhoršily během pandemie covidu-19, kdy častěji dělali *remote* tlumočení a/nebo

častěji obecně nosili sluchátka. Nelze potvrdit, že toto bylo příčinou, nicméně někteří tlumočníci tuto souvislost zmiňovali.

Co se týče (zejména dočasné) ztráty sluchu, tlumočníci ji spojovali s různými příčinami – dle jejich slov se jednalo o následující případy: akutrauma; ponor a následný let; ale také například neléčená nemoc či infekce postihující (i) sluchové ústrojí. Nedisponujeme dostatkem dat, abychom tyto příčiny mohli jednoznačně potvrdit či vyvrátit.

Rozhovory potvrdily, že některé náhlé potíže (např. náhlá ztráta sluchu po prodělaném akutratu) se mohou samy či při včasném vyhledání odborníka upravit.

Tlumočníci často uváděli, že tinnitus se u nich horší při únavě a stresové zátěži, zhoršuje se u nich například po dni tlumočení. Obvykle také zmiňovali, že si na něj postupně zvykli, což je v souladu s tzv. habituací, o níž se v souvislosti s tinnitem mluví.

V případě „postupné“ ztráty sluchu obvykle trvalo, než si tlumočníci tento problém uvědomili a/nebo přiznali. Všimli si postupně např. toho, že se musejí při konverzaci s někým doptávat na to, co bylo řečeno, nebo že dobře neslyší osobu, která je k nim otočena zády.

Ukázalo se, že existují i aktivní konferenční tlumočníci, kteří kvůli částečné ztrátě sluchu v každodenním životě používají naslouchadla.

Doplňme ještě, že tlumočníci zmiňovali také významnou stresovou zátěž, kterou u nich potíže se sluchovým ústrojím zvláště zpočátku vyvolaly (podrobněji viz 3.4.6).

3.5.3.3 *Vliv potíží na tlumočení a strategie tlumočnicků*

Zhruba polovina tlumočnicků při rozhovorech (podrobněji viz 3.4.4) uvedla, že potíže se sluchovým ústrojím je při tlumočení nějak omezují (příp. omezovaly v minulosti, pokud se jedná o potíže, které již nyní nemají, nebo pokud se tlumočení z důvodu těchto potíží přestali věnovat). Ukázalo se tedy, že poměrně velká část dotazovaných tlumočnicků nemá dojem, že by je potíže při tlumočení omezovaly. Někteří tlumočníci také uváděli, že je potíže neomezují při tlumočení, jemuž se věnují, ale že pokud by měli tlumočit jinak (např. konsekutivně místo simultánně v kabině), je možné, že by se vliv potíží projevil.

Omezení se projevují zejména ve fázi poslechu a porozumění, v některých případech tlumočnickům zabírá více kapacity. Ve většině případů se ovšem domnívají, že to nemá vliv na výsledný produkt.

Z hlediska strategií, jak se s omezeními dotyční vyrovnávají, se ukázalo, že někteří tlumočníci s částečnou ztrátou sluchu se při simultánním tlumočení zaměřují na nastavení

basů na konzoli. Někdo také uvedl, že si kvůli svým potížím nastavuje zvuk na konzoli na vyšší hlasitost než dříve, nicméně celkově tlumočníci spíše mluvili o tom, že se snaží nastavovat si na konzoli hlasitost nižší, aby si sluch chránili.

Při konsektivním tlumočení mají tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím tendenci postavit se nebo si sednout tak, aby co nejlépe slyšeli (tedy např. na stranu, na které mají sluch dobrý/lepší, blíže k řečníkovi apod.) a viděli na řečnickova ústa, pokud potřebují odezírat. Někteří tlumočníci se sluchovými potížemi se konsektivnímu tlumočení záměrně spíše vyhýbají, vyhovuje jim více poslech v kabině, kde si zvuk nastaví dle svých potřeb.

Jeden tlumočník uvedl, že při tlumočení po telefonu zavírá oči, aby se lépe mohl soustředit na poslech a porozumění.

Případů, v nichž by tlumočnicka potíže se sluchovým ústrojím omezovaly natolik, že s tlumočnickou činností skončil, bylo v našem vzorku minimum.

3.5.4 Osvěta

Tematika osvěty se celkově prolíná se všemi výše zmíněnými tématy, nicméně osvětu v této oblasti považujeme za natolik důležitou, že jsme ji chtěli tímto způsobem zdůraznit a přiřadili jsme jí na začátku dvě samostatné výzkumné otázky, na které dále odpovíme:

4a) Říkají tlumočníci s potížemi se sluchovým ústrojím o daném problému kolegům?

4b) Věnují se ochraně sluchu vysokoškolské programy zaměřené na překladatelství a tlumočnictví?

Stejně jako výsledky výzkumu Hynes (Hynes in Phelan 2021) i naše rozhovory ukázaly, že existují tlumočníci, kteří se obávají, že by pro ně potíže se sluchovým ústrojím mohly v očích kolegů představovat „reputační problém“; ovšem stejně jako ve zmíněném výzkumu se i v našem výzkumu objevoval také zcela odlišný názor – zdá se, že mnozí tlumočníci o svých problémech mluví velmi otevřeně a nemají dojem, že by šlo o tabu, naopak se u svých kolegů setkali s pochopením a podporou.

Zdá se také, že více se o problematice ochrany sluchu obecně začalo mluvit v období pandemie covidu-19, kdy byli tlumočníci často nuceni pracovat v režimu *Remote*. s tím se pojí i osvěta na vysokých školách, která, jak soudíme z rozhovorů s účastníky, v minulém tisíciletí a obecně až do pandemie covidu-19 nebyla dostatečná, byť někteří vyučující se snažili studentům předávat alespoň základní doporučení ohledně ochrany

sluchu. V každém případě s pandemií se situace začala výrazným způsobem zlepšovat, což se ostatně odrazilo i na výzkumu (viz kapitola 2).

Na základě rozhovorů lze dále konstatovat, že zvláště tlumočníci se sluchovými potížemi, kteří vyučují na univerzitách, se snaží studenty edukovat. Za příklad dobré praxe považujeme blokovou výuku pro studenty prvních ročníků bakalářského studia překladatelství a tlumočnictví, jejíž součástí je problematika ochrany sluchu při tlumočení i v každodenním životě, jak blíže popsal jeden z účastníků rozhovoru.

3.6 Diskuze

Již v předchozích kapitolách jsme upozorňovali na omezení našeho výzkumu. Samotné téma této práce s sebou nese mnoho výzev, protože odborná literatura v oblasti v tlumočnictví se obvykle v souvislosti s tématy, v nichž hraje roli sluch, sice zaměřuje na poslech a porozumění a na technické a akustické podmínky a jejich vliv na proces a produkt tlumočení, ale problematiku sluchu jako takového, jeho ochrany, natož potíží se sluchem, zmiňuje spíše okrajově. Potíže se sluchem u tlumočnicků se jako předmět výzkumu začaly objevovat teprve nedávno, a to zejména ve spojitosti se vzestupem *remote* simultánního tlumočení během pandemie covidu-19. Množství zdrojů, z nichž bychom mohli čerpat, tedy bylo ve srovnání s jinými tématy výzkumu značně omezené a k našim závěrům nelze přistupovat dogmaticky. Aby bylo možné dojít k jasnějším a obecně platným stanoviskům, je nanejvýš žádoucí, aby v této oblasti vznikaly další výzkumy.

Velmi málo vědecky podložených informací máme zatím také o vlivu digitálně upraveného zvuku na sluchové ústrojí, proto jsme k dané oblasti přistupovali poměrně zdrženlivě. Považujeme za naprosto zásadní, aby se odborníci výzkumem zmíněného vlivu začali zabývat intenzivněji – tato problematika se ostatně potencionálně netýká pouze tlumočnicků, ale i široké veřejnosti.

Téma této práce zároveň velmi úzce souvisí s medicínou, museli jsme proto čerpat i z odborné literatury určené primárně lékařům, a ačkoliv jsme využili konzultace s primářem oddělení otorinolaryngologie krajské nemocnice a s dalšími lékaři, uvědomujeme si, že naše práce byla omezena absencí formálního medicínského vzdělání autorky a že k dostatečnému probádání tématu by byl nejvhodnější výzkumný projekt multidisciplinárního týmu.

Považujeme za důležité zmínit také problematiku kauzality. Snažili jsme se v naší práci na relevantních místech upozorňovat, že cílem nebylo dokázat příčinnou souvislost mezi tlumočením a potížemi se sluchem. Ačkoliv jsou dle našich výsledků někteří

tlumočníci s potížími se sluchem přesvědčeny, že tlumočnická profese na jejich potíže měla vliv, uvědomujeme si, že se jedná čistě o subjektivní názor. Domníváme se, že by bývalo vhodné poskytnout respondentům dotazníků prostor pro písemné zdůvodnění svých odpovědí, byť alespoň částečně jsme se této otázce následně věnovali s účastníky rozhovorů. Nicméně jak jsme nastínili v teoretické části, problémy se sluchovým ústrojím se pojí s řadou faktorů. Ani moderní medicína v některých případech přesnou etiologii nedokáže stanovit, takže na toto téma lze často pouze spekulovat.

Zmíněné souvisí i s právně složitou problematikou pracovních úrazů v případech osob samostatně výdělečně činných, kterou jsme zmiňovali v teoretické části. Ačkoliv jsme tuto otázku konzultovali s právníčkou, domníváme se, že by bylo vhodné, aby se jí zabývaly např. profesní organizace a doporučili tlumočnickům, jak mají postupovat (zda např. začlenit případnou újmu na zdraví do smlouvy s objednavatelem), protože rozsah této práce neumožňoval prozkoumat téma podrobněji a kontaktovat například více různých právníků. Dodejme však, že zde opět narážíme na to, že v mnoha případech potíží se sluchem nelze jednoznačně dokázat příčinu.

Dále je třeba upozornit na to, že ačkoliv se poměry do našeho dotazníkového šetření v porovnání s jinými diplomovými pracemi v našem oboru zapojil poměrně vysoký počet osob (téměř 300), je velmi složité vyvozovat z výsledků obecně platné závěry týkající se prevalence jednotlivých potíží se sluchovým ústrojím – z našich dat se zdá, že obecně četnost těchto problémů mezi tlumočnickými není natolik znepokojivá, jak naznačují některé jiné studie, nicméně by bylo třeba provést ještě rozsáhlejší šetření, zvláště pak v mimoevropských státech. Pro úplnost dodejme, že jistým otazníkem v našem výzkumu zůstávají také osoby, které v dotazníku na otázku ohledně zkušeností s potížími se sluchovým ústrojím během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry uvedly „nejsem si jistý/jistá“, byť ve vzorku nebyly zastoupeny nijak výrazně.

Uvědomujeme si také, že některé otázky v dotazníku mohly být formulovány jasněji, zvláště otázka ohledně typů tlumočení se ukázala jako problematická, nicméně věříme, že se nám pomocí zavedeného scoringového systému podařilo rozdíly v jejím pochopení vyvážit.

Co se týče rozhovorů, osmnáct účastníků byl na poměry diplomové práce velmi vysoký počet, takže se zdá, že o téma je mezi tlumočnickými zájem. Nicméně je třeba upozornit na to, že i přes vysoký počet účastníků se stále jedná o kvalitativní část našeho výzkumu – o rozmanité příběhy jednotlivců, a přestože jsme si na některých místech

dovolili uvést četnost týkající se určitých parametrů, nelze z rozhovorů vyvozovat jasné závěry platné pro všechny tlumočníky se zkušeností s potížemi se sluchovým ústrojím.

Téma sluchu a potíží se sluchovým ústrojím je skutečně velmi rozsáhlé a problémy, s nimiž se tlumočníci potýkají, do značné míry individuální, takže v jedné práci nelze postihnout vše, nicméně doufáme, že náš výzkum bude pro tlumočnickou komunitu přínosný a že se najdou jedinci, kteří na něj naváží.

4 Závěr

Tato diplomová práce se zabývala akustickými podmínkami při tlumočení, ochranou sluchu a potížemi se sluchovým ústrojím u tlumočnicků.

V teoretické části jsme se zaměřili na roli sluchu a akustických podmínek v historii tlumočení, dále jsme se zabývali sluchem a zvukem v modelech tlumočení a také tlumočením v současnosti. Kvalitní zvukový vstup je naprosto zásadním předpokladem nejen kvalitního tlumočení, ale také ochrany sluchu tlumočnicka. Důležitou roli zde hraje dodržování norem ISO a aktuálních doporučení profesních organizací.

Rozsáhlou kapitolu jsme věnovali sluchu z pohledu medicíny, neboť byla klíčová pro sestavování dotazníků a vedení rozhovorů. Popsali jsme základní anatomii ucha, fyziologii slyšení a také nejrozšířenější onemocnění sluchového ústrojí. Dále jsme zmínili nebezpečí poškození sluchu hlukem a ototoxickými látkami a krátce jsme se věnovali problematice pojištění. Domníváme se, že by bylo vhodné, kdyby profesní organizace k pojištění a příp. také tématu nemocí z povolání u tlumočnicků mohly vydat nějaké aktuální doporučení nebo stanovisko, protože se ukázalo, že se jedná o velmi složitou problematiku, která vyžaduje podrobnější zkoumání.

V další kapitole teoretické části jsme popsali základní typy sluchátek a zabývali jsme se tím, jaké (ne)výhody může mít odkrývání ucha či uší při tlumočení. Upozornili jsme na škodlivost dlouhodobého intenzivního zvuku ve sluchátkách a zmínili jsme potenciální nebezpečí digitálně upraveného zvuku, jemuž jsou tlumočníci vystaveni zejména v případě tlumočení přes videokonferenční platformy.

Dále jsme popsali dosavadní výzkum. Ten se v minulosti zaměřoval zejména na akustické podmínky a poslech a vliv těchto faktorů na kvalitu tlumočení. Přelomový výzkum publikovala v červnu 2020 organizace AIIC, jejíž studie se zabývala četností akustického šoku mezi konferenčními tlumočníky, kteří jsou členy této organizace (Ballantyne et al. 2020). s pandemií covidu-19 se začalo objevovat více studií o potížích se sluchovým ústrojím tlumočnicků, nicméně oblast je zatím poměrně neprobádaná.

Náš vlastní výzkum sestával z dotazníkového šetření čítajícího celkem 278 respondentů (česká verze: 138, anglická verze: 140) a polostrukturovaných rozhovorů s 18 tlumočníky, kteří mají zkušenost s potížemi se sluchovým ústrojím. Protože výsledky výzkumu byly shrnuty v kapitole 3.5, zmíníme níže jen několik klíčových zjištění a dále tento prostor budeme věnovat praktickým doporučením pro tlumočníky.

Výzkum mimo jiné ukázal, že nadpoloviční většina respondentů se při tlumočení setkala se situacemi, které jsou z hlediska akustiky a ochrany sluchu problematické (projev byl při prezenčním tlumočení bez sluchátek z daného místa slyšet příliš potichu; příliš hlučné prostředí akce; nekvalitní zvuk bránící porozumění; kolísající hlasitost; nutnost nastavení vyšší hlasitosti kvůli nedostatečnému odhlučnění). Dále se dokonce 41,0 % dotazovaných setkala s tím, že řečník do mikrofonu vydával nepříjemné zvuky nebo začal křičet. *Remote* tlumočení a hybridní akce byly – zejména kvůli špatné kvalitě zvuku – vnímány jako zvláště náročné.

Zjistili jsme také, že o ochranu sluchu se zajímá 69,3 % respondentů anglické verze dotazníku, ale pouze 17,4 % české verze. Z tlumočnicků, kteří uvedli, že během studia a/nebo kariéry měli nějaké potíže se sluchovým ústrojím, má zájem o ochranu sluchu a provádí nějaká preventivní opatření pouze asi polovina. Převážná většina respondentů českého dotazníku nechodí na vyšetření sluchu, respondenti anglického dotazníku vyšetření sluchu podstupují pravidelně či nepravidelně v 52,1 % případů.

Akutní či chronické potíže se sluchovým ústrojím během studia nebo kariéry zažilo 19,6 % respondentů českého dotazníku a 29,3 % anglického. Již před začátkem studia a/nebo kariéry šlo nejčastěji potíže s oboustranným tinnitem, zánětem středního ucha, částečnou ztrátou sluchu na jedno ucho a hyperakuzí. V rámci celkového vzorku se jednalo ve všech případech o nižší jednotky procent, pouze v případě oboustranného tinnitu byla četnost bezmála 10 %.

K prvnímu výskytu nebo zhoršení potíží během studia a/nebo kariéry došlo u 58,9 % dotazovaných s potížemi, přičemž 53,7 % se domnívá, že to mohlo souviset s tlumočením. Tento výzkum nedisponuje dostatkem dat, aby mohl potvrdit nebo vyvrátit příčinnou souvislost, etiologii potíží se sluchovým ústrojím navíc často nezná ani moderní medicína.

Potíže účastníků rozhovorů byly různé: tinnitus, částečná ztráta sluchu, zaléhání uší, hyperakuze, retrahované bubínky, autofonie, případně další poruchy sluchu. Zhruba polovinu účastníků rozhovorů potíže při tlumočení nějak omezují, což se projevuje zejména ve fázi poslechu a porozumění. Ve většině případů se ovšem domnívají, že to nemá vliv na výsledný produkt tlumočení.

Pouze jeden respondent dotazníku a dva účastníci rozhovoru museli kvůli problémům se sluchovým ústrojím ukončit tlumočnickou kariéru.

Zdá se, že osvěta v oblasti ochrany sluchu se zlepšuje zejména od pandemie covidu-19, zvláště pak tlumočníci se sluchovými potížemi, kteří vyučují na univerzitách,

se snaží studenty edukovat, nicméně si se domníváme, že na českém a slovenském trhu zatím dostatečná osvěta není.

I proto jsme se v Příloze 5 pokusili shrnout praktická doporučení pro tlumočníky týkající se ochrany sluchu. Vycházejí z odborné literatury, doporučení účastníků rozhovorů a také z vlastních zkušeností autorky.

Jedním z nejdůležitějších doporučení je, že tlumočník by se měl snažit nastavovat si na konzoli co nejnižší hlasitost. Měl by také zpozornět vždy, když se mění řečníci nebo když má v programu následovat video, protože hrozí výraznější změna hlasitosti. V takové chvíli si lze preventivně zvuk ztlumit nebo si například dát sluchátka dál od uší.

Z opatření v běžném životě bychom chtěli zdůraznit, že je vhodné omezit poslech hlasité hudby apod. ve sluchátkách a dávat si pozor na hlučná místa a akce, jakými jsou koncerty, noční kluby, ale také například silvestrovské oslavy s petardami. Doporučuje se používat špunty do uší – jsou navíc velmi skladné, takže je možné je mít vždy při sobě pro případ, že se člověk ocitne někde, kde je nečekaně hlučno.

Tlumočnickům chceme také doporučit, aby nepodceňovali sluchové a rovnovážné příznaky, protože u potíží se sluchovým ústrojím je často naprosto zásadní včasné zahájení léčby.

Doufáme, že budou tlumočnickům doporučení přínosná, a budeme rádi, když je například prostřednictvím tlumočnických skupin na sociálních sítích doplní o své tipy a postřehy. Náš souhrn považujeme za jakousi pracovní verzi, kterou bude možné doplňovat a opravovat podle toho, kam se bude ubírat výzkum a jaké nové výzvy nám tlumočnická profese přinese v budoucnu.

Zároveň bychom neradi v tlumočnických touto prací vyvolali dojem, že nebezpečí „číhá“ na každém kroku – věříme, že každý si z doporučení vybere, co uzná za vhodné, a bude k tématu přistupovat s jistým nadhledem.

Domníváme se, že tato práce ostatně ukázala i pozitivní stránku věci – je vidět, že existují i tlumočníci, kteří navzdory potížím se sluchovým ústrojím dále vykonávají svou práci na domácím trhu i v institucích EU.

Závěrem bychom chtěli ještě jednou poděkovat všem, kteří se na této práci jakkoliv podíleli, a všem, kteří se rozhodnou věnovat výzkumu akustických podmínek a ochrany sluchu v budoucnu, protože se jedná o téma, které se týká všech tlumočnicků.

Seznam použité literatury

Primární zdroje

AMATO, Amalia; BERTOZZI, Michela; BRAUN, Sabine; CABRERA MÉNDEZ, Gabriel; CAPIOZZO, Enrico; DANESE, Lisa; DAVITTI, Elena; GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, María Jesús; IGLESIAS FERNÁNDEZ, Emilia; MUÑOZ LÓPEZ, Juana; RUSSO, Mariachiara; SPINOLO, Nicoletta. *Handbook of Remote Interpreting – SHIFT in Orality*. Edited by AMATO, Amalia; SPINOLO, Nicoletta; GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, María Jesús. Bologna: University of Bologna, Department of Interpretation and Translation, 2018. ISBN 9788898010851. DOI: 10.6092/unibo/amsacta/5955.

AMATO, Amalia; BERTOZZI, Michela; BRAUN, Sabine; CABRERA MÉNDEZ, Gabriel; CAPIOZZO, Enrico; DANESE, Lisa; DAVITTI, Elena; GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, María Jesús; IGLESIAS FERNÁNDEZ, Emilia; MUÑOZ LÓPEZ, Juana; RUSSO, Mariachiara; SPINOLO, Nicoletta. *Remote Technologized Interpreting: Telephone-based and Video-based Remote Interpreting. Main Features and Shifts with On-site Bilateral Interpreting*. Bologna: University of Bologna, SHIFT in Orality Project, 2018. [online]. Dostupné z: <https://site.unibo.it/shiftinorality/en/project-outputs/report-2-remote-technologized-interpreting-telephone-based-and-video-based-remote-interpreting-main-features-and-shifts-with-on-site-bilateral-interpreting> [cit. 2024-08-13].

BADDELEY, Alan D. a HITCH, Graham J. The phonological loop as a buffer store: An update. Online. *Cortex*. 2019, roč. 112, s. 91-106. ISSN 0010-9452. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.cortex.2018.05.015>. [cit. 2024-01-03].

BADDELEY, Alan. *Exploring Working Memory: Selected works of Alan Baddeley*. London: Taylor and Francis, 2017. ISBN 1-351-61853-9.

BAIGORRI JALÓN, Jesús, Holly MIKKELSON a Barry Slaughter OLSEN. From Paris to Nuremberg: the birth of conference interpreting. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2014, 270 s. ISBN 978-90-272-5851-9.

BAIGORRI-JALÓN, Jesús. Conference Interpreting in the First International Labor

BAIGORRI-JALÓN, Jesús. Interpreters at the United Nations. A history. Universidad

BAKER, D. H.; VILIDAITE, G.; MCCLARNON, E.; VALKOVA, E.; BRUNO, A. et al. Binaural summation of amplitude modulation involves weak interaural suppression. Online. *Scientific Reports*. 2020, roč. 10, č. 1. ISSN 2045-2322. Dostupné z: <https://doi.org/10.1038/s41598-020-60602-5>. [cit. 2024-08-03].

BAKER, Mona. Interpreters and Translators in the War Zone. Online. *Translator*. 2010, roč. 16, č. 2, s. 197-222. ISBN 1905763239. ISSN 1355-6509. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13556509.2010.10799469>. [cit. 2023-09-29].

BALLANTYNE, Linda, ORLANDO, Marc, Philippe FOURNIER, Gabriella VERDI a Klaus ZIEGLER. *Acoustic Shocks Research Project: Final Report* [online]. International Association of Conference Interpreters, 2020, 1–35 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://aiic.org/uploaded/web/Acoustic%20Shocks%20Research%20Project.pdf>

BATTS, Shelley a STANKOVIC, Konstantina M. Tinnitus prevalence, associated characteristics, and related healthcare use in the United States: a population-level analysis. Online. *The Lancet Regional Health - Americas*. 2024, roč. 29. ISSN 2667193X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.lana.2023.100659>. [cit. 2024-08-19].

BERTIN, Christian. *Make Listening Safe. Standards for safe listening systems: situation analysis*. Online. WORLD HEALTH ORGANIZATION. World Health Organization. 2017. Dostupné z: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/documents/health-topics/deafness-and-hearing-loss/monograph_on_situation_analysis_and_background_for_standards_for_safe_listening_systems.pdf?sfvrsn=336b9823_5. [cit. 2024-03-31].

BONNER, Hayley; KHALIL, Eliane Bou; DELAHAYES, Barbara a KELLE, Laura. *Reference Guide to Remote Simultaneous Interpreting*. Online. Association internationale des interprètes de conférence, 2020. Dostupné z: <https://aiic.ch/wp-content/uploads/2020/05/aiic-ch-reference-guide-to-rsi.pdf>. [cit. 2024-08-20].

BYEON, Haewon. Associations between adolescents' earphone usage in noisy environments, hearing loss, and self-reported hearing problems in a nationally representative sample of South Korean middle and high school students. Online. *Medicine*. 2021, roč. 100, č. 3. ISSN 0025-7974. Dostupné z: <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000024056>. [cit. 2024-03-28].

CANIATO, Andrea. *[Speech at the UNESCO Week of Sound]*. Online. 2023. Dostupné z: https://www.linkedin.com/posts/andrea-caniato-04572921_andrea-caniato-voice-quality-in-online-activity-7028654897369600000-8K_I?utm_source=share&utm_medium=member_desktop. [cit. 2024-08-20].

CANIATO, Andrea. *The acoustic roots of “Zoom fatigue”*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/pulse/acoustic-roots-zoom-fatigue-andrea-caniato-fu2lf/>. [cit. 2024-08-20].

Conference (Washington, D. C., 1919). Online. Meta. 2005, roč. 50, č. 3, s. 987-996.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teorie a didaktika tlumočení. 1.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-7308-019-2.

ČEŇKOVÁ, Ivana. Úvod do teorie tlumočení. 2. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-09-9.

DE RIOJA, Lourdes. *Good sound, please.* Online. In: Lourdes De Rioja: International Interpreting Services. 2022. Dostupné z: <https://www.lourdesderioja.com/tag/andrea-caniato/>. [cit. 2024-08-20].

de Salamanca, 2004. ISBN 8478006435, 9788478006434.

DLOUHÁ, Olga a ČERNÝ, Libor. Foniatrie. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5411-9.

DOERR, Andrew. *Earbuds vs. Earphones: What's the Difference?* Online. In: KLIPSCH CANADA. Klipsch. B. r. Dostupné z: <https://www.klipsch.ca/blogs/learn/earbuds-vs-earphones-what>. [cit. 2024-07-28].

DOS SANTOS, T.; BORDIGA, P.; HUGONNET, C. a AVAN, P. Musique surcompressée, un risque auditif spécifique. *Acoustique et Techniques*. 2022, č. 99, s. 24–31.

ERICSSON, K. Anders; KRAMPE, Ralf Th. a TESCH-ROMER, Clemens. The Role of Deliberate Practice in the Acquisition of Expert Performance. *Psychological Review*. 1993, roč. 100, č. 3, s. 363-406.

FENCLOVÁ, Zdenka; HAVLOVÁ, Dana; VOŘÍŠKOVÁ, Michaela; URBAN, Pavel a ŽOFKA, Jan. *Nemoci z povolání v České republice v roce 2023*. Online. Praha: Státní zdravotní ústav, 2024. ISBN 1804-5960. Dostupné z: <https://szu.cz/wp-content/uploads/2024/05/V-roce-2023.pdf>. [cit. 2024-11-03].

FLEROV, Cyril. "Golden Ears, Golden Tongues: How interpreters should take care of the tools of their trade". AIIC, 2019 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://aiic.org/document/298/AIICBlog_Apr2019_FLEROV_Golden_Ears_Golden_Tongues_EN.pdf%20right%20click%20and%20Copy%20Link%20Location

FLIGOR, Brian J. a COX, L Clarke. Output Levels of Commercially Available Portable Compact Disc Players and the Potential Risk to Hearing. Online. *Ear and Hearing*. 2004, roč. 25, č. 6, s. 513-527. ISSN 0196-0202. Dostupné z: <https://doi.org/10.1097/00003446-200412000-00001>. [cit. 2024-03-31].

FLIGOR, Brian. Acoustic Trauma from Recreational Noise Exposures. Online. *AudiologyOnline*. 2018, article 23542. Dostupné

z: <https://www.audiologyonline.com/articles/acoustic-trauma-from-recreational-noise-23542>. [cit. 2024-08-19].

GERVER, David. Simultaneous and consecutive interpretation and human information processing. Online. 1971. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED084906.pdf>. [cit. 2024-08-13].

GILE, Daniel. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. 8. 2009. ISBN 9027288089. ISSN 0929-7316.

GOLDSMITH, Josh a BOWMAN, Naomi. *The Interpreter's Guide to Audio & Video*. Online. Techforword, 2021. Dostupné z: <https://learn.techforword.com/p/interpreters-guide-audio-video>. [cit. 2024-08-03].

HAHN, Aleš. *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi 2., doplněné a aktualizované vydání*. Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2607-1.

HALE, Sandra a Jemina NAPIER. *Research methods in interpreting: a practical resource*. Dotisk 2020. London: Bloomsbury, 2013, 267 s. ISBN 978-1-4411-6851-1.

HANZLOVÁ, Jitka a HEMZA, Jan. *Základy anatomie – nervový systém a čivy*. Online. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/zaklady_anatomie/zakl_anatomie_IV/index.html. [cit. 2024-08-19].

HARVARD HEALTH PUBLISHING® OF THE PRESIDENT AND FELLOWS OF HARVARD COLLEGE. *Tinnitus: Ringing in the ears and what to do about it*. Online. Harvard Health Publishing: Harvard Medical School. 2022. Dostupné z: https://www.health.harvard.edu/newsletter_article/tinnitus-ringing-in-the-ears-and-what-to-do-about-it. [cit. 2024-12-25].

HENDL, Jan, 2015. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Páté vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0981-2.

HIRSH, Ira J. Binaural summation- a century of investigation. Online. *Psychological Bulletin*. 1948, roč. 45, č. 3, s. 193-206. ISSN 1939-1455. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/h0059461>. [cit. 2024-08-03].

CHEN, Kou-Huang, Kow-Tong CHEN a Shih-Bin SU. An overview of occupational noise-induced hearing loss among workers: epidemiology, pathogenesis, and preventive measures. *Environmental Health and Preventive Medicine* [online]. Springer Nature, 2020, 31. 10. 2020, 25(65) [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: doi:10.1186/s12199-020-00906-0

CHOY, G.; HERMANN, D.; BRENNAN, R.L.; SCHNEIDER, T.; SHEIKHZADEH, H. et al. Subband-based acoustic shock limiting algorithm on a low-

resource DSP system. Online. In: *8th European Conference on Speech Communication and Technology (Eurospeech 2003)*. ISCA: ISCA, 2003, s. 2869-2872. Dostupné z: <https://doi.org/10.21437/Eurospeech.2003-42>. [cit. 2024-08-20].

CHROMÝ, Jan. *Práce s empirickými daty: příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. V Praze: Karolinum, [2014]. ISBN 978-80-246-2801-1. Dostupné také z: <http://search.mlp.cz/searchMKP.jsp?action=sTitul&key=4327163>.

ISSN 1492-1421. Dostupné z: <https://doi.org/10.7202/011609ar>. [cit. 2025-01-01].

JANDOVÁ, Pavla. *Barbara Moser-Mercerová a její přínos pro vývoj teorie tlumočení (teoretická studie)*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí práce Čenková, Ivana.

JARACH, Carlotta M.; LUGO, Alessandra; SCALA, Marco; VAN DEN BRANDT, Piet A.; CEDERROTH, Christopher R. et al. Global Prevalence and Incidence of Tinnitus. Online. *JAMA Neurology*. 2022, roč. 79, č. 9. ISSN 2168-6149. Dostupné z: <https://doi.org/10.1001/jamaneurol.2022.2189>. [cit. 2024-08-19].

JEŽEK, Martin. *Tinnitus: co neškodí, je akceptovatelné říká MUDr. Rottenberg*. Online. Medical Tribune. 2021. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/medicina/tinnitus-co-neskodi-je-akceptovatelné-rika-mudr-rottenberg/>. [cit. 2024-12-11].

JTPunion.org [online]. Praha: Jednota tlumočnicků a překladatelů, 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.jtpunion.org/>

Julia Poger. Online. B. r. Dostupné z: www.juliapoger.com. [cit. 2024-08-01].

KASÍK, Jan. *Nové technologie v tlumočení a budoucí vývoj tlumočnické profese*. Diplomová práce, vedoucí Ešnerová, Kateřina. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie, 2023.

KRUG, Etienne; ALARCOS CIEZA, Maria; CHADHA, Shelly; SMINKEY, Laura; MORATA, Thais; SWANEPOEL, DeWet; FUENTE, Adrian; WILLIAMS, Warwick; CERQUONE, Joseph; MARTINEZ, Ricardo; STEVENS, Gretchen; PEDEN, Margie; RAO, Sowmya; AGARWAL, Paras; ZEECK, Eighmey; BLADEY, Anna; ARUNDA, Malachi; NCUBE, Aileen. *Make Listening Safe*. Online. Ženeva: World Health Organization, 2015. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/177884/WHO_NMH_NVI_15.2_eng.pdf?sequence=1. [cit. 2024-08-20].

LAMBERT, Sylvie. Simultaneous interpreters: One ear may be better than two. Online. *TTR: traduction, terminologie, rédaction*. 1989, roč. 2, č. 1. ISSN 0835-8443. Dostupné z: <https://doi.org/10.7202/037040ar>. [cit. 2024-08-13].

LIŠKOVÁ, Martina. *Vzdělávání profesionálních tlumočnicků v České republice*. Diplomová práce, vedoucí Pokojová, Jana. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie, 2023.

MATSUSHITA, Kayo. How Remote Interpreting Changed the Japanese Interpreting Industry. Online. *INContext: Studies in Translation and Interculturalism*. 2022, roč. 2, č. 2. ISSN 2799-8592. Dostupné z: <https://doi.org/10.54754/incontext.v2i2.22>. [cit. 2024-08-13].

MCBRIDE, D I a WILLIAMS, S. Audiometric notch as a sign of noise induced hearing loss. Online. *Occupational and Environmental Medicine*. 2001, roč. 58, č. 1, s. 46-51. ISSN 1351-0711. Dostupné z: <https://doi.org/10.1136/oem.58.1.46>. [cit. 2024-08-19].

MCFERREN, Don. Acoustic Shock. Online. *Canadian Audiologist*. 2015, roč. 2, č. 2, s. odstavec 1. Dostupné z: <https://canadianaudiologist.ca/acoustic-shock/>. [cit. 2024-08-19].

MOORE, Brian C. J. a GLASBERG, Brian R. Modeling binaural loudness. Online. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2007, roč. 121, č. 3, s. 1604-1612. ISSN 0001-4966. Dostupné z: <https://doi.org/10.1121/1.2431331>. [cit. 2024-08-03]].

MOORE, Brian C. J.; GIBBS, Alexander; ONIONS, Grace a GLASBERG, Brian R. Measurement and modeling of binaural loudness summation for hearing-impaired listeners. Online. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2014, roč. 136, č. 2, s. 736-747. ISSN 0001-4966. Dostupné z: <https://doi.org/10.1121/1.4889868>. [cit. 2024-08-03].

MURGU, Dora. *The best headsets for remote interpreters & speakers*. Online. In: Interprefy. 2023. Dostupné z: <https://www.interprefy.com/resources/blog/the-best-headsets-for-rsi-interpreters#open>. [cit. 2024-08-20].

PALMER, Jerry a FONTAN, Victoria. 'Our ears and our eyes'. Online. Journalism. 2007, roč. 8, č. 1, s. 5-24. ISSN 1464-8849. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1464884907072419>. [cit. 2025-01-01].0

PHELAN, Mary (ed.). *Translation Ireland*. Dublin: Irish Translators' and Interpreters' Association, 2021. ISSN 1649-7767.

PÖCHHACKER, Franz, Nadja GRBIĆ, Peter MEAD a Robin SETTON. *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015. ISBN 978-0-415-63432-8.

PÖCHHACKER, Franz. *Introducing Interpreting Studies*. Second edition. Abingdon, Oxon: Routledge, 2016. ISBN 978-0-415-74272-6.

PRIESE, Sylvia; BRUHNEN, Christoph; VOSS, Daniel; PEISSIG, Jürgen a REITHMEIER, Eduard. The Need for Psychoacoustics in Active Noise Cancellation. In: *AIA-DAGA 2013 Merano, 39. Jahrestagung für Akustik*. Deutsche Gesellschaft für Akustik e.V. (DEGA), 2013, 1710–1713. ISBN 978-3-939296-05-8.

RABINOWITZ, Peter M. Noise-Induced Hearing Loss. Online. *Am Fam Physician*. 2000, roč. 61, č. 9, s. 2749-2756. Dostupné z: <https://www.aafp.org/pubs/afp/issues/2000/0501/p2749.html>. [cit. 2024-08-19].

RAWOOL, Vishakha W. a PARRILL, Madaline. Objective evaluation of binaural summation through acoustic reflex measures. Online. *International Journal of Audiology*. 2018, roč. 57, č. 7, s. 493-501. ISSN 1499-2027. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14992027.2018.1435914>. [cit. 2024-08-03].

Research in Sports Medicine: An International Journal. 2024, roč. 32, č. 5. 2024. ISSN 1543-8627.

REYNOLDS, George S. a STEVENS, S. S. Binaural Summation of Loudness. Online. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 1960, roč. 32, č. 10, s. 1337-1344. ISSN 0001-4966. Dostupné z: <https://doi.org/10.1121/1.1907903>. [cit. 2024-08-03].

SELESKOVITCH, Danica. *Interpreting for international conferences: problems of language and communication*. Washington: Pen and Booth, 1978.

SVOBODA, Daniel. *Tlumočení online – doporučení*. Online. Asociace konferenčních tlumočnicků. 2020. Dostupné z: <https://askot.cz/tlumoceni-online/>. [cit. 2025-01-03].

TAKEDA, Kayoko a Jesús BAIGORRI-JALÓN. *New insights in the history of interpreting*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2016, 278 s. ISBN 978-90-272-5867-0.

THEMANN, Christa L. a Elizabeth A. MASTERSON. Occupational noise exposure: A review of its effects, epidemiology, and impact with recommendations for reducing its burden. *The Journal of the Acoustical Society of America* [online]. 2019, 146(5) [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: doi:10.1121/1.5134465

ToP (tlumočení-překlad) [online]. Praha: Jednota tlumočnicků a překladatelů, 2022 [cit. 2023-09-29]. ISSN 2336-8888. Dostupné z: <https://www.jtpunion.org/wp-content/uploads/2022/09/ToP-145-podzim-2022.pdf>

Ucho II. Online. Informační systém Masarykovy univerzity. 2024. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/med/podzim2020/ZLOT0711p/um/UCHO_II_podzim_2020-2021_den1.pdf. [cit. 2024-11-03].

VALVODA, Jaroslav. Nedsolýhavost. Online. *Medicína pro praxi*. 2007, roč. 4, č. 12, s. 514–518. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/med/2007/12/07.pdf>. [cit. 2024-08-19].

VAN BEURDEN, Maarten; BOYMANS, Monique; VAN GELEUKEN, Mirjam; OETTING, Dirk; KOLLMEIER, Birger et al. Uni- and bilateral spectral loudness summation and binaural loudness summation with loudness matching and categorical loudness scaling. Online. *International Journal of Audiology*. 2021, roč. 60, č. 5, s. 350-358. ISSN 1499-2027. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14992027.2020.1832263>. [cit. 2024-08-03].

VAN NIEKERK, Leonor da Conceição. *Perception vs Reality: How First-hand Experience During the Covid-19 Pandemic Has Influenced Spoken-language Conference Interpreters' Attitudes Towards Remote Simultaneous Interpreting in Africa*. 2023. Research Report (Masters in Translation, Interpreting). University of the Witwatersrand, Faculty of Humanities, School of Literature, Language and Media, Translation Department. Supervisor: Professor Alice Leal. [online]. Dostupné z: <https://wiredspace.wits.ac.za/server/api/core/bitstreams/4f47318a-0d4c-4b2a-8581-a76272ec74bf/content> [cit. 2024-08-13].

VOLENOVÁ, Eva. *Teoretické predikce vlivu zašuměného kanálu na tlumočnickův výkon při simultánním tlumočení a jejich empirické ověření*. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí práce Čeňková, Ivana.

VYŠINSKÝ, Tomáš. *Zvuková technika a elektroakustika*. Online. Portál inovace vyššího odborného vzdělávání, 2020. Dostupné z: <https://www.vover.cz/odz/tech/586/page00.html>. [cit. 2024-08-03].

WANG, Jihong. 'Telephone interpreting should be used only as a last resort.' Interpreters' perceptions of the suitability, remuneration and quality of telephone interpreting. Online. *Perspectives*. 2017, roč. 26, č. 1, s. 100-116. ISSN 0907-676X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0907676X.2017.1321025>. [cit. 2024-08-13].

WANG, Weihua; YELLAMSETTY, Anusha; EDMONDS, Robert M.; BARCAVAGE, Shaun R. a BAO, Shaowen. COVID-19 vaccination-related tinnitus is associated with pre-vaccination metabolic disorders. Online. *Frontiers in Pharmacology*. 2024, roč. 15. ISSN 1663-9812. Dostupné z: <https://doi.org/10.3389/fphar.2024.1374320>. [cit. 2024-08-12].

WIDEN, StephenE; BÅSJÖ, Sara; MÖLLER, Claes a KÄHÄRI, Kim. Headphone listening habits and hearing thresholds in swedish adolescents. Online. *Noise and Health*. 2017, roč. 19, č. 88. ISSN 1463-1741. Dostupné z: https://doi.org/10.4103/nah.NAH_65_16. [cit. 2024-03-28].

ZIEGLER, Klaus. Technical study on transmission of sound and image through cloud-based systems for remote interpreting in simultaneous mode (Remote Simultaneous Interpreting - RSI). *AIIC* [online]. Ženeva: AIIC, 2019, 2019 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: https://aiic.org/document/4862/Report_technical_study_RSI_Systems_2019.pdf

ZUMMEROVÁ KOTASKOVÁ, Adéla. *Kvalita zvuku a ochrana sluchu online*. Online. In: ASKOT. 2023. Dostupné z: <https://askot.cz/kvalita-zvuku-a-ochrana-sluchu-online/>. [cit. 2024-08-20].

Sekundární zdroje

About the Vaccine Adverse Event Reporting System. Online. Centers for Disease Control and Prevention. 2024. Dostupné z: https://www.cdc.gov/vaccine-safety-systems/vaers/?CDC_AAref_Val=https://www.cdc.gov/vaccinesafety/ensuringsafety/monitoring/vaers/index.html. [cit. 2024-08-19].

AIIC Staff Interpreters' Committee resolution of 01 September 2022. Online. In: AIIC. 2024. Dostupné z: https://aiic.org/document/10559/CdP_Resolution_Auditory%20Health_FINAL_Sept22.pdf. [cit. 2024-08-20].

AIIC. Global threats to interpreters' auditory health: symptoms of damage to the auditory system of conference interpreters reported by interpreters worldwide since the advent of widespread recourse to remote simultaneous interpretation platforms and videoconferencing systems. Online. 2022. [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: https://aiic.org/document/10559/CdP_Resolution_Auditory%20Health_FINAL_Sept22.pdf.

AIIC. Guidelines for speakers. Online. 2015. [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://aiic.org/document/4370/>.

AIIC. Ženeva: International Association of Conference Interpreters. Online. 2019 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://aiic.org/>

AKG. K15. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.akg.com/headphones/professional-headphones/K15.html> [cit. 2025-01-03].

American Speech-Language-Hearing Association. Online. 2024. Dostupné z: www.asha.org. [cit. 2024-08-20].

APPLE INC. *Headphone notifications on your iPhone, iPod touch, or Apple Watch*. Online. APPLE INC. Apple. 2024. Dostupné z: <https://support.apple.com/en-us/108968>. [cit. 2024-03-31].

ASKOT. Praha: Asociace konferenčních tlumočnicků. Online. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://askot.cz/>.

BADALEC, Petra. *5 poznatků z panelové diskuze „Jak se po covidu změnilo tlumočení“*. Online. In: ASKOT. 2023. Dostupné z: <https://askot.cz/tlumoceni-po-covidu/>. [cit. 2024-08-20].

BOWMAN, Naomi. *Sound Like a Pro – Audio Basics for Remote Interpreting*. Online. In: DS-Interpretation, Inc. 2023. Dostupné z: <https://www.ds-interpretation.com/blog/2023/2/15/sound-like-a-pro-audio-basics-for-remote-interpreting>. [cit. 2024-08-20].

Česká společnost pro jakost. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.csq.cz/infocentrum/odborne-clanky/detail/co-je-uzitecne-vedet-o-normach-a-dalsich-dokumentech%20-%20Pekov%C3%A11%202020>. [cit. 2025-01-03].

DE KOCKS, Bryn. *Open Back vs Closed Back Headphones (Which do you need?)*. Online. In: Audiostance. 2022. Dostupné z: <https://www.audiostance.com/open-back-vs-closed-back-headphones/>. [cit. 2024-08-20].

Diotic. Online. In: American Psychological Association. 2024. Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/diotic>. [cit. 2024-08-20].

DOWLING, Stephen. *Just how loud is a rocket launch?* Online. BBC. 2023. Dostupné z: <https://www.bbc.com/future/article/20230306-just-how-loud-is-a-rocket-launch>. [cit. 2024-08-19].

European Commission. Online. European Commission. 2024. Dostupné z: https://commission.europa.eu/document/download/feeb169b-23e2-4c26-860d-6ad647c64388_en?filename=technical-specifications-for-conference-rooms-with-simultaneous-interpreting_2024_en.pdf. [cit. 2025-01-03].

EUROSTAT. International Standard Classification of Education (ISCED). Online. Eurostat. 2011. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_Standard_Classification_of_Education_\(ISCED\)#Implementation_of_ISCED_2011_.28levels_of_education.29](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)#Implementation_of_ISCED_2011_.28levels_of_education.29) [cit. 2025-05-01].

GUIDUCCI, Cristian, CANIATO, Andrea (ed.). *Headsets Won't Work Miracles: Here is How Digital Sound Gets Degraded in the 21st Century*. Online. 2020. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/pulse/headsets-wont-work-miracles-here-how-digital-sound-gets-caniato/?trackingId=W0gGwJSHQASC905l8lPf4g%3D%3D>. [cit. 2024-08-20].

HD 300 PROtect. Online. SENNHEISER ELECTRONIC SE & CO. KG. Sennheiser. 2024. Dostupné z: <https://www.sennheiser.com/en-us/catalog/products/headphones/hd-300-pro/hd-300-protect-506898>. [cit. 2024-08-20].

How to find the perfect interpreting headphones. Online. Techforword. 2021. Dostupné z: <https://www.techforword.com/blog/how-to-find-the-perfect-interpreting-headphones>. [cit. 2024-08-20].

Interpreter headphones. Online. ROBERT BOSCH SINGLE MEMBER S.A. Bosch Security and Safety Systems. 2023. Dostupné z: <https://commerce.boschsecurity.com/nlexp/en/Interpreter-headphones/p/F.01U.376.896/>. [cit. 2024-08-20].

ISO 20109:2016. *Simultaneous interpreting — Equipment — Requirements*. Ženeva, Švýcarsko: International Organization for Standardization, 2016.

ISO 22259:2019. *Conference systems — Equipment — Requirements*. Ženeva, Švýcarsko: International Organization for Standardization, 2019.

ISO 24019:2020. *Simultaneous interpreting delivery platforms — Requirements and recommendations*. Ženeva, Švýcarsko: International Organization for Standardization, 2020.

ISO 532-2:2017. *Acoustics — Methods for calculating loudness: Part 2: Moore-Glasberg method*. Ženeva, Švýcarsko: International Organization for Standardization, 2017.

LIMITEAR LTD. *LimitEar — Listen carefully*. Online. B. r. Dostupné z: <https://www.limitear.com/>. [cit. 2024-07-27].

MERRITT, David. *How To Enable Sidetone On A Jabra Headset*. Online. In: Headset Advisor. 2022. Dostupné z: https://headsetadvisor.com/blogs/headset/how-to-enable-sidetone-on-a-jabra-headset?srsId=AfmBOop1f6_z0VVFpW55C4Sz_WcymCk4EJzeps1G_LzhBww1rTe3i4Bb. [cit. 2024-08-20].

Method and system for acoustic shock protection (EP). GN Hearing AS. Přihl.: 2004. Uděl.: 2021. EP1471767A2. Dostupné také z: <https://patents.google.com/patent/EP1471767A2/un>.

Národní zdravotnický informační portál [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2024 [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz>. ISSN 2695-0340.

Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., nařízení vlády, kterým se stanoví seznam nemocí z povolání – znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 3. 11. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-290#f1658603>

NENUTIL, Libor. *Jak na Zoomu získat lepší zvuk (návod)*. Online. In: ASKOT. 2022. Dostupné z: <https://askot.cz/zoom-nastaveni-zvuku/>. [cit. 2024-08-20].

Noise-cancelling. Online. In: Collins Online Dictionary. 2024. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/noise-cancelling>. [cit. 2024-08-20].

PeakStop, SafeTone, IntelliTone...what?!. Online. In: GN GROUP. Jabra. 2015. Dostupné z: <https://www.jabra.com/blog/peakstop-safetone-intellitone-what/>. [cit. 2024-08-20].

Pojistné podmínky pro rizikové životní pojištění Elán. Komerční pojišťovna, 2024.

Questions and answers on the mandate for new safety standards for personal music players. 2009. In: DIRECTORATE-GENERAL FOR COMMUNICATION. *European Commission* [online]. 2024 [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_09_1364

Resources: Equipment requirements (on-site & remote) conference interpreting. Online. AIIC. 2023. Dostupné z: <https://aiic.org/company/roster/companyRosterDetails.html?companyId=13416&companyRosterId=120>. [cit. 2024-08-20].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 21 Cdo 3061/2020, ECLI:CZ:NS:2022:21.CDO.3061.2020.1

Simultánní blekotání. Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/133763616674268/>. [cit. 2024-08-19].

Stanovisko (Rc) Nejvyšší soud ČR – kolegium ze dne 12.03.2014 sp. zn. Cpjn 14/2014 In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-11-3]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

ŠAFAŘÍKOVÁ, Kateřina. Tlumočnickům došla trpělivost s europoslanci. Úřadují i z lodě na moři, popisuje Češka. Online. In: Aktuálně.cz. 2022. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/tlumocnikum-dosla-trpelivost-s-europoslanci/r~404ba05014bc11ed8c6f0cc47ab5f122/>. [cit. 2025-01-01].

Vyhláška č. 359/2009 Sb. In: *Sbírka zákonů*. 2009.

What is Active Noise Cancellation? Online. In: Bang & Olufsen. 2024. Dostupné z: <https://www.bang-olufsen.com/en/us/story/active-noise-cancellation>. [cit. 2024-08-20].

WHITE, Chris. The one good thing about being deaf is I don't hear Dee's orders!: BBC War reporter John Simpson reveals how he copes with hearing loss caused by a bomb blast. Online. In: Daily Mail Online. 2012. Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/health/article-2083563/BBC-War-reporter-John-Simpson-reveals-cope-hearing-loss.html>. [cit. 2025-01-01].

WHO-ITU. *Safe listening devices and systems: a WHO-ITU standard*. Švýcarsko: World Health Organization and International Telecommunication Union, 2019. ISBN 978-92-4-151527-6.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schématický nákres anatomie ucha

Zdroj: VYŠINSKÝ, Tomáš. Zvuková technika a elektroakustika. Online. Portál inovace vyššího odborného vzdělávání, 2020. Dostupné z: <https://www.vovcr.cz/odz/tech/586/page00.html>. [cit. 2024-08-03]

Obrázek 2: Správné zavádění špuntů dle WHO

Zdroj: KRUG, Etienne; ALARCOS CIEZA, Maria; CHADHA, Shelly; SMINKEY, Laura; MORATA, Thais; SWANEPOEL, DeWet; FUENTE, Adrian; WILLIAMS, Warwick; CERQUONE, Joseph; MARTINEZ, Ricardo; STEVENS, Gretchen; PEDEN, Margie; RAO, Sowmya; AGARWAL, Paras; ZEECK, Eighmey; BLADEY, Anna; ARUNDA, Malachi; NCUBE, Aileen. *Make Listening Safe*. Online. Ženeva: World Health Organization, 2015. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/177884/WHO_NMH_NVI_15.2_eng.pdf?sequence=1. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 3: (zleva) cirkumaurální, supraaurální, standardní pecková, intraaurální špuntová

Zdroj: Cirkumaurální: Sony Noise Cancelling WH-1000XM5, černá. Online. In: Alza.cz. 2024. Dostupné z: <https://m.alza.cz/sony-noise-cancelling-wh-1000xm5-cerna-model-2022-d7151070.htm>. [cit. 2024-08-20].

Supraaurální: Sennheiser HP02-100. Online. In: Alza.cz. 2024. Dostupné z: https://m.alza.cz/sennheiser-hp02-100-levne-d7943983.htm?kampan=adwav_audio-video_dsa_all_audio-video_sluchatka_c_1003753__678667633829~134361544222~&gclid=CjwKCAjwnei0BhB-EiwAA2xuBn1S6OPUgUeG-uToKOWw7baijUD4GKTuTp5kJEk9Oq4JtY-aGuOv0BoCoeIQAvD_BwE. [cit. 2024-08-20].

Standardní pecková: Koss KE/5 černá. Online. In: Alza.cz. 2024. Dostupné z: <https://www.alza.cz/koss-ke-5-cerna-d245504.htm>. [cit. 2024-08-20].

Intraaurální špuntová: Sony MDR-EX155AP, černá. Online. In: Alza.cz. 2024. Dostupné z: <https://m.alza.cz/sony-mdr-ex155ap-cerna-d5226645.htm>. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 4: sluchátka uzavřená (vlevo) a otevřená (vpravo)

Zdroj: DE KOCKS, Bryn. *Open Back vs Closed Back Headphones (Which do you need?)*. Online. In: Audiostance. 2022. Dostupné z: <https://www.audiostance.com/open-back-vs-closed-back-headphones/>. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 5: Princip destruktivní interference

Zdroj: KUBERA, Miroslav; NEČAS, Tomáš a BENEŠ, Vojtěch. *E-manuel.cz – online učebnice fyziky pro gymnázia*. Online. Brno: Gymnázium Matyáše Lercha, Brno; Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše; Masarykova univerzita Brno, 2022. Dostupné z: <https://e-manuel.cz/>. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 6: Princip tzv. hard-clippingu

Zdroj: JOAQUIN HEIDUSKA, Cyrus. *Distortion, Clipping, and Square Waves*. Online. In: Compressor Reviews. 2024. Dostupné z: <https://www.ovnilab.com/articles/clipping.shtml>. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 7: Vlevo účastník připojující se online (dynamická komprese), vpravo účastník v místě konání konference

Zdroj: Archiv A. Caniata, použito se souhlasem autora.

Obrázek 8: Kompresní distorze

Zdroj: DesbWit. *A graph of a waveform and the distorted version of the same waveform*. Online. In: Wikipedia: The Free Encyclopedia. 2013. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Distortion#/media/File:Distortion_waveform.svg. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 9: Ukázka možnosti nastavení přirozenějšího zvuku (Zoom)

Zdroj: NENUTIL, Libor. *Jak na Zoomu získat lepší zvuk (návod)*. Online. In: ASKOT. 2022. Dostupné z: <https://askot.cz/zoom-nastaveni-zvuku/>. [cit. 2024-08-20].

Obrázek 10: Věk respondentů (AS = akustický šok), studie AIIC

Zdroj: BALLANTYNE, Linda, ORLANDO, Marc, Philippe FOURNIER, Gabriella VERDI a Klaus ZIEGLER. *Acoustic Shocks Research Project: Final Report* [online]. International Association of Conference Interpreters, 2020, 1–35 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://aiic.org/uploaded/web/Acoustic%20Shocks%20Research%20Project.pdf>

Obrázek 11: Délka praxe v letech (AS = akustický šok), studie AIIC

Zdroj: BALLANTYNE, Linda, ORLANDO, Marc, Philippe FOURNIER, Gabriella VERDI a Klaus ZIEGLER. *Acoustic Shocks Research Project: Final Report* [online]. International Association of Conference Interpreters, 2020, 1–35 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://aiic.org/uploaded/web/Acoustic%20Shocks%20Research%20Project.pdf>

Obrázek 12: Symptomy, s nimiž se tlumočníci setkali od začátku kariéry (AS = akustický šok), studie AIIC

Zdroj: BALLANTYNE, Linda, ORLANDO, Marc, Philippe FOURNIER, Gabriella VERDI a Klaus ZIEGLER. *Acoustic Shocks Research Project: Final Report* [online]. International Association of Conference Interpreters, 2020, 1–35 [cit. 2023-01-10].

Dostupné

z:

<https://aiic.org/uploaded/web/Acoustic%20Shocks%20Research%20Project.pdf>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Ztráta sluchu v dB.....	39
Tabulka 2: Příklad času poslechu za týden u prvního módu dle WHO (dospělé osoby)	57
Zdroj: THEMANN, L. Christa. <i>Typical audiometric "noise notch"</i> . Online. In: Wikimedia Commons. 2022. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=116337043 . [cit. 2024-08-19].	
Tabulka 3: Příklad času poslechu za týden u druhého módu dle WHO (citlivé osoby, děti)	57
Zdroj: THEMANN, L. Christa. <i>Typical audiometric "noise notch"</i> . Online. In: Wikimedia Commons. 2022. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=116337043 . [cit. 2024-08-19].	
Tabulka 4: Problematické situace při tlumočení se sluchátky	100
Tabulka 5: Další problematické situace při tlumočení se sluchátky.....	100
Tabulka 6: Problematické situace při tlumočení bez sluchátek	101
Tabulka 7: Další problematické situace při tlumočení bez sluchátek.....	101
Tabulka 8: Potíže, které se poprvé objevily ještě před začátkem studia a/nebo kariéry.....	105
Tabulka 9: Potíže, které se poprvé objevily ještě před začátkem studia a/nebo kariéry (vlastní odpovědi).....	105
Tabulka 10: Vybrané potíže, které se poprvé objevily až během studia a/nebo kariéry nebo se v té době výrazně zhoršily.....	106
Tabulka 12: Zkušenost s vybranými potížemi během studia a/nebo tlumočnické kariéry	108
Tabulka 12: Zkušenost s vybranými potížemi během studia a/nebo tlumočnické kariéry	163

Seznam grafů

Graf 1: Sluchové pole	37
Zdroj: THEHAPPYV. CC BY-SA 3.0. <i>Sluchové pole - Graf</i> . Online. In: Wikimedia Commons. 2013. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9f/Sluchov%C3%A9_pole_-_Graf.png . [cit. 2024-08-19]	
Graf 2: Příklad audiogramu (tónová audiometrie).....	38
Zdroj: THEMANN, L. Christa. <i>Typical audiometric "noise notch"</i> . Online. In: Wikimedia Commons. 2022. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=116337043 . [cit. 2024-08-19].	
Graf 3: Věkové rozložení (N = 278).....	87
Graf 4: Vzdělání respondentů (N = 278)	88
Graf 5: Délka tlumočnické praxe respondentů (N = 278)	88
Graf 6: Dotazování se na akustické podmínky předem (český dotazník, na otázku odpovědělo: 107).....	93
Graf 7: Dotazování se na akustické podmínky předem (anglický dotazník, na otázku odpovědělo: 132).....	94
Graf 8: Zájem o ochranu sluchu při tlumočení (anglický dotazník: N ₂ = 140, český d.: N ₁ = 138)	96
Graf 9: Preventivní opatření v rámci ochrany sluchu (anglický dotazník: N ₂ = 140, český d.: N ₁ = 138)	97
Graf 10: Subjektivní vnímání frekvence vystavení podmínkám, které by mohly ohrožovat sluch (český dotazník, N ₁ = 138).....	102
Graf 11: Subjektivní vnímání frekvence vystavení podmínkám, které by mohly ohrožovat sluch (anglický dotazník, N ₂ = 140)	102
Graf 12: Akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry (český dotazník, N ₁ = 138)	104
Graf 13: Akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry (anglický dotazník, N ₂ = 140).....	104

Archiv diplomantky

Audionahrávky rozhovorů s tlumočníky a studenty tlumočnictví označeny přiřazeným písmenem a číslem *(na vyžádání k dispozici pro další výzkum na akademické půdě)*

Podepsané informované souhlasy od účastníků rozhovorů

Odpovědi všech respondentů obou dotazníků ve formátu dvou tabulek vytvořených v tabulkovém procesoru (jedna tabulka pro český dotazník a druhá pro dotazník v angličtině, „surová data“) *(na vyžádání k dispozici pro další výzkum na akademické půdě)*

Seznam zkratek

AFNOR	Francouzská normalizační organizace
AI	Umělá inteligence
AIIC	Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků
ANC	Aktivní potlačení hluku
AS	Akustický šok
ASKOT	Asociace konferenčních tlumočnicků
BBC	British Broadcasting Corporation
ČSN	Česká technická norma
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DG SCIC	Generální ředitelství pro tlumočení Evropské komise
DSA®	Daily sound allowance
EMCI	European Masters in Conference Interpreting
HD	High definition
HDM®	Hearing dose management®
HL	Hearing level
ISCED	Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání
ISO	Mezinárodní organizace pro normalizaci
ITU	Mezinárodní telekomunikační unie
JTP	Jednota tlumočnicků a překladatelů
KT	Konsekutivní tlumočení
MOP	Mezinárodní organizace práce
OAE	Otoakustické emise
ORL	Otorinolaryngologie
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
P	Překlad, příp. překladatelství (dle kontextu)
PNC	Pasivní potlačení hluku
PR	Public relations
RSI	<i>Remote</i> simultánní tlumočení
SISI	Short increment sensitivity index
SPL	Sound pressure level

ST	Simultánní tlumočení
T	Tlumočení, příp. tlumočnictví (dle kontextu)
USB	Universal Serial Bus
WHO	Světová zdravotnická organizace

Příloha 1: Informovaný souhlas k rozhovorům

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Tento výzkum je součástí diplomové práce Bc. Karolíny Sýkorové, studentky Ústavu translatologie FF UK, na téma *Sluch v tlumočnické profesi (aneb Uši jako rys až do důchodu?)*. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, s jakými potížemi se sluchem a sluchovým ústrojím tlumočníci mají zkušenosti a jak to ovlivnilo či ovlivňuje jejich práci.

Cílem diplomové práce je zjistit, v jakých podmínkách při konsekutivním a simultánním tlumočení tlumočníci pracují (či během své kariéry pracovali), jak tyto podmínky ovlivňují (či ovlivnily) jejich sluch, zda a jak o svůj sluch pečují (či pečovali) a jak případné poruchy sluchu ovlivňují (či ovlivnily) jejich práci. Práce si tedy klade za cíl zmapovat situaci v široké tlumočnické populaci a na základě výsledků z dotazníků a polostrukturovaných rozhovorů provést analýzu dopadů a pokusit se formulovat konkrétní doporučení jak pro organizátory tlumočnických akcí, tak pro řečníky, posluchače, techniky a především pro samotné tlumočníky.

Tato část výzkumu spočívá ve vedení polostrukturovaných rozhovorů se současnými či bývalými tlumočníky, kteří během studia tlumočnictví a/nebo během profesionální tlumočnické kariéry měli nějaké akutní nebo chronické potíže se sluchem nebo sluchovým ústrojím (např. tinnitus, hyperakuze, zánět středního ucha, částečná ztráta sluchu apod.).

Rozhovory jsou individuální, probíhají online a trvají zhruba 30 minut. Každý rozhovor je nahráván, přičemž nahrávky budou využity výhradně pro účely výzkumu v rámci uvedené diplomové práce, případně v rámci dalšího výzkumu na akademické půdě. Přepisy relevantních částí rozhovorů budou použity v diplomové práci v anonymizované podobě, každý účastník bude uveden pouze pod písmenem a/nebo číslem. Veškeré přepisy budou uvedeny v mužském rodě nehledě na pohlaví respondenta, aby se lépe zachovala anonymita, a citlivé údaje (např. názvy konkrétních právnických osob či jména osob fyzických) budou vynechány. Příklad přepisu: „Pracovala jsem tenkrát pro firmu *Nejlepší firma v Praze*, s kolegou Petrem Novákem jsme

tlumočili valnou hromadu.“ => „Pracoval jsem tenkrát pro firmu [název], s kolegou [jméno] jsme tlumočili valnou hromadu.“

Autorka se zavazuje obsah nahrávek a přepisů přiměřeným způsobem chránit proti šíření a zneužití a zajistit ochranu veškerých osobních údajů. Nahrávky budou uloženy v archivu autorky práce a mohou být případně použity pouze pro další výzkum na akademické půdě, nikoliv však k jiným účelům.

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat správkyni údajů (autorku práce) o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat, a že mohu požádat správkyni údajů (autorku práce) o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Jméno, podpis:

Informed consent to participation in research and personal data processing

Information about the research:

This research is part of the MA thesis of Bc. Karolína Sýkorová, a student at the Institute of Translation Studies, Faculty of Arts, Charles University, on the topic, “Hearing in the Interpreting Profession: Perfect Ears until Retirement?”. The main aim of the research is to explore what kind of hearing and auditory system problems interpreters experience and how these issues affect their work.

The aim of the MA thesis is to explore what kinds of consecutive and simultaneous interpreting working conditions interpreters experience (or have experienced in the past if they no longer work as interpreters), how these conditions affect (or have affected) their hearing, whether and how they take (or have taken) care of their hearing, and how hearing problems affect (or have affected) their work. The aim of this paper is therefore to map the situation among interpreters in general and, based on the conclusions drawn from the survey and semi-structured interviews, to conduct an impact analysis with the aim of formulating concrete recommendations for event organisers, as well as for speakers, audiences, technicians and, above all, for the interpreters themselves.

This part of the research includes conducting semi-structured interviews with current or former interpreters who, during their interpreting studies and/or professional interpreting career, have had some kind of acute or chronic hearing issues or auditory system problems (e.g. tinnitus, hyperacusis, otitis media, partial hearing loss, etc.).

The interviews are individual, they are conducted online and last approximately 30 minutes. Each interview is recorded, and the recordings will be used solely for research purposes within this thesis or for further academic research. The transcripts of relevant parts of the interviews will be used in the thesis in an anonymised form, with each participant listed only by a letter and/or number. All transcripts and references will use the masculine gender, regardless of the gender of the respondent, to preserve anonymity, whilst sensitive information (e.g. names of specific legal entities or individuals) will be omitted.

Example of a transcription:

“I was working for the company *Best Company* in Prague at the time, my colleague *Petr Novak* and i were interpreting at the general meeting.” => “I was working for [company name] at the time, my colleague [name] and i interpreted at the general meeting.”

Example of a reference in the thesis:

“The interpreter worked with **his** colleague...” (masculine gender is used regardless of the respondent’s gender)

The author undertakes to protect the content of the recordings and transcripts against dissemination and misuse in a reasonable manner and to ensure the protection of all personal data. The recordings will be kept in the author's archive and may only be used for further academic research and not for any other purpose.

Statement

I, the undersigned, hereby certify that

a) i have read the information about the aims and conduct of the research described above

(hereinafter referred to as "the research");

b) i voluntarily consent to participate in the research;

c) i understand that i may choose not to continue to participate in the research at any time;

I also declare that

a) i consent to the release of the anonymised data and conclusions drawn from the research and to their further use;

b) i consent to the processing and storage of personal and sensitive information to the extent specified in this informed consent for the purposes of processing the data arising from the research, for the purposes of being contacted regarding processing of the data arising from the research or for the offer of participation in similar events, and for record keeping and archiving purposes;

c) i am aware of my rights concerning the access to information and its protection pursuant to Sections 12 and 21 of Act No. 101/2000 Coll. (legislation of the Czech Republic), on the protection of personal data and on the amendment of certain acts, as amended, i.e. that i may request and am entitled to receive information from the data administrator (the author of the thesis) about the processing of my personal and sensitive data, and that i may request the data administrator (the author of the thesis) to correct inaccurate personal data, to complete personal data, to block personal data, and to destroy personal data.

I voluntarily give the above permissions and consents for an indefinite period until revoked and undertake not to revoke them without a compelling reason consisting of a serious change in circumstances.

I acknowledge the receipt of a signed copy of this informed consent.

Date:

Name, signature:

Příloha 2: Struktura rozhovorů: poznámky autorky a otázky

Rozhovory o sluchu: otázky (polostrukturovaný rozhovor, CS verze)

Úvod

- Poděkování za účast, ověření souhlasu s účastí a nahráváním (předem zaslaný a podepsaný).
- Pro statistické účely poprosím o uvedení vašeho věku a vaší národnosti.

Vzdělání

- Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
- Máte za sebou nějaké vzdělání v oblasti překladatelství a tlumočnictví? (formální/neformální)
 - o Pokud ano, věnovali jste se na některém ze seminářů/kurzů/přednášek ochraně sluchu?

Tlumočnická praxe

- Jak dlouho se věnujete tlumočení?
- Je tlumočení vaší hlavní pracovní činností?
- Jste zaměstnanec, nebo jste na volné noze? Byl/a jste někdy zaměstnaný/á jako tlumočnick?
- Kde nejčastěji tlumočíte (domácí trh, EU,...)?
- Jakým typům tlumočení se věnujete nejčastěji?
 - o ST/KT/Remote/šušotáž/komunitní/...

Akustické podmínky

- Jaké jsou obvykle akustické a technické podmínky na zakázkách, které tlumočíte?
 - o Vnímáte rozdíly v podmínkách podle zadavatele nebo klienta?
 - o Myslíte si, že tyto podmínky nějak ovlivnily váš sluch?
 - o Řešíte akustické a technické podmínky s klientem předem, nebo až na místě?
 - o Odmítl(a) jste někdy tlumočit z důvodu špatných akustických podmínek, ať už v případě nabízené zakázky, nebo v případě akce, na které už jste byl/a?
- ST :
 - o Používáte při ST vlastní sluchátka? Proč ano/ne? o jaká sluchátka jde? (příklad: polouzavřená, uzavřená, špuntová,...)
 - o Jste pravák nebo levák? Odkrýváte si při tlumočení jedno ucho? Pokud ano, které?
- *remote* z domova:
 - o Jaká sluchátka používáte, když tlumočíte z domova? Máte zvlášť sluchátka a zvlášť mikrofón, nebo obojí v rámci jednoho zařízení?

Sluch

- Chodíte na nějaké preventivní prohlídky k lékaři, co se týče sluchu (např. audiometrie)?
- Chráníte si preventivně sluch, ať už během tlumočení, nebo ve volném čase? (např. špunty do uší na koncertech, (ne)nošení sluchátek ve volném čase apod.)
- Jaké potíže se sluchem či sluchovým ústrojím máte nebo jste měl/a v minulosti?
 - o Jak dlouho tyto potíže trvají/trvaly?
 - o Mění (Měnila) se intenzita potíží podle toho, jestli tlumočíte (jste tlumočil/a) více nebo naopak méně (např. během tlumočnické sezóny versus během letní dovolené)?
- Omezují (Omezovaly) vás tyto potíže při tlumočení? Pokud ano, jak?
 - o Co v takových situacích děláte (co jste dělal/a)? Máte (Měl/a jste) nějaké strategie, jak se s potížemi během tlumočení vypořádat?

- Myslíte si, že je něco, co děláte (jste dělal/a) při tlumočení jinak, než vaši „zdraví“ kolegové?
- Říkáte (Říkal/a jste) o potížích svým kolegům? Proč ano/ne?

Prostor pro doplnění

- Je ještě něco, co si přejete, aby tu zaznělo?

Rozhovory o sluchu: otázky (polostrukturovaný rozhovor, EN verze)

Introduction

- Thank you for participating in this research. I just want to note that you have sent me the informed consent in which you also consented to this interview being recorded.
- The interview should last about 30 minutes but it sometimes takes longer when participants give more detailed questions. May i ask if you'd be willing to finish at _____ if needed or if you prefer to finish at _____?
- For statistical purposes, i would like to ask you to state your age and nationality.
- Now. First, I'm going to ask about your education, your interpreting experience and acoustic conditions. Then I'm going to ask about your auditory system issue.

Education

- What is your highest level of education?
- Have you had any training in translation and interpreting (except for courses at university)?
 - o If so, did any of the seminars/courses/lectures focus on hearing protection (i.e. prevention)?

Interpreting experience

- How long have you been practicing interpreting?
- Is interpreting your main work activity? Has it always been this case?
- Are you an employee or a freelancer?
- Where do you most often interpret (domestic market, EU/other international organizations,...)?
- What types of interpreting do you do most often?
 - o By types i mean: simultaneous, consecutive, *remote* interpreting, chuchotage, community interpreting /contexts: medical, social security, educational etc./

Acoustic conditions

- What are usually the acoustic and technical conditions in places where you interpret?
 - o Do you notice differences in conditions when you compare your clients?
 - o Do you think these conditions have affected your hearing in any way?
 - o Do you address acoustic and technical conditions with the client in advance OR on site (after your arrival there)?
 - o Have you ever refused to interpret because of poor acoustic conditions?
 - Turned down an offer because you feared there would be poor acoustic conditions.
 - Refused to interpret when you were already on site.
- SI
 - o Do you use your own headphones during sim? Why (not)?
 - o What kind of headphones do you use?
 - (show .pdf with photos)
 - When interpreting, do you place both headphones squarely on your ears? Or do you place one headphone (or both headphones) slightly or completely off?
 - Are you right-handed or left-handed?
- *Remote* from home
 - o What headphones do you use when interpreting from home? Do you use an in-built microphone or an external one?

Hearing

- Do you go to any preventive check-ups with a doctor regarding your hearing (e.g. audiometry)?
- Do you take precautions to protect your hearing, either during interpreting or in your free time? (e.g. earplugs at concerts, (not) wearing headphones during leisure time, etc.)
- What hearing or auditory system problems do you have / did you have in the past?
 - o How long have you had these problems?
 - o Does the intensity of the problems change depending on whether you interpret more or less (e.g. during the interpreting season vs. during summer vacation)?
- Do these problems limit you when interpreting? If so, how?
 - o What do you do in such situations? Do you have any strategies to cope with the difficulties when interpreting?
 - o Do you think that there is anything you do differently during interpreting compared to your “healthy” colleagues?
- Do you tell your colleagues about the difficulties? Why yes/not?

Thank you very much for your answers. Is there anything you would like to add? Anything you would like to mention and didn't have the chance to do so?

Příloha 3: Dotazník v češtině

Sluch v tlumočnické profesi

Tento **anonymní** dotazník je určen všem **současným i bývalým tlumočnickům** mluvených jazyků a **studentům tlumočnictví** mluvených jazyků a jeho vyplnění zabere **10 až 15 minut**.

Verze dotazníku v češtině je určená primárně tlumočnickům, kteří působí **na českém a slovenském trhu**.

Odpovědi budou sloužit jako podklad při psaní diplomové práce, která se zabývá sluchem v tlumočnické profesi a vzniká na Ústavu translatologie FF UK pod vedením prof. Ivany Čenkové.

Cílem práce je mimo jiné zmapovat, v jakých tlumočníci pracují (či v minulosti pracovali) podmínkách a jak tyto podmínky ovlivňují (či ovlivnily) jejich sluch. Práce se zároveň zaměřuje na četnost potíží se sluchem a sluchovým ústrojím (např. tinnitus, ztráta sluchu či akut trauma) mezi tlumočníky a na to, jak tyto potíže ovlivňují vykonávání tlumočnické profese.

Součástí výstupu diplomové práce budou kromě analýzy získaných dat také konkrétní doporučení jak pro organizátory tlumočnických akcí, tak pro řečníky, posluchače, techniky a především pro samotné tlumočníky.

V případě dotazů se na mě neváhejte obrátit: karolina@sykorovakarolina.cz.

Předem děkuji za spolupráci.

Bc. Karolína Sýkorová, studentka specializace Tlumočnictví: čeština – ruština a Tlumočnictví: čeština – angličtina, Ústav translatologie FF UK

1. Jaké je vaše pohlaví?*

Označte pouze jednu odpověď.

☐ Muž.

☐ Žena.

☐ Jiné.

2. Kolik je vám let?*

Označte pouze jednu odpověď.

☐ 19 let nebo méně

☐ 20 až 29 let 30 až

☐ 39 let 40 až 49

☐ let 50 až 59 let

☐ 60 až 69 let 70

☐ let a více

☐

3. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?*

Označte pouze jednu odpověď.

☐ Základní škola. Přeskočte na otázku 7

☐ Střední škola. Přeskočte na otázku 7

☐ Vysoká škola – absolvent(ka) bakalářského studia. Přeskočte na otázku 4

☐ Vysoká škola – absolvent(ka) magisterského studia (včetně absolventů rigorózní zkoušky). Přeskočte na otázku 5

☐ Vysoká škola – absolvent(ka) doktorského studia. Přeskočte na otázku 6

Vysoká škola – absolvent(ka) bakalářského studia

4. Jaký obor (příp. jaké veškeré obory) jste absolvoval(a)?*

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

☐ Překladařství a/nebo tlumočnictví.

☐ Filologie.

☐ Pedagogika.

☐ Ekonomie.

☐ Jiné:

☐ _____

Přeskočte na otázku 7

Vysoká škola – absolvent(ka) magisterského studia (včetně absolventů a absolventek rigorózní zkoušky)

5. Jaký obor (příp. jaké veškeré obory) jste za celé studium (včetně bakalářského) absolvoval(a)? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

☐ Překladařství.

☐ Tlumočnictví.

☐ Filologie.

☐ Pedagogika.

☐ Ekonomie.

☐ Medicína.

☐ Právo.

☐ Jiné:

☐ _____

Přeskočte na otázku 7

Vysoká škola – absolvent(ka) doktorského studia

6. Jaký obor (příp. jaké veškeré obory) jste za celé studium (včetně bakalářského a magisterského) absolvoval(a)? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

☐ Překladařství (bakalářské a/nebo magisterské studium).

☐ Tlumočnictví (bakalářské a/nebo magisterské studium).

☐ Translatologie (doktorské studium).

☐ Filologie (jakýkoliv stupeň studia).

☐ Pedagogika (jakýkoliv stupeň studia).

☐ Ekonomie (jakýkoliv stupeň studia).

☐ Medicína (jakýkoliv stupeň studia).

☐ Jiné:

☐ _____

Přeskočte na otázku 7

Délka tlumočnické praxe

7. Jak dlouho se tlumočení věnujete nebo jak dlouho jste se mu v minulosti věnoval(a)? *

Do této doby započítejte i dobu studia, pokud součástí studia bylo praktické tlumočení. Dobu tlumočení zaokrouhlete na celé roky.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Méně než 5 let.
- ☐ 5 až 10 let.
- ☐ 11 až 20 let.
- ☐ 21 let a více.

8. Jak intenzivně jste se tlumočení během tlumočnické kariéry věnoval(a) či věnujete? *

Vyberte možnost, která vaši situaci nejlépe popisuje. Pokud se vaše pracovní vytížení v jednotlivých letech hodně měnilo, pokuste se udat údaj, který je typický pro větší část vaší kariéry. Pokud jste studoval(a) nebo studujete tlumočnictví, započítejte i účast na praktických seminářích tlumočení.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Tlumočil(a) jsem / Tlumočím průměrně méně než jednou měsíčně (méně než 12 tlumočení za rok).
- ☐ Tlumočil(a) jsem / Tlumočím průměrně zhruba jednou měsíčně.
- ☐ Tlumočil(a) jsem / Tlumočím průměrně zhruba dvakrát až třikrát měsíčně.
- ☐ Tlumočil(a) jsem / Tlumočím průměrně zhruba jednou týdně (cca 52 tlumočení za rok).
- ☐ Tlumočil(a) jsem / Tlumočím průměrně více než jednou týdně (více než 52 tlumočení za rok).
- ☐ Jiné: _____

9. Kde primárně působíte nebo jste působil(a) během aktivní tlumočnické kariéry? *
Pokud ještě studujete, zaškrtněte políčko podle toho, kde se nachází vaše vysoká škola.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Zejména v České a/nebo Slovenské republice.
- ☐ Zejména na institucionálním trhu.
- ☐ Zejména mimo Evropu.
- ☐ Jiné: _____

10. Pokud se tlumočení již aktivně nevěnujete a ani se mu znovu věnovat neplánujete (např. po skončení rodičovské dovolené), jaký je důvod?

Pokud se tlumočení věnujete, nechte tuto otázku nevyplněnou.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Jsem v důchodu. *Přeskočte na otázku 12*
- ☐ Změnil(a) jsem nebo chci změnit obor z osobních a/nebo rodinných důvodů.
Přeskočte na otázku 12
- ☐ Změnil(a) jsem nebo chci změnit obor ze zdravotních důvodů.
Přeskočte na otázku 11

Přeskočte na otázku 12

Změna oboru ze zdravotních důvodů

11. Uvedl(a) jste změnu oboru ze zdravotních důvodů. Jednalo se o potíže spojené se sluchovým ústrojím? *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano.
☐ Ne.
☐ Nejsem si jistý/á.

Přeskočte na otázku 12

Typy tlumočení během kariéry (způsob tlumočení)

Jakému tlumočení se aktivně věnujete nebo jakému tlumočení jste se věnoval(a) během studia tlumočnictví a/nebo aktivní tlumočnické kariéry? Na stupnici uveďte, jak často (v poměru k ostatním typům tlumočení) jste takto tlumočil(a) nebo jak často takto tlumočíte. Pokuste se uvést údaje, které reprezentují větší část doby, kterou se tlumočení věnujete.

0 – Takto **nikdy** netlumočím.

1 – Takto tlumočím v porovnání s ostatními typy tlumočení **méně často**.

2 – Takto tlumočím v porovnání s ostatními typy tlumočení **stejně často**.

3 – Takto tlumočím v porovnání s ostatními typy tlumočení **častěji**.

4 – Tlumočím **vždy** jen takto.

12. Konsekutivní tlumočení v místě konání akce. *

Označte pouze jednu odpověď.

Takto nikdy
netlumočím.

0	1	2	3	4
☐	☐	☐	☐	☐

Tlumočím vždy jen takto.

13. Konsekutivní tlumočení online. *

Označte pouze jednu odpověď.

Takto nikdy
netlumočím.

0	1	2	3	4
☐	☐	☐	☐	☐

Tlumočím vždy jen takto.

14. Simultánní tlumočení kabinové v místě konání akce. *

Označte pouze jednu odpověď.

Takto nikdy
netlumočím.

0	1	2	3	4
☐	☐	☐	☐	☐

Tlumočím vždy jen takto.

15. Simultánní tlumočení s šeptákovým zařízením. *

Označte pouze jednu odpověď.

Takto nikdy
netlumočím.

0	1	2	3	4
☐	☐	☐	☐	☐

Tlumočím vždy jen takto.

16. Simultánní tlumočení bez techniky (šušotáž). *

Jedná se o situaci, kdy tlumočník sedí poblíž klienta a tlumočí mu polohlasem ve stejnou dobu, kdy mluví řečník, takže tlumočník a řečník mluví zároveň.

Označte pouze jednu odpověď.

Takto nikdy
netlumočím.

0	1	2	3	4
☐	☐	☐	☐	☐

Tlumočím vždy jen takto.

17. Simultánní tlumočení online (RSI) z hubu. *

(Hub je pracoviště se standardní kabinovou tlumočnickou technikou, z něhož lze simultánně tlumočit na dálku.)

Označte pouze jednu odpověď.

0 1 2 3 4

Takto nikdy
netlumočím.

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Tlumočím vždy jen takto.

18. Simultánní tlumočení online (RSI) z domova či kanceláře. *

Označte pouze jednu odpověď.

0 1 2 3 4

Takto nikdy
netlumočím.

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Tlumočím vždy jen takto.

Akustické podmínky a ochrana sluchu

19. Když máte jít někam tlumočit, zajímáte se předem o akustické podmínky, příp. zajímal(a) jste se o ně během tlumočnické kariéry? *(Např. zjišťujete, jestli budou na místě mikrofony či jiná technika, kde v místnosti budete sedět apod.)*

Pokud jste se tlumočení věnoval(a) jen v rámci seminářů tlumočnictví na VŠ, nechte tuto otázku nevyplněnou.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Vždy ano.
☐ Většinou ano.
☐ Většinou ne.
☐ Nikdy.

20. Odmítl(a) jste již někdy nabízenou zakázku proto, že jste se obával(a), že budou akustické podmínky špatné a že to ovlivní kvalitu tlumočení? (Např. nedostačující technické vybavení.)

Pokud jste se tlumočení věnoval(a) jen v rámci seminářů tlumočnictví na VŠ, nechte tuto otázku nevyplněnou.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano.
- ☐ Ne.
- ☐ Nejsem si jistý/á.

21. Odmítl(a) jste již někdy nabízenou zakázku proto, že jste se obával(a), že budou akustické podmínky zdraví škodlivé? (Např. práce v příliš hlasitém prostředí.)

Pokud jste se tlumočení věnoval(a) jen v rámci seminářů tlumočnictví na VŠ, nechte tuto otázku nevyplněnou.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano.
- ☐ Ne.
- ☐ Nejsem si jistý/á.

22. Zajímáte se o to, jak si při tlumočení chránit sluch, příp. zajímal(a) jste se o to během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry? (Např. vyhledávání informací na internetu, účast na seminářích zaměřených na ochranu sluchu apod.) *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano.
☐ Občas ano.
☐ Ne.

23. Provádíte nějaká preventivní opatření, abyste si chránil(a) sluch, příp. prováděl(a) jste je během studia tlumočnictví a/nebo tlumočnické kariéry? (Např. vyhýbání se hlasitým koncertům apod.) *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano.
☐ Občas ano.
☐ Ne.

24. Jak často nosíte sluchátka (jakýkoliv typ) mimo tlumočení (v rámci jiné pracovní činnosti či volného času) či jak často jste je nosil(a) během tlumočnické kariéry? *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Každý den.
☐ Několikrát týdně.
☐ Několikrát měsíčně.
☐ Několikrát do roka.
☐ Nikdy.
☐ Jiné: _____

25. Jak často jste mimo tlumočení vystaven(a) velmi hlučnému prostředí (v rámci jiné pracovní činnosti či volného času) či jak často tomu tak bylo během vaší tlumočnické kariéry? *Může jít např. o práci v hlučném prostředí, návštěvy koncertů apod.* *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Každý den.
- ☐ Několikrát týdně.
- ☐ Několikrát měsíčně.
- ☐ Několikrát do roka.
- ☐ Nikdy.
- ☐ Jiné: _____

26. Chodíte či chodil(a) jste během studia tlumočnictví či tlumočnické kariéry na preventivní vyšetření sluchu (např. audiometrie)? *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano, pravidelně.
- ☐ Ano, ale ne pravidelně.
- ☐ Ne.

27. Když jste tlumočil(a) se sluchátky, se kterými z následujících situací jste se při tlumočení alespoň jednou setkal(a), ať už v domácím prostředí, v hubu či na místě?

Pokud jste se setkal(a) s problematickými situacemi z pohledu akustiky a ochrany sluchu, které zde nejsou uvedené, můžete je uvést do kolonky "jiné". Pokud jste se s žádnou takovou situací nesetkal(a), nechte tuto otázku nevyplněnou.

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Kvalita zvuku byla tak špatná, že jsem měl(a) problém rozeznat, co řečník říká.
- ☐ Často se měnila hlasitost originálu (např. tichý řečník následovaný hlasitým videem, měnící se úroveň hlasitosti jednoho projevu apod.).
- ☐ Řečník začal do mikrofonu vydávat nepříjemné zvuky nebo začal křičet.
- ☐ Regulace hlasitosti sluchátek nefungovala správně.
- ☐ Na místě byla jen jedna regulace hlasitosti (společná pro mě i kolegu/kolegyni).
- ☐ Nebylo možné použít svá vlastní sluchátka.
- ☐ Místo nebylo (dokonale) odhlučněné, takže jsem si musel(a) nastavit vyšší hlasitost než obvykle.
- ☐ Jiné: _____

28. Když jste tlumočil(a) v místě konání akce bez sluchátek, se kterými z následujících situací jste se při tlumočení alespoň jednou setkal(a)?

Pokud jste se setkal(a) s problematickými situacemi z pohledu akustiky a ochrany sluchu, které zde nejsou uvedené, můžete je uvést do kolonky "jiné". Pokud jste se s žádnou takovou situací nesetkal(a), nechte tuto otázku nevyplněnou.

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Seděl(a) či stál(a) jsem na místě, odkud byly některé projevy slyšet příliš potichu.
- ☐ Seděl(a) či stál(a) jsem na místě, odkud byly některé projevy slyšet příliš nahlas.
- ☐ Celkové prostředí bylo velmi hlučné (např. akce s živou hudbou, tlumočení v továrnách, tlumočení ve válečných konítech,...).
- ☐ Aby se mi dobře tlumočilo, nemohl(a) jsem si vzít ochranná sluchátka v podniku, kde je zaměstnanci běžně nosí.
- ☐ Jiné: _____

29. Jak často si myslíte, že jste během studia tlumočnictví či tlumočnické kariéry byl(a) vystaven(a) podmínkám, které ohrožovaly váš sluch? *

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Často.
- ☐ Občas.
- ☐ Málokdy.
- ☐ Nikdy.
- ☐ Jiné: _____

Nemoci ucha a poruchy sluchu

30. Měl(a) jste během studia tlumočnictví a/nebo profesionální tlumočnické kariéry nějaké akutní nebo chronické nemoci ucha či poruchy sluchu (např. ztráta sluchu, hluchota, tinnitus, akustické trauma, perforace ušního bubínku, zánět středního ucha,...)? *

Zaškrtněte ano i v případě, že potíže začaly už před zahájením studia/kariéry a že přetrvávaly i během studia/kariéry.

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Ano. *Přeskočte na otázku 31*
- ☐ Ne. *Přeskočte na sekci 12 (Poděkování)*
- ☐ Nejsem si jistý/á. *Přeskočte na sekci 12 (Poděkování)*

Nemoci ucha a poruchy sluchu

31. Se kterými konkrétními potížemi (akutními či chronickými) jste se setkal(a) ještě před zahájením studia tlumočnictví či profesionální tlumočnické kariéry? Uvedte jen potíže, které přetrvávaly (alespoň po nějakou dobu) i během studia/kariéry.

Uvedte všechny potíže, které se u vás objevily poprvé ještě před zahájením studia tlumočnictví nebo profesionální tlumočnické kariéry a přetrvávaly i během studia/kariéry (např. tinnitus či částečná ztráta sluchu od dětství) nebo přetrvávaly během části studia/kariéry (např. tinnitus od školního věku, který vymizel v průběhu tlumočnické kariéry). Neuvádějte potíže, které se objevily dříve a před začátkem studia/kariéry zcela vymizely. Neuvádějte potíže, které se u vás objevily až po ukončení tlumočnické činnosti.

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Akustické trauma (poranění ucha akustickými podněty).
- ☐ Částečná ztráta sluchu (jedno ucho).
- ☐ Částečná ztráta sluchu (obě uši).
- ☐ Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (jedno ucho).
- ☐ Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (obě uši).
- ☐ Hyperakuze (zvýšená citlivost na zvuky).
- ☐ Hluchota praktická či úplná (jedno ucho).
- ☐ Hluchota praktická či úplná (obě uši).
- ☐ Perforace ušního bubínku (vznik trhlín, protržení).
- ☐ Zánět středního ucha (akutní či chronický).
- ☐ Jiné: _____

32. Které potíže (akutní či chronické) se u vás poprvé objevily až během studia tlumočnictví nebo profesionální tlumočnické kariéry nebo se v této době výrazně zhoršily?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- ☐ Akustické trauma (poranění ucha akustickými podněty).
- ☐ Částečná ztráta sluchu (jedno ucho).
- ☐ Částečná ztráta sluchu (obě uši).
- ☐ Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (jedno ucho).
- ☐ Tinnitus (pískání, hučení či zvonění v uších) (obě uši).
- ☐ Hyperakuze (zvýšená citlivost na zvuky).
- ☐ Hluchota praktická či úplná (jedno ucho).
- ☐ Hluchota praktická či úplná (obě uši).
- ☐ Perforace ušního bubínku (vznik trhlín, protržení).
- ☐ Zánět středního ucha (akutní či chronický).
- ☐ Jiné: _____

33. Myslíte si, že příčinou alespoň jedné z potíží, které se u vás poprvé objevily během studia/kariéry, může být vykonávání tlumočnické profese, příp. že vykonávání tlumočnické profese mohlo zapříčinit zhoršení potíží, které jste měl(a) již dříve?

Označte pouze jednu odpověď.

- ☐ Určitě ano.
☐ Spíše ano.
☐ Spíše ne.
☐ Určitě ne.
☐ Nevím.

Přeskočte na otázku 34

Prosba o rozhovor

Máte chuť se zúčastnit rozhovoru a říct mi více o tom, jaké potíže máte (nebo jste měl/a) a jak to ovlivňuje (či ovlivnilo) vaši kariéru a váš tlumočnický výkon? Napište mi na **karolina@sykorovakarolina.cz** nebo níže vyplňte svůj e-mail a já se vám ozvu.

Rozhovor bude cca na **30 minut** a bude probíhat **online dle vašich časových možností**. Rozhovory budou použité v **anonymizované** podobě, případné úryvky budou v diplomové práci uvedeny s užitím mužského rodu nehledě na pohlaví respondenta a budou vynechány nebo zobecněny názvy organizací, které dotyčná osoba zmíní.

Koho hledám?

Aktivní či bývalé tlumočníky a studenty tlumočnictví, kteří se během studia či kariéry potýkali s akutními či chronickými potížemi se sluchovým ústrojím či sluchem (tinnitus, ztráta sluchu, hyperakuze apod.).

34. E-mail:

Přeskočte na sekci 12 (Poděkování)

Poděkování

Děkuji za vyplnění dotazníku. V případě dotazů se na mě můžete obrátit zde: karolina@sykorovakarolina.cz.

Karolína Sýkorová

Příloha 4: Dotazník v angličtině

Hearing in the Interpreting Profession

This **anonymous** survey is intended for all **current and former spoken language interpreters** and **spoken language interpreting students**. It will take 10 to 15 minutes to complete.

The English version of the survey is intended primarily for **interpreters not working in Czechia and/or Slovakia**, i.e. for those working in other countries in Europe and/or elsewhere.

The answers will be used as a basis for an MA thesis on hearing in the interpreting profession, which is being written at the Institute of Translation Studies (Faculty of Arts, Charles University) under the supervision of Prof. Ivana Čeňková.

The aim of the thesis is, among other things, to explore interpreters' working conditions and the conditions' impact on interpreters' hearing. The thesis also focuses on the frequency of auditory system and hearing problems (e.g. tinnitus, hearing loss, or acoustic shock) in interpreters and on how these issues affect the interpreters' work.

In addition to the analysis of the data collected, the thesis will also include specific recommendations for interpreting events' organizers, speakers, listeners, technicians and, most importantly, for interpreters themselves.

If you have any questions, please do not hesitate to contact me:
karolina@sykorovakarolina.cz.

Thank you for your participation.

Bc. Karolína Sýkorová, student (study programme: Interpreting: Czech – Russian and Interpreting: Czech – English), Institute of Translation Studies, Faculty of Arts, Charles University, Prague

Note

The questions and answers are in English, however, the interface may show in the language of the country from which you are accessing the form. If you are familiar with Google Forms, you will most likely know how to fill in the form even if this happens. If you are not familiar with Google Forms, here are three main points for you to understand the parts in question:

- Required questions are marked by an asterisk (*).
- If there is a circle next to the answers, you may choose one answer only.
- If there is a square, you may choose more answers. Sometimes, the last square in the column says "Other" (or its equivalent depending on where you are). This option allows you to write your own answer.

1. What is your sex?*

Choose only one answer.

- ☐ Male.
- ☐ Female.
- ☐ Other.

2. How old are you?*

Choose only one answer.

- ☐ 19 years or less
- ☐ 20–29 years
- ☐ 30–39 years
- ☐ 40–49 years
- ☐ 50–59 years
- ☐ 60–69 years
- ☐ 70 years or more

3. What is the highest educational level that you have successfully completed so far? *

Choose only one answer.

- ☐ Primary or lower secondary. (ISCED 1, ISCED 2) *Přeskočte na otázku 8*
- ☐ Upper secondary and/or Post-secondary non-tertiary education. (ISCED 3, ISCED 4) *Move to question 8*
- ☐ Short-cycle tertiary education (ISCED 5) *Move to question 4*
- ☐ Bachelor's or equivalent. (ISCED 6) *Move to question 5*
- ☐ Master's or equivalent. (ISCED 7) *Move to question 6*
- ☐ Doctorate or equivalent. (ISCED 8) *Move to question 7*

Short-cycle tertiary education (ISCED 5)

4. What was the focus of your study programme(s)?

☐ *Choose all answers that apply.*

☐ Translation and/or interpreting.

☐ Philology.

☐ Pedagogy.

☐ Economy.

☐ Other: _____

Move to question 8

Bachelor's or equivalent. (ISCED 6)

5. What programme(s) did you graduate in?*

☐ *Choose all answers that apply.*

☐ Translation and/or interpreting.

☐ Philology.

☐ Pedagogy.

☐ Economics.

☐ Other: _____

Move to question 8

Master's or equivalent. (ISCED 7)

6. What programme(s) did you graduate in (including those that you studied at BA level)? *

Choose all answers that apply.

- ☐ Translation.
- ☐ Interpreting.
- ☐ Philology.
- ☐ Pedagogy.
- ☐ Economics.
- ☐ Medicine.
- ☐ Law.
- ☐ Other: _____

Move to question 8

Doctorate or equivalent. (ISCED 8)

7. What programme(s) did you graduate in (including those that you studied at BA and MA level)? *

Choose all answers that apply.

- ☐ Translation (BA and/or MA level).
- ☐ Interpreting (BA and/or MA level).
- ☐ Translation Studies (PhD level).
- ☐ Philology (BA and/or MA and/or PhD level).
- ☐ Pedagogy (BA and/or MA and/or PhD level).
- ☐ Economics (BA and/or MA and/or PhD level).
- ☐ Medicine (BA and/or MA and/or PhD level).
- ☐ Other: _____

Move to question 8

Interpreting experience

8. How long have you been working as an interpreter (OR how long did you work as an interpreter in the past if you no longer work as an interpreter)? *

Include your studies as well if practical interpreting was part of your study programme. Round the figure to years.

Choose only one answer.

- ☐ 5 years or less.
- ☐ 5–10 years.
- ☐ 11–20 years.
- ☐ 21 years or more.

9. How often do you interpret (OR how often did you interpret in the past if you no longer work as an interpreter)? *

Select the option that best describes your situation. If your workload (has) varied a lot over the years, try to give a figure that is typical for most of your career. If you studied or study interpreting, include your participation in practical interpreting classes as well.

Choose only one answer.

- ☐ On average, I interpret(ed) less than once a month (maximum 12 interpreting assignments and/or lessons a year).
- ☐ On average, I interpret(ed) about once a month.
- ☐ On average, I interpret(ed) about twice or three times a month.
- ☐ On average, I interpret(ed) about once a week (about 52 interpreting assignments and/or classes a year).
- ☐ On average, I interpret(ed) more than once a week (more than 52 interpreting assignments and/or classes a year).
- ☐ Other: _____

10. Where do you mainly interpret (OR where did you mainly interpret during your active career if you no longer work as an interpreter)? *

If you are a student, choose the place according to where the institution is.

Choose only one answer.

- ☐ Mainly in European countries.
- ☐ Mainly in EU institutions (or other international institutions based in Europe).
- ☐ Mainly in North America.
- ☐ Mainly in South America.
- ☐ Mainly in Africa.
- ☐ Mainly in Asia.
- ☐ Mainly in Australia.
- ☐ Other: _____

11. If you no longer work as an interpreter and you do not plan to start again either (for example, after your current parental leave), what is the reason?

If you currently work as an interpreter, leave this question blank.

Choose only one answer.

- ☐ I am retired. *Move to question 13*
- ☐ I changed or want to change my profession for personal and/or family reasons.
Move to question 13
- ☐ I changed or want to change my profession for health reasons.
Move to question 12

Move to question 13

Change of profession for health reasons

12. You stated that you changed your profession for health reasons (or that you plan to do so). Were the issues related to your auditory system? *

Choose only one answer.

- ☐ Yes.
- ☐ No.
- ☐ I am not sure.

Types of interpretation (interpreting mode)

What type of interpretation do you do (OR did you do during your interpreting studies and/or active interpreting career if you no longer work as an interpreter)? Use the scale below to indicate how often (compared to other types of interpretation) you interpret(ed) this way. Try to choose answers that represent the majority of your interpreting career.

- 0 – I **never** interpret this way.
- 1 – I interpret this way **less often** compared to other types of interpretation.
- 2 – I interpret this way **just as often** compared to other types of interpretation.
- 3 – I interpret this way **more often** compared to other types of interpretation.
- 4 – I **always** interpret this way only.

13. Consecutive interpreting on site. *

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

14. Consecutive interpreting online. *

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

15. Booth simultaneous interpreting on site. *

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

16. Simultaneous interpreting with a tour guide system.*

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

17. Simultaneous interpreting without any equipment (chochotage, whispered interpreting). *

The interpreter sits close to the client and interprets at a low volume. Both the speaker and the interpreter speak at the same time.

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

18. Remote simultaneous interpreting (RSI) from a hub. *

A hub is a workplace with standard booth interpreting equipment from which simultaneous interpreting can be provided remotely.

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

19. Remote (RSI) simultaneous interpreting (RSI) from your home or office. *

Choose only one answer.

0 1 2 3 4

I never interpret this way. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ I always interpret this way only.

Acoustic conditions and hearing protection

20. When you are supposed to interpret somewhere, do you ask about the acoustic conditions in advance (OR did you ask about them in advance in the past if you no longer interpret)? *(For example, asking whether there will be microphones or other equipment on site, where in the room you will be sitting, etc.)*

If you only interpret(ed) during interpreting classes/courses, leave this question blank.

Choose only one answer.

- ☐ I ALWAYS ask about the acoustic conditions in advance.
- ☐ I USUALLY ask about the acoustic conditions in advance.
- ☐ I DON'T USUALLY ask about the acoustic conditions in advance.
- ☐ I NEVER ask about the acoustic conditions in advance.

21. Have you ever turned down an offer because you were worried that the acoustic conditions would be poor and that this would affect the quality of your interpretation? *(For example, insufficient technical equipment.)*

If you only interpret(ed) during interpreting classes/courses, leave this question blank.

Choose only one answer.

- ☐ Yes.
- ☐ No.
- ☐ I am not sure.

22. Have you ever turned down an offer because you were worried that the acoustic conditions would be harmful to your health? *(For example, working in too loud an environment.)*

If you only interpret(ed) during interpreting classes/courses, leave this question blank.

Choose only one answer.

- ☐ Yes.
- ☐ No.
- ☐ I am not sure.

23. Are you interested in how to protect your hearing when interpreting (OR were you interested in this during your interpreting studies and/or interpreting career in the past if you no longer interpret)? *(For example, searching for information on the Internet, attending seminars on hearing protection, etc.)* *

Choose only one answer.

- ☐ Yes.
☐ Sometimes.
☐ No.

24. Do you take any precautions to protect your hearing (OR did you take them during your interpreting studies and/or interpreting career in the past if you no longer interpret)? *(For example, avoiding loud concerts, etc.)* *

Choose only one answer.

- ☐ Yes.
☐ Sometimes.
☐ No.

25. How often do you wear any type of headphones apart from during your interpreting assignments (i.e. when you focus on work activities that are not associated with your interpreting career, such as teaching a language online, OR leisure activities, such as listening to music) OR how often was this the case in the past if you no longer interpret? *

Choose only one answer.

- ☐ Every day.
☐ Several times a week.
☐ Several times a month.
☐ Several times a year.
☐ Never.
☐ Other: _____

26. How often are you exposed to very noisy environments apart from during your interpreting assignments (i.e. when you focus on work activities that are not associated with your interpreting career OR leisure activities, such as attending loud concerts) OR how often was this the case in the past if you no longer interpret? *

Choose only one answer.

- ☐ Every day.
- ☐ Several times a week.
- ☐ Several times a month.
- ☐ Several times a year.
- ☐ Never.
- ☐ Other: _____

27. Have you had any preventive hearing tests done (e.g. audiometry) during your interpreting studies or your interpreting career? *

Choose only one answer.

- ☐ Yes, I go to such tests on a regular basis.
- ☐ Yes, but not on a regular basis.
- ☐ No.

28. Which of the following situations have you experienced at least once when interpreting with headphones, whether at home, in a hub or on site?

If you have experienced problematic situations in terms of acoustics and hearing protection that are not listed here, you can include them in the "Other" box. If you have not experienced any such situation, leave this question blank.

Choose all answers that apply.

- ☐ The sound quality was so poor that I had trouble identifying what the speaker was saying.
- ☐ The volume of the original varied a lot (e.g. a quiet speaker followed by a loud video, varying volume levels of one speech, etc.).
- ☐ The speaker started making unpleasant noises into the microphone or started shouting.
- ☐ The headphone volume control did not work properly.
- ☐ There was only one volume control button (shared by me and my colleague).
- ☐ It was not possible to use my own headphones.
- ☐ The place was not (perfectly) soundproof, so I had to set the volume higher than usual.
- ☐ Other: _____

29. Which of the following situations have you experienced at least once when interpreting without headphones on site?

If you have experienced problematic situations in terms of acoustics and hearing protection that are not listed here, you can include them in the "Other" box. If you have not experienced any such situation, leave this question blank.

Choose all answers that apply.

- ☐ I sat or stood in a place from where I could not hear some of the speeches properly.
- ☐ I sat or stood in a place from where some of the speeches were too loud for me.
- ☐ The overall environment was very noisy (e.g. events including live music, interpreting in factories, interpreting in war conflicts,...).
- ☐ To be able to interpret, I could not wear protective headphones in a workplace where employees normally wear them.
- ☐ Other: _____

30. During your interpreting studies and/or your interpreting career, how often do you think you are (OR were) exposed to conditions that put your hearing at risk? *

Choose only one answer.

- ☐ Often.
- ☐ Sometimes.
- ☐ Rarely.
- ☐ Never.
- ☐ Other: _____

Ear disorders and hearing problems

31. Have you had any acute or chronic ear disorders or hearing problems (e.g. hearing loss, deafness, tinnitus, acoustic trauma, eardrum perforation, middle ear inflammation,...) during your interpreting studies and/or professional interpreting career? *

Please tick 'yes' even if the problems started before the start of your studies/career and persisted during your studies/career.

Choose only one answer.

- ☐ Yes. Move to question 32
- ☐ No. Move to section 13 (Thank you!)
- ☐ I am not sure. Move to section 13 (Thank you!)

Ear disorders and hearing problems

32. Which (acute or chronic) problems did you experience before you started your interpreting studies and/or your professional interpreting career? Please list only the issues that persisted (at least for some time) during your studies/career.

List any problems that first appeared before you started your interpreting studies or professional interpreting career and persisted during your studies/career (e.g. tinnitus or partial hearing loss since childhood) or persisted during part of your studies/career (e.g. tinnitus since school age that disappeared during your interpreting career). Do not mention any issues that appeared earlier and had completely disappeared before the start of the studies/career. Do not mention any issues that appeared after you stopped working as an interpreter.

Choose all answers that apply.

- ☐ Acoustic trauma (injury to the ear by acoustic stimuli).
- ☐ Partial hearing loss (in one ear).
- ☐ Partial hearing loss (in both ears).
- ☐ Tinnitus (whistling, humming or ringing in the ears) (in one ear).
- ☐ Tinnitus (whistling, humming or ringing in the ears) (in both ears).
- ☐ Hyperacusis (increased sensitivity to sound).
- ☐ Practical or profound hearing loss (in one ear).
- ☐ Practical or profound hearing loss (in both ears).
- ☐ Eardrum perforation (cracks, rupture).
- ☐ Middle ear inflammation (acute or chronic).
- ☐ Other: _____

33. Which (acute or chronic) problems arose during your interpreting studies or professional interpreting career OR became significantly worse during this time?

Choose all answers that apply.

- ☐ Acoustic trauma (injury to the ear by acoustic stimuli).
- ☐ Partial hearing loss (in one ear).
- ☐ Partial hearing loss (in both ears).
- ☐ Tinnitus (whistling, humming or ringing in the ears) (in one ear).
- ☐ Tinnitus (whistling, humming or ringing in the ears) (in both ears).
- ☐ Hyperacusis (increased sensitivity to sound).
- ☐ Practical or profound hearing loss (in one ear).
- ☐ Practical or profound hearing loss (in both ears).
- ☐ Eardrum perforation (cracks, rupture).
- ☐ Middle ear inflammation (acute or chronic).
- ☐ Other: _____

34. Do you think that interpreting may be the cause of at least one of the conditions that you first experienced during your studies/career OR that interpreting may have worsened the conditions that you had already before?

Choose only one answer.

- ☐ Definitely yes.
- ☐ Probably yes.
- ☐ Probably not.
- ☐ Definitely not.
- ☐ I don't know.

Move to question 35

Interview

Would you like to take part in an interview and tell me more about the problems you have (or had) and how they affect (or affected) your career and your interpreting performance? Email me at karolina@sykorovakarolina.cz or fill in your email below and I will get back to you.

The interview will take approximately **30 minutes** and will be conducted **online at your convenience**. The interviews will be **anonymised**, any extracts included in the MA thesis will be written using the masculine gender regardless of the gender of the interviewee and the names of organisations mentioned by the interviewee will be omitted or generalised.

Who am I looking for?

Active or former interpreters and interpreting students who have experienced acute or chronic auditory system problems or hearing problems (tinnitus, hearing loss, hyperacusis, etc.) during their studies and/or career.

35. Email address:

Move to section 13 (Thank you!)

Thank you!

Thank you for completing the survey. If you have any questions or comments, do not hesitate to contact me: karolina@sykorovakarolina.cz.

Karolína Sýkorová

Příloha 5: Souhrn doporučení pro tlumočníky (pracovní verze)

Přijímání zakázek a jednání s klienty

- Myslete při přijímání zakázek také na ochranu sluchu – zvažte přijímání zakázek na velmi hlučných místech (průmyslové podniky apod.).
- Zvažte, že si do smlouvy nebo všeobecných obchodních podmínek zařadíte bod o ochraně sluchu tlumočnicka a postupu v případě újmy na zdraví.
- Zvažte, že si do smlouvy nebo všeobecných obchodních podmínek zařadíte bod o tom, že pokud bude zvuk nekvalitní, tlumočnick si vyhrazuje právo daný úsek netlumočit.
- Vysvětľujte klientům, že pro zajištění *remote* tlumočení je třeba kvalitní zvuk – účastníci by měli mít kvalitní mikrofony a připojovat se z klidného místa se stabilním internetovým připojením.
- Požádejte klienty o edukaci řečníků ohledně manipulace s mikrofonom (neťukat na něj, nevydávat nečekané hlasité zvuky, nekřičet apod.).
- Apelujte na to, aby se u prezenčního simultánního tlumočení používalo vybavení, které odpovídá mezinárodním standardům.

Tlumočení se sluchátky

- Po příchodu do kabiny se ujistěte, že jsou sluchátka správně zapojená a vše funguje tak, jak má.
- Ujistěte se, že vy i kolega víte, na koho se obrátit v případě technických potíží.
- Snažte se nastavovat si ve sluchátkách vždy co nejnižší hlasitost.
- V případě, že by se mohla měnit hlasitost (změna řečníka, pouštění videozáznamu apod.), si sluchátka dejte dál od uší nebo si originál preventivně ztlumte.
- Zvažte snížení hlasitosti ve chvílích, kdy tlumočí kolega.
- Zvažte pořízení vlastních sluchátek, abyste věděli, jaké mají parametry.
 - o Doporučují se sluchátka drátová, a to i v případě *remote* tlumočení.
 - o Církumaurální sluchátka mohou být pohodlná, nicméně obvykle převyšují limit ISO z hlediska hmotnosti. Supraaurální sluchátka jsou lehká a skladná a je u nich dobrá možnost kontrolovat produkt, při dlouhém nošení však mohou tláčit. u peckových sluchátek tlumočnick dobře slyší produkt a někteří tlumočnicki si pochvalují, že sluchátka nemají hlavový most, takže z nich nebolí hlava, někdy ovšem mohou vypadávat. Intraaurální sluchátka se tlumočnickům obecně nedoporučují
 - o Z hlediska možnosti průchodu vzduchu lze doporučit otevřená sluchátka, protože tlumočnicki mohou lépe kontrolovat výstup a poslech je přirozenější. Uzavřená sluchátka nejsou příliš vhodná kvůli kontrole výstupu, tlumočnickům je můžeme doporučit, pokud z nějakého důvodu tlumočí v hlučném prostředí – v tomto případě se doporučuje funkce side-tone.
 - o Je třeba dávat si pozor na nejasné informace výrobců ohledně potlačení hluku a zvážit, zda je taková vlastnost na místě, protože pasivní odhlučnění může bránit kontrole výstupu a aktivní zase může úpravami zhoršovat kvalitu zvuku.
- Zvažte, zda si při tlumočení odkrývat jedno ucho, nebo ne. Pokuste se vyzkoušet více způsobů nasazení sluchátek, abyste zjistili, co vám vyhovuje, a byli flexibilní v případě, že to budete muset v budoucnu změnit např. kvůli potížím se sluchem v uchu, kterým obvykle posloucháte originál.

Remote tlumočení

- Ujistěte se, že si budete moci v případě potřeby rychle upravit hlasitost originálu.
- Dávejte si pozor na nastavení směšovače hlasitosti (zejména v případě systémových zvuků).
- Domluvte se s kolegou, jak budete postupovat v případě, že zvuk originálu bude nekvalitní.
- Pokud to platforma umožňuje, nastavte si přirozenější zvuk bez nadbytečných úprav.
- Sledujte nové informace a výzkumy týkající se možné škodlivosti digitálně upraveného zvuku.

Každodenní život

- Omezte používání sluchátek ve volném čase.
- Zvažte použití špuntů do uší či kapek na uši, pokud se nacházíte na hlučném místě (koncerty, sportovní utkání, noční kluby apod.). Špunty je dobré nosit stále při sobě pro případ, že je budete nečekaně potřebovat.
- Absolvujte jednou ročně audiologickou prohlídku včetně vyšetření sluchu.
- Chraňte si sluch zvláště v případě, že máte potíže se sluchovým ústrojím v rodinné anamnéze.
- Nepodceňujte sluchové a rovnovážné příznaky – vyhledejte lékaře včas.
- V případě ototoxických látek (např. některá antibiotika, diuretika a průmyslové látky) zvažte možné přínosy a rizika a řiďte se doporučením lékaře.
- Chraňte si uši před větrem a chladem.
- Zvažte komerční pojištění pro případ pracovní neschopnosti.